

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดตราด
เชื่อมสู่การท่องเที่ยวกับพม่าและเวียดนามบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

Development of Community Based Tourism Routes in Trat
Province Connecting with Cambodia and Vietnam
Based on Its Local Identity

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธินรากร และคณะ

กรกฎาคม 2561

เลขที่สัญญา RDG5950038

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดตราด
เชื่อมสู่การท่องเที่ยวกับพม่าและเวียดนามบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

Development of Community Based Tourism Routes in Trat
Province Connecting with Cambodia and Vietnam
Based on Its Local Identity

คณะผู้วิจัย

1. รศ.ดร.วรรณดี สุทธิรักษกร	8. นางจันทิรา ผาสุข
2. รศ.ดร.ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร	9. ดร.พรหมปพร นวลแสง
3. รศ.ดร.จินตนา กาญจนวิสุทธิ	10. ผศ.ดร.บุษบา ต้นทอง
4. ดร.ทรงธรรม ปานสกุล	11. รศ.ดร.พัทธนันท์ หารษาภิรมย์โชค
5. นางสาวอรุณทัย สาลิกากำ	12. ดร.ณัฐวัฒน์ คลังทรัพย์
6. นางสาวรมิตา สุทธิรักษกร	13. นางชไมพร เอกทัศนาวรรณ
7. นางสาวชนิษฐา อัมพนพรรณ	

ชุดโครงการ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางธรรมชาติที่สวยงามทั้งทางทะเลและฝั่งบก คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้มาแต่ดั้งเดิม ตราดเป็นที่พำนักที่คนพื้นถิ่นหลากหลายวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ทั้งชนชาติไทย ชาวไทยเชื้อสายขง ไทยมุสลิม ตราดตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ผูกพันอยู่กับกัมพูชาและเวียดนามทั้งเรื่องราวของการค้า สงครามและการสู้รบ การพลัดพรากจากความเป็นพี่น้อง รวมทั้งความผูกพันจากการช่วยเหลือ พึ่งพากันในทุกระยะของการปกครอง ในยามที่กัมพูชาและเวียดนามเผชิญกับศึกษาสงครามทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้จัดตั้งศูนย์อพยพเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518

ตราดมีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดให้เป็นหนึ่งใน Active Beach การรับรู้ของคนในมุมมองเห็นภาพทะเลธรรมชาติที่งดงามอยู่ติดชายแดนกัมพูชา ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ตามสถิติ ในปี พ.ศ.2557 มีจำนวน 140,000 คน ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 100,000 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 40,000 คน แต่นักท่องเที่ยวเหล่านี้สนใจการท่องเที่ยวทางทะเลมากกว่าการท่องเที่ยวบนฝั่งบก ทั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและยังคงความหลากหลายทางชีวภาพ ผลผลิตจากสวนผลไม้ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ ขณะเดียวกันหลากหลายชุมชนได้พยายามเปิดบทบาทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งแม้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนประปราย คนในชุมชนมีรายได้ไม่มากนัก แต่ชาวชุมชนยังคงยินดีที่จะทำการท่องเที่ยวต่อไป เนื่องจากมีรายได้จากการทำสวนเป็นหลักซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการดำรงชีพ “รายได้ผมพอ ทำสวนเลี้ยงตัวสบายๆ แต่ที่อยากทำท่องเที่ยวเพราะอยากภูมิใจ อยากบอกเล่าความเป็นตราด” ผลการประชุมในวันที่ 24 กรกฎาคม 2558 บ่งบอกถึงความพร้อมที่จะร่วมมือในการเปิดเมืองตราดในด้านที่เป็น “ป่าบก” คู่ไปกับท้องทะเลที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว บรรณานุกรมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมุมมองของชาวตราดคือความภาคภูมิใจ แต่ปัญหาของชาวตราดคือยังมองไม่เห็นว่าจะทำอย่างไรการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่บนบกจะมีความหมายในเชิงเศรษฐกิจและสังคมเช่นเดียวกับฝั่งทะเล และจะใช้การท่องเที่ยวให้เป็นเงื่อนไขของการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร

บนเส้นทางสายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โอบล้อมด้วยภูมิวัฒนธรรม มีเรื่องเล่าและตำนานตามประวัติศาสตร์ที่ทอดยาวนับศตวรรษเป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวที่รอกการเจริญรรมให้เห็นซึ่งอัตลักษณ์ของตราดทั้งที่จับต้องได้ในรูปของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว และที่จับต้องไม่ได้คือจิตวิญญาณที่อยู่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวตราด กับเส้นทางสายธรรมชาติและภูมิวัฒนธรรมที่ทอดยาวไปสู่กัมพูชาและเวียดนามสาย R10 และเส้นทางสาย R3 R4 ที่เชื่อมกับถนนสาย R10 ที่กรุงสีหนุวิลล์ (Sihanoukville) ประเทศกัมพูชา โดยถนนทั้ง 3 เส้นสามารถเดินทางผ่านประตูตราดที่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก บริเวณด่านถาวรจึงเป็นศูนย์รวมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเตรียมความพร้อมในเรื่องสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและอื่นๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนับจากปัจจุบันอันเนื่องมาจากกระแสการท่องเที่ยวในโลกยุคใหม่ พร้อมๆ กับการเปิดประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ตรงบริเวณจุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ตำบลนนทรี อ.บ่อไร่ (เชื่อมโยงกับบ้านฉะระกา อำเภอสรรคบุรี.พระตะบอง) และบ้านหมื่นด่าน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ (เชื่อมกับบ้านศาลเจ้า อำเภอสรรคบุรี จังหวัดพระตะบอง) ยังเป็นพื้นที่ทางการค้าที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างคนสองประเทศยังเป็นจุดของการท่องเที่ยวในการชมวิถีชีวิตชายแดนและการซื้อสินค้าและอาหารพื้นถิ่น

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เชื่อมโยงตราดไปสู่กัมพูชาและเวียดนาม โดยให้ความสำคัญที่จุดตั้งต้นคือชุมชนเมืองตราด มีการสำรวจชุมชนซึ่งจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ไปสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็กซึ่งเชื่อมตราดไปสู่กัมพูชาและเวียดนามบนเส้นทางสาย R10 รวมทั้งถนนสาย R3 และ R4 ที่เปิดประตูจากตราดไปยังจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศกัมพูชา เช่นจังหวัดเกาะกง (Koh Kong) ซึ่งเป็นเมืองตากอากาศที่มีทะเลสวยงามซึ่งยังคงความสมบูรณ์อยู่ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปยังในจังหวัดที่อยู่ติดและใกล้เคียงกัน เช่นจังหวัดกรุงพระสีหนุตรงบริเวณสีหนุวิลล์ จังหวัดกำปอต (Kampot) และสำหรับเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะถนนหมายเลข 3 และ 4 ตรงบริเวณจังหวัดทางภาคใต้ติดกับชายแดนจังหวัดตราดมีสภาพถนนที่ดีจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเดินทางจากจังหวัดทางภาคใต้ของกัมพูชาดังกล่าวไปสู่กรุงพนมเปญซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศกัมพูชาเป็นไปได้โดยง่าย

การสำรวจและรวบรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหนทางในการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่เชื่อมโยง ตราด กัมพูชาและเวียดนาม รวมทั้งการประเมินศักยภาพในเชิงพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน มีความหมายต่อการพัฒนาชุมชนให้มีศักดิ์ศรีบนพื้นฐานของการมีรายได้ทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่สัมพันธภาพและความเข้าใจอันดี

ระหว่างชนชาติและเชื้อชาติ อันหมายถึงการปิดรอยร้าวทางประวัติศาสตร์และเปิดมิติของความเข้าใจ และมิตรภาพของความเป็นเพื่อนเป็นมิตรประเทศที่ดีต่อกันและเปิดความหมายใหม่ให้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม
2. เพื่อประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม
3. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความรู้จากผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ก้าวหน้า โดยชุมชนที่มีศักยภาพต่ำกว่าได้ใช้บทเรียนจากชุมชนที่มีศักยภาพดีกว่า และชุมชนที่มีศักยภาพดีได้เฝ้าระวังและเกื้อกูลชุมชนที่มีศักยภาพอ่อนกว่าได้พัฒนาในทิศทางที่ดีกว่า ซึ่งจะส่งผลให้พื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดมีความเข้มแข็งและเข้มข้นในการจัดการท่องเที่ยว
2. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเชื่อมโยงกัมพูชาและเวียดนามที่เป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่และตรงความต้องการของนักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดผลได้ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น
3. การท่องเที่ยวบนพื้นที่เชื่อมโยงนอกจากจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในพื้นที่แล้ว ยังเป็นพื้นที่แห่งสัมพันธภาพระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรก่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมและมีความหมายต่อการเป็นประชาชาติเดียวกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด เพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม เพื่อนำสู่การประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม รวมถึงการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเชื่อมโยงกัมพูชาและเวียดนาม

การศึกษาคครอบคลุมผู้นำและสมาชิกของชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มคนผู้มีส่วนได้เสียในถิ่นที่อาศัยอยู่ในกลุ่มพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบ่อไร่ อำเภอแหลมงอบ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง อำเภอเกาะกูด เชื่อมโยงไปสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก ด่านผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน และด่านผ่อนปรนบ้านมะม่วง ซึ่งเป็นประตูไปสู่ประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ตามถนนสาย R10 สิ้นสุดเส้นทางที่กรุงโฮจิมินห์ รวมทั้งเส้นทางสาย R3 และ R4 ที่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของจังหวัดตราดไปสิ้นสุดเส้นทางที่สีหนุวิลล์ โดยดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน 2559 – เดือนพฤษภาคม 2560

วิธีการวิจัย

ระยะที่ 1 สำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม

1. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในพื้นที่ 7 อำเภอคือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูดรวม 7 อำเภอ เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็กกลุ่มเป้าหมายได้แก่ บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informants) ในพื้นที่ได้แก่ ผู้ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานธรรม และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 30 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. สำรวจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสำรวจลักษณะทางกายภาพ สถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 29 ชุมชน ในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล

ได้แก่ ผู้นำชุมชนในชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 7 อำเภอคือ อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด รวม 100 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เวทีชุมชน และการสำรวจเพื่อกำหนดพิกัด วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. สํารวจความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผู้นำและสมาชิกของชุมชนท่องเที่ยว จำนวน 29 ชุมชนในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำและกรรมการของชุมชนท่องเที่ยว จำนวน 139 คน ส่วนการประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ผู้นำและกรรมการของชุมชน จำนวน 120 คนร่วมกันประเมินศักยภาพการ โดยตอบคำถามจำแนกเป็นรายชุมชน รวม 29 ชุมชน เครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ และแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 3 คนและผ่านการทดลองใช้ (Try out) กับผู้นำที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 30 ชุด ณ จังหวัดนครนายก ได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบความรู้ใช้สูตร KR 20 ได้ค่าความเที่ยง = .82 ส่วนผลของแบบสอบถามที่วัดศักยภาพในการบริหารจัดการได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ทั้งหมด = .94 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation))

4. สํารวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณจุดผ่อนปรน 2 จุด คือบ้านมะม่วง ต.นันทริย์ อ.บ่อไร่ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังกัมพูชา ณ บ้านฉอระกา อ.สำราญ จ.พระตะบอง และบ้านหมื่นด่าน ต.บ่อพลอย อ.บ่อไร่ เชื่อมกับบ้านศาลเจ้า อ.สำราญ จ.พระตะบองซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าของ 2 ประเทศ คณะผู้วิจัยกำหนดพิกัดและจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตั้งด่านถาวรและด่านชั่วคราว จำนวน 20 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)

5. สํารวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในพื้นที่เชื่อมต่อจากด่านการค้า ณ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กเชื่อมโยงไปยังกัมพูชาและเวียดนาม 3 เส้นทาง คือ

(1) สาย R3 (สีน้ำเงิน) ผ่านผ่านแดนบ้านหาดเล็ก เกาะกง สีหนุวิลล์ กำปอต ตาแก้ว

พนมเปญ

สัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อกำหนดพิภคของพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม โดยนำข้อมูลในระยะที่ 1 นำสู่การวิเคราะห์จุดเด่นของพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน และกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดตราดและพื้นที่เชื่อมโยงของชุมชนท่องเที่ยวกัมพูชาและเวียดนาม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้สู่การจัดลำดับพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนตามศักยภาพในเชิงพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชน โดยแบ่งเป็น 6 ระดับคือ ระดับดีเยี่ยม (A) ระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+) ระดับค่อนข้างดี (B) ระดับปานกลาง ค่อนข้างดี ระดับปานกลาง (C) ระดับต่ำกว่าปานกลาง (D+) และระดับศักยภาพน้อย (D)

ระยะที่ 3 กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม โดยกำหนดพิภคของชุมชนท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และนำข้อมูลที่ได้เปิดเวทีวิพากษ์ผลการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ซึ่งเป็นผลสู่การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 29 ชุมชน จำนวน 100 คน และผู้แทนจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในเวทีวิพากษ์ผลคือการระดมพลังทางสมอง วิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด

จังหวัดตราดมีศักยภาพรอบด้านที่สามารถส่งเสริมการขยายตัวทางการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ อาทิ ทรัพยากรทางบก ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจพร้อมกับร่องรอยการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ถูกทิ้งไว้ให้กลมกลืนกับบริบทของคนจังหวัดตราดจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นต้น ทั้งนี้จังหวัดตราดได้แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมือง 2. อำเภอโป่งไร่ 3. อำเภอเขาสมิง 4. อำเภอแหลมงอบ 5. อำเภอคลองใหญ่ 6. อำเภอเกาะช้าง และ 7. อำเภอเกาะกูด

อำเภอเมือง

อำเภอเมือง เป็นอำเภอศูนย์กลางของจังหวัดตราด มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดประกอบด้วยพื้นที่ทางบกและพื้นที่ที่ติดต่อกับพื้นที่น้ำทำให้มีความหลากหลายของพื้นที่เกิดขึ้นในอำเภอเมือง โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำ ดังภาพต่อไปนี้

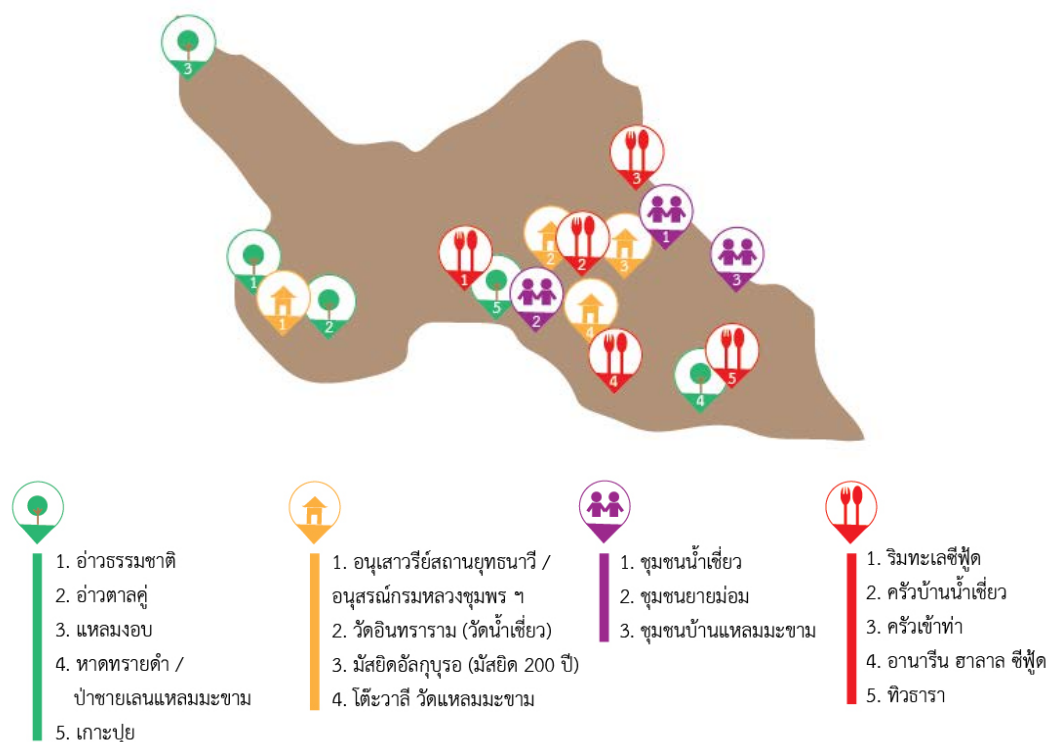
อำเภอ เมือง

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอเมือง

อำเภอแหลมงอบ

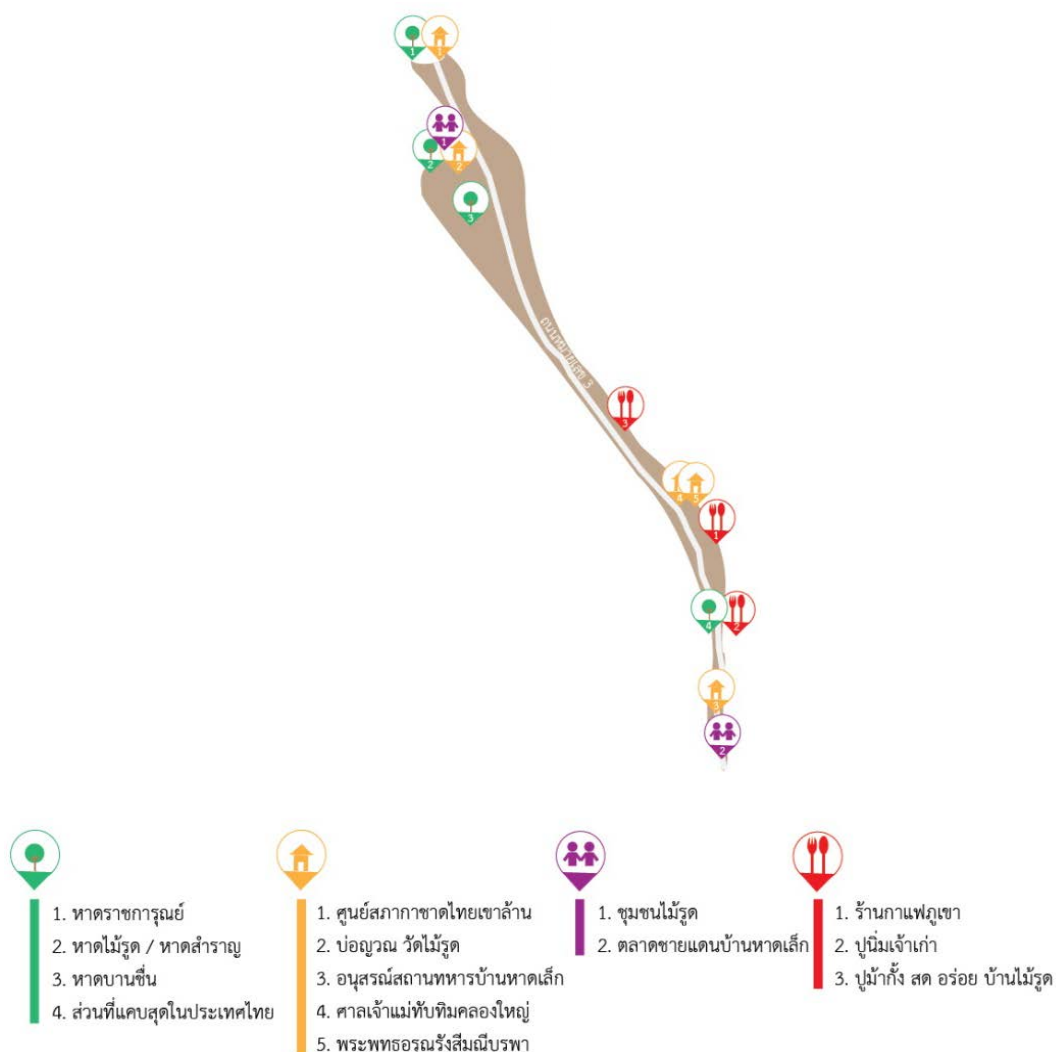
อำเภอแหลมงอบ เป็นอำเภอที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่เกาะต่างๆ เป็นเมืองท่าสำคัญของจังหวัดตราด โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอแหลมงอบ

อำเภอคลองใหญ่

อำเภอคลองใหญ่ มีจุดเด่นคือ การมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาเป็นศักยภาพสำคัญ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความ เกี่ยวเนื่องกับร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอคลองใหญ่

อำเภอบ่อไร่

อำเภอบ่อไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดตราดมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรีและประเทศกัมพูชา อำเภอนี้เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเส้นทางสำหรับรองรับจุดผ่อนปรนที่เชื่อมไปยัง อำเภอสำลุุด ประเทศกัมพูชาซึ่งคาดว่าในอนาคตเส้นทางนี้จะถูกเปิดใช้อย่างเป็นทางการ และยังเป็นเส้นทางที่เชื่อมไปยังสถานที่แถบตะวันออก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำมีดังนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอบ่อไร่

อำเภอเขาสมิง

อำเภอเขาสมิงเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรีและมีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ในจังหวัดตราดโดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ไม่มีพื้นที่ที่โดดเด่นสำหรับท่องเที่ยวมากนัก โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำดังภาพต่อไปนี้

1. อ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ
2. อ่างเก็บน้ำเทพนิมิต

1. เขาโต๊ะโมะ / วัดเมืองเก่าแสนตม
2. วัดชุมชนทรัพย์

1. ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน (โรงเล่าเขาสมิง)
2. ชุมชนวังตัก

1. สวนอาหารครัวคุ้มแก้ว

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอเขาสมิง

อำเภอเกาะช้าง

อำเภอเกาะช้างเป็นพื้นที่ที่เป็นเกาะขนาดใหญ่อันดับที่ 2 ของประเทศไทย โดยเป็นอำเภอที่มีความโด่งดังในกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยศักยภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามไม่แพ้เกาะอื่นๆ และมีสิ่ง

อำนวยความสะดวก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นอำเภอที่มีนักท่องเที่ยวหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนมาเยี่ยมชมมากที่สุดในจังหวัดตราด โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำดังภาพต่อไปนี้

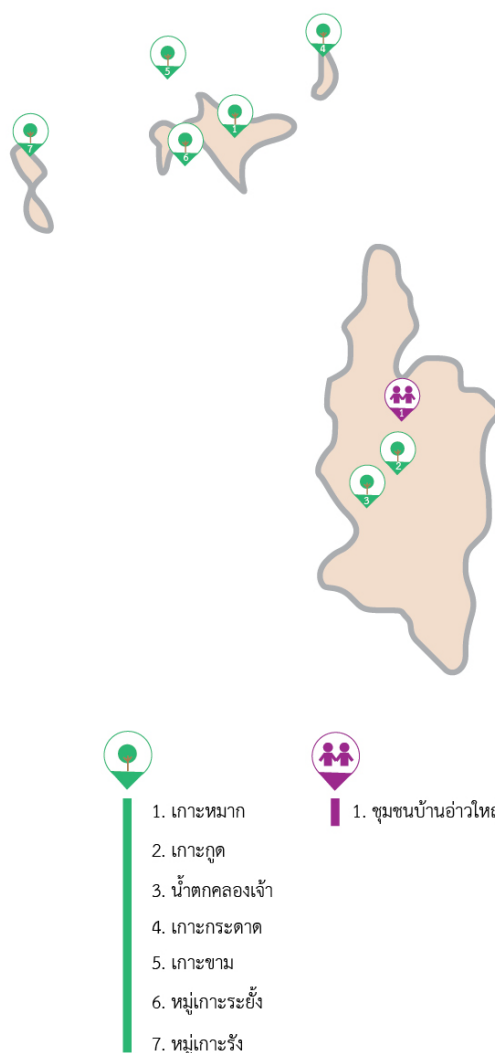

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และร้านอาหารที่ชุมชนแนะนำในอำเภอเกาะช้าง

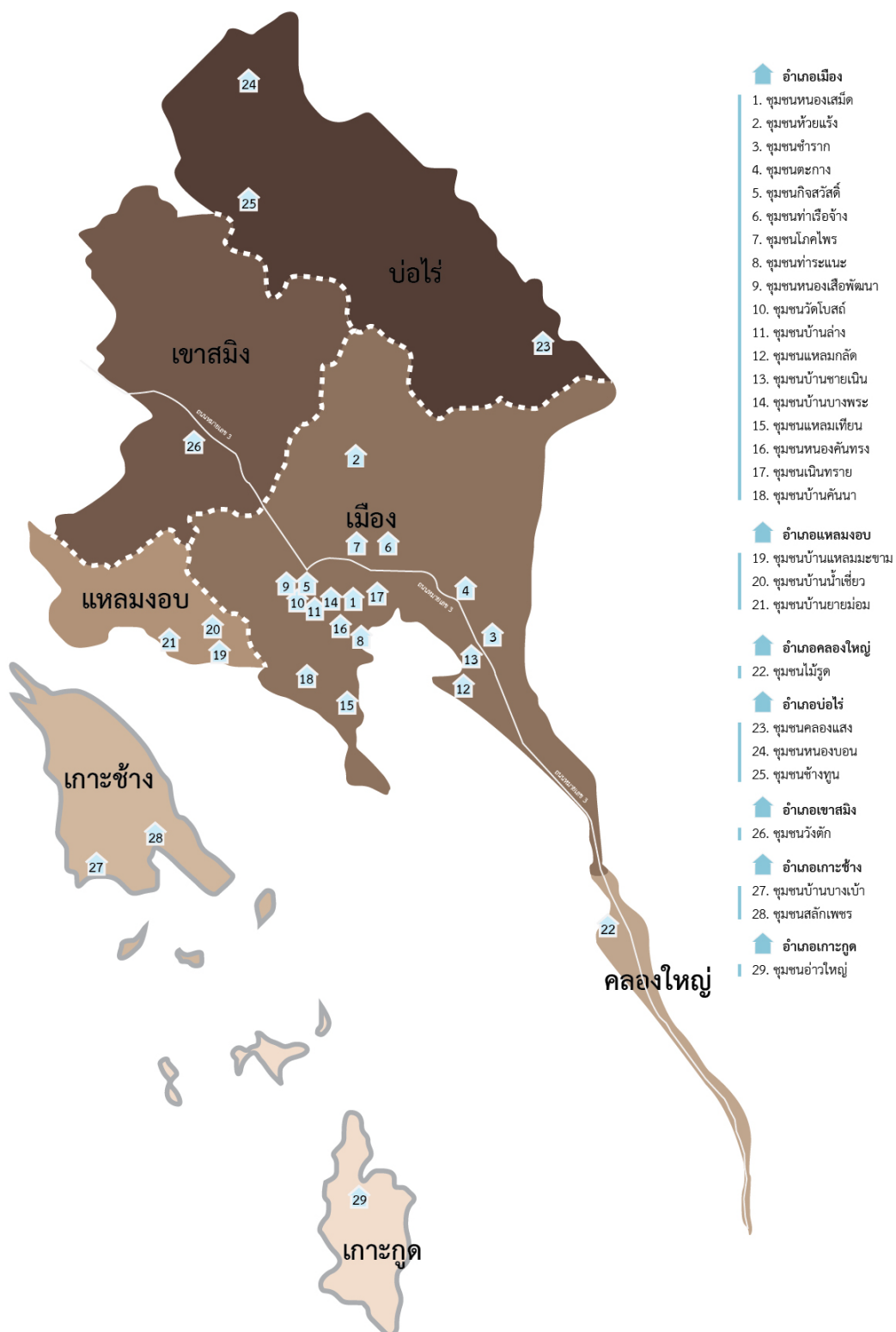
อำเภอเกาะกูด

เกาะกูดเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย เกาะยังมีสภาพความเป็นธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ โดยมีภูเขาและที่ราบสันเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดลำธาร ประกอบกับธรรมชาติสงบเงียบ ร่มรื่นด้วยทิวมะพร้าวริมหาด นอกจากนี้บนเกาะกูดยังมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์และแนวปะการังหลากชนิด รวมทั้งเกาะเล็กๆ ในบริเวณเกาะกูด โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอเกาะกูด

สรุป การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศกัมพูชา

จังหวัดทางตอนใต้ที่คณะสำรวจได้ศึกษาข้อมูล ได้แก่ 1) กำปงสปีอ 2) กำปอต 3) เกาะกง 4) แกบ 5) ตาแก้ว 6) พระสีหนุ และ 7) พนมเปญ โดยแต่ละจังหวัดมีเอกลักษณ์ทางกายภาพที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดคือ

2.1 จังหวัดกำปงสปีอเป็นเมืองหลวงของกำปงสปีอ ตั้งติดกับจังหวัดพนมเปญ กำปอต ตาแก้ว และเกาะกงมีพื้นที่ทั้งหมด 7,017 ตารางกิโลเมตร สินค้าที่มีชื่อเสียงได้แก่น้ำตาลปึก และไวน์ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังภาพต่อไปนี้

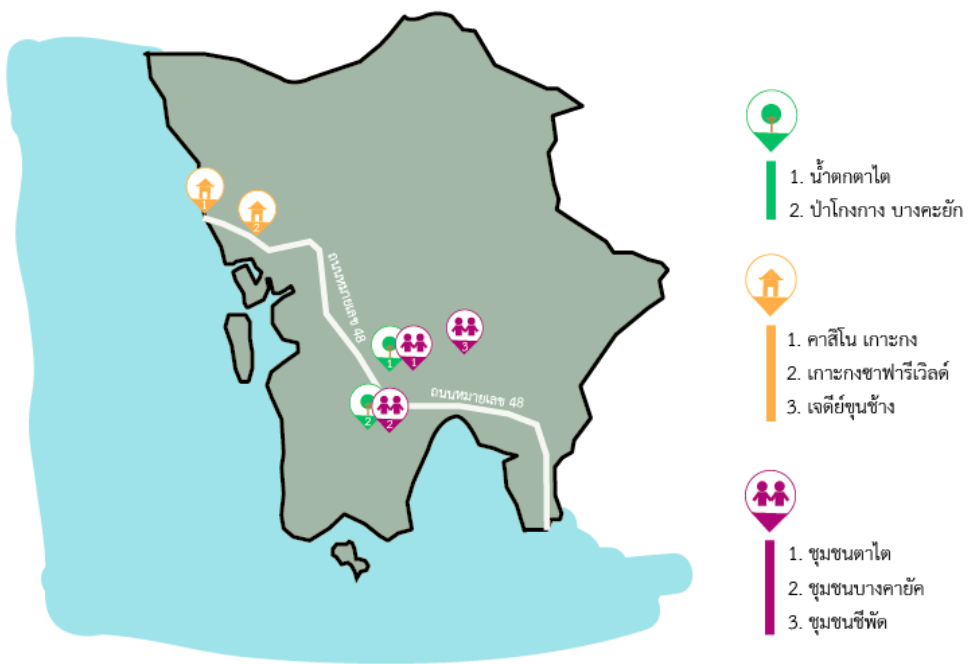
ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกำปงสปีอ

2.2 จังหวัดกำปอต ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศกัมพูชา ห่างจากกรุงพนมเปญ 148 กิโลเมตร ทางทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเบรเสฐู ของจังหวัดกำปงสปีอ ทางด้านทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอตราด กับอำเภอคีรีรัตน์ จังหวัดตาแก้ว ทางด้านทิศใต้ติดต่อชายฝั่งทะเล ทางด้านทิศตะวันตกติดต่อกับ อำเภอกำปงสีลา จังหวัดเกาะกง และฉันทไพรนบ จังหวัดพระสีหนุ แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกำปอต

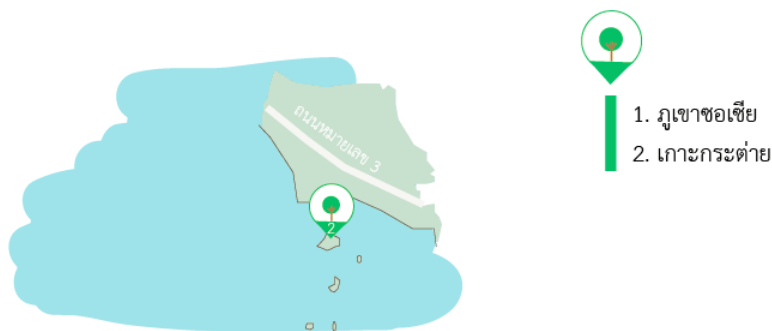
3. จังหวัดเกาะกงเมื่อแกมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของไทยพระเจ้ากรุงสยามมีพระบรมราชโองการตั้งเกาะกงเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดตราด ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ขนานนามว่าเมืองปัจจันตคีรีเขตร แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเกาะกง

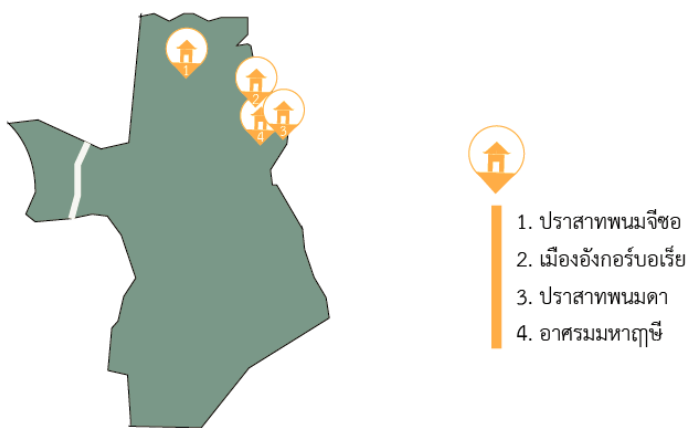
4. จังหวัดแถบเมืองท่องเที่ยวที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี การเดินทางเข้าสู่จังหวัดแถบสามารถใช้ได้หลายเส้นทาง ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 3

จากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 173 ก.ม. หรือ ทางหลวงหมายเลข 2 มาจากเขตตาแก้ว ไปจนถึงหรืออาจเดินทางมาโดยรถไฟ มาลงที่สถานีจ็องเออ (จ็องเออ) ห่างจากจังหวัดแกบเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร หรือ อาจจะเดินทางโดยเรือ จากท่าเรือเมืองฮาเตียน ประเทศเวียดนาม แพรกเจียก ด้วยระยะทาง 40 กิโลเมตร หรือนั่งเรือจากกรุงพระสีหนุ ลัดเลาะมาตามชายฝั่งทะเล หรือจากเวียดนามแหล่งท่องเที่ยว ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดแกบ

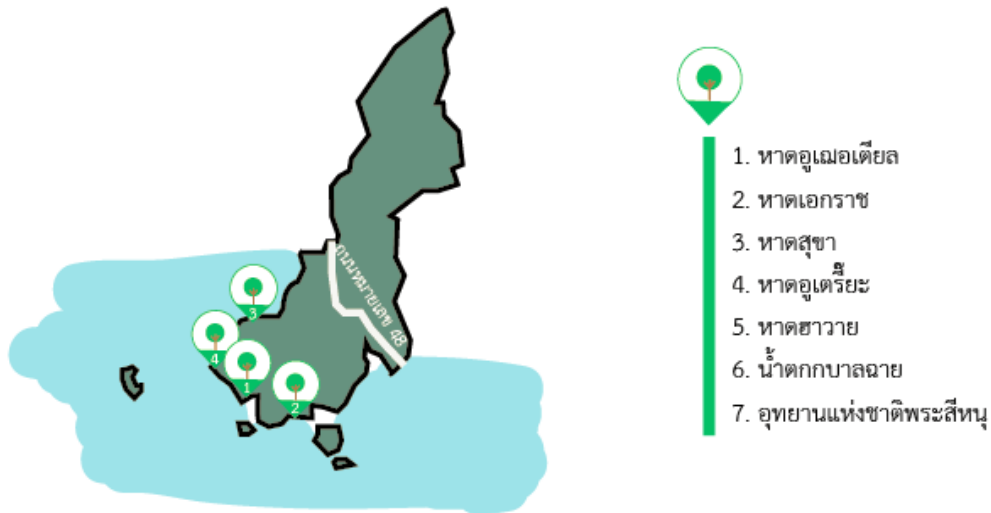
5. จังหวัดตาแก้ว หรือ ตาแกว เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศกัมพูชา เมืองหลักคือเมืองโฌนแกว (เดิมชื่อตาแก้ว) ซึ่งมีประชากร 39,186 คน จังหวัดนี้ติดต่อกับจังหวัดกำปอตทางตะวันตก จังหวัดกำปงสปีอและจังหวัดกันดาลทางเหนือ และทางใต้ติดต่อกับประเทศเวียดนาม แบ่งออกเป็น 10 อำเภอ 100 ตำบล และ 1,117 หมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดตาแก้ว

6. จังหวัดพระสีหนุ เดิมชื่อว่า กำปงโสม เป็นจังหวัดที่อยู่ทางใต้ของประเทศกัมพูชา มีพื้นที่ 868 ตารางกิโลเมตร โดยตั้งชื่อเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ สมเด็จพระนโรดมสีหนุ โดย

ได้เปลี่ยนชื่อจาก กำปงโสม มาเป็นพระสีหนุในปี พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964) แหล่งท่องเที่ยว ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดพระสีหนุ

7. จังหวัดพนมเปญ หรือ ฆนุมปีญ (เขมร: ភ្នំពេញ ฆนั้เพญ ออกเสียง: [pʰnum piŋ] พนุ้มปีญ; อังกฤษ: Phnom Penh) อีกชื่อหนึ่งคือ ราชธานีพนมเปญ เป็นเมืองหลวงของประเทศ กัมพูชา และยังเป็นเมืองหลวงของนครหลวงพนมเปญด้วยครั้งหนึ่งเคยได้ชื่อว่า ไข่มุกแห่งเอเชีย (เมื่อคริสต์ทศวรรษ 1920 พร้อมกับเมืองเสียมราฐ) นับเป็นเมืองที่เป็นเป้าหมายท่องเที่ยวทั้งจากผู้คนในประเทศและจากต่างประเทศ พนมเปญยังมีชื่อเสียงในฐานะที่มีสถาปัตยกรรมแบบเขมรดั้งเดิมและแบบได้รับอิทธิพลฝรั่งเศส แหล่งท่องเที่ยวดังภาพต่อไปนี้

ภาพ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดพนมเปญ

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศเวียดนาม

เมื่อเดินทางจากกรุงฮานอยต่อไปยังประเทศเวียดนามนั้น จะต้องผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองฮาเตียน (Ha Tien International Border Gate) โดยฮาเตียนนั้นเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเกียนยาง (Kiên Giang) และจังหวัดเกียนยางนี้เองคือจังหวัดสุดท้ายของเส้นทางสาย R10 ตามขอบเขตการศึกษาวิจัย จังหวัดเกียนยาง (Kiên Giang) มีเมืองหลวง (City) คือเมืองรัชเจีย (Rạch Giá) และมีอำเภอในระดับเมือง (Town) จำนวน 1 เมือง ได้แก่ เมือง Hà Tiên และยังมีอำเภอ (District) อีก 13 อำเภอ จังหวัดเกียนยางนั้นเป็นจังหวัดที่กำลังได้รับการฟื้นฟูเพื่อการพัฒนาในหลายด้าน ส่วนในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวกระแสหลักเป็นสำคัญ กล่าวคือ เน้นการท่องเที่ยวในเกาะฟูกว๊วกเป็นสำคัญ ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเต็มรูปแบบที่มีศักยภาพตามเกณฑ์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ยังไม่พบชุมชนในลักษณะดังกล่าว อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่พบว่า ในจังหวัดเกียนยางนั้น มีการผลิตเตาดิน (Clay Stove) เพื่อการจำหน่ายให้กับคนเวียดนามด้วยกัน โดยมีการผลิตในหลายอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอที่มีการผลิตมากที่สุดได้แก่อำเภอฮอนดัท (Hòn Dốt) ซึ่งมีพื้นที่ติดกับอำเภอรัชเจีย

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่อำเภอฮอนดัท พบว่า มีชุมชนหลายแห่งที่ผลิตเตาดิน โดยเป็นการผลิตในระดับครัวเรือนในลักษณะต่างคนต่างทำ อย่างไรก็ตามเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการบริหารจัดการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เตาดินของคนในชุมชนในภาพรวม พร้อมทั้งมีการประสานงานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมในบางโอกาส แต่ทว่ายังไม่พบว่ามีการบริหารงานเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยมองเห็นว่า ชุมชนในพื้นที่อำเภอฮอนดัทมีศักยภาพและสามารถพัฒนาสู่การเป็นชุมชนที่มีการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ในอนาคต

ภาพ แสดงเตาดินของชุมชนในอำเภอฮอนดัท

4. การประเมินศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดตราด ประเมินจากความรู้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการบริหารจัดการโดยชุมชนที่ผนวกกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนพบว่า ความรู้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนส่วนใหญ่รู้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน คนในชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน มีเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม แต่ยังมีคนอีกร้อยละ 58.2 ที่เข้าใจผิดคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่อาจไม่ต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชนเสมอไป สำหรับศักยภาพของชุมชนในภาพรวมที่อยู่ในระดับดีคือ ศักยภาพของคนในชุมชน ผู้นำในชุมชน ความร่วมมือในพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว ส่วนศักยภาพที่อยู่ในระดับปานกลางคือ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การวางรูปแบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในชุมชน การบริหารจัดการของชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว การประสานงานกับภายนอก และผลที่ได้กับชุมชน เมื่อจำแนกศักยภาพของชุมชน ปรากฏผลเป็นดังนี้

4.1 ชุมชนที่มีศักยภาพดีเยี่ยม (เกรด A) คือ ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านบางบัว

4.2 ชุมชนที่มีศักยภาพค่อนข้างดีเยี่ยม (เกรด B+) คือ ชุมชนบ้านห้วยแร้ง ชุมชนบ้านแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษัคลองบางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูดและชุมชนบ้านช้างทูน

4.3 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดี (เกรด B) คือ ชุมชนบ้านหนองเสม็ด ชุมชนบ้านท่าระแนะ ชุมชนบ้านชายเนิน ชุมชนเนินทราย ชุมชนบ้านคันทนา

4.4 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับปานกลางค่อนข้างดี (เกรด C+) คือ ชุมชนบ้านขำราก ชุมชนบ้านตะกาง ชุมชนบ้านอ่าวใหญ่ ชุมชนบ้านล่าง ชุมชนบ้านหนองบอน

4.5 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง (เกรด C) คือ ชุมชนบ้านวัดโบสถ์

4.6 ชุมชนที่มีศักยภาพต่ำกว่าปานกลาง (เกรด D+) คือ ชุมชนบ้านกิจสวัสดิ์ ชุมชนบ้านคลองแสง ชุมชนบ้านหนองเสือพัฒนา ชุมชนวังตัก

4.7 ชุมชนที่มีศักยภาพน้อย (เกรด D) คือ ชุมชนบ้านโศคไพร ชุมชนบ้านท่าเรือจ้าง

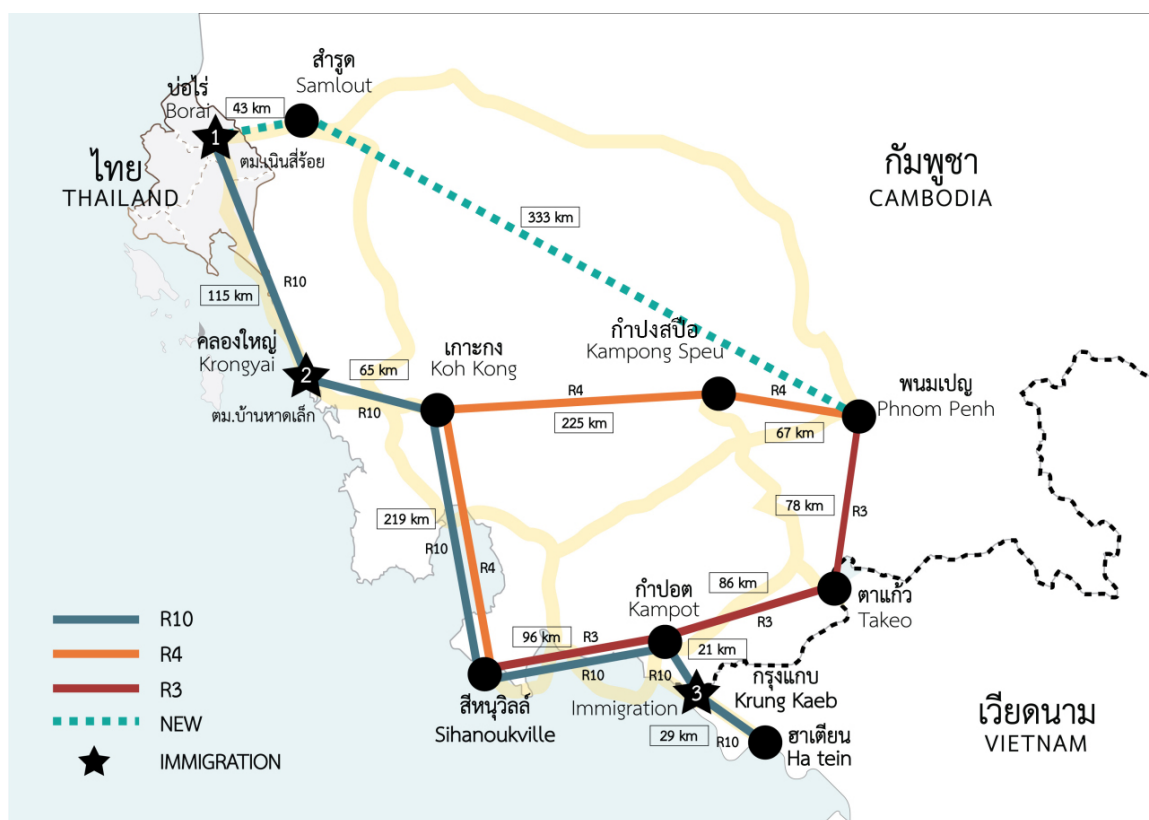

ส่วนชุมชนที่มีศักยภาพบนเส้นทางเชื่อมโยงจากด่านถาวรขนาดเล็กของประเทศไทยไปยัง กัมพูชาและเวียดนามคือ ชุมชนบางคะยัก (กัมพูชา) ชุมชนตาโต (กัมพูชา) ชุมชนซีพัท (กัมพูชา) ชุมชนแพรงโตนด (กัมพูชา) ชุมชนตระเปียงซังแก (กัมพูชา) ชุมชนจัมบก (กัมพูชา) และชุมชน ฮอนดัท (เวียดนาม)

นอกจากนี้ ยังพบว่านอกจากด่านถาวรบ้านหาดเล็กที่มีศักยภาพที่เป็นประตูทางการค้าและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างไทยและกัมพูชาแล้ว ยังมีจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง อำเภอบ่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสำคัญ โดยมีจำนวนนักเดินทางของสองประเทศเดินทางไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล

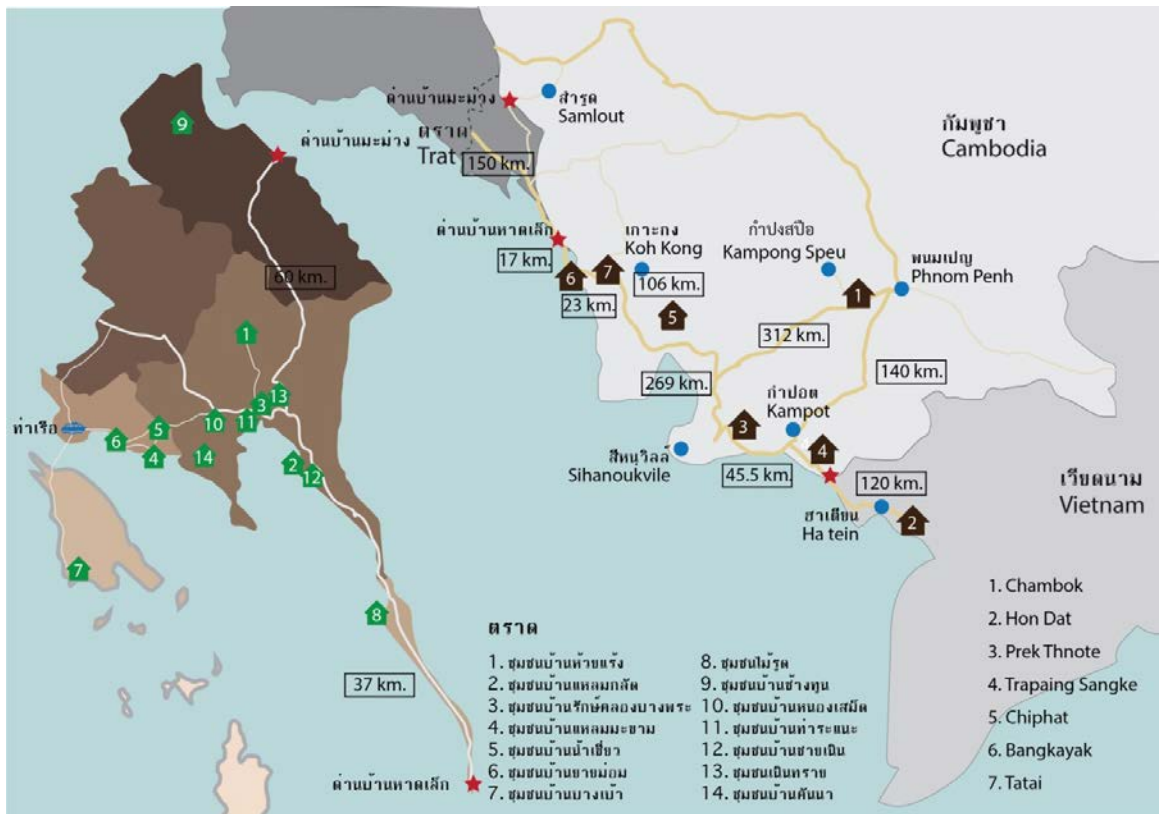
5. เส้นทางเชื่อมโยงที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด กัมพูชาและเวียดนาม ผ่านชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

★ 1=จุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง 2=ด่านบ้านหาดเล็ก 3=ด่านฮาเตียน

ภาพ แสดงเส้นทางเชื่อมโยงตราด กัมพูชา และเวียดนาม

ภาพ แสดงเส้นทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงชุมชนที่มีศักยภาพตราด กัมพูชา และเวียดนาม

ข้อเสนอแนะ

1. ประเด็นความเข้มแข็งของศักยภาพคนในชุมชนท่องเที่ยว ควรใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของศักยภาพของคนในชุมชนโดยระดมพลังทางความคิดและประสานความร่วมมือเพื่อยกระดับความเข้มแข็งของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ คนที่มีศักยภาพสูงในชุมชนระดับ A ระดับ B+ และระดับ B สามารถส่งผ่านการเรียนรู้ไปยังชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำกว่า (ระดับ C+ ระดับ C ระดับ D+ และระดับ D) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความโดดเด่นที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการใช้ศักยภาพของคนเป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพในด้านอื่น ๆ จนสามารถสร้างความหมายใหม่ให้กับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีพลัง รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ประเด็นจุดอ่อนของศักยภาพในการบริหารจัดการของชุมชน ชุมชนควรพัฒนาหรือปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

2.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชนโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือศึกษาดูงานระหว่างชุมชนที่มีระดับศักยภาพต่างกันภายในจังหวัด

2.2 ระดมความเห็นในการวางรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะกับสภาพจริงของพื้นที่ และเรียนรู้ร่วมกันจากชุมชนที่มีการวางรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี

2.3 สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้มากขึ้นทั้งระดับภายในชุมชนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับนักท่องเที่ยว

2.4 พัฒนาการบริหารจัดการของชุมชน โดยเรียนรู้จากชุมชนการท่องเที่ยวที่มีผลการจัดการในระดับดี

2.5 ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนโดยค้นหาปัญหาและความต้องการจากผู้ปฏิบัติงานร่วมกับการศึกษาสภาพจริงของนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การวางแผนการฝึกอบรมของชุมชน

2.6 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากขึ้น

2.7 กำหนดทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกำหนดเป้าหมาย และผลได้ที่จะเกิดกับชุมชนทั้งในรูปของตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

3. สนับสนุนให้ผู้นำและกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยสร้างนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีฐานข้อมูลสารสนเทศที่มีจากการวิจัยท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้นำชุมชนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่สนับสนุนทุนในการวิจัยท้องถิ่น เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายท้องถิ่น

4. ควรใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติและเชื้อชาติที่แตกต่างตามห้วงเวลาแห่งประวัติศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างมูลค่าเชิงสร้างสรรค์ให้กับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

5. จากข้อค้นพบจากการสำรวจจุดผ่านแดนชั่วคราวพบว่า มีพื้นที่ที่มีศักยภาพคือจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงอำเภอป่าไร่ จังหวัดตราด กับอำเภอสารุท จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา โดยพบว่าเป็นพื้นที่ที่ประชาชนในสองพื้นที่ไปมาหาสู่ มีการค้าและการท่องเที่ยวสม่ำเสมอทั้งในช่วงปกติและช่วงเทศกาล และเป็นพื้นที่ที่ผู้ประกอบการทั้งสองฝั่งตกลงกันให้เป็นพื้นที่ที่ปลอดศุลกากร จึงเป็นพื้นที่ที่ควรสนับสนุนให้เป็นพื้นที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชา

6. จากผลการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวที่เกิดจากการเยี่ยมชมอุทยานที่พลัดพรากอันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางสงครามและเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอดีต ทำให้ไม่ได้พบปะกับญาติและมิตรในพื้นที่กัมพูชาและเวียดนาม การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะของการเยี่ยมชมและค้นหาญาติมิตรไปพร้อมกัน ซึ่งเกิดขึ้นหลายพื้นที่ในชายแดน การท่องเที่ยวตามหาญาติและการท่องเที่ยวที่เป็นเสมือนการคืนการพลัดพรากจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เช่น น้ำตกตาแก้ว ในเขตอำเภอบ่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้นำกัมพูชาได้อาศัยเป็นที่พักพิงเมื่อเกิดสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีความหมายต่อความรู้สึกทางจิตใจของชาวกัมพูชา สะท้อนได้จากความนิยมของนักท่องเที่ยวชาวกัมพูชาที่ต้องมาเยือนน้ำตกตาแก้วเมื่อเดินทางมาถึงอำเภอบ่อไร่ ดังนั้น จึงควรสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สื่อความหมายทางจิตใจที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ควรนิยาม “การท่องเที่ยวตามหาญาติ” หรือ “การท่องเที่ยวเพื่อคืนการพลัดพราก” เป็นการท่องเที่ยวชนิดหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ซึ่งอาจมีความหมายไปถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในเขตชายแดนทั่วประเทศ

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: RDG5950038

ชื่อโครงการ: การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม และประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม กลุ่มเป้าหมายแก่บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informant) จำนวน 139 คนในพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และพื้นที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 29 ชุมชนของจังหวัดตราด และ 7 ชุมชนของพื้นที่กัมพูชาและเวียดนาม เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง แบบสอบถาม แบบทดสอบ การสนทนากลุ่ม การระดมความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ (Public hearing) ข้อมูลจากแบบทดสอบวิเคราะห์ด้วยคำร้อยละ ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การระดมความคิดเห็นในเวทีสาธารณะวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในจังหวัดตราดที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวน 29 ชุมชนในพื้นที่ 7 อำเภอ มีความรู้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนส่วนใหญ่รู้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน คนในชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน มีเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม แต่ยังมีคนอีกร้อยละ 58.2 ที่เข้าใจผิดคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่อาจไม่ต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชนเสมอไป ส่วนศักยภาพของชุมชนในภาพรวมที่อยู่ในระดับดีคือ ศักยภาพของคนในชุมชน ผู้นำในชุมชน ความร่วมมือในพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว ส่วนศักยภาพที่อยู่ในระดับปานกลางคือ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การวางรูปแบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในชุมชน การบริหารจัดการของชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว การประสานงานกับภายนอก และผลที่ได้กับชุมชน เมื่อจำแนกศักยภาพของชุมชนพบว่า 1) ชุมชนที่มีศักยภาพดีเยี่ยม (เกรด A) คือ ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านบางบัว 2) ชุมชนที่มีศักยภาพค่อนข้างดีเยี่ยม (เกรด B+) คือ ชุมชนบ้านห้วยแร้ง ชุมชนบ้านแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษัคลองบางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูด และชุมชนบ้านช้างทูน และ 3) ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดี (เกรด B) คือ ชุมชนบ้านหนองเสม็ด ชุมชนบ้านท่าระแนะ ชุมชนบ้านชายเนิน ชุมชนเนินทราย ชุมชนบ้านคันทนา โดยชุมชนทั้ง 3 ระดับมีศักยภาพบนเส้นทางเชื่อมโยงจากด่านถาวรหาดเล็ก ของประเทศไทย ไปยังชุมชนของกัมพูชาคือ ชุมชนบางคะยัก ชุมชนตาโต ชุมชนซีพิท ชุมชนแพรกโดนด ชุมชนตระเปียงซังแก ชุมชนจัมบก และชุมชนในอำเภอฮอนดัทของเวียดนาม

Abstract

The purposes of this research were to explore and gather the tourism resources by the community of Trat province as well as to assess the potential of community-based tourism resources leading to determination of tourism routes in order to link Cambodia and Vietnam. The key informants were 139 people from the natural, historical and cultural tourism areas, tourism areas managed by 29 communities of Trat province and seven (7) communities of Cambodia and Vietnam areas. Research instrument and techniques used including semi-structured interview, questionnaire, test, focus group discussion and public hearing. Data derived from test were analyzed by using percentage, while those of questionnaire were analyzed with Mean and Standard Deviation. Meanwhile, the content analysis was used with the data from interview and focus group discussion.

The findings revealed that there were 29 communities in Trat which covered seven (7) districts having knowledge of community based tourism management. The majority of them were aware that the community-based tourism was managed by community and for community. People in the community could play a proprietary role that they had the right to manage and educate visitors. As the community owner, they could have a participative management for their environmental, social and cultural sustainability. However, another 58.2% misunderstood that community-based tourism management was a way that tourism might not always be driven by the community. The potential of the community as a whole is at a good level including efficiency of community people, their leader and cooperation in the development of tourism community efficiency. The potential was at a moderate level including community preparation, layout management, community participation, community management, training of tourism personnel in the community, participation with tourists, coordination with the outside and outcomes to the community. When identifying the potential of the community, it was found that 1) the communities with excellent potential (grade A) were Lammakam, Namchio and Bangbao; 2) the communities with relatively good potential (grade B+) were Ban Huay Raeng, Ban Laem Klad, Ban Rak Klong Bang Phra, Ban Yaimom, Mai Root and Ban Chang Toon; and 3) the communities with good potential (grade B) were Ban Nhong Samed, Ban Ta Ra Nae, Ban Chai Nern, Nern Sai and Ban Kan Na. The three levels of potential communities on the route linking Thailand from Hat Lek Border Crossing to communities including Bangkokayak, Tatai, Chi Phat, Prek Thnout, Trapaing Sangke, and Chambok in Cambodia; and communities in Hon Dat district in Vietnam.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเปิดเส้นทางการเรียนรู้ในมิติของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คณะผู้วิจัยได้รับการขานรับจากชุมชนที่วาดหวังให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของความภาคภูมิใจที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่นและเป็นต้นทางของการเปิดพื้นที่ไว้เพื่ออนาคตของคนรุ่นหลัง บนเส้นทางของการทำงานที่ผูกพันอยู่กับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ทำให้การท่องเที่ยวมีความหมายต่อความเป็นมิตรประเทศที่ส่งผ่านการเรียนรู้ให้แกกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงรายได้ที่ก่อรูปในทางเศรษฐกิจ หากแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เปิดพื้นที่แห่งมิตรภาพและความหวังให้แกกันระหว่างไทย กัมพูชาและเวียดนาม ซึ่งส่งผ่านความรู้สึกไปยังนักท่องเที่ยวต่างแดนทั่วโลกที่ปรารถนาในสิ่งเดียวกัน

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนทุนในการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งผู้นำชุมชนจากองค์กรชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนตัวแทนองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนจังหวัดที่ร่วมกันให้ข้อมูลในการวิจัยและอำนวยความสะดวกตลอดช่วงเวลาของการทำวิจัย และขอขอบคุณผู้นำจากองค์กรชุมชนในพื้นที่กัมพูชาและเวียดนามที่เปิดพื้นที่ของการเรียนรู้ด้วยมิตรภาพที่อบอุ่นยิ่ง พร้อมทั้งขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.อนุชา เล็กสกุลติลก รศ.สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ คุณสุเทพ เกื้อสังข์ คุณดวงกมล จันสุริยวงษ์ และคุณอุไรรัตน์ เนาวถาวร ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงผลงานวิจัยให้มีความลุ่มลึกและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คณะผู้วิจัยมั่นใจว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจักนำมาซึ่งสิ่งที่ดีกว่าให้กับคนในพื้นที่และนานาประเทศที่ผูกพันกันด้วยความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีและอิสรภาพที่จะรังสรรค์สิ่งดีงามบนแผ่นดินที่ถือเป็นมรดกของมนุษยชาติ ไม่ว่าประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจะสวยงามหรือรวดราวเพียงใด หากแต่สิ่งที่จะก้าวต่อไปข้างหน้าต้องมีความหมายของการใช้สติปัญญารังสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรมที่มนุษย์ทุกผู้ทุกนามมีส่วนร่วมในการร่วมสร้าง

คณะผู้วิจัย

กรกฎาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	พ
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ฟ
กิตติกรรมประกาศ	ภ
สารบัญ	ม
สารบัญตาราง	ร
สารบัญภาพ	ล
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)	7
2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว	17
2.3 วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของพื้นที่	19
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการท่องเที่ยว	22
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
บทที่ 4 ผลการวิจัย	39
4.1 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ประเทศไทย	39
4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตราด	39
4.1.2 สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละเขตการปกครองของจังหวัดตราด	46
4.1.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด	54
4.1.4 เทศกาลต่าง ๆ ในจังหวัดตราด	98
4.1.5 ร่องรอยทางประวัติศาสตร์กับพื้นที่ในจังหวัดตราด	99
4.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกัมพูชาตอนใต้	103
4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานประเทศกัมพูชา	103

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.2 สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดทางตอนใต้ของประเทศกัมพูชา	107
4.2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดทางตอนใต้ของประเทศกัมพูชา	139
4.3 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม	160
4.3.1 ข้อมูลพื้นฐานของเมืองฮาเตียนและรัชเจีย จังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม	160
4.3.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม	162
4.4 การเชื่อมโยง 3 ประเทศ (ตราด - กัมพูชา - เวียดนาม)	164
4.4.1 เส้นทางเชื่อมโยง ตราด - กัมพูชา - เวียดนาม	164
4.4.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์เส้นทางท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว	171
4.5 การประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก ของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชา และเวียดนาม	175
4.5.1 การประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด	175
4.5.2 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวของ จังหวัดตราด เพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชา และเวียดนาม	186
4.5.3 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวของ ประเทศกัมพูชา และเวียดนาม	191
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	193
5.1 สรุป	193
5.2 อภิปรายผล	196
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย	197
บรรณานุกรม	200
ภาคผนวก	203
ภาคผนวก ก	204
ภาคผนวก ข	261

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.1	จำนวนชุมชนท่องเที่ยวที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	54
ตารางที่ 4.2	เทศกาลต่าง ๆ ในจังหวัดตราด	98
ตารางที่ 4.3	ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชุมชนกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดตราด	99
ตารางที่ 4.4	จังหวัดและเมืองของประเทศกัมพูชา	106
ตารางที่ 4.5	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	175
ตารางที่ 4.6	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพของคนในชุมชน	176
ตารางที่ 4.7	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพของผู้นำในชุมชน	176
ตารางที่ 4.8	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมในชุมชน	177
ตารางที่ 4.9	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว	177
ตารางที่ 4.10	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลที่ได้กับชุมชน	178
ตารางที่ 4.11	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเตรียมความพร้อมของชุมชน	178
ตารางที่ 4.12	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว	179
ตารางที่ 4.13	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวางรูปแบบการบริหารจัดการ	179
ตารางที่ 4.14	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน	180
ตารางที่ 4.15	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารจัดการของชุมชน	181
ตารางที่ 4.16	คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประสานงานกับภายนอก	182
ตารางที่ 4.17	สรุปศักยภาพของชุมชนในภาพรวม	182
ตารางที่ 4.18	ศักยภาพของชุมชนจำแนกตามรายชุมชน	183
ตารางที่ 4.19	สรุปจำแนกศักยภาพของชุมชน	184
ตารางที่ 4.20	กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและระดับศักยภาพของชุมชน	185

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2.1	โครงข่ายเส้นทางถนนเลียบชายฝั่งทะเลไทย-กัมพูชา-เวียดนาม หรือเส้นทาง R10	33
ภาพที่ 3.1	เส้นทางจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กสู่เส้นทางสาย R3 R4 และ R10	36
ภาพที่ 4.1	อำเภอในจังหวัดตราด	45
ภาพที่ 4.2	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเมือง	47
ภาพที่ 4.3	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอแหลมงอบ	48
ภาพที่ 4.4	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอคลองใหญ่	49
ภาพที่ 4.5	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอบ่อไร่	50
ภาพที่ 4.6	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเขาสมิง	51
ภาพที่ 4.7	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเกาะช้าง	52
ภาพที่ 4.8	สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเกาะกูด	53
ภาพที่ 4.9	ชุมชนภายในจังหวัดตราดแบ่งตามเขตการปกครองในแต่ละอำเภอ	55
ภาพที่ 4.10	กิจกรรมการล่องเรือตามรอยต้นครูช	58
ภาพที่ 4.11	การสาธิตการทำข้าวห่อกาบหมาก	58
ภาพที่ 4.12	จุดชมวิวบ้านซำรากบนศาลาไม้	60
ภาพที่ 4.13	ทิวทัศน์จากจุดชมวิวบ้านซำราก	60
ภาพที่ 4.14	การล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน	62
ภาพที่ 4.15	บรรยากาศชุมชนเมือง	63
ภาพที่ 4.16	กิจกรรมโบว์ลิ่งตะบูน	65
ภาพที่ 4.17	การล่องเรือชมพื้นที่ป่าชายเลน	66
ภาพที่ 4.18	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด	68
ภาพที่ 4.19	บรรยากาศวัดไผ่ล้อม	69
ภาพที่ 4.20	ชุมชนริมคลองหมู่บ้านแหลมกลัด	70
ภาพที่ 4.21	บรรยากาศภายในชุมชนรักษ์คลองบางพระ	72
ภาพที่ 4.22	บรรยากาศริมคลองบางพระ	72
ภาพที่ 4.23	กิจกรรมภายในชุมชนบ้านแหลมเทียน	74
ภาพที่ 4.24	จุดชมนกเหยี่ยวคอขาวบริเวณร้านอาหารคนพลัดถิ่น	76

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า	
ภาพที่ 4.25	บรรยากาศฟาร์มสาหร่ายพวงองุ่น	78
ภาพที่ 4.26	การสาธิตการทำเครื่องจักสาน	80
ภาพที่ 4.27	สะพานวัดใจ เอกลักษณ์ประจำชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว	81
ภาพที่ 4.28	บรรยากาศชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว	81
ภาพที่ 4.29	การทำสปาทรายดำ	83
ภาพที่ 4.30	บรรยากาศชุมชนบ้านยายม่อม	83
ภาพที่ 4.31	บรรยากาศชุมชนบ้านไม้รุุด	85
ภาพที่ 4.32	ธนาคารปูไข่	85
ภาพที่ 4.33	สายแร่ที่ยังคงเหลืออยู่ในชุมชน	88
ภาพที่ 4.34	วิทยากรพาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	88
ภาพที่ 4.35	การผ่อนคลายแบบของโบราณ	90
ภาพที่ 4.36	การทำสปาสมุนไพร และสปาโคลนขาว	90
ภาพที่ 4.37	แหล่งเพาะพันธุ์กล้วยไม้	91
ภาพที่ 4.38	บรรยากาศที่พักภายในชุมชนวังตัก	92
ภาพที่ 4.39	บรรยากาศภายในชุมชนวังตัก	93
ภาพที่ 4.40	บรรยากาศภายในชุมชนสลักเพชร	94
ภาพที่ 4.41	บรรยากาศจุดชมวิวของชุมชนสลักเพชร	95
ภาพที่ 4.42	การนั่งเรือใบโบราณของชุมชนอ่าวใหญ่	96
ภาพที่ 4.43	การทำสปาญวน	96
ภาพที่ 4.44	ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับชนชาติอื่นๆ ของจังหวัดตราด	102
ภาพที่ 4.45	จังหวัดของประเทศไทย	105
ภาพที่ 4.46	สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงสปีอ	107
ภาพที่ 4.47	บรรยากาศอแพพนม	108
ภาพที่ 4.48	บรรยากาศอุทยานแห่งชาติพระสุรามฤทธิ์กุมมะ	108
ภาพที่ 4.49	บรรยากาศน้ำพุร้อน Te Teuk Pus	109
ภาพที่ 4.50	บรรยากาศภายในจุดบริการนักท่องเที่ยวชุมชนจัมบก	109
ภาพที่ 4.51	สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงสปีอ	113

สารบัญญภาพ (ต่อ)

	หน้า	
ภาพที่ 4.52	บรรยากาศโบสถ์บนถนนม็อบโก	113
ภาพที่ 4.53	บรรยากาศถ้ำพนมขิงก	114
ภาพที่ 4.54	ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเกาะกง	119
ภาพที่ 4.55	บรรยากาศน้ำตกตาไต	120
ภาพที่ 4.56	บรรยากาศป่าโกงกางบางคะยั๊ก	120
ภาพที่ 4.57	บรรยากาศเกาะกงคาสีโน	121
ภาพที่ 4.58	บรรยากาศเกาะกงซาฟารีเวิลด์	121
ภาพที่ 4.59	บรรยากาศเจดีย์ขุนช้าง	122
ภาพที่ 4.60	บรรยากาศชุมชนตาไต	122
ภาพที่ 4.61	บรรยากาศชุมชนบางคะยั๊ก	123
ภาพที่ 4.62	บรรยากาศชุมชนซีพัท	123
ภาพที่ 4.63	ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดแกบ	126
ภาพที่ 4.64	บรรยากาศภูเขาสอเซีย	126
ภาพที่ 4.65	บรรยากาศเกาะกระต่าย	127
ภาพที่ 4.66	ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาแก้ว	128
ภาพที่ 4.67	บรรยากาศปราสาทพนมจีซอร์	128
ภาพที่ 4.68	บรรยากาศเมืองอังกอร์บอเรีย	129
ภาพที่ 4.69	บรรยากาศปราสาทพนมดา	129
ภาพที่ 4.70	บรรยากาศอาศรมมหาฤาษี	130
ภาพที่ 4.71	ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระสีหนุ	132
ภาพที่ 4.72	บรรยากาศหาดอูเมอเตียล	132
ภาพที่ 4.73	บรรยากาศหาดเอกราช	133
ภาพที่ 4.74	บรรยากาศหาดสุชา	133
ภาพที่ 4.75	บรรยากาศน้ำตกกบาลฉาย	134
ภาพที่ 4.76	ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพนมเปญ	136
ภาพที่ 4.77	บรรยากาศพระราชวังกรุงพนมเปญ	137
ภาพที่ 4.78	บรรยากาศวัดพระแก้ว	137

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า	
ภาพที่ 4.79	บรรยากาศพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรุงพนมเปญ	138
ภาพที่ 4.80	บรรยากาศคุกตวลสแลง	138
ภาพที่ 4.81	บรรยากาศเชิงแกก	139
ภาพที่ 4.82	ตำแหน่งของชุมชนตาไต	140
ภาพที่ 4.83	แม่น้ำตาไต (Tatai River)	141
ภาพที่ 4.84	โรงแรม 4 Rivers Floating Lodge	141
ภาพที่ 4.85	น้ำตกตาไต (Tatai Waterfall)	141
ภาพที่ 4.86	โรงแรม Neptune Adventure Resort ซึ่งเน้นการนำเสนอค่าเช่าในราคาประหยัด	142
ภาพที่ 4.87	ตำแหน่งของชุมชนบางคะยัก	143
ภาพที่ 4.88	เรือขนส่งสินค้าในชุมชนบางคะยัก	143
ภาพที่ 4.89	กิจกรรมการเดินชมป่าชายเลน	144
ภาพที่ 4.90	สะพานเชื่อมชุมชนบางคะยักทั้งสองฝั่งแม่น้ำ	144
ภาพที่ 4.91	ตำแหน่งของชุมชนซีพัท	145
ภาพที่ 4.92	โฮมสเตย์ในชุมชนซีพัท	145
ภาพที่ 4.93	บรรยากาศบนถนนลูกรังในชุมชนซีพัท	146
ภาพที่ 4.94	บรรยากาศภายในชุมชนซีพัท	146
ภาพที่ 4.95	กิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติ	146
ภาพที่ 4.96	กิจกรรมการปั่นจักรยานชมธรรมชาติ	147
ภาพที่ 4.97	ตำแหน่งของชุมชนแพรกโตนด	148
ภาพที่ 4.98	วิถีชาวบ้านบนลำน้ำในชุมชนแพรกโตนด	148
ภาพที่ 4.99	กิจกรรมอาชีพของชาวบ้านในชุมชนแพรกโตนด	149
ภาพที่ 4.100	เรือประมงในชุมชนแพรกโตนด	150
ภาพที่ 4.101	ตำแหน่งของชุมชนตระเปียงซังแก	151
ภาพที่ 4.102	ตัวอย่างกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ	152
ภาพที่ 4.103	บรรยากาศริมน้ำในชุมชนตระเปียงซังแก	152
ภาพที่ 4.104	โฮมสเตย์ที่ให้บริการโดยชุมชนตระเปียงซังแก	152
ภาพที่ 4.105	กิจกรรมการปลูกป่าชายเลนของอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการ	153

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.106 ตำแหน่งของชุมชนจัมบก	154
ภาพที่ 4.107 วิถีชาวบ้านของคนในชุมชนจัมบก	155
ภาพที่ 4.108 ความสมบูรณ์ของธรรมชาติในชุมชนจัมบก	156
ภาพที่ 4.109 มัคคุเทศก์ท้องถิ่น (คนกลาง) สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดี	156
ภาพที่ 4.110 ตัวอย่างลักษณะบ้านในชุมชนจัมบก	157
ภาพที่ 4.111 ภาพตัวอย่างรถบัสโดยสาร (กรุงพนมเปญ-จังหวัดพระสีหนุ)	158
ภาพที่ 4.112 บริเวณพื้นที่จังหวัดเกียนยาง (Kiên Giang) ปลายทางของเส้นทางสาย R10	160
ภาพที่ 4.113 ประตู 3 ทางเข้า (Cong Tam Quan หรือ Three-Entrance Gate)	161
ภาพที่ 4.114 ตำแหน่งของชุมชนท่องเที่ยวในอำเภอฮอนดัท	162
ภาพที่ 4.115 เรือชนดินและคนงาน	163
ภาพที่ 4.116 เตาดินของชุมชนในอำเภอฮอนดัท	163
ภาพที่ 4.117 เส้นทางเชื่อมโยงตราด กัมพูชาและเวียดนาม	170
ภาพที่ 4.118 เส้นทางการเดินทาง (กรณีนักท่องเที่ยวชาวสหรัฐอเมริกา)	171
ภาพที่ 4.119 เส้นทางการเดินทาง (กรณีนักท่องเที่ยวชาวอิตาลีและเม็กซิโก)	171
ภาพที่ 4.120 เส้นทางการเดินทาง (กรณีนักท่องเที่ยวชาวสหรัฐอเมริกาและเบลเยียม)	172
ภาพที่ 4.121 ภาพรวมเส้นทางเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ	173
ภาพที่ 4.122 เส้นทางเดินทางใหม่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา	174
ภาพที่ 4.123 ตำแหน่งชุมชนในจังหวัดตราดที่มีศักยภาพในการจัดการและศักยภาพทางกายภาพ/ สิ่งอำนวยความสะดวก	187
ภาพที่ 4.124 ตำแหน่งชุมชนในจังหวัดตราดที่มีศักยภาพในการจัดการและศักยภาพทางกายภาพ/ สิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมระบุระยะทาง	189
ภาพที่ 4.125 ตำแหน่งชุมชนประเทศกัมพูชาและเวียดนามที่มีศักยภาพในการจัดการและ ศักยภาพทางกายภาพ/สิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมระบุระยะทาง	191
ภาพที่ 4.126 เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพ (ตราด-กัมพูชา-เวียดนาม)	192
ภาพที่ 5.1 เส้นทางเชื่อมโยงตราด กัมพูชาและเวียดนาม	195

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางธรรมชาติที่สวยงามทั้งทางทะเลและฝั่งบก คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้มาแต่ดั้งเดิม ตราดเป็นพื้นที่ที่คนพื้นถิ่นหลากหลายวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ทั้งชนชาติไทย ชาวไทยเชื้อสายชอง ซึ่งนักมานุษยวิทยาจัดให้อยู่ในกลุ่มของมอญ-เขมร กลุ่มญวน จีน ชาติแขกซึ่งปัจจุบันคือไทยมุสลิม ตราดตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันจึงประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ อีกทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ยังผูกสัมพันธ์กับ กัมพูชา เวียดนามที่มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกัน มีทั้งเรื่องราวของการไปมาหาสู่ทางการค้า เรื่องราวของ สงครามและการสู้รบ การพลัดพรากจากความเป็นพี่น้องในสายเลือดเดียวกัน รวมทั้งความผูกพัน จากการช่วยเหลือพึ่งพากันในทศวรรษของการปกครอง ในยามที่กัมพูชาและเวียดนามเผชิญกับ ศึกษาสงครามทั้งในประเทศเพื่อนบ้านและสงครามระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้จัดตั้งศูนย์อพยพ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและ จดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542) ซึ่งผลกระทบจากการสู้รบได้ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนระหว่างชายแดน บริเวณจุดผ่าน แดนจึงมีเรื่องราวทางการค้าและเรื่องราวของการรบ ท่ามกลางการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมตราด กัมพูชา และเวียดนาม

ตราดมีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดให้เป็นหนึ่งใน Active Beach การรับรู้ของคนในมุมมองเห็นภาพทะเลธรรมชาติที่งดงาม อยู่ติดชายแดนกัมพูชา ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของสัตว์น้ำดึงดูด ให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้าสู่ตราดในช่วงหน้าร้อนอย่างคึกคัก จากการประจวบกับการท่องเที่ยว จังหวัดตราด ส่วนราชการและผู้นำชุมชน (24 กรกฎาคม 2558) มีรายงานว่านักท่องเที่ยวที่เยือน ตราดในปี พ.ศ.2557 มีจำนวน 140,000 คน ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 100,000 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 40,000 คน นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีจำนวนน้อยมากที่สนใจการท่องเที่ยว ทางบกที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและยังคงความหลากหลายทางธรรมชาติไว้อย่างแข็งแรง เนื่องจากเกษตรกรชาวสวน ชาวไร่ส่วนใหญ่นิยมทำเกษตรธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตเกือบทั้งหมดในภาค เกษตรกรรมเป็นผลิตผลปลอดสารเคมี ปัจจุบันหลากหลายชุมชนได้พยายามเปิดบทบาทของการ ท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยือนประปราย ซึ่งคนในชุมชนมีรายได้ไม่น้อยมาก แต่ชาวชุมชน

ยังคงยินดีที่จะทำการท่องเที่ยวต่อไป เนื่องจากมีรายได้จากการทำสวนเป็นหลักซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการดำรงชีพ “รายได้ผมพอ ทำสวนเลี้ยงตัวสบายๆ แต่ที่อยากทำท่องเที่ยวเพราะอยากภูมิใจ อยากบอกเล่าความเป็นตราด” ผลการประชุมในวันที่ 24 กรกฎาคม 2558 บ่งบอกถึงความพร้อมที่จะร่วมมือในการเปิดเมืองตราดในด้านที่เป็น “ป่าบก” คู่ไปกับท้องทะเลที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว

ปรารถนาของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมุมมองของชาวตราดคือความภาคภูมิใจ แต่ปัญหาของชาวตราดคือยังมองไม่เห็นว่าจะทำอย่างไรการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่บนบกจะมีความหมายในเชิงเศรษฐกิจและสังคมเช่นเดียวกับฝั่งทะเล และจะใช้เวลาท่องเที่ยวให้เป็นเงื่อนไขของการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ซึ่งหากชาวตราดฝ่าฟันปัญหานี้ไปได้ พงณา สอนศรี (2546) อธิบายว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชนต่อเมื่อองค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะในชุมชนที่มีแนวโน้มการท่องเที่ยวเข้าถึงหรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติ แวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) จึงต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และกำหนดอนาคตด้วยตัวของชุมชนเอง จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีความเป็นเจ้าของมี สิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

บนเส้นทางสายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โอบล้อมด้วยภูมิวัฒนธรรม มีเรื่องเล่าและตำนานตามประวัติศาสตร์ที่ทอดยาวนับศตวรรษเป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวที่รอการเจียรนัยให้เห็น ซึ่งอัตลักษณ์ของตราดทั้งที่จับต้องได้ในรูปของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว และที่จับต้องไม่ได้คือจิตวิญญาณที่อยู่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวตราด กับเส้นทางสายธรรมชาติและภูมิวัฒนธรรมที่ทอดยาวไปสู่กัมพูชาและเวียดนามสาย R10 และเส้นทางสาย R3 R4 ที่เชื่อมกับถนนสาย R10 ที่กรุงสีหนุวิลล์ (Sihanoukville) ประเทศกัมพูชา โดยถนนทั้ง 3 เส้นสามารถเดินทางผ่านประตูตราดที่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก บริเวณด่านถาวรจึงเป็นศูนย์รวมของนักท่องเที่ยวที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและอื่นๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนับจากปัจจุบันอันเนื่องมาจากกระแสการท่องเที่ยวในโลกยุคใหม่ พร้อมๆ กับการเปิดประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ตรงบริเวณจุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ตำบลนันทริย อ.บ่อไร่ (เชื่อมโยงกับบ้านฉะระกา อำเภอสรรค จ.พระตะบอง) และบ้านหมื่นด่าน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ (เชื่อมกับบ้านศาลเจ้า อำเภอสรรค จังหวัดพระตะบอง) ยังเป็นพื้นที่ทางการค้าที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างคนสองประเทศยังเป็นจุดของการท่องเที่ยวในการชมวิถีชีวิตชายแดนและการซื้อสินค้าและอาหารพื้นถิ่น

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เชื่อมโยงตราดไปสู่กัมพูชาและเวียดนาม โดยให้ความสำคัญที่จุดตั้งต้นคือชุมชนเมืองตราด มีการสำรวจชุมชนซึ่งจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ไปสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก ซึ่งเชื่อมตราดไปสู่ กัมพูชาและเวียดนามบนเส้นทางสาย R10 รวมทั้งถนนสาย R3 และ R4 ที่เปิดประตูจากตราดไปยังจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศกัมพูชา เช่นจังหวัดเกาะกง (Koh Kong) ซึ่งเป็นเมืองตากอากาศที่มีทะเลสวยงาม และมีคาสิโนสำหรับนักเสี่ยงโชค รวมไปถึงวนอุทยานต่างๆ ที่ยังคงความสมบูรณ์อยู่ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปยังในจังหวัดที่อยู่ติดและใกล้เคียงกัน เช่นจังหวัดกรุงพระสีหนุ ตรงบริเวณสีหนุวิลล์ ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสถานที่ตากอากาศ มีชายหาดที่สวยงาม พร้อมทั้งมีโรงแรมระดับห้าดาวไว้คอยให้บริการ จังหวัดกำปอต (Kampot) เป็นจังหวัดที่มีวนอุทยานแห่งชาติพระมุนีวงศ์ หรือที่คนทั่วไปรู้จักในชื่อ ภูเขาโบกโก เป็นวนอุทยานที่ยังคงความสวยงามและมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี นอกจากนี้ไม่ไกลจากตัวเมืองกำปอตพบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเขมรอยู่อีกแห่งหนึ่ง นั่นคือปราสาทพนมชงก เป็นปราสาทอิฐรูปแบบศิลปะเขมรในสมัยก่อนพระนคร (Pre-Angkorian Period) สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพราหมณ์แบบไศวนิกาย สันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12 ตั้งอยู่ในถ้ำของภูเขาพนมชงก จัดเป็นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งที่ชาวต่างชาติให้ความสนใจไปชมอยู่เสมอ และสำหรับเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะถนนหมายเลข 3 และ 4 ตรงบริเวณจังหวัดทางภาคใต้ติดกับชายแดนจังหวัดตราดมีสภาพถนนที่ดีจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเดินทางจากจังหวัดทางภาคใต้ของกัมพูชาดังกล่าวไปสู่กรุงพนมเปญซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศกัมพูชาเป็นไปได้โดยง่าย

การสำรวจและรวบรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหนทางในการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่เชื่อมโยง ตราด กัมพูชา และเวียดนาม รวมทั้งการประเมินศักยภาพในเชิงพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน มีความหมายต่อการพัฒนาชุมชนให้มีศักดิ์ศรีบนพื้นฐานของการมีรายได้ทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่สัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติและเชื้อชาติ อันหมายถึงการปิดรอยร้าวทางประวัติศาสตร์และเปิดมิติของความเข้าใจและมิตรภาพของความเป็นเพื่อน เป็นมิตรประเทศที่ดีต่อกัน และเปิดความหมายใหม่ให้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชา และเวียดนาม
2. เพื่อประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม
3. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความรู้จากผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ก้าวหน้า โดยชุมชนที่มีศักยภาพต่ำกว่าได้ใช้บทเรียนจากชุมชนที่มีศักยภาพดีกว่า และชุมชนที่มีศักยภาพดีได้เฝ้าระวังและเกื้อกูลชุมชนที่มีศักยภาพอ่อนกว่าได้พัฒนาในทิศทางที่ดีกว่า ซึ่งจะส่งผลให้พื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดมีความเข้มแข็งและเข้มข้นในการจัดการท่องเที่ยว
2. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเชื่อมโยงกัมพูชาและเวียดนามที่เป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่และตรงความต้องการของนักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดผลได้ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น
3. การท่องเที่ยวบนพื้นที่เชื่อมโยงนอกจากจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในพื้นที่แล้ว ยังเป็นพื้นที่แห่งสัมพันธภาพระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรก่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมและมีความหมายต่อการเป็นประชาชาติเดียวกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม เพื่อนำสู่การประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม รวมถึงการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเชื่อมโยงกัมพูชาและเวียดนาม

ขอบเขตด้านประชากรและสถานที่

การศึกษาครอบคลุมผู้นำและสมาชิกของชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มคนผู้มีส่วนได้เสียในถิ่นที่อาศัยอยู่ในกลุ่มพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอป่าไร่ อำเภอแหลมงอบ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง อำเภอเกาะกูด เชื่อมโยงไปสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก ด่านผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน และด่านผ่อนปรนบ้านมะม่วง ซึ่งเป็นประตูไปสู่ประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ตามถนนสาย R10 สู่อำเภอสิ้นสุดเส้นทางที่กรุงโฮจิมินห์ รวมทั้งเส้นทางสาย R3 และ R4 ที่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของจังหวัดตราดไปสิ้นสุดเส้นทางที่สีหนุวิลล์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนมิถุนายน 2559 – เดือนพฤษภาคม 2560

1.5 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ โดยเดินทางในระยะทางมากกว่า 40 กิโลเมตรจากบ้าน (World Tourism Organization, 2015) เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้น หรือเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยกำหนดทิศทางและจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเพื่อชุมชน ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิและมีส่วนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นและสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องระหว่างจังหวัดตราด กัมพูชาและเวียดนามบนเส้นทางบรรจบของเส้น R3 R4 และ R10

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและสิ่งสร้างเกิดขึ้นจากการสรรสร้างในวิถีชีวิตของมนุษย์

แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม หมายถึงสถานที่หรือสิ่งสร้างที่เกิดขึ้นในอดีตหรือในห้วงประวัติศาสตร์ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้คนหรือชุมชนชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มดั้งเดิมในพื้นที่

สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่พัก และแหล่งรับประทานอาหารที่คนในชุมชนแนะนำถึง

วิถีชีวิต หมายถึง การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นประจำสม่ำเสมอ เป็นนิสัย ซึ่งสะท้อนทัศนคติ และวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพ

อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองมาในขณะนั้น เป็นการแสดงตัวตนของชีวิตภายในในทางตรงหรือผ่านสัญลักษณ์ มี 2 ระดับคือระดับบุคคล (Personal Identity) และระดับสังคม (Social Identity)

บทที่ 2

การท่องเที่ยวชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยว และผลงานวิจัยการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับจังหวัดตราดและการวิจัยที่เชื่อมโยงไปยังประเทศกัมพูชาและเวียดนาม

2.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)

1. การเรียนรู้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานวน (2546) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้ เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน คือการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่นเดียวกับ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชุมชน คือการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง คนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง (วิระพล ทองมา และประเจต อำนาง, 2547: อุบลวรรณ ประดับสุข, 2549)

ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน บนรากฐานของความเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีการผลิตและวิถีชีวิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทสำคัญในการคิด การตัดสินใจ วางแผนการดำเนินงาน สรุปบทเรียนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (โหมศิริ ทิมสุทินและคณะ, 2548)

เมืองคัมพูชาที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พจนานวน (2546) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ศักยภาพของคน ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่ต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองเพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูล คนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี สามารถทำงานร่วมกันได้

2. ศักยภาพของพื้นที่ หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรัก หวงแหนและเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน สามารถนำทรัพยากรมาจัดการอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

3. การจัดการ ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยมีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชน รู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะจัดสรรและกระจายรายได้ได้อย่างไร

4. การมีส่วนร่วม เป็นการสื่อความคิดเห็น การพูดคุยปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ จากการระดมความคิด ช่วยกันคิด วางแผน และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนและผู้มาเยือนได้ปฏิบัติตาม

การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน ชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนไว้ให้ได้ หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนไป การจัดการท่องเที่ยวอาจเป็นเงื่อนไขในการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชน นอกจากนี้ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องพิจารณาปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การตลาด นโยบายการสนับสนุนของรัฐบาล และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งในด้านกระบวนการทำงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวช่วยให้เห็นมิติของชุมชนที่มีได้หมายถึงการมีรายได้เป็นเรื่องหลักเท่านั้น แตกต่างจากการจัดการท่องเที่ยวกระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับรายได้เป็นเรื่องหลัก (พจนา สนวนศรี, 2546)

2. หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน Fennell (1999) อธิบายไว้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมาอย่างสมาชิกในชุมชน ในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน
2. เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกายภาพสู่การพัฒนาสาธารณสุขปโภคของชุมชน ส่วนประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจสังคมนำสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

3. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมให้กับชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามในการรับความทันสมัยเข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

4. เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว

5. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติ ที่มีความเท่าเทียมระหว่างวัฒนธรรม

หลักการงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีจุดเน้นที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้หลักการดังนี้ (พจนานา สนวนศรี, 2546)

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

3. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว

4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม
9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน
10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

หลักการทางการเมืองการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เมื่อชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนอย่างรอบด้านแล้ว จึงตัดสินใจดำเนินการตามดุลพินิจ สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วมทำกิจกรรม ร่วมติดตาม ประเมินผล ร่วมเรียนรู้ และร่วมรับผลประโยชน์ ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อกำหนดทิศทาง นโยบาย การบริหารจัดการ เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน โดยรูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียม ความยุติธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การจัดการท่องเที่ยวต้องสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่ชุมชนกำหนดไว้ สมาชิกของชุมชนท่องเที่ยว คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทางการเมืองการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ถูกต้องและเหมาะสมภายใต้ข้อตกลงร่วม ดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพราะมีความหมายต่อการพัฒนาที่ความรู้สึกเป็นเจ้าของคือปลายทางของการมีส่วนร่วม (ณรงค์ ณ เชียงใหม่, 2545) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการกระจายอำนาจ ทำให้คนในชุมชนมีสิทธิ์ มีเสียงและแสดงบทบาทต่อชุมชนของตนเองได้ Cohen and Up Hoff (1981) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเกี่ยวข้องกับ 4 มิติ คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ การมีส่วนร่วมไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่

เพียงอย่างเดียว แต่ใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วยและการตัดสินใจยังเกี่ยวกับข้อ
 ประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาส
 ให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันในการรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยถือเป็น
 กระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการ
 ตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การ
 บริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม
 และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วน
 ร่วมในการติดตามและประเมินผลด้วยตนเอง อันจะมีผลทำให้การดำเนินงานมีความยั่งยืน

คนในชุมชนต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายของการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยว
 ดังกล่าว ซึ่งเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของ
 ชุมชน ซึ่งนอกจากจะมีประโยชน์ในเรื่องดังกล่าวแล้ว ยังก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชนด้วย การ
 ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชนของตน ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาท
 หน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ (โถมศิริ ทิมสุทินและคณะ,
 2548)

อรทัย ก๊กผล (2546) กล่าวว่า การบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมควรยึดหลัก 4S คือ

1. การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น มีการให้
 ข้อมูลกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจทำให้
 ประชาชนมีทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น
2. ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) หมายถึง ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง
 กว้างขวาง ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีผลกระทบหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมี
 ส่วนร่วม ต้องรับฟังข้อมูลหรือให้ปรึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ
3. ความจริงใจ (Sincerity) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจ
 อนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงใจ เปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มี

การสื่อสารสองทาง ซึ่งต้องแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่างๆ อย่างชัดเจน ลดข้อสงสัยที่อาจก่อให้เกิดข้อวาทให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ขณะเดียวกันต้องตั้งใจฟังความคิดเห็นและนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป้3นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจ และการสื่อสารที่ดีขึ้น

4. วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) หมายถึง การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความแตกต่างทางวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) ระบุว่าทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีการมุ่งมั่นไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน โดยสมาชิกต้องรับทราบนโยบายการท่องเที่ยว แผนงานหรือโครงการ เพื่อให้สมาชิกได้เชื่อมโยงสู่ระดับปฏิบัติการในชุมชน ซึ่งนำชัย ทนุผล (2542) เชื่อว่าผลสำเร็จในการปฏิบัติจะนำไปสู่การเพิ่มอำนาจในการต่อรองเศรษฐกิจและการเมือง อันมีความหมายต่อการปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในชุมชน หรือเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมร่วมใจในการระบุดูปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์ของชุมชน และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางได้ โดยขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของชุมชน อภิญา กังสนารักษ์ (2544) เสนอไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากร และแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการไปพร้อมกัน

4. การประเมินความเป็นไปได้และการเตรียมความพร้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือ ทุกคนต้องมีส่วนร่วม ซึ่งการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ (วีระพล ทองมา, 2559)

1. ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชนตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อกับทิศทางแก้ไขปัญหโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิดไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังจากท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่ระดมรับนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหที่เกี่ยวเนื่อง ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความเพลิดเพลีน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

พจนา สวนศรี (2546) ได้กล่าวการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้ อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

1. การสำรวจทางกายภาพทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน) และแผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
4. ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชนซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็เป็นได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน เช่น

1. รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป
2. ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น
3. ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชนแต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

4. ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ สู่ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผล และสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนาองค์กร ประกอบด้วย (1) การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย และ (2) การศึกษาดูงานสำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

5. ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พิทยะ ศรีวัฒนสาร (2553) ได้กล่าวถึงโอกาสที่จะได้รับผลกระทบที่เกิดจากการจัดท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

1.1 ผลกระทบด้านบวก ช่วยให้เกิดรายรับเงินตราต่างประเทศ เกิดอาชีพใหม่เกิดการจ้างงาน เกิดรายได้ต่อรัฐบาล และเกิดรายได้แก่ท้องถิ่นภายในประเทศ

1.2 ผลกระทบด้านลบต่อค่าครองชีพของคนในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น ราคาที่ดินแพงขึ้น ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้สูญเสียรายได้ส่งออกประเทศ และรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ เป็นไปตามฤดูกาล

2. ด้านสังคมวัฒนธรรม

2.1 ผลกระทบด้านบวก ได้แก่เป็นการพักผ่อน คลายเครียด ช่วยให้เกิดสันติภาพแห่งมวลมนุษย์ กระตุ้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชาติและต่างชาติ ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ช่วยให้มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น คนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นจากสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดสันติภาพแห่งมวลมนุษย ช่วยให้มีสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น เกิดการจ้างงาน ช่วยสร้างอาชีพเสริมให้คนในท้องถิ่น กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้คุณภาพชีวิตคนดีขึ้น การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าไปทำงานในเมือง เกิดงานเทศกาลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรมได้รับการรื้อฟื้นและสืบสาน มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและนักท่องเที่ยวนิยมมากขึ้น ช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ของประเทศ

2.2 ผลกระทบด้านลบ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดกระแสการเลียนแบบ มีการขัดแย้งทางความคิด สูญเสียความเป็นส่วนตัวที่ต้องรองรับนักท่องเที่ยว และอาจสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อคนในท้องถิ่นจากนักท่องเที่ยว โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลง การเลือนหายของอาชีพดั้งเดิมในท้องถิ่น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีค่านิยมผิดๆ จากการเลียนแบบนักท่องเที่ยว ปัญหาโสเภณีและการค้าทางเพศ ปัญหาการบิดเบือนหลอกลวงเอาไรต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาความไม่เข้าใจและการขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว เกิดสิ่งสร้างที่ดึงดูดใจด้านการพักผ่อนในพื้นที่ซึ่งอาจกระทบต่อวิถีเดิมของท้องถิ่น เกิดปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ คุณค่าของงานศิลปะลดลง วัฒนธรรมประเพณีที่ถูกนำเสนอขายในรูปแบบของสินค้าเน้นตอบสนองนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมีบทบาทในการรับ

วัฒนธรรมใหม่ (Acculturate) ของคนในท้องถิ่น เกิดภาวะตระหนกและสับสนทางวัฒนธรรม การยอมรับพฤติกรรมและเลียนแบบพฤติกรรมนั้น

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 ผลกระทบด้านบวก ได้แก่เกิดการปรับปรุงและพัฒนาสภาพภูมิทัศน์และกายภาพให้ดีขึ้น มีการลงทุนจากภาครัฐในด้านสาธารณูปโภคเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เกิดการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เกิดมีการปรับปรุงแก้ไข มาตรการ ระเบียบตลอดจนกฎหมายต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว เกิดความตระหนักในการกำจัดของเสียประเภทต่าง อาทิ น้ำเน่า ขยะมูลฝอย โดยเฉพาะที่พิกหรือร้านอาหารที่อยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เกิดโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และการตื่นตัวจัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3.2 ผลกระทบด้านลบ ได้แก่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติเสื่อมลง พื้นที่ธรรมชาติบางส่วนถูกทำลาย เพื่อการสร้างที่พักในแหล่งธรรมชาติ กิจกรรมนันทนาการบางประเภทมีผลต่อธรรมชาติ อาทิ การตั้งแคมป์ไฟ การตัดต้นไม้ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอาจส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า อาจส่งผลกระทบต่อธรรมชาติในแง่ดินถล่ม การบุกรุกพื้นที่

4. ด้านชุมชน

4.1 ผลกระทบด้านบวก ได้แก่ ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

4.2 ผลกระทบด้านลบ ได้แก่การเกิดความแตกแยกของคนในชุมชนเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ทรัพยากรท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ (อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, 2559)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ รวมทั้งอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตาม

ธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ต้องสูญเสียต้นทุนในการผลิต แต่ทรัพยากรทั้งสองลักษณะต่างมีต้นทุนในการดูแลรักษาเหมือนกัน คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจึงต้องได้รับการดูแลรักษาในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การวางแผนการท่องเที่ยว รวมทั้งการวางมาตรฐานการดูแลรักษาทรัพยากรดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเปราะบางได้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและเพเลิดเพลิน

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คือ วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือเหตุการณ์ที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต โดยส่วนใหญ่การนำเสนอประวัติศาสตร์ในรูปของทรัพยากรการท่องเที่ยวจะอยู่ในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น

1) สงคราม เช่น กำแพงเบอร์ลินที่กั้นระหว่างเบอร์ลินตะวันออกและเบอร์ลินตะวันตก ในเยอรมนี และสะพานข้ามแม่น้ำแคว จ.กาญจนบุรี เป็นต้น

2) ศาสนา เช่น บุโรพุทโธ ในอินโดนีเซีย พุทธคยา ในอินเดีย นครวัด นครธม ในกัมพูชา เป็นต้น

3) ผู้คนที่อาศัยในท้องถิ่น เช่น บ้านวิลเลียม เช็คสเปียร์ ในอังกฤษ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา เป็นต้น

4) ขนชั้นการปกครอง (รัฐบาลหรือพระมหากษัตริย์) เช่น อาคารรัฐสภาของสหรัฐอเมริกา ในกรุงวอชิงตัน ดี ซี พระราชวังบัคกิ้งแฮม ในอังกฤษ พระราชวังบางปะอิน ใน จ.พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม แต่ประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรม ที่แสดงออกทางด้านลักษณะความเป็นอยู่ของ ผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ศิลปหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่นและการบันเทิงต่างๆ สถาปัตยกรรม ฯลฯ และที่เป็นนามธรรม ที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ

ทัศนคติ ภูมิปัญญาชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งสิ้น เนื่องจากสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างของนักท่องเที่ยวได้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคมยังหมายรวมถึง “อัยาศัยไมตรีและการต้อนรับ” ของผู้คนในท้องถิ่นด้วย นับเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งของการท่องเที่ยว ทั้งนี้หากนักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับการต้อนรับจากคนในท้องถิ่นแล้ว สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ หรือทิวทัศน์ใดๆ ก็ไม่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นั้นต่อไปหรือกลับมาเยือนซ้ำได้ การแสดงออกซึ่งการต้อนรับนักท่องเที่ยวสามารถทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่เป็นรูปธรรมชัดเจน คือการติดตั้งป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น ป้าย “Aloha” ซึ่งเป็นภาษาของชาวฮาวาย แปลว่า “สวัสดี” หรือการจัดบริการนำเที่ยวที่มีหลายภาษา เช่น รถนำเที่ยวในกรุงลอนดอน มีการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวหลายภาษาสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดหลัก ไม่ว่าจะเป็นภาษาอิตาลี ฝรั่งเศส เยอรมัน หรือญี่ปุ่น สำหรับประเทศไทยก็ประสบความสำเร็จในการใช้ “อัยาศัยไมตรีและการต้อนรับของผู้คนในท้องถิ่น” ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็น “ยิ้มสยาม” หรือ “ความเอื้ออาทรในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว” ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาประเทศไทยแล้วกลับมาเยือนซ้ำอีกหลายครั้ง

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและความเพลิดเพลิน ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ หมายถึง สถานที่หรือกิจกรรมที่สร้างความบันเทิงและความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยวทุกประเภท เช่น สวนสาธารณะ สวนสนุก แหล่งบันเทิงยามค่ำคืน โรงละคร โรงภาพยนตร์ เป็นต้น สถานที่เหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องใช้เงินทุนในการสร้างสูง โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนของภาคเอกชน มีเพียงส่วนน้อย เช่น สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ที่เป็นการลงทุนของภาครัฐ ตัวอย่าง ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ เช่น ดิสนีย์เวิลด์ สวนสยาม ซาฟารีเวิลด์ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สวนสัตว์ดุสิต คลับ ดิสโก้เธค การแสดงโชว์ทิฟฟานี

ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมสลายได้ตามกาลเวลา สภาพดินฟ้าอากาศ การทำลายของมนุษย์ และการขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงต้องการการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนา ตลอดจนการดูแลรักษาจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลให้การท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้า

2.3 วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของพื้นที่

คำว่า “วิถีชีวิต” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ระบุว่าหมายถึงความเป็นไปในการดำรงชีวิต ส่วนสุมาลี หวังพุฒิ (2546) อธิบายว่าวิถีชีวิตหมายถึง การอยู่อาศัยของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อม ผูกพันกันตาม

กฎระเบียบที่ควบคุมสืบทอดกันมา ซึ่งการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนในสภาวะต่างๆ สามารถศึกษาจากด้าน การตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ วิถีชีวิตจึงหมายถึง การกระทำตาม วิธีการและแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต โดยกระทำ อย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย กระทั่งการกระทำนั้น ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต สอดคล้อง กับแนวคิดของนักทฤษฎี ศรีสุทระ (2544) ที่อธิบายว่าวิถีชีวิต หมายถึงการแสดงพฤติกรรมต่างๆ เป็น ประจำสม่ำเสมอ เป็นนิสัย ซึ่งสะท้อนทัศนคติ และวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละ บุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพ พฤติกรรม สุขภาพของบุคคลนั้น จะได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น สถานะทาง เศรษฐกิจและสังคม ความแตกต่างของรายได้ การศึกษา อาชีพ ความ เชื่อของบุคคล จะเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความแตกต่างของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สรุปได้ว่า “วิถีชีวิต” หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรม ต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมและ คุณธรรม จน กลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนทัศนะของนักวิชาการเกี่ยวกับ วิถีชีวิตของมนุษย์ เช่น สุมิตร สุวรรณและคณะ (2556) ได้ กล่าวถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ไว้ว่า ในการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมในระดับ สากล และวัฒนธรรมย่อยในระดับท้องถิ่น การเรียนรู้และการปรับตัวให้ สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ๆ จึงเป็นไปเพื่อการอยู่รอดในสังคม วิถีชีวิตจึงอยู่ควบคู่กับวัฒนธรรม กล่าวคือ วิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ ซึ่งได้มีข้อสมมติที่แตกต่างกันไป สำหรับ เฉลิมบาลย์ ราชภัณฑารักษ์ (2541) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of life) ไว้ว่า วิถีชีวิตของ มนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำไม่ว่าจะเป็นการแปร่งฟัน สวมใส่เสื้อผ้าเครื่องประดับ ตลอดจนการเล่น กีฬา ดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ของ ครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น การกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

สำหรับความหมายของ “อัตลักษณ์” คือความรู้สึกรู้จักคิดต่อตนเองเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ ระหว่างตัวตนกับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองมาในขณะนั้น (Kath, 2000) ขณะเดียวกันมโนทัศน์อัตลักษณ์ จะถูกกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจนิยามความหมายหรือการ สร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่ออัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับอำนาจ อัตลักษณ์จึงมี ความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เข้าใจที่เข้าใจกันโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่ง

ของวัฒนธรรม (อภิญา กังสนารักษ์, 2544) อัตลักษณ์แตกต่างจากบุคลิกภาพในประเด็นที่สำคัญหลายประการ บุคคลอาจมีบุคลิกภาพร่วมกับบุคคลอื่น แต่การมีอัตลักษณ์ร่วมมีนัยของการเกี่ยวข้องกับการตื่นตัว (Active) บางอย่างในตัวของบุคคล เช่นบุคคลเลือกที่จะแสดงตัวตนกับกลุ่มหรืออัตลักษณ์ที่เฉพาะบุคลิกภาพอธิบายลักษณะต่างที่บุคคลทั่วไปน่าจะมี เป็นคุณลักษณะภายใน แต่อัตลักษณ์ต้องการพื้นฐานบางอย่าง อาจถูกจัดประเภทด้วยการมีลักษณะบุคลิกภาพ ลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์ คือ เป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ จะกระทำโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลายรูปแบบ ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็ยังเกี่ยวข้องกับมิติ "ภายใน" ของความเป็นตัวตนอย่างมากทั้งในด้านของอารมณ์ เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวกับตนเอง ในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลกและปริณทลของอัตลักษณ์และตัวตนที่มันซ้อนทับกันอยู่ จึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับคือระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ที่จะใช้แสดงตน เช่น การที่สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบคุณค่าที่ติดตัวมา ความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามีภรรยา ภาษาหรือบางที่อาจเห็นได้จากเสื้อผ้าที่สวมใส่ สัญลักษณ์และการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงให้เห็นแนวทางหรือที่บุคคลมีอัตลักษณ์ร่วมกับบุคคลบางคนและการแยกแยะตัวตนด้วยการสร้างความต่างจากคนอื่น อัตลักษณ์ยังเป็นผลผลิตที่สำคัญของสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับคนอื่น อัตลักษณ์จึงได้จัดเตรียมการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับโลกที่เขาอาศัยอยู่ นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังรวม ถึงเรื่องราว "บุคคลมองตัวตนของตนเองอย่างไร และคนอื่นมองมาอย่างไร" เป็นสิ่งที่เข้าไปเกี่ยวกับตัวตน (Self) และสิ่งที่อยู่ภายในเป็นการกำหนดตำแหน่งที่ระลึกจากสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่คนอื่นรับรู้ด้วยไม่ใช่ตนเองรับรู้เท่านั้น อย่างไรก็ตามการที่บุคคลมองตนเองอย่างไรและคนอื่นมองมาอย่างไรอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป

สรุป วิธีชีวิตของผู้คนมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัย สิ่งสร้าง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ส่วนอัตลักษณ์เป็นชีวิตภายในที่หลอมรวมอยู่ในวิถีวัฒนธรรมทั้งที่แสดงอย่างจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ การดำรงชีวิตที่แสดงความเป็นตัวตนส่งผลให้หนักท้องเกี่ยวได้เห็นได้สัมผัสความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิธีชีวิตและอัตลักษณ์จึงเป็นจุดสำคัญที่มีความหมายต่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวข้ามวัฒนธรรม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการท่องเที่ยว

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและตราด

ณรงค์ พลธีรภัช (2557) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและตราด” พบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 เท่ากับ 26.73 ล้านคน เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวเท่ากับ 22.35 ล้านคน เพิ่มขึ้นประมาณ 4.38 ล้านคน (ร้อยละ 19.60) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นหนึ่งในสมาชิกประชาคม เศรษฐกิจ อาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีการคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่กลุ่มประเทศอาเซียน 120 ล้านคนในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังประสบกับปัญหาเกี่ยวกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น การดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรมากเกินไป กิจกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดมลพิษในหลายรูปแบบ ผู้ประกอบการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งส่งผล กระทบต่อทรัพยากร และประการสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคมากกว่าเข้าไปศึกษาเรียนรู้ จากแหล่งท่องเที่ยว เหตุผลดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม การท่องเที่ยวทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวเริ่มหันมาให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกมากขึ้นตามกระแสที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism: CBT) การท่องเที่ยวประเภทนี้ มีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น และมีความน่าสนใจ สามารถทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีอยู่จะได้รับการอนุรักษ์และจัดสรรอย่างเป็นธรรมและถูกหลักการ จากความสำคัญและปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาของ โครงการวิจัยเรื่องการ จัดการโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จาก การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ทั้งสิ้น 45 แห่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหลายแห่งมีความน่าสนใจ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ การวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงข่าย (Network Analyst Technique) ในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) สำหรับการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อให้ได้เส้นทางที่สั้นที่สุดในการเดินทาง ในเส้นทางนี้มีระยะทาง ประมาณ 23.60 กิโลเมตร สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการทำบุญไหว้พระในจังหวัดชลบุรีก็มีวัดที่สวยงามและน่าสนใจหลายแห่ง สามารถจัดเป็นเส้นทางไหว้พระ 9 วัด “เส้นทางธรรมชายฝั่งทะเล” ประกอบด้วย วัดเขาบางทราย วัดเทพพุทธาราม และหอพระพุทธรูปสังขารตั้งอยู่ในอำเภอเมือง วัดบางพระวรวิหาร และวัดเขาไม้แดง ตั้งอยู่ในอำเภอสัตหีบ วัดประจวบคงคา วัดเขาพระบาท

วัดพระใหญ่ และวัดญาณสังวรารามวรวิหาร ตั้งอยู่ในอำเภอบางละมุง เส้นทางทำบุญไหว้พระ 9 วัดนี้ มีระยะทางรวม 95.51 กิโลเมตร

ต่อมาได้ทำการขยายพื้นที่ศึกษาออกไปยังจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนในพื้นที่ชายชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก: ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ในโครงการวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีเพิ่มเติมจากงานวิจัยก่อนหน้าและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอีก 3 จังหวัด ซึ่งจากการสำรวจและเก็บข้อมูลใน 4 จังหวัดนี้พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนรวมทั้งสิ้น 132 แห่ง โดยแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ควรที่จะมีการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาทดแทนแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ เช่น พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดบ้านดอน และพระพุทธอังคีรส จังหวัดระยองวัดเขาแก้ว และวัดพลับ จังหวัดจันทบุรี ชุมชนคลองบางพระ และวัดบุปผาราม จังหวัดตราด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้แก่ วัดพลับ และอุต้อเรือเสม็ดงาม (จังหวัดระยอง) และวัดโยธานิมิต (จังหวัดตราด) ซึ่งจากการวิจัยสามารถร้อยเรียงเป็นเส้นทาง “ย้อนรอยเส้นทางทัพ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบ 3 วัน 2 คืน ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และตราด เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์การเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและชมวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล โดยเส้นทางท่องเที่ยวนี้มีระยะทางรวม 218.52 กิโลเมตร ในส่วนท้ายของโครงการวิจัยได้ทำการพัฒนาเว็บไซต์ชื่อ www.gi-cbt.buu.ac.th เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ก่อให้เกิดประโยชน์และใช้สิ่งที่ได้จากงานวิจัยในวงกว้างและสูงสุด โดยนักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถทำการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนซึ่งในเว็บไซต์นี้ได้ทำการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย ชื่อ ที่ตั้ง รูปภาพ และรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยว และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ใช้กำหนดสถานที่ท่องเที่ยวตามต้องการและสอบถามรายละเอียดของเส้นทาง ได้แก่ รูปแบบการเดินทาง ระยะทาง และระยะเวลาที่ใช้ในเส้นทางนั้น ๆ และผู้ใช้ยังสามารถส่งพิมพ์ผลลัพธ์ที่ได้จากการค้นหาหรือสอบถามข้อมูล เช่นรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว และแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบของ PDF ได้อีกด้วย

จากการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ทำให้ทราบว่าในพื้นที่ 4 จังหวัดดังกล่าวมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและควรพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่สนใจแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลัก ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการจัดการอุทยานแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างเหมาะสม นั่นคือการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้อย่างจริงจังและ

ต่อเนื่องในทุกด้าน ประกอบด้วย การสำรวจและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น ทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมาตรฐานดีสำหรับพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นจึง เริ่มต้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการลงพื้นที่ร่วมกับชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ วางแผนและจัดการ ดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ จำเป็น และสุดท้ายซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ต่อนักท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลและรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ น่าสนใจผ่านเว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกนี้ มากขึ้น โดยผู้ได้รับประโยชน์สูงสุดก็คือคนในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักของการท่องเที่ยวชุมชน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดตราด

มหาวิทยาลัยศิลปากร (2543) “โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและ สิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว” โดยมุ่งเน้นการวิจัยในเชิงการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ท้องถิ่นและรักษาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนวางแผนนโยบายในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวของจังหวัดตราด จากการศึกษาพบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนาได้ 13 แหล่ง โดยได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว อย่างคร่าวๆ ในแต่ละแหล่ง เพื่อ มอบให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน และจัดทำแผนแม่บทของการรักษาสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลกับสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด หนองบัวลำภู (2549) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “แผนที่วัฒนธรรมจังหวัดตราด” เผยแพร่ ผลงานวิจัยทางเว็บไซต์ ตั้งแต่ ปี 2549 เป็นงานวิจัยในโครงการแผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา ชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หนองบัวลำภู เพื่อดำเนินงานสำรวจ บ้านทึบ และจัดเก็บข้อมูล ด้านทรัพยากร วัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ทั้งสิ้น 7 จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี และนำเสนอในรูปแบบ ของบทความ ภาพถ่าย และแผนที่ทางทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ใช้สามารถไปดูแหล่งข้อมูล ได้ เพื่อต่อยอดความรู้ต่อไป ทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวที่พบ คือ สู่เหράบ้านน้ำเชี่ยว งบประมาณน้ำเชี่ยว และชุมชนเริ่มแรกของมุสลิมในจังหวัดตราดที่มีเชื้อชาติเป็นแขกจาม (สถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, 2552)

จุฑารัตน์ เจือจิ้น (2555) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด พบว่า บ้านน้ำเขียวเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นชุมชนริมคลองน้ำเขียว ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 200 ปี เริ่มต้นจากการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิม จากเมืองกำปงจามของประเทศกัมพูชาสมทบกับชาวมุสลิมจากทางภาคใต้ที่จะย้ายถิ่นฐานไปสู่ภาคใต้ของกัมพูชา แต่มีบางส่วนมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายคลอง ที่เชื่อมต่อกับทะเล มีอ่าวที่อุดมสมบูรณ์ เป็นชุมชนใหญ่ มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชน ชาวประมง มีท่าจอดเรือท่าเรือปลา และมีสยิดริมคลองเป็นจุดสนใจ ชีวิตทั่วไปยังคงสงบ เรียบง่าย ในขณะที่ชุมชนชาวพุทธจะอยู่ติดกับถนนตราด-แหลมงอบ มีชื่อเสียงในการทำอบ สมควรได้รับ การส่งเสริมด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุงองค์ประกอบภูมิทัศน์ให้เสริมกับบรรยากาศชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปสัมผัสเอกลักษณ์ชุมชน จึงนำเสนอ “โครงการเดินสัมผัสเอกลักษณ์ชุมชนน้ำเขียว” โดยใช้ทางเดินในชุมชนที่มีอยู่แล้ว เพิ่มเติมการให้ข้อมูลเส้นทางด้วยป้าย แสดงจุดที่น่าสนใจและให้ข้อมูลรายละเอียด จัดหาที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ว่างไม่ไกลจากชุมชน ปรับปรุงทางเดินให้ต่อเนื่อง สะดวกและปลอดภัย มีจุดนัดพบและที่หมายตา จุดพักตามเส้นทาง (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ป.ป.)

3. งานวิจัยที่เชื่อมโยงตราดสู่กัมพูชาและเวียดนาม

สุพาดา สิริกุตตาและคณะ (2555) ทำวิจัยเรื่อง “แผนงานวิจัยกลยุทธ์สร้างความยั่งยืน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในความร่วมมือของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาตามแนวพื้นที่ชายฝั่งตอนใต้จากประเทศไทยไปราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลยุทธ์ความยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในความร่วมมือของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตามแนวพื้นที่ชายฝั่งตอนใต้ (R10) จากประเทศไทยไปกัมพูชาและเวียดนาม ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดตราดในประเทศไทย เกาะกง สีหนุวิลล์ กัมปอต และเมืองแกบในกัมพูชา และเมืองฮาเตียน เกาะฟูโก๊วก คาเมาในเวียดนาม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง R10 มีความโดดเด่นในด้านความดั้งเดิม โดยแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 3 โปรแกรม ประกอบด้วยการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร โดยใช้กลยุทธ์สร้างความยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง R10 ดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การสร้างตราเพื่อการท่องเที่ยวในเส้นทาง R10 มีความเหมือนกันในด้านรูปแบบวิธีการดำรงดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยังไม่ถูกทำลาย แต่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดตราด มีความทันสมัยและมีความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคการท่องเที่ยว และมีชุมชนสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จ

2. กลยุทธ์การสร้างความยั่งยืนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมุ่งเน้นความดั้งเดิม กลยุทธ์นี้กำหนดขึ้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์คู่ขนานไปกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นความดั้งเดิมโดยชูลักษณะด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียว โดยมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พร้อมทั้งมุ่งเน้นการสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นความดั้งเดิมร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบอาสาสมัคร เพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนทางสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและสังคม/วัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวแบบอาสาสมัคร โดยการท่องเที่ยวแบบนี้เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างนักท่องเที่ยวที่เป็นอาสาสมัครกับชุมชนในท้องถิ่น

5. กลยุทธ์การส่งเสริมความยั่งยืนในการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นที่ความยั่งยืนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ

6. กลยุทธ์การสร้างความยั่งยืนภายใต้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์จากผู้มีส่วนได้เสียในทุกระดับ เป็นกลยุทธ์ที่สามารถสร้างความร่วมมือได้อย่างดีจากการท่องเที่ยวคือ กลยุทธ์พลังเงียบ หลักสำคัญคือทำให้ทั้ง 3 ประเทศหรือผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ เกิดการประนีประนอมกัน

7. กลยุทธ์การตอบสนองอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวในเส้นทาง R10 โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวเอเชีย ซึ่งประกอบไปด้วยชาวไทย ชาวเกาหลี และชาวเวียดนาม ส่วนปฏิริยาระหว่างบุคคล การเดินทางและการท่องเที่ยวในเส้นทาง R10 โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์และทรัพยากรท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวเอเชีย และการให้บริการต้อนรับและสาธารณูปโภคสำหรับกลุ่มเป้าหมายชาวตะวันตก

อนุชา เล็กสกุลติก และคณะ (2550) ได้ดำเนินการโครงการศึกษาการพัฒนาความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยสู่ชายฝั่งทะเลกัมพูชาโดยใช้จังหวัดตราดเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพความเชื่อมโยงการท่องเที่ยว (2) ศึกษาการพัฒนาความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทย-กัมพูชา และ (3) ศึกษาบทบาทและศักยภาพความเป็นฐานการท่องเที่ยวชายฝั่งไทย-กัมพูชา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านศักยภาพความเชื่อมโยงการท่องเที่ยว พบว่า

1. พื้นที่ชายฝั่งทะเลประเทศกัมพูชามีความต่อเนื่องกับชายฝั่งทะเลของไทยและชายฝั่งทะเลของเวียดนาม จึงมีโอกาสพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบและเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์ทางการตลาดท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา
2. พื้นที่โครงการศึกษามีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมานาน โดยมีเมืองพัทยาเป็นแห่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ติดทะเลชายฝั่งตะวันออกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับจังหวัดเกาะกงของประเทศกัมพูชา
3. แหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลของประเทศไทยที่อยู่บริเวณชายแดน ได้แก่ หมู่เกาะช้าง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้านธรรมชาติทางทะเล จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนพื้นที่ชายฝั่งจากตัวเมืองตราดไปถึงอำเภอหาดเล็กซึ่งติดชายแดน จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประเภทหาดทรายแต่มีศักยภาพต่ำ นอกจากนี้ มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกอยู่บ้างแต่มีขนาดเล็ก แหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะจึงมีศักยภาพการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสูงกว่า
4. โครงข่ายด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทยกับพื้นที่ศึกษาทั้งทางด้านภาคพื้นดินและทางทะเล สำหรับเรือท่องเที่ยวขนาดใหญ่จากภาคตะวันออกของไทย สามารถเดินเรือท่องเที่ยวมาตามชายฝั่งทะเลมายังเมืองกรุงพระสีหนุ การจัดให้เรือท่องเที่ยวขนาดใหญ่สามารถแวะตามหมู่เกาะและชายฝั่ง จำเป็นจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับทั้งในส่วนประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ในบริเวณหมู่เกาะช้างและเกาะกง ส่วนโครงข่ายการท่องเที่ยวภาคพื้นดิน ปัจจุบันการก่อสร้างสะพานที่เกาะกงเสร็จแล้ว จากเกาะกงไปทางเมืองกรุงพระสีหนุ การเดินทางโดยรถยนต์ต้องข้ามลำน้ำด้วยแพอีก 4 แห่ง การเดินทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์จึงยังไม่สะดวกเท่าที่ควร
5. ประเทศไทยและกัมพูชาภายใต้กรอบความร่วมมือ GMS เป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายการพัฒนาการเดินทางเชื่อมโยงในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวพื้นที่เศรษฐกิจด้านใต้ ช่องทางสำคัญเชื่อมโยงกับประเทศไทย คือ ทางปอยเปต และเกาะกง ที่สามารถเดินทางผ่านเมืองสำคัญของกัมพูชาได้ ความเชื่อมโยงสำคัญที่กำลังได้รับการพัฒนา คือความเชื่อมโยงทางบกซึ่งรัฐบาลไทยได้มีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาทางหลวงหลายสาย โดยเฉพาะสาย 48 ซึ่งผู้เดินทางจากเกาะกงจะสามารถเดินทางไปกรุงพระสีหนุและกรุงพนมเปญได้เร็วขึ้น

6. การท่องเที่ยวเส้นทางบกจากจังหวัดตราดเชื่อมโยงกับกัมพูชา ได้แก่ เส้นทางตราด-เกาะกง-กรุงพระสีหนุ-พนมเปญ โดยเป็นเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวผจญภัยเดินทางเอง รวมทั้งชาวต่างชาติและคนไทยที่ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางจะใช้เส้นทางนี้ ปัจจุบันถนนยังไม่เสร็จ นักท่องเที่ยวบางส่วนนิยมเดินทางโดยเรือโดยสารจากกรุงพระสีหนุไปยังเกาะกง และเข้าประเทศไทยทางบ้านหาดเล็ก นักท่องเที่ยวเส้นทางนี้ยังมีไม่มากนักมีประมาณ 5,000 คน ในขณะที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ากัมพูชาเส้นทางนี้ถึง 70,000 คน

7. ประเทศไทยและกัมพูชาได้วางกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายหลังจากนายกรัฐมนตรีของไทยเดินทางไปเยือนประเทศกัมพูชาเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยผู้นำทั้งสองประเทศมีความเห็นร่วมกันในการวางแผนพัฒนาแบบบูรณาการที่จะสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างไทยและกัมพูชา โดยแผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจและแผนปฏิบัติการระหว่างไทย-กัมพูชา (Thailand & Cambodia Joint Development Study for Economic Cooperation Plan: TCJDS) ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาเป็น 4 ประเภท ได้แก่ พื้นที่ร่วมผลิต (Co-Production Areas) เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone: SBEZ) และเขตเศรษฐกิจชายแดนข้ามประเทศ (Cross Border Economic Zone: CBEZ) และภายหลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงในช่วงต้นปี พ.ศ. 2546 การค้าและการลงทุนของไทยในกัมพูชาได้หยุดชะงักลง และกัมพูชาได้เริ่มเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกทำให้กัมพูชาเป็นที่รู้จักของตลาดโลก ปัจจุบันกัมพูชามีความเจริญทางวัตถุมากขึ้น เนื่องจากการเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติ เช่น เวียดนาม ฝรั่งเศส และสิงคโปร์ ทำให้กรุงพนมเปญแตกต่างจากอดีต เศรษฐกิจของกัมพูชาในปัจจุบันฟื้นตัวดีขึ้นสอดคล้องกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก เนื่องจากกัมพูชาพึ่งพิงรายได้ส่วนหนึ่งจากการส่งออกสินค้าไปยังตลาดโลกที่สำคัญ คือ ตลาดสหรัฐ รวมถึงนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาในเรื่องการลงทุนจากต่างประเทศ แต่ยังมีปัจจัยลบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการค้าและการลงทุนของต่างชาติ เช่น ขาดการลงทุนของภาคเอกชน ระบบการผลิตที่มีความอ่อนแอ และขาดการออม ทำให้รัฐบาลกัมพูชาต้องดำเนินการเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้าสู่ไทยแล้วเลยไปยังกัมพูชา ทั้งนี้ เนื่องจากกัมพูชามีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวด้านโบราณสถาน วัฒนธรรม และแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมและเขตส่งออกในหลายพื้นที่ในกัมพูชา

8. ในระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2548 การค้าระหว่างไทยและกัมพูชามีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 30,037.5 ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 16.2 ต่อปี และประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ามาตลอดเฉลี่ยปีละ 28,350.7 ล้านบาท สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปกัมพูชา ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป

น้ำตาลทราย ปูนซีเมนต์ เครื่องดื่ม และเคมีภัณฑ์ ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญจากกัมพูชา ได้แก่ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เหล็ก เหล็กกล้า ไม้ซุง ไม้แปรรูป และเนื้อสัตว์สำหรับการบริโภค และเพื่อให้เกิดการลดความได้เปรียบดุลการค้า ไทยจึงรับที่จะจัดซื้อสินค้าเกษตร 10 รายการ ภายใต้ One Way Free Trade ตามกรอบ ACMECS ได้แก่ ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ถั่วเขียวผิวมัน ถั่วลิสง ละหุ่ง มันฝรั่ง เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ ไม้ยูคาลิปตัส และลูกเคียว ความเชื่อมโยงการค้าของไทยและกัมพูชาพิจารณาจากจังหวัดชายแดนของไทยพบว่า ในรอบปี พ.ศ. 2548 มีการค้าชายแดนรวม 31,128.1 ล้านบาท (ส่งออก-นำเข้า) จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีการค้าชายแดนมากที่สุด (51.9%) ของมูลค่าการค้าทั้งหมด รองลงมาเป็นจังหวัดตราด (36.7%) และจันทบุรี (7.9%) ตามลำดับ

ด้านการพัฒนาความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทย-กัมพูชา พบว่า

1. ภาพรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเล ในระดับนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศในพื้นที่โครงการให้มีการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันและได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ จากกรอบแนวทางการนำเสนอโครงการแผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการด้านการท่องเที่ยว พ.ศ. 2548-2549 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2546, 2547) ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมให้การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวตามแนวเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน ยกกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และพัฒนาบุคลากรภาคบริการให้มีคุณภาพ โดยประเทศไทยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ มีการเชื่อมโยงแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) โดยเชื่อมโยงไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา-เวียดนาม สามารถพัฒนาเป็นวงจรการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ แต่ทว่ายังมีความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม โครงการร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชา มีกรอบการพัฒนาเชื่อมโยงที่สำคัญ คือ โครงการ “Two Kingdoms, One Destination” ซึ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสองประเทศร่วมกัน รวมถึงการพัฒนาตามแนวเชื่อมโยงชายฝั่ง

2. ประเทศกัมพูชามีนโยบายให้จังหวัดเกาะกงเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่การค้าต่างประเทศและการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลกัมพูชาได้กำหนดให้จังหวัดเกาะกงเป็นจังหวัดตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และมุ่งหวังให้เป็นเขตเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชาในการรองรับนักท่องเที่ยวและการลงทุน และที่ผ่านมาจังหวัดเกาะกงเข้าถึงได้ยากเพราะไม่มีเส้นทางที่ดีเชื่อมกับกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น การก่อสร้างถนนสาย 48 และสะพานเชื่อมมาจากจังหวัดเกาะกง จะเกิดผลดีกับจังหวัดเกาะกง และจังหวัดตราดของประเทศไทย เพราะจะสามารถเชื่อมโยงการค้าระหว่างสองจังหวัด และสามารถเชื่อมโยงการค้ากับประเทศเวียดนามได้อีกด้วย

ด้านบทบาทและศักยภาพความเป็นฐานการท่องเที่ยวชายฝั่งไทย-กัมพูชา พบว่า

1. ประเทศไทยมีบทบาทและศักยภาพความเป็นฐานการท่องเที่ยวชายฝั่งไทย-กัมพูชา ที่จะพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงในระดับพื้นที่ ภาค และภูมิภาคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดตราดซึ่งเป็นเมืองการค้าชายแดนด้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลกัมพูชาและต่อเนื่องไปยังส่วนอื่น ๆ ของกัมพูชาและประเทศเวียดนามได้

2. บทบาทที่สำคัญของความเป็นฐานการท่องเที่ยวชายฝั่งไทย-กัมพูชา ที่สำคัญคือ (1) การให้บริการผ่านแดนระหว่างประเทศและการค้าชายแดนในระดับต่าง ๆ ให้เป็นประตูสู่ประเทศกัมพูชา ที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของพื้นที่ รวมถึงมีความพร้อมและความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าออกในระบบการท่องเที่ยวแบบครบวงจร (2) บทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงและสอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน (3) บทบาทในการพัฒนาความต่อเนื่องและเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยว (4) บทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และ (5) บทบาทในการให้ความช่วยเหลือรักษาความปลอดภัย การแก้ปัญหาอุปสรรคข้อขัดแย้งด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศและการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

3. ความเป็นฐานการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด เมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) โดยจังหวัดตราดได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพเรื่องการค้าอินโดจีน จังหวัดจันทบุรีได้รับมอบหมายในเรื่องการเกษตร จังหวัดชลบุรีเรื่องการท่องเที่ยว และจังหวัดระยองเรื่องอุตสาหกรรม เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นฐานการท่องเที่ยวของจังหวัดชายฝั่งทะเลไทย-กัมพูชา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลด้านกายภาพและนิเวศวิทยา ด้านเศรษฐกิจและนโยบาย ด้านสังคมและประชากรของทั้ง 4 จังหวัด และการพัฒนาความเป็นฐานการท่องเที่ยวเชื่อมโยงชายฝั่งทะเลกัมพูชาของจังหวัดตราด ซึ่งมีลักษณะเป็นฐานรองของภาค และเป็นประตูด้านตะวันออกสู่ชายฝั่งทะเลกัมพูชา

4. จังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดราชอาณาจักรกัมพูชา ทั้งทางบกและทางทะเลรวมกันในระยะทางเพียง 320 กม. และสามารถเชื่อมต่อกับเวียดนามตอนใต้ได้

สะดวก การคมนาคมและขนส่งส่วนใหญ่ใช้ทางถนน มีเครือข่ายครอบคลุมทุกอำเภอ ถนนสายหลักคือ ถนนสุขุมวิท และทางหลวง 318 (ตราด-บ้านหาดเล็ก) มีท่าเรือมาตรฐานเพื่อการประมง ขนส่ง และการท่องเที่ยว จำนวน 10 ท่า มีสนามบินพาณิชย์ 1 แห่ง ปัจจุบันมีสายการบิน Bangkok Airways บินตรง กรุงเทพฯ-ตราด ไปและกลับวันละ 4-6 เที่ยวบิน มีแผนขยายเส้นทางการบินไปเกาะสมุย (สุโขทัย หลวงพระบาง และเสียมเรียบ) เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดเครื่องบินลำเพื่อขนส่งสินค้าต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ จังหวัดตราดยังมีศักยภาพด้านการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน จากการที่ตราดมีพรมแดนทางบกติดกับจังหวัดพระตะบอง โปธิสัด และเกาะกง มีน่านน้ำต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชาและเวียดนาม ประกอบกับไทยมียุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ACMECS มีโครงการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือราชอาณาจักรกัมพูชาในพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม คมนาคม ประกอบกับมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้ตราดมีศักยภาพและความพร้อมที่จะทำการค้าการลงทุน การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางบกและทางทะเล

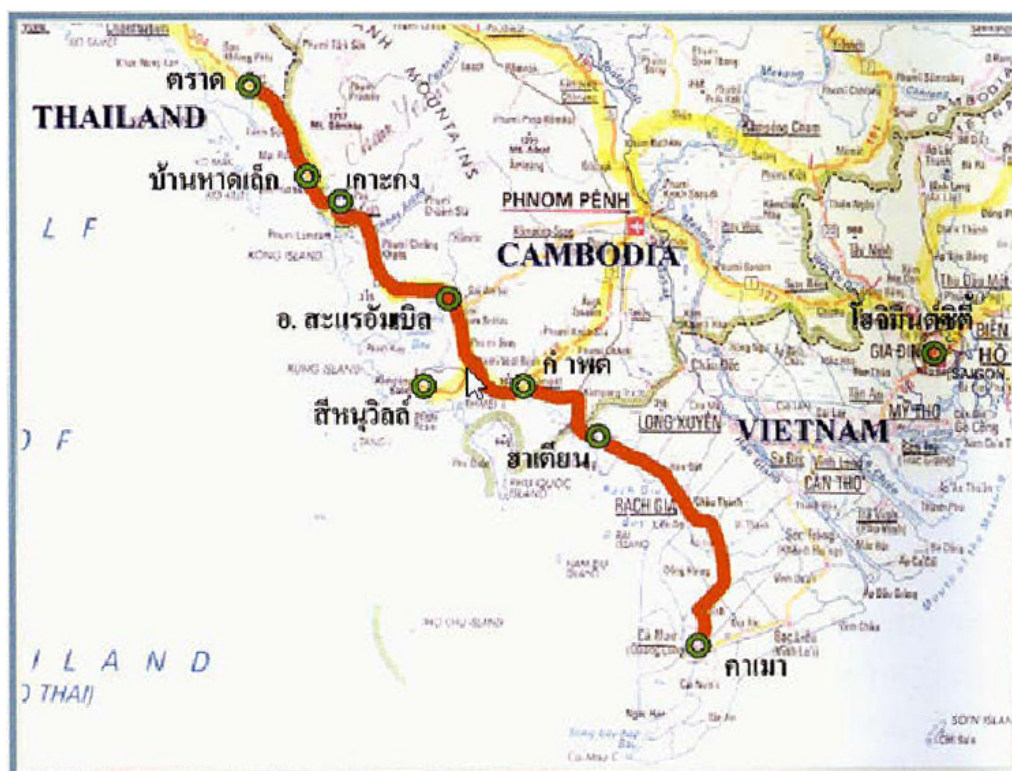
5. ลักษณะเด่นและความพร้อมของจังหวัดตราด ประกอบด้วย (1) ที่ตั้งจังหวัดตราดมีเขตติดต่อกับกัมพูชาทั้งชายฝั่งทะเลและชายแดนทางบก รัฐมีนโยบายและแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนให้ตราดเป็นพื้นที่เชื่อมโยงชายแดนกับประเทศกัมพูชา และมีศักยภาพการพัฒนาการเดินทางเรือไปยังประเทศกัมพูชาและเวียดนามได้ด้วย (2) เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว (Destination) และมีลักษณะที่สามารถส่งผ่านเป็น Spring Board ด้านการท่องเที่ยวสู่กัมพูชา ซึ่งเกาะช้างมีแผนการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก (World Class) ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ในขณะที่เกาะกงและอื่นๆ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวนมาก มีบางส่วนพร้อมพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งแบบเน้นบริการ รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความหลากหลายระหว่างประเทศและนักท่องเที่ยวในประเทศในโอกาสต่อไปเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น (3) มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวนมากและหลากหลาย ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าดิบชื้น ป่าชายหาด ป่าเลน หมู่เกาะและปาการัง นอกจากนี้ ยังมีแนวชายหาดที่สวยงามหลายแห่งซึ่งเชื่อมโยงติดต่อกับชายหาดของประเทศกัมพูชา (4) มีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ การสร้างความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวด้วยการติดต่อกับกัมพูชาในด้านการค้า การท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน ในขณะที่ด้านกัมพูชามีการพัฒนาการท่องเที่ยวรองรับการขยายตัวมากขึ้นด้วย (5) มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ท่าเรือท่องเที่ยวแหลมงอบ ท่าเรืออเนกประสงค์คลองใหญ่ และสนามบินจังหวัดตราด โดยมีเที่ยวบินจากกรุงเทพฯ มาตราดวันละ 4-6 เที่ยวบิน ซึ่งพร้อมจะขยายไปยังจุดหมายปลายทางอื่นต่อไป (6) มีความพร้อมด้านการให้บริการในระบบการท่องเที่ยวอยู่ในโครงข่ายการท่องเที่ยวของ GMS และ ACMECS

6. ข้อจำกัดบางประการของจังหวัดตราดที่ต้องพิจารณา ได้แก่ (1) ลักษณะภูมิอากาศเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังหมู่เกาะของจังหวัดตราด เนื่องจากได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จึงไม่สามารถเดินทางได้สะดวกตลอดปี ปัญหาด้านความปลอดภัยในการเดินทางไปยังเกาะแก่งต่าง ๆ ในบางฤดู (2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เริ่มเสื่อมโทรม เช่น เกาะช้าง เนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอย น้ำเสีย การทำลายปะการังและความไม่เป็นระเบียบของอาคารสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนการบุกรุกพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ชายหาดและบริเวณหมู่เกาะหลายแห่งถูกรอบครองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (3) ปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และองค์กรพิเศษ นอกจากนี้ขีดความสามารถของหน่วยงานท้องถิ่นในการควบคุมและกำกับดูแลการพัฒนาให้เป็นไปตามความสำคัญและเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ยังมีอย่างจำกัดและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

7. บทบาทคู่ขนานของตราดและเกาะกง โดยทั้งรัฐบาลไทยและกัมพูชามีแนวนโยบายในการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างตราดและเกาะกง มีการปรับปรุงทางหลวงสาย 48 ภาคเอกชนในพื้นที่จังหวัดเกาะกงได้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำ Prek Kaoh Pao (แม่น้ำครางครัน) เชื่อมชายแดนไทยและกัมพูชา กับเมืองเสาธง (เกาะกง) มีการพัฒนาบริเวณชายแดนบ้านจามเยี่ยมเป็นแหล่งที่พักระดับห้าดาว คาสีโน แหล่งท่องเที่ยว Safari World ร้านค้าของที่ระลึก นอกจากนี้ ยังมีโครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ท่าเรือ โรงแรมระดับห้าดาว สนามกอล์ฟ แหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล และ Resort Beach นอกจากนี้ บริษัท การบินเสียมเรียบ จำกัด โดยการสนับสนุนของ บริษัท สายการบินกรุงเทพ จำกัด ซึ่งได้พัฒนาระบบการบินของจังหวัดตราด ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลกัมพูชาให้เป็นผู้เช่าและพัฒนาสนามบินและการบินเกาะกงแล้ว ดังนั้น ในอนาคตเกาะกงจะมีบทบาทสำคัญด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนเชื่อมโยงกับประเทศไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “ประตูสู่ประเทศไทย” อีกทางหนึ่งด้วย

8. การพัฒนาเมืองศูนย์กลาง จากการวิเคราะห์พบว่า เมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล ไทย-กัมพูชา ได้แก่ (1) แหลมงอบ โดยพัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจและประตูสู่หมู่เกาะและชายฝั่งทะเล โดยเชื่อมประสานการเดินทางทางเรือไปหมู่เกาะและการเดินทางเชื่อมภาคตะวันออก กัมพูชา และมาเรีน่า เข้าด้วยกัน (2) คลองใหญ่ โดยพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน โดยผนวกรวมบ้านหาดเล็กให้พัฒนาไปพร้อมกัน พร้อมทั้งพัฒนาคลองใหญ่เป็นสถานที่พักตากอากาศริมชายฝั่งด้วย

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการศึกษาเส้นทาง การเชื่อมโยงจากตราดไปสู่อำเภอพิบูลย์รักษ์และเวียดนามบนเส้นทางสาย R10 และมีการศึกษาเชิงลึกในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทย จีน อิสลามและคนพื้นถิ่นที่มีวัฒนธรรมร่วมกับชาวกำพูชา รวมไปถึงเส้นทางเชื่อมการท่องเที่ยวไปยังอำเภอพิบูลย์รักษ์ เวียดนาม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ายังไม่มีผลการศึกษาในเส้นทาง R3 และ R4 ที่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของจังหวัดตราดซึ่งมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม เส้นทางนี้ที่สามารถเชื่อมกับเส้นทาง R10 ที่สีหนุวิลล์ได้ ผลการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบของแนวคิดและยุทธศาสตร์ ยังไม่มีผลการศึกษาที่มีผลผลิตเป็นสื่อที่สามารถถึงผู้ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างไรก็ตามการจัดเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกจากต้องคำนึงถึงผู้ให้บริการการท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมแล้วยังต้องคำนึงถึงผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิมที่มีความแตกต่างจากรุ่นสู่รุ่น

ภาพที่ 2.1 โครงข่ายเส้นทางถนนเลียบชายฝั่งทะเลไทย-กำพูชา-เวียดนาม หรือ เส้นทาง R10

ที่มา: <http://www.asiaroadexpress.com/r4.html>

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การกำหนดเส้นทางในการออกแบบการสำรวจเส้นทางสายจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กสู่เส้นทางสาย R3 และ R4 บรรจบกันกับสาย R10 ที่กรุงสีหนุวิลล์ประเทศกำพูชาดังที่ปรากฏในบทที่ 3

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อนำสู่การประเมินศักยภาพและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจและรวบรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม

1. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในพื้นที่ 7 อำเภอคือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด รวม 7 อำเภอ เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก

1.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informants) ในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานธรรม และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 30 คน

1.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. สำรวจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสำรวจลักษณะทางกายภาพ สถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 29 ชุมชน ในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูดรวม เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชนในชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 7 อำเภอคือ อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด รวม 100 คน

2.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เวทีชุมชน และการสำรวจเพื่อกำหนดพิภพ

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

3. สำนวจความรุ้ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และศัคยภาพในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนของผู้นำและสมาชิกของชุมชนท่องเที่ยว จำนวน 29 ชุมชนในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ อำเภอกลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด เพื่อเชื่อมโยงสู่ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก

3.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

2.1.1 ผู้นำและกรรมการของชุมชนท่องเที่ยว จำนวน 139 คน เพื่อตอบความรุ้ที่ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.2 ผู้นำและกรรมการของชุมชน จำนวน 120 คนร่วมกันประเมินศัคยภาพการ บริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยตอบคำถามจำแนกเป็นรายชุมชน รวม 29 ชุมชน

3.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบความรุ้ และแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจความตรง เียงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 3 คน และผ่านการทดลองใช้ (Try out) กับผู้นำที่จัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 30 ชุด ณ จังหวัดนครนายก ได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ของ แบบทดสอบความรุ้ใช้สูตร KR 20 ได้ค่าความเที่ยง = .82 ส่วนผลของแบบสอบถามที่วัดศัคยภาพใน การบริหารจัดการได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับ = .94

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สำนวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ สถานที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว บริเวณจุดผ่อนปรน 2 จุด คือบ้านมะม่วง ต.นนทรีย์ อ.บ่อไร่ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังกัมพูชา ณ บ้านนอระกา อ.สำรุต จ.พระตะบอง และบ้านหมื่นด่าน ต.บ่อพลอย อ.บ่อไร่ เชื่อมกับบ้านศาลเจ้า อ.สำรุต จ.พระตะบอง ซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าของ 2 ประเทศ คณะผู้วิจัยกำหนดพิกัดและ จุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยว

4.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตั้งด่านถาวรและด่านชั่วคราว จำนวน 20 คน

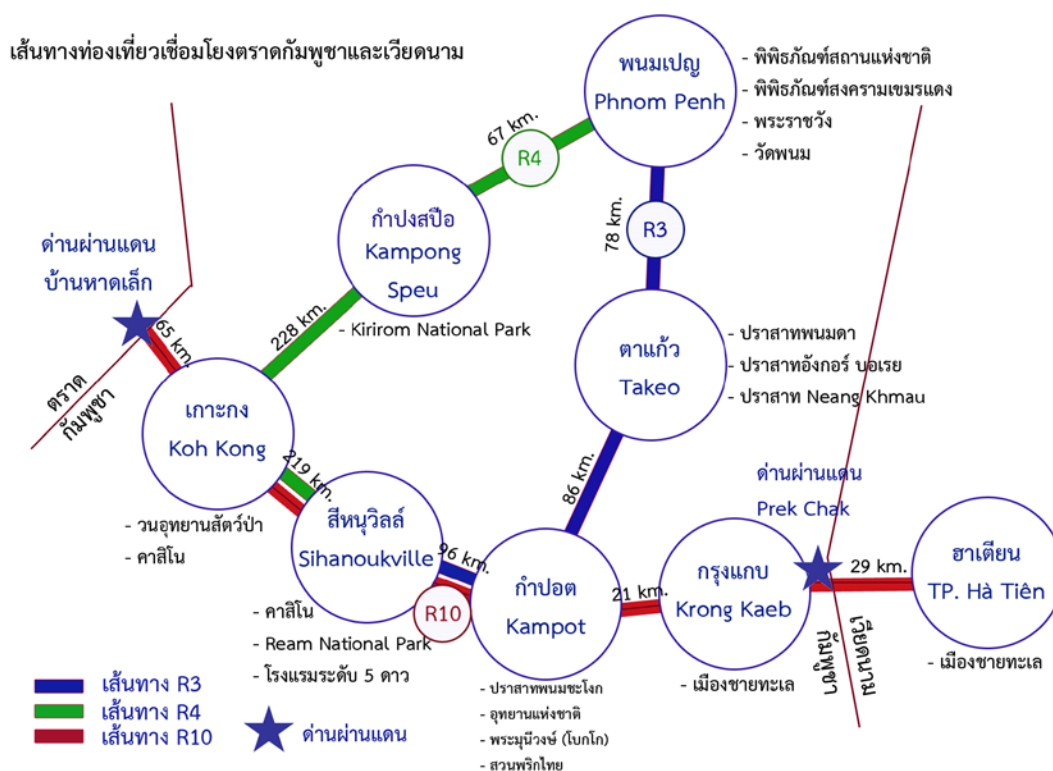
4.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5. สำนวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในพื้นที่เชื่อมต่อจาก ด่านการค้า ณ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กเชื่อมโยงไปยังกัมพูชาและเวียดนาม 3 เส้นทางคือ

- (1) สาย R3 (สีน้ำเงิน) ด้านผ่านแดนบ้านหาดเล็ก เกาะกง สีหนุวิลล์ กำปอต ตาแก้ว พนมเปญ
- (2) สาย R4 (สีเขียว) ด้านผ่านแดนบ้านหาดเล็ก เกาะกง กำปองสเปือ พนมเปญ
- (3) สาย R10 (สีแดง) ด้านผ่านแดนบ้านหาดเล็ก เกาะกง สีหนุวิลล์ กำปอต กรุงแกบ ประเทศกัมพูชา ไปสิ้นสุดที่เมืองเกียนยาง เขตฮาเตียน ประเทศเวียดนาม

ทั้งนี้เส้นทางสาย R3 และ R4 มาบรรจบกับสาย R10 ที่กรุงสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 3.1 เส้นทางจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กสู่เส้นทางสาย R3 R4 และ R10

- 5.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคคลที่เป็นคนสำคัญ (Key informants) ในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานธรรม และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 20 คน
- 5.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว
- 5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

6. สํารวจชุมชนที่ดําเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสํารวจลักษณะทางกายภาพ สถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอํานวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว จํานวน 7 ชุมชน ในเขตกัมพูชา และเวียดนาม บนเส้นทางสาย R3 R4 และ R10

6.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชนชาวกัมพูชาและชาวเวียดนามในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว จํานวน 30 คน

6.2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสํารวจเพื่อกําหนดพิคัดของพื้นที่

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ประเมินศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งอํานวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชาและเวียดนาม

1. นำข้อมูลในระยะที่ 1 นำสู่การวิเคราะห์จุดเด่นของพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน และกําหนดอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดตราดและพื้นที่เชื่อมโยงของชุมชนท่องเที่ยวกัมพูชาและเวียดนาม

2. จัดลำดับพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนตามศักยภาพในเชิงพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชน โดยแบ่งเป็น 7 ระดับคือ

- 2.1 ระดับดีเยี่ยม (A)
- 2.2 ระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+)
- 2.3 ระดับดี (B)
- 2.4 ระดับปานกลางค่อนข้างไปในทางดี (C+)
- 2.5 ระดับปานกลาง (C)
- 2.6 ระดับต่ำกว่าปานกลาง (D+)
- 2.7 ระดับศักยภาพน้อย (D)

ระยะที่ 3 กําหนดเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและเวียดนาม ดําเนินการดังนี้

1. กําหนดพิคัดของชุมชนท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

2. เปิดเวทีวิพากษ์ผลการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ซึ่งเป็นผลสู่การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ผู้นำชุมชนที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 29 ชุมชน จำนวน 100 คน และผู้แทนจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในเวทีวิพากษ์ผลคือการระดมพลังทางสมอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วย 5 ตอน คือ

- 4.1 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ประเทศไทย
- 4.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกัมพูชาตอนใต้
- 4.3 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเกียนยาง ประเทศ

เวียดนาม

- 4.4 การเชื่อมโยง 3 ประเทศตราด – กัมพูชา - เวียดนาม
- 4.5 การประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชา และเวียดนาม

4.1 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ประเทศไทย

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตราด

1) ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดตราดเป็นเมืองสุดท้ายทางทะเลทิศตะวันออกของประเทศไทย ห่างจากจังหวัดกรุงเทพฯ ประมาณ 315 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,862.6 ตารางกิโลเมตรโดยอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับจังหวัดจันทบุรีและประเทศกัมพูชา ติดต่อกับอ่าวไทยและน่านน้ำทะเลประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออกติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีทิวเขาบรรทัดเป็นแนวกันเขตแดนและทิศตะวันตกติดจังหวัดจันทบุรี

2) ทรัพยากรภายในพื้นที่

จังหวัดตราดมีที่ราบบริเวณลุ่มแม่น้ำ ที่ราบต่ำชายฝั่งทะเล ที่ราบบริเวณภูเขา และที่สูงบริเวณภูเขา สภาพอากาศไม่ร้อนจัด ไม่หนาวจัด แต่มีฝนตกชุกมาก ส่วนทรัพยากรธรรมชาติมีพื้นดินเหมาะแก่การเพาะปลูกมีแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำตราด เป็นแม่น้ำใหญ่ที่สุดในจังหวัดตราด แม่น้ำเวฬุ เป็นแม่น้ำแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี มีต้นน้ำบนทิวเขาบรรทัดไหล

ชอกชอนหล่อเลี้ยงไร่นาและสวนผลไม้ในต่าง ๆ แล้วไหลลงคลองต่างๆ มีแหล่งน้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาล การชลประทาน และมีพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งสิ้น 853,564.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48 เป็นเนื้อที่ป่าที่สมบูรณ์รวมทั้งสิ้น 490,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28 มีทั้งป่าบก คือป่าดงดิบหรือป่าเบญจพรรณ และป่าน้ำหรือป่าชายเลนซึ่งมีจำนวนลดลง เนื่องจากการบุกรุกป่าชายเลน เพื่อทำนากุ้งกุลาดำ และการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของภาคเอกชน โดยนำพื้นที่ป่าชายเลนไปสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ มีแร่รัตนชาติที่ขึ้นชื่อของจังหวัดคือพลอยแดงหรือทับทิมสยาม มีทรายแก้วที่เม็ดละเอียด ขาวนวล มีความแวววาว มีทรัพยากรทางทะเล ประกอบด้วย ประมงทะเล และประมงชายฝั่ง มีชายหาด ที่เป็นหาดทรายและหาดเลน สำหรับสภาพแวดล้อม มีความสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ มีความหลากหลายทางชีวภาพ แต่มีปัญหาและผลกระทบที่ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป คือ (1) การทำลายป่าไม้ ที่เกิดจากการขยายพื้นที่การเกษตร เพื่อที่อยู่อาศัย หรือตัดไม้เพื่อหารายได้ (2) การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำให้มีการบุกรุกป่าชายเลน เพื่อขุดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ (3) การทำเหมืองแร่รัตนชาติ ซึ่งจำเป็นต้องพลิกแผ่นดิน เพื่อนำเอาแร่ที่อยู่ใต้ดินขึ้นมาใช้ ด้วยวิธีการขุด เจาะ ฉีด หรือแยกแร่ ล้วนเป็นสาเหตุทำให้มีดินทรายทับถมในแม่น้ำ ลำคลอง ทำให้ท้องน้ำตื้นเขิน (4) การส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวสูง จึงได้รับการประกาศให้เป็นจังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงมีการแข่งขันผลประโยชน์กันในภาคเอกชน มีการสร้างสิ่งก่อสร้างรुक้าชายฝั่งทะเล หรือสร้างบ้านพักตากอากาศในเขตป่าชายเลน ระเบิดหินภูเขาฆามาถมทะเลเพื่อสร้างท่าเทียบเรือ เป็นต้น

3) ประชากร

ประชากรในจังหวัดตราด นอกจากมีคนไทยมาแต่เดิมแล้ว ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของคนหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวชอง เป็นชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมร ที่อยู่ในเขตป่า นับถือผี หาเลี้ยงชีพด้วยการหาของป่า เครื่องมือเครื่องใช้ทำจากวัสดุในท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสาน กระบุง ตะกร้า นำของป่ามาแลกเปลี่ยนเสื้อผ้า อาหารกับคนเมือง มีชาวญวน มาตั้งถิ่นฐานแถบบ้านท่าเรือจ้าง นับถือศาสนาคริสต์ มีชาวจีน ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่มีมากที่สุด นับถือศาสนาพุทธ มีชาวมุสลิม เข้ามาในช่วงรัชกาลที่ 3 เนื่องจากปัญหาการยึดครองอินโดจีนของประเทศฝรั่งเศส เข้ามาตั้งรกรากที่บ้านน้ำเชี่ยว ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน กลุ่มชนเหล่านี้มีวิถีชีวิตประสมประสานกับคนไทยพื้นถิ่น สื่อสารกันด้วยภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อในแนวทางเดียวกัน จึงไม่มีปัญหาการขัดแย้งกัน การประกอบอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้และสวนยาง ประมง

4) การคมนาคม

การคมนาคมทางบก สามารถเดินทางโดยรถประจำทางทั้งภายในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง มีถนนติดต่อเชื่อมโยงไปยังประเทศกัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งต่อจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 318 หรือเส้นทางสายตราด - คลองใหญ่ เข้าไปยังเกาะกง ประเทศกัมพูชา จังหวัดตราดมีช่องทางผ่านพรมแดน 30 ช่องทาง ปัจจุบันจังหวัดตราดเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่งที่บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ ตรงข้ามกับบ้านจามเียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง เป็นจุดการค้าชายแดนและเป็นเส้นทางส่งออกนำเข้าสินค้าที่สำคัญ และจุดผ่อนปรนอีก 2 แห่งคือที่บ้านหมื่นด่าน หมู่ 8 ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ ตรงข้ามกับบ้านศาลเจ้า อำเภอสำลุต จังหวัดพระตะบองเส้นทางนี้เป็นเพียงเส้นทางจุดผ่อนปรนที่พ่อค้าไทยขอผ่านแดนออกไปเพื่อไปทำเหมืองพลอย ซื้อหาจากฝั่งกัมพูชา กลับมา การค้าชายแดนเป็นเพียงเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ด้านเครื่องอุปโภคบริโภคทางฝั่งกัมพูชาเท่านั้น และที่จุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ตำบลนนทรี อำเภอบ่อไร่ เป็นเขตติดต่อกับบ้านฉะระกา อำเภอสำลุต จังหวัดพระตะบอง

การคมนาคมทางน้ำ ใช้เรือโดยสารประจำทางมีเส้นทางสำคัญคือ(1) แลมนงอบไปกิ่งอำเภอเกาะช้าง (2) บ้านด่านอำเภอเมืองไปกิ่งอำเภอเกาะกูด (3) บ้านคลองสน อำเภอคลองใหญ่ไปกิ่งอำเภอเกาะกูด

การคมนาคมทางอากาศ มีสนามบินตราดตั้งอยู่ ณ พื้นที่ตำบลท่าโสม อำเภอเขาสมิง และตำบลบางปิด อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนยาง ห่างจากอ่าวธรรมชาติประมาณ 10 กิโลเมตร มีท่าเรือข้ามไปยังเกาะช้างได้ มีพื้นที่สามารถสร้างทางวิ่งได้กว้าง 45 เมตร ยาว 1,800 เมตร เพื่อใช้กับอากาศยานของบริษัทฯ ที่มีอยู่ ทั้งนี้พื้นที่ที่ต้องการในการจัดตั้งสนามบินนี้ ในทางวิ่งยาว 2,000 เมตร รองรับน้ำหนักได้ 22 ตัน พร้อมเขตปลอดภัยในการเดินอากาศ จำเป็นต้องใช้พื้นที่เป็นเนื้อที่รวมประมาณ 1,200 ไร่ สนามบินพาณิชย์นี้เกิดขึ้นที่จังหวัดตราดประโยชน์ใช้สอยร่วมกับจังหวัดจันทบุรี ภาพรวมโดยกว้างจะเป็นการเปิดประตูภาคตะวันออกขึ้นที่จังหวัดตราด เชื่อมการเดินทางลัดทางอากาศภาคกลางผ่านภาคตะวันออกสู่ภาคใต้ ข้ามทะเลสู่จังหวัดในภาคใต้ อาทิ ระนอง ภูเก็ต หาดใหญ่ โดยไม่ต้องเดินทางมาตั้งต้นที่กรุงเทพฯ ในมุมกลับกัน การขนส่งทางอากาศจากภาคใต้ผ่านภาคตะวันออก ณ จังหวัดตราดไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น หรือพ้นจากนั้นไปยังภาคเหนือ เมื่อขยายคมนาคมทางอากาศรองรับกันต่อไป การเดินทางด้วยเครื่องบินตรงจากจังหวัดตราดไปยังกรุงเทพฯ หรือข้ามทะเลไปยังจุดต่าง ๆ จากหัวหินลงไปยังภาคใต้ หรือไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคเหนือ โดยตัวอย่างเส้นทางและเวลาการเดินทางที่ประหยัดได้มากมาย โดยใช้เวลาเดินทางโดยประมาณ ดังนี้

1. ทรายาด-กรุงเทพฯ 45 นาที
2. ทรายาด-ภูเก็ต 1 ชั่วโมง 35 นาที
3. ทรายาด-สมุย 1 ชั่วโมง

5) มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดตราด มีดังนี้

1. โบราณวัตถุ เป็นสถานที่ที่ชาวตราดสร้างไว้ด้วยความศรัทธา เลื่อมใสในพุทธศาสนา ประกอบด้วยวัด และพระพุทธรูปจำนวนมาก เป็นหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นในอดีต เช่น พระบรมธาตุ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ เครื่องถ้วย เครื่องลายคราม เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยยุโรป เป็นต้น

2. โบราณสถาน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลายด้าน เช่น ด้านศิลปะ ด้านโบราณคดี เป็นแหล่งสืบค้นทางอารยธรรม เพราะเป็นจุดรวมของชุมชนในสมัยนั้นๆ ซึ่งมีคุณค่ามาก เช่น วัดบุปผาราม วัดโยธานิมิต เป็นต้น

3. ย่านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติของมนุษย์ในการเลือกตั้งถิ่นฐาน ย่อมจะเลือกทำเลที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำมาหากิน และสะดวกต่อการคมนาคม จึงมักเลือกที่อยู่ตามริมแม่น้ำ ทะเล ที่ราบ หรือที่มีทรัพยากรมีค่า ซึ่งปากภูหลักฐานยืนยันในประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ย่านการค้าของจังหวัดตราด ย่านการค้าตลาดริมคลอง (ถนนธนเจริญ) ย่านการค้าตลาดใหญ่ ย่านการค้าตลาดขวาง ย่านการค้าท่าเรือจ้ง การค้าขายทางเรือ เป็นต้น

4. รูปปั้นอนุสาวรีย์ มีรูปปั้นอนุสาวรีย์ที่สำคัญ เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อนุสรณ์สถานยุทธนาวีที่เกาะช้าง ศาลาการุณย์ อนุสรณ์สถานทหารนาวิกโยธิน บ้านหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่

5. สิ่งสำคัญคู่บ้านคู่เมือง เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด เสาหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าปึงเถ่ากง และพระแสงราชศัสตราประจำเมืองตราด

6. ศิลปหัตถกรรม และงานช่างท้องถิ่น

6.1 จิตรกรรม เช่น จิตรกรรมฝาผนัง และเพดานในอุโบสถวัดบุปผาราม จิตรกรรมในวิหารพระพุทธไสยาสน์ จิตรกรรมฝาผนังในมณฑปพระพุทธรูปปางกิริยา และจิตรกรรมหอสวดมนต์

6.2 สถาปัตยกรรม มีสถาปัตยกรรม 2 รูปแบบ คือ (1) ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่มนุษย์

สร้างขึ้นมี 2 ลักษณะ คือ การจัดภูมิสถาปัตยกรรม การก่อสร้างกลุ่มงานโบสถ์-วิหารวัดบุปผาราม วิหารพระพุทธไสยาสน์ วิหารฝากระดาน กุฏิราย และสถาปัตยกรรมของชาวบ้าน (2) ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คือเกาะต่างๆ เช่น แนวหินธรรมชาติที่เกาะกูด เป็นต้น

7. ภาษาและวัฒนธรรม จำแนกออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ภาษา เป็นภาษาและสำเนียงการพูด เป็นภาษาไทยถิ่นกลาง ออกสำเนียงค่อนข้างหนัก เสียงดัง และห้วน มักไม่มีหางเสียง (2) ตำราต่างๆ ได้แก่ ตำราไทย ตำราจีน ตำราดูสุนัขเมืองตราด ตำราดูไก่ชนเมืองตราด ตำราดูปลาเข็ม (3) วรรณกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ นิราศเมืองตราด วรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา ไม่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน เรื่อง ปากเป็นเอก ตรอกจัน แหลมงอบเกาะช้าง และ เขาสมิง เป็นต้น

8. การละเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์ จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ (1) การละเล่นของเด็ก ได้แก่ ม้าชาลิบ ไม้หึ่ง หมากฝรั่ง ตังเตหรืออืดก่อง กระโดดเชือก โพงพาง ตีจับ กาฟักไข่ ลิงชิงหลัก เสือข้ามห้วย เดินกะลา อีตัก หมากเก็บ และ (2) การละเล่นของผู้ใหญ่ เช่น สะบ้าล้อ ป็อกกั๊ด หนังตะลุง การเล่นรำสวด

9. ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ มีดังนี้

9.1 ศาสนนบุคคล ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (ก) ศาสนนบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ผู้นำศาสนา หมอผี เจ้าลัทธิความเชื่อ (ข) ศาสนนธรรม ได้แก่ หลักคำสอน ปรัชญา และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติ (ค) ศาสนสถาน ในศาสนาพุทธ ได้แก่ วัดโยธานิมิตหรือวัดโบสถ์ วัดไผ่ล้อม วัดบุปผาราม และแหลมมะขาม ส่วนศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก สำหรับศาสนาอิสลาม ได้แก่ บาแล (สุเหร่าไม้)

9.2 พิธีกรรม ความเชื่อ ได้แก่ พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ การบวงสรวงเจ้าเกาะช้าง พิธีตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ การเปิดนากุ้ง การเปิดเหมืองพลอย พิธีบูชาโต๊ะวาริ

10. ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีการแต่งกาย ประเพณีคนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ การบวช การแต่งงาน ประเพณีการปลูกสร้างบ้านเรือน การจัดงานศพ ประเพณีส่วนสังคมหรือส่วนชุมชน

11. ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

11.1 ภูมิปัญญาด้านทำมาหากิน ได้แก่ โป๊ะ (เครื่องมือจับปลาพื้นบ้าน) กระดานเก็บหอย เรือมาดชุด เครื่องมือทำนา ยางแก้ว บวบถ่วงหิน เงาะเมืองตราด สมุก (หัตถกรรมพื้นบ้านชาวช่อง) งอบเมืองตราด

11.2 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค ได้แก่ กังหมอ (แพทย์แผนไทยที่เกาะช้าง) สมุนไพรรไฝ สีสูก ตำหรับยาจีน น้ำมันเหลือง หมอไม้

11.3 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการกินอยู่ ได้แก่ กะปิเกาะช้าง น้ำเค็ม-น้ำปลา อาหารและของหวาน

11.4 ภูมิปัญญาด้านการจัดองค์กรชุมชน ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

12. เอกลักษณ์ของจังหวัดตราด มีดังนี้

12.1 เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ ได้แก่ เมืองเกาะครึ่งร้อย แนวสันเขายาวเท่าแนวชายฝั่งสุดแผ่นดินท้องทะเล เกาะช้าง อัญมณีงามในท้องทะเลตราด เกาะกระดาด เกาะกูด พื้นที่ที่แคบที่สุดในประเทศไทย ภูมินามที่อัศจรรย์ของจังหวัดตราด ปรางค์การณทางธรรมชาติ พืชพรรณไม้ พलयงแดงล้ำค่า หลังอานหมาดี ไก่ชน ไก่เชิง เมืองสรรพหอย-สรรพหิน ปลาตะพัด ช่องช้างน้อย

12.2 เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ มีวัฒนธรรมและประเพณี เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

6) เขตการปกครองจังหวัดตราด

จังหวัดตราดได้แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอโป่งไร่
3. อำเภอเขาสมิง
4. อำเภอแหลมงอบ
5. อำเภอคลองใหญ่
6. อำเภอเกาะช้าง
7. อำเภอเกาะกูด

ภาพที่ 4.1 อำเภอในจังหวัดตราด

4.1.2 สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละเขตการปกครองของจังหวัดตราด

จังหวัดตราดมีศักยภาพรอบด้านที่สามารถส่งเสริมการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ อาทิ ทรัพยากรทางบก ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจพร้อมกับร่องรอยการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ถูกทิ้งไว้ให้กลมกลืนกับบริบทของคนจังหวัดตราดจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้จังหวัดตราดได้แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมือง 2. อำเภอบ่อไร่ 3. อำเภอเขาสมิง 4. อำเภอแหลมงอบ 5. อำเภอคลองใหญ่ 6. อำเภอเกาะช้าง 7. อำเภอเกาะกูด โดยแต่ละอำเภอจะมีแหล่งท่องเที่ยวแยกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ศักยภาพทางธรรมชาติ

2. ศักยภาพทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

3. ศักยภาพทางชุมชน

4. ศักยภาพทางแหล่งอาหารการกิน

1) อำเภอเมือง

อำเภอเมือง เป็นอำเภอศูนย์กลางของจังหวัดตราด มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดประกอบด้วยพื้นที่ทางบกและพื้นที่ที่ติดต่อกับพื้นที่น้ำทำให้มีความหลากหลายของพื้นที่เกิดขึ้นในอำเภอเมือง โดยแหล่งท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายและมีที่มาน่าสนใจ อาทิ วัดไผ่ล้อม วัดโยธานิมิต โบราณสถานจวนเรสดังกัมปอด ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด วัดบุปผาราม วัดลำดวน ยุทธการบ้านซำราก วัดสะพานหิน พิพิธภัณฑสถานเมืองตราด และวัดคีรีวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้วยังมีความน่าสนใจและมีชื่อเสียงของจังหวัดตราด เช่น หาดทรายเงิน หาดมุกแก้ว หาดทรายงาม แหลมศอก แหลมกลัด เป็นต้น

ภาพที่ 4.2 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเมือง
รายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยว ดู ภาคผนวก ก

2) อำเภอแหลมงอบ

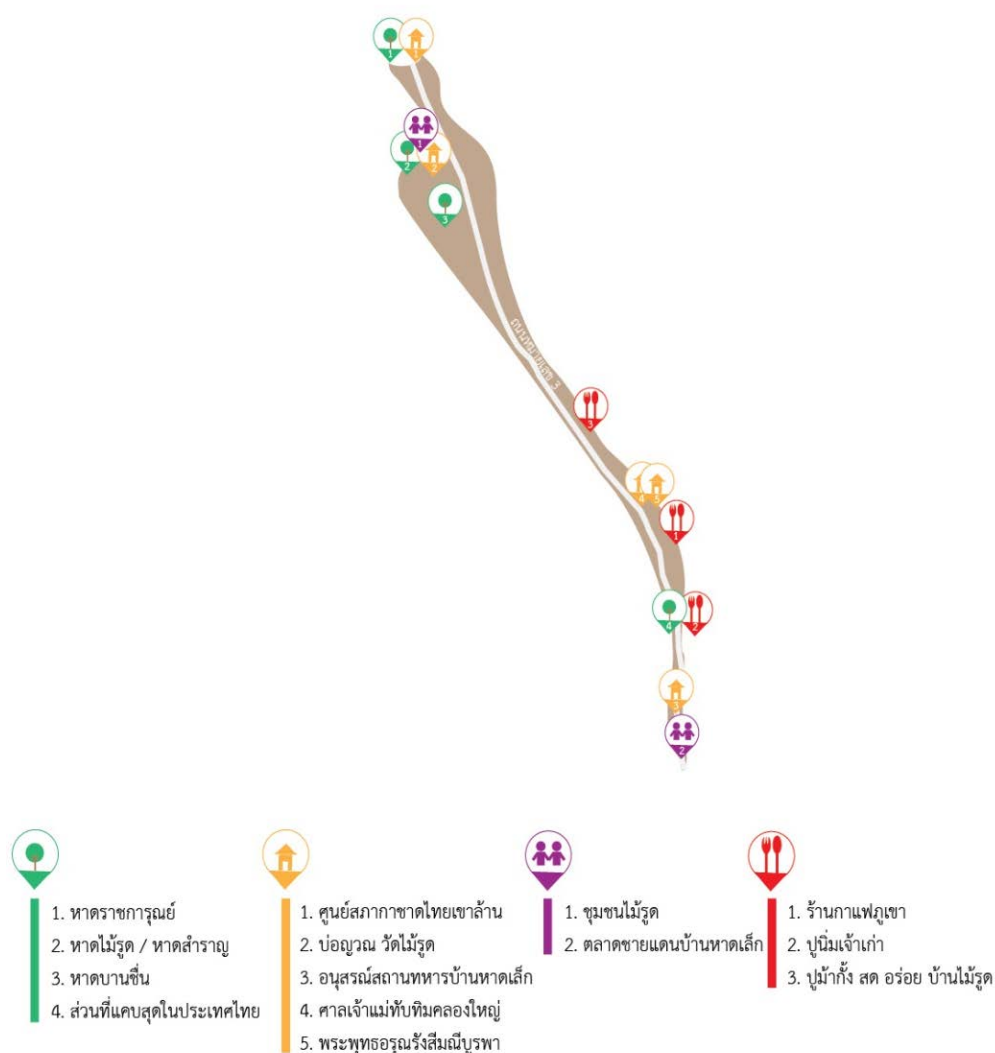
อำเภอแหลมงอบ เป็นอำเภอที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่เกาะต่างๆ ภายในจังหวัดตราด กล่าวคือเป็นเมืองท่าสำคัญของจังหวัดตราด พื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ อ่าวตาลคู่ อ่าวธรรมชาติ แหลมงอบ หาดทรายดำ เกาะปุย เป็นต้น นอกจากนี้อำเภอแหลมงอบยังมีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นการท่องเที่ยวผ่านคนในชุมชนที่ร่วมมือกันสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนของตนเองจนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อาทิ ชุมชนน้ำเชี่ยว ชุมชนยายม่อม และชุมชนบ้านแหลมมะขาม เป็นต้น ทั้งนี้ภายในพื้นที่ชุมชนก็ยังคงแฝงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เช่น อนุสาวรีย์สถานยุทธนาวี มัสยิดอัลกุบรูอ โต๊ะวาลี เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอแหลมงอบ

3) อำเภอคลองใหญ่

อำเภอคลองใหญ่ มีจุดเด่นคือการมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาเป็นศักยภาพสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ศูนย์สภากาชาดไทยเขาล้าน เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะทางกายภาพของอำเภอนี้ยังมีอาณาเขตที่ติดต่อกับอ่าวไทย ทำให้พื้นที่ส่วนมากเป็นชายหาดทอดยาวเรียงติดต่อกันซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นที่นิยมของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตราด

ภาพที่ 4.4 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอคลองใหญ่

4) อำเภอป่าไร่

อำเภอป่าไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดตราดมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรีและประเทศกัมพูชา อำเภอนี้เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเส้นทางสำหรับรองรับจุดผ่อนปรนที่เชื่อมไปยัง อำเภอสาละบุตรประเทศกัมพูชาซึ่งคาดว่าจะในอนาคตเส้นทางนี้จะถูกเปิดใช้อย่างเป็นทางการ และยังเป็นเส้นทางที่เชื่อมไปยังสถานที่แถบตะวันออก อาทิ วังน้ำเขียว เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่ส่วนมากในอำเภอป่าไร่ยังเป็นแหล่งผลิตพลอยแดงและโกเมนของภาคตะวันออกก่อนส่งไปเจียระไนที่จังหวัดจันทบุรี ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวส่วนมากเป็นสถานที่เพื่อศึกษาร่องรอยวิถีชีวิตสมัยต้นพลอย หรือยุครุ่งเรืองของการทำเหมือง อาทิ พิพิธภัณฑ์เมืองอัญมณี หอวัฒนธรรมนิทัศน์เหมืองพลอยวัดหนองบอน เป็นต้น อีกทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมายที่กำลังถูกพัฒนาให้เป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว เป็นต้น

ภาพที่ 4.5 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอป่าไร่

5) อำเภอลำปาง

อำเภอลำปางเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี และมีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ในจังหวัดตราดโดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ไม่มีพื้นที่ที่โดดเด่นสำหรับท่องเที่ยวมากนัก

ภาพที่ 4.6 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอลำปาง

6) อำเภอเกาะช้าง

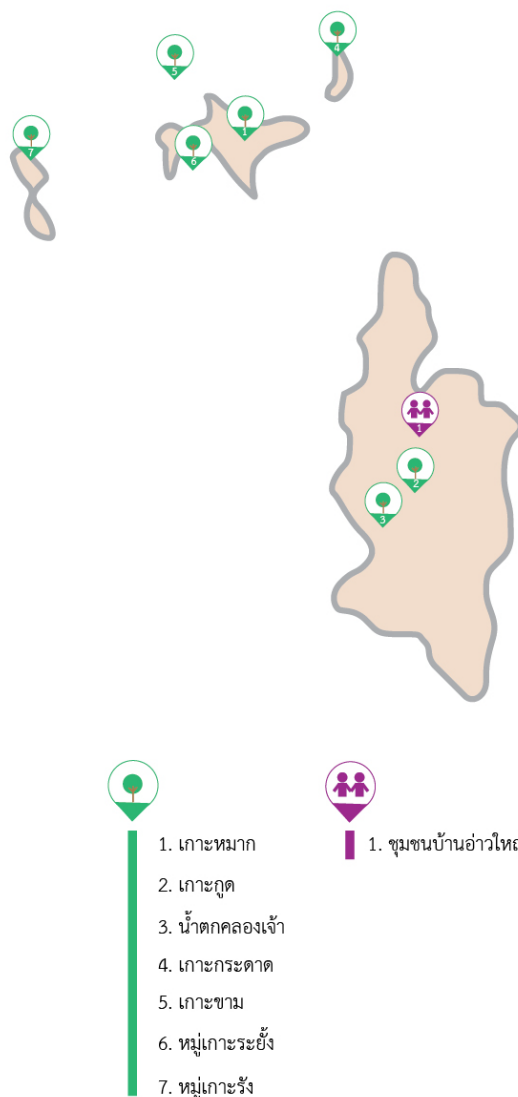
อำเภอเกาะช้างเป็นพื้นที่ ที่เป็นเกาะขนาดใหญ่อันดับที่ 2 ของประเทศไทย โดยเป็นอำเภอที่มีความโดดเด่นในกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยศักยภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามไม่แพ้เกาะอื่นๆ และมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นอำเภอที่มีนักท่องเที่ยวหมุนเวียน มาเยี่ยมชมมากที่สุด ในจังหวัดตราด

ภาพที่ 4.7 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเกาะช้าง

7) อำเภอเกาะกูด

เกาะกูดเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย เกาะยังมีสภาพความเป็นธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ โดยมีภูเขาและที่ราบสันเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดลำธาร ประกอบกับธรรมชาติสงบเงียบ ร่มรื่นด้วยทิวมะพร้าวริมหาด นอกจากนี้บนเกาะกูดยังมีปายาขยเลนที่สมบูรณ์และแนวปะการังหลากชนิด รวมทั้งเกาะเล็กๆ ในบริเวณเกาะกูด

ภาพที่ 4.8 สถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอเกาะกูด

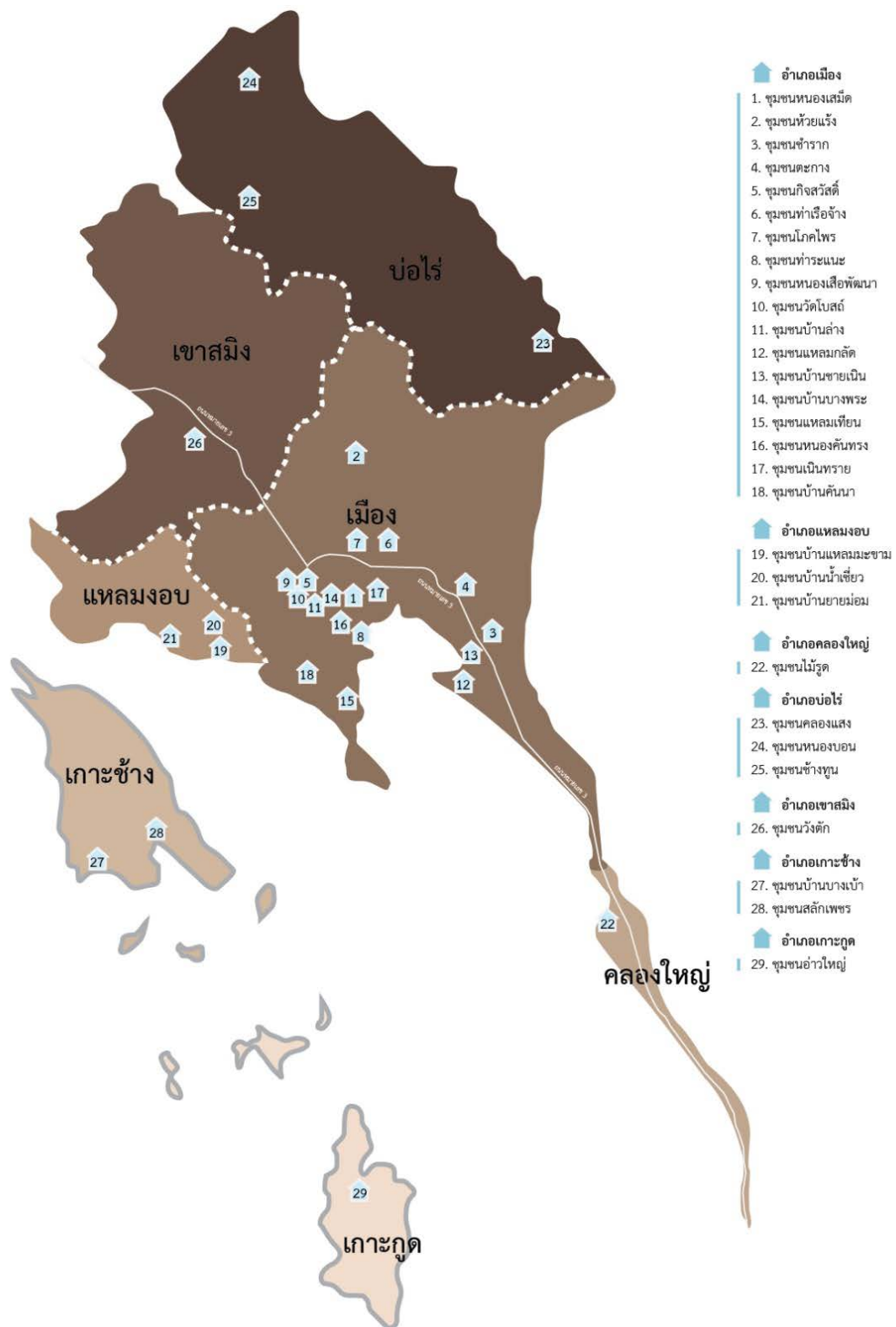
4.1.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด

สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด พบว่า ยังมีความแตกต่างกันมากในเรื่องของระดับความเข้มแข็งในการจัดการในพื้นที่ กล่าวคือบางชุมชนมีความเข้มแข็งมากจนได้รับการยกระดับเป็นชุมชนตัวอย่าง หากแต่บางชุมชนยังคงมีปัญหาในการจัดการภายในชุมชนเอง แต่โดยภาพรวมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด เรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และยังมีเอกลักษณ์ของตนเองเนื่องจากชาวบ้านทำการประกอบอาชีพของตนเองเป็นหลัก และให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเรื่องรอง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจะต้องทำการนัดกับผู้นำชุมชนหรือคนในชุมชนก่อนเข้าเยี่ยมชม เนื่องจากทุกคนมีอาชีพประจำ จะไม่สามารถทำการรอต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ทุกวัน หากไม่ได้ทำการนัดอาจไม่ได้พบกับกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับข้อมูล หรือประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นได้

จังหวัดตราดสามารถจำแนกการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทั้งหมด 29 ชุมชน โดยแบ่งตามพื้นที่การปกครองแต่ละอำเภอ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนชุมชนท่องเที่ยวที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

อำเภอ	จำนวนชุมชน	ชื่อชุมชน
เมือง	18	ชุมชนหนองเสม็ด ชุมชนห้วยแร้ง ชุมชนขำราก ชุมชนตะกาง ชุมชนกิจสวัสดิ์ ชุมชนท่าเรือจ้าง ชุมชนโคกไพร ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนหนองเสือพัฒนา ชุมชนวัดโบสถ์ ชุมชนบ้านล่าง ชุมชนแหลมกลัด ชุมชนชายเนิน ชุมชนบ้านบางพระ ชุมชนแหลมเทียน ชุมชนหนองคันทรัง ชุมชนบ้านเนินทราย ชุมชนคันทนา
แหลมงอบ	3	ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านยายม่อม
คลองใหญ่	1	ชุมชนไม้รูด
บ่อไร่	3	ชุมชนคลองแสง ชุมชนหนองบอน ชุมชนบ้านช้างทูล
เขาสมิง	1	ชุมชนวังตัก
เกาะช้าง	2	ชุมชนบางเบ้า ชุมชนสลักเพชร
เกาะกูด	1	ชุมชนอ่าวใหญ่

ภาพที่ 4.9 ชุมชนภายในจังหวัดตราดแบ่งตามเขตการปกครองในแต่ละอำเภอ

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ชุมชนส่วนมากจะอยู่ในเขตพื้นที่ทางบกซึ่งมีการกระจายตัวค่อนข้างน้อย สามารถเดินทางถึงกันโดยใช้เวลาไม่นาน เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่สะดวกจะทำกิจกรรมทางทะเล หากแต่พื้นที่บนเกาะก็ยังคงมีการท่องเที่ยวเชิงชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวประเภทนี้เช่นกัน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีบริบทและกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีการจัดการภายในชุมชนที่แตกต่างออกไป โดยทั้ง 29 ชุมชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ชุมชนหนองเสม็ด (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

1. รถสาธารณะสามารถขึ้นรถรับจ้างจากท่ารถตลาดเทศบาลเมืองตราด
2. รถส่วนตัวเดินทางผ่านตัวเมืองตราดไปยังถนนตราด-แหลมงอบ จากนั้นแยกไปยังถนนตราด-แหลมศอก ขับมาจนถึงเทศบาลตำบลหนองเสม็ดและเดินทางเข้าหมู่บ้านท่าตะกวางระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร

กิจกรรม

1. การศึกษาดูงานเรื่องสมุนไพรป่าชายเลน
2. การล่องเรือชมป่าชายเลนเชื่อมโยง 3 ตำบลในอำเภอเมืองตราด
3. การงมหอยแครง
4. การปลูกป่าชายเลน
5. เยี่ยมชมประเพณีปล่อยเรือ ช่วงสงกรานต์

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ข้าวเกรียบอ่อน ลูกจากเชื่อม
2. สมุนไพรจากป่าชายเลน
3. ผลิตภัณฑ์จากตับจาก
4. ข้าวไรซ์เบอร์รี่

ที่พัก

โฮมสเตย์ภายในชุมชน ที่พักผ่อนแบบครอบครัว ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเตรียมอุปกรณ์ของใช้ประจำวันมาเอง

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาวไทย มาศึกษาตุงานมีจำนวนมากในช่วงเดือนเมษายน ถึง 200 คน เดินทางมาจากจังหวัดอุดรธานี

การติดต่อ

คุณ ประทีป ถนอมชาติ โทร 089-604-2521

คุณ ฉายา อาสน์สถิต โทร 081-631-5395

2) ชุมชนบ้านห้วยแร่ (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

จากถนนสุขุมวิท (บางนา-ตราด) ก่อนเข้าตัวเมืองตราดประมาณ 10 กิโลเมตร แยกเลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทางหมายเลข 3494 บ้านฉางเกลือประมาณ 9 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาไปตามเส้นทางวัดคลองขุดอีกประมาณ 4 กิโลเมตร

กิจกรรม

1. การล่องเรือตามรอยต้นครูซซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ
2. ล่องเรือชมหิ่งห้อย
3. การทำสปาปลาแบบธรรมชาติ
4. การเรียนรู้ทรัพยากรชีวภาพ อาทิ ข้าวห่อกาบหมาก น้ำมันมะพร้าวกลั่นเย็น และผลิตภัณฑ์ล้างจาน มังคุด เป็นต้น การสาธิตจะจัดที่ศูนย์วัฒนธรรม
5. การชมธรรมชาติแก่สามชั้น แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา

ภาพที่ 4.10 กิจกรรมการล่องเรือตามรอยต้นครูช

ภาพที่ 4.11 การสาธิตการทำข้าวห่อกาบหมาก

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ แกงส้มหยวกกล้วย แกงส้มใบสันดาน ยำผักแว่น แกงหน่อไม้ ยำขนมจีน ขนมจาก เล็บมีอนาง ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมฟัก สับประตกวานและขนมลีมกลีน
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สบู่เปลือกมังคุด ยาหม่องสมุนไพร

ที่พัก

1. โฮมสเตย์ภายในชุมชนพักผ่อนแบบครอบครัว
2. ที่พักแบบรวมภายในศูนย์วัฒนธรรม

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมาศึกษางาน และไกด์ที่พาคนจากหมู่บ้านอื่นมาเที่ยวจะมีมาก ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม คิดเป็นร้อยละ 60 จำนวนถึง 30 คนต่อเดือน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเป็นชาวจีน คิดเป็นร้อยละ 40 ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบทั้งค้างคืนและแบบไป-กลับ

การติดต่อ

คุณ นารินทร์ ทศรัตน์	โทร	089-092-7844
คุณ ชัญญา เรืองขจิตร	โทร	089-230-6824
คุณ พัชรา สุขะ	โทร	092-963-9597

3) ชุมชนบ้านขำราก (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางบนเส้นทางหลักถนนหมายเลข 3 หรือถนนสาย R10 มายังตำบลขำราก

กิจกรรม

1. การเที่ยวชายเขาและชายแดน ท่องเที่ยวร่องรอยทางประวัติศาสตร์ยุทธการณบ้านขำราก การทำกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำเที่ยวโดยเคร่งครัด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีร่องรอยทางสงคราม
2. ชมอนุสรณ์สถานและจุดชมวิวบ้านขำราก
3. การนั่งเรือชมป่าชายเลน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องสวมเสื้อชูชีพที่เจ้าหน้าที่เตรียมไว้ให้พร้อม ทั้งปฏิบัติตามเพื่อความปลอดภัย
4. การนั่งเรือแกลเกลน
5. เที่ยวชมสวนผลไม้ตามฤดูกาลช่วงเดือนมีนาคม – กรกฎาคม
6. การเที่ยวชมวัดพระอารามหลวง

ภาพที่ 4.12 จุดชมวิwb้านขำรากบนศาลาไม้

ภาพที่ 4.13 ทิวทัศน์จากจุดชมวิwb้านขำราก

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ สับปะรดสีทอง ข้าวเหนียวแดง
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ หมวกใบจาก ผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้

ที่พัก

1. โฮมสเตย์สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 200 คน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักเรียน อสม. กองทุนหมู่บ้านและคนจากชุมชนอื่นในจังหวัดตราด โดยช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวทั่วไปจะนิยมมา ไต่แก่ ช่วงเดือนมีนาคม-กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีผลไม้ออกมาจำนวนมาก

การติดต่อ

คุณ ประทาน สํารานุกิจ	โทร	081-513-6273
คุณ อุบล เรืองขณะ	โทร	090-392-5107

4) ชุมชนบ้านตะกาง (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้าไปยังศูนย์ประสานงานชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดตราด ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านด่านเนินสูง จากนั้นนั่งรถของทางชุมชนเข้าไปยังป่าต้นน้ำหรือป่าชุมชน

กิจกรรม

1. การชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชน ชมต้นตะพงยักษ์ และต้นพะยุง ชมฝูงนกเงือก โดยนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝนควรเตรียมอุปกรณ์เบื้องต้นสำหรับเดินป่า และการเดินป่าจะต้องเดินแถวตอนเรียงหนึ่งตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เพื่อทำลายระบบนิเวศน์น้อยที่สุด พร้อมทั้งรักษาความสะอาดห้ามนำขยะเข้าไปทิ้งในพื้นที่โดยเด็ดขาด
2. การเยี่ยมชมการทำฝายชะลอน้ำ
3. นมัสการหลวงพ่อดโต ณ วัดเนินสูงซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1
4. การเยี่ยมชมเจดีย์กลางน้ำที่คลองเนินสูง
5. การเยี่ยมชมแหล่งภูมิปัญญา ไม้ไผ่กอหลวง และหิ้งห้อย

ภาพที่ 4.14 การล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ พิมเสนน้ำของบ้านด่านเนินสูง เม็ดมะม่วงหิมพานต์

ที่พัก

ศูนย์ประสานงานชมรมนักท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลตักกลาง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ศาลาอเนกประสงค์ บ้านด่านเนินสูง

นักท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่เป็นกรรมการชุมชนที่สนับสนุนการศึกษาดูงานจากหน่วยงานภาครัฐ

การติดต่อ

คุณ จิรพิพัฒน์ วัฒนโชคชัย โทร 094-928-0919

5) ชุมชนกิจสวัสดิ์ (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้าไปยังตัวเมือง ชุมชนจะอยู่บริเวณด้านหน้าเมืองทางขวาก่อนเข้าตัวเมือง

กิจกรรม

การเยี่ยมชมชุมชนเมืองทั่วไป

ภาพที่ 4.15 บรรยากาศชุมชนเมือง

ที่พัก

โรงแรมตราดเซ็นเตอร์

นักท่องเที่ยว

เป็นนักเรียนและผู้มาศึกษาดูงานซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

การติดต่อ

คุณ เจษฎา	บุษยสนาน	โทร	081-781-5987
คุณ สุวรรณ	สงวนหงษ์	โทร	084-346-1980

6) ชุมชนบ้านท่าเรือจ้ง (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้าไปยังศูนย์วัดเกาะตะเคียนพบสี่แยกท่าเรือจ้งแล้วเลี้ยวซ้ายจะพบชุมชนท่าเรือจ้ง

กิจกรรม

การศึกษาดูงานการผลิตน้ำยาล้างจาน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ส้มตำไก่อ่าง
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาล้างห้องน้ำ

ที่พัก

ยังไม่พบข้อมูลที่พักของชุมชน

นักท่องเที่ยว

เป็นนักเรียนและผู้มาศึกษาดูงานซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

การติดต่อ

คุณ วันชัย ศักดิ์เพชรพลอย โทร 098-879-8423

7) ชุมชนโกศไพร (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณวัดวรดิตรวราราม

กิจกรรม

การเยี่ยมชมชุมชนเมืองทั่วไปทางชุมชนเป็นชุมชนเล็กๆ ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวแต่อย่างใด

การติดต่อ

คุณ สุมล รูปเจริญ โทร 061-892-3381

8) ชุมชนท่าระแนะ (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

1. รถส่วนตัวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้เลย โดยมุ่งหน้าเข้าถึงตัวเมืองตราดตรงไปยังตราด-แหลมศอก จากนั้นเลี้ยวซ้ายเส้นทางไปเกาะกูด ผ่าน OTOP ป้าแจ้ว และเลี้ยวซ้ายมุ่งหน้าแหลมหินจะถึงตัวหมู่บ้านท่าระแนะ
2. รถโดยสารสาธารณะสามารถขึ้นรถได้ที่ บขส. ตราด และต่อรถโดยสารของตราด-แหลมศอก

กิจกรรม

1. การจิบชา ร้อยรูจากต้นคันทรง
2. การชมเครื่องจักสานจากต้นคันทรง
3. การปล่อยปูดำ
4. การล่องเรือพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อชมลานตะบูน และการเล่นโบว์ลิ่งตะบูน โดยการลงเรือทุกครั้งจะต้องใส่ชูชีพตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด
5. เรียนรู้การทำขนมจากขนมพิมพ์ข้าวตอก
6. รับประทานอาหารท้องถิ่น โดยจะมีเทศกาลมหรหรรมาอาหารทะเลพื้นบ้านในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

ภาพที่ 4.16 กิจกรรมโบว์ลิ่งตะบูน

ภาพที่ 4.17 การล่องเรือชมพื้นที่ป่าชายเลน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ หอยพอกใบชะพลู หอยเกลียว จันรอน ขนมพิมพ์ข้าวตอก
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ กุ้งแห้งป่าแจ้ว หมวกใบจากและใบคันทรง

ที่พัก

โฮมสเตย์ของชุมชน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่นิยมมาในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม จำนวนประมาณ 1,000 -1,500 คนต่อเดือน ในส่วนที่เป็นช่วง Low season จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวแะเวียนเข้ามาประมาณ 300-400 คนต่อเดือน ทั้งนี้ยังมีชาวต่างชาติแะเวียนมาเยี่ยมชมชุมชนอีกด้วย เช่น นักท่องเที่ยวชาวสวีเดน อเมริกา เป็นต้น

การติดต่อ

คุณ ไพรัตน์ สุเนตร	โทร	081-983-9874
คุณ สายชล สุเนตร	โทร	081-161-6694
คุณ มาโนช สมุทผา	โทร	087-138-2844

9) ชุมชนหนองเสือพัฒนา (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

มุ่งหน้าสู่ร้านก๋วยเตี๋ยวบูในตัวเมืองตราดชุมชนจะอยู่ชอยด้านข้างของร้าน หรือจะเข้าทางด้านหน้าของโรงเรียนชุมชนวิมลวิทยา เดินทางเข้าชอยเล็กแล้วเลี้ยวขวาชุมชนจะอยู่กลางชอย

กิจกรรม

ชุมชนนี้เป็นชุมชนค้าขาย กิจกรรมส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวคือการเยี่ยมชมเมืองทั่วไป

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยวบู น้ำพริกกะปิ

การติดต่อ

คุณ ภัทรา	หงสุรพันธุ์	โทร	081-636-3893
คุณ ถวิล	ศรนุรักษ์	โทร	092-980-5928

10) ชุมชนวัดโบสถ์ (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

ชุมชนจะอยู่บริเวณศาลหลักเมืองจังหวัดตราด

กิจกรรม

1. สักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด มีงานประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในเดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ
2. สักการะศาลพระเจ้าตากสินมหาราช โดยทุกวันที่ 28 ธันวาคมของทุกปีจะมีพิธีบวงสรวง

และชมโบราณสถานวัดโบสถ์

3. การเยี่ยมชมสระสี่เสียด
4. การเยี่ยมชมโบราณสถานวัดบุปผาราม ณ วัดปลายคลอง

ภาพที่ 4.18 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ขนมเบ็องญวณ
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ น้ำมันเหลืองสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร ตรารวงข้าว

การติดต่อ

คุณ สุนงกช	เกรงรัมย์	โทร	089-179-3430
คุณ บุญจันทร์	แซ่ตัน	โทร	089-022-8374

11) ชุมชนบ้านล่าง (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

ชุมชนตั้งอยู่ภายในตัวเมืองตราด

กิจกรรม

1. การเยี่ยมชมเจดีย์ 3 ทานเจ้าคุณ
2. การเยี่ยมชมวัดไผ่ล้อมเป็นวัดเก่าแก่ระยะเวลากว่า 200 ปี

ภาพที่ 4.19 บรยากาศวัดไผ่ล้อม

การติดต่อ

คุณ พินิจ มาลัยเล็ก โทร 039-520-846
 คุณ ชาศรีย์ ศิริสาคร โทร 089-892-5622

12) ชุมชนบ้านแหลมกลัด (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวมุ่งหน้าถนนตราด-คลองใหญ่ จนถึงกิโลเมตรที่ 28 เลี้ยวขวาจะเป็นทางเข้าชุมชน หมู่บ้านแหลมกลัด

กิจกรรม

1. การปลูกป่าชายเลน
2. กิจกรรมการปล่อยปูม้า
3. กิจกรรมการคลี่หญ้าทะเลเทียม
4. การนั่งเรือชมโลมา แมงกะพรุน และหิ่งห้อย พร้อมกับวิถีชีวิตคนริมคลอง และงานประเพณีม หอยขาวโดย นอกจากนี้ทุกเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะมีงานบุญโลมา ทุกครั้งที่ลงเรือจะต้องใส่เสื้อชูชีพทุกครั้ง
5. การสักการะเจ้าแม่พิกุลทอง

ภาพที่ 4.20 ชุมชนริมน้ำคลองหมู่บ้านแหลมกลัด

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ หอยดอง แมงกะพรุนดองเสียบจากเปลือกไม้อินทรี

ที่พัก

1. โฮมสเตย์ของชุมชน
2. โรงแรมยามาบายะ
3. โรงแรมท่าเส้นริมกรีน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจะนิยมมาในช่วงเดือนพฤษภาคม-เมษายน และชาวต่างชาติ อาทิ ชาวเยอรมัน ชาวกัมพูชา เป็นต้น ในส่วนที่เป็นช่วง Low season ได้แก่ ช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวแะเวียนเข้ามาประมาณ 200 คนต่อเดือน

การติดต่อ

คุณ สมนึก หงษ์วิเศษ โทร 089-095-1588

13) ชุมชนบ้านชายเนิน (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวมุ่งหน้าถนนตราด-คลองใหญ่ จนถึงกิโลเมตรที่ 28 เลี้ยวขวาจะเป็นทางเข้าชุมชน หมู่บ้านบ้านชายเนิน ทางแยกก่อนถึงชุมชนบ้านแหลมกลัด

กิจกรรม

1. การล่องเรือปล่อยปู ชมโลมา
2. การทำสปาซมเมอร์
3. การเยี่ยมชมวิถีชุมชนไทย-กัมพูชา

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ แกงปูม้ายอดเตยทะเล บัณสึ่ง ยำชายเนิน
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กะปิบ้านชายเนิน

ที่พัก

โฮมสเตย์บ้านชายเนิน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจะมีมากในช่วงเดือนพฤศจิกายน - เมษายน คิดเป็นร้อยละ 90 จำนวนถึง 70 คนต่อเดือน ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติจะเป็นชาวกัมพูชา คิดเป็นร้อยละ 10 ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบไป-กลับในส่วนใหญ่และในช่วง Low season จะอยู่ระหว่างเดือน มิถุนายน-สิงหาคม

การติดต่อ

คุณ สมนึก หงส์วิเศษ	โทร	089-095-1588
คุณ วิภารัตน์ เจริญสุข	โทร	098-352-8144

14) ชุมชนบ้านบางพระ (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวมุ่งหน้าเข้าตัวเมืองตราด ชุมชนอยู่บนถนน ธนเจริญ จะพบกับสำนักงานการท่องเที่ยว โดยชุมชนรักษ์คลองบางพระ

กิจกรรม

1. การชมวิถีชีวิตชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไปโอทีเซล
2. การชมถนนสายวัฒนธรรมรักษ์คลองบางพระ

3. การล่องเรือชมธรรมชาติและหิ่งห้อย
4. ชมการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิ ยาหม่อง สบู่ และขนมพื้นบ้าน เป็นต้น
5. แหล่งเรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 4.21 บรรยากาศภายในชุมชนรักษ์คลองบางพระ

ภาพที่ 4.22 บรรยากาศริมคลองบางพระ

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ หมูชะมวง ข้าวคอกพริกเกลือ ข้าวแดงแกงไก่ ปลาต้มหวาน ไก่ต้มระกำ
ขนมมันคอก
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ยาหม่องสมุนไพร สบู่ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์จาก
น้ำมันเหลือง

ที่พัก

1. โฮมสเตย์ริมคลอง
2. โรงแรมบ้านริมน้ำ
3. ริมคลองบุทิด
4. Great Home

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ อาทิ เยอรมัน ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ อิตาลี รัสเซีย เป็นต้น โดยในช่วง High season จะมีจำนวนมากถึง 2,000-5,000 คน ทั้งนี้จะมีนักท่องเที่ยวนิยมมาในชุมชนในช่วงเทศกาล อันได้แก่ ถนนคนเดินทุกวันศุกร์-เสาร์ งานเล่าขานตำนานคลองบางพระในสัปดาห์แรกของเดือนมีนาคม และงานถนนสายวัฒนธรรมจะจัดทุกๆ 3 เดือน

การติดต่อ

คุณ วินิต นิรันต์พาณิชย์	โทร	081-428-1909
คุณ พวงทอง นิรันต์พาณิชย์	โทร	089-092-9337
คุณ จารึก อัมทรัพย์	โทร	086-159-9921
คุณ อั้งแอ แซ่ซิม	โทร	081-153-8270
คุณ วงรงค์ วัฒนา	โทร	085-276-3242
คุณ มาลี บุญงาม	โทร	081-761-9927
คุณ สุวภัทร อินทสุวรรณ	โทร	084-972-2284
คุณ วิมล หงส์สวัสดิ์	โทร	085-699-8454
คุณ สุนันท์ เปื่องการ	โทร	081-821-2180
คุณ ดวงทอง บริบูรณ์พาณิชย์	โทร	085-093-1563
คุณ จันทนีย์ เกรราร์ศรี	โทร	081-201-5873

15) ชุมชนบ้านแหลมเทียน (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวมุ่งหน้ามายังถนนตราด-แหลมศอก บนถนนหมายเลข 3155 พบสามแยกทางเข้าชุมชน จะอยู่ก่อนถึงแหลมศอก

กิจกรรม

1. เรียนรู้การกินอย่างอนุรักษ์ อาทิ ปูไข่ กินหอยและการเพาะพวงหอย
2. สปาสาหร่ายองุ่น
3. ตะลุยลานปูไข่
4. การล่องแพแขวนหอย
5. การกู่ชีวิตต้นเทียนทะเล
6. การทำยาขาง (หอยตะไกร)

ภาพที่ 4.23 กิจกรรมภายในชุมชนบ้านแหลมเทียน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

อาหารท้องถิ่น ได้แก่ แกงขี้กากุ้งสด หมี่ก๋ามบูไบ้ทอดกรอบ หอยนางรม มะกอกดอง

ที่พัก

ทางชุมชนยังไม่มีที่พักรองรับ

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยแต่แนวโน้มมีชาวต่างชาติเข้ามามากขึ้น อาทิ เกาหลี เป็นต้น

การติดต่อ

คุณ อมร รัตนขจร โทร 089-521-9820

16) ชุมชนหนองคันทรัง (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

จากจังหวัดตราด เส้นทางอำเภอแหลมงอบ 3 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปเส้นทางแหลมศอก 7 กิโลเมตร ถึงสามแยกแหลมหิน เลี้ยวซ้าย 4 กิโลเมตร ถึงกระโจมไฟเกาะปู

กิจกรรม

1. การศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน
2. การศึกษาแหล่งเพาะพันธุ์ปูแสม หอย ปลา
3. เที่ยวกระโจมไฟปู
4. การดูนกบริเวณพื้นที่ร้านอาหารคนพลัดถิ่น

ภาพที่ 4.24 จุดชมนกเหยี่ยวคอขาวบริเวณร้านอาหารคนพลัดถิ่น

ที่พัก

พักได้ที่บ้านบุรีสวรรค์

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นหมู่คณะเพื่อทำการสัมมนา ยังบ้านบุรีสวรรค์ เนื่องจากเป็นรีสอร์ทที่รองรับได้จำนวนมากและเดินทางท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวโดยรอบ

การติดต่อ

1. คุณ สายชล สุเนตร โทร 081-161-6694
2. นาย มาโนช ลมทอง โทร 087-138-2844

17) ชุมชนบ้านเนินทราย (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวเดินทางผ่านตัวเมืองตราดไปยังถนนตราด-แหลมงอบ จากนั้นแยกไปยังถนนตราด-แหลมศอก ชุมชนจะอยู่ใกล้กับชุมชนหนองเสม็ด

กิจกรรม

1. ชมป่าชายเลนและวิถีริมน้ำ
2. วิถีชีวิตจาก (เย็บจาก/ขนมจาก)
3. ชมสวนป่าผสมผสาน/สวนเต่า
4. ชมการสาธิตการทำไม้หอม/ธนาкарต้นไม้
5. ปั่นจักรยานชมเมือง
6. ชมการแสดงเชิงชนมจีนเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ป่า รำวงชาวบ้านคณะกลองยาวผู้สูงอายุ

เนินทราย

7. เรียนภาษาเขมรจากปราชญ์ชาวบ้าน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ลูกชุบเนินทราย ขนมไทยป่าแมว ผลิตภัณฑ์จากตาก

ที่พัก

โฮมสเตย์ชมรมเที่ยวท่องท้องถิ่นเนินทราย

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเป็นหมู่คณะต้องทำการจองล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ผ่านชมรมเที่ยวท่องท้องถิ่นเนินทราย

การติดต่อ

หน้าเพจ Facebook ชมรมเที่ยวท่องท้องถิ่นเนินทราย

18) ชุมชนบ้านคันทนา (อำเภอเมือง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

รถส่วนตัวมุ่งหน้าสู่ถนนตราด-แหลมศอก ถนนหมายเลข 3155 มุ่งตรงเลยซอยกาญจนาภิเษก 50 ทางด้านขวามือ มาพบกันสามแยกที่สอง ทางด้านซ้ายเป็นปากทางเข้าชุมชนบ้านคันทนา

กิจกรรม

1. การลงแพชมการเลี้ยงหอยนางรม
2. เยี่ยมชมการสาธิตการทำน้ำพริกต่างๆ
3. การชูดหอยหวาน หอยปากเปิด หอยหลอด และนำมาทำอาหาร
4. การเยี่ยมชมฟาร์มปูน้ำม (ตามฤดูกาล)

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ปูน้ำมทอดกระเทียม แกงหอยหวานต้มสับปะรด แกงเลียงกุ้งสด น้ำพริกปูไข่ ต้มยำทะเล หอยนางรมสด และอาหารทะเลสด โดยอาหารทะเลบางประเภทจะมีฤดูกาลที่มีรสชาติดี อาทิ ปลากระบอก จะรสชาติดีในช่วงเดือนพฤศจิกายน หอยจะอยู่ในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน หลังจากนั้นจะเป็นช่วงวางไข่จะรสชาติไม่อร่อย

2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกแปรรูปต่างๆ อาทิ น้ำพริกมะขามกุ้งสด น้ำพริกกุ้งแห้ง น้ำพริกสวรรค์ ปลากรอบ หอยหวานสมุนไพร หอยหวานสามรส น้ำพริกหอยหวาน เป็นต้น

ภาพที่ 4.25 บรรยากาศฟาร์มสาหร่ายพวงอุ้ง

ที่มา <http://www.touron thai.com/article/19926>

ที่พัก

ดูบุโฮมสเตย์ ติดต่อคุณแมว โทร 086-383-0832 รองรับนักท่องเที่ยวได้ 20 คน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องเตรียมของใช้ส่วนตัวมาเอง

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะนิยมมาเที่ยวในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน จำนวนประมาณ 40 คนต่อเดือนซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนมีเทศกาลผลไม้ และในเดือนตุลาคม-ธันวาคมจะเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการชมธรรมชาติรับลมทะเล (ลมว่าว)

การติดต่อ

คุณ วิไลวรรณ เอิบสภาพ โทร 086-383-0832

คุณ เพชรรัตน์ เอิบสภาพ โทร 083-117-2549

19) ชุมชนบ้านแหลมมะขาม (อำเภอแหลมงอบ)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางจากสถานีขนส่งจังหวัดตราดถึงบ้านแหลมมะขามระยะทาง 13 กิโลเมตร เข้าทางประตูชุมเข้าวัดแหลมมะขามจากนั้นขับเลยสะพานบ้านน้ำเชี่ยว 1 กิโลเมตรแล้วเลี้ยวซ้ายจะถึงชุมชนบ้านแหลมมะขาม

กิจกรรม

1. การนั่งเรือชมป่าชายเลน
2. การงมหอยปากเปิด ช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์
3. การถีบกระดานเก็บหอยแครง ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม
4. การวางลอบดักสัตว์ทะเล
5. ชมวิธีการผลิตจักสานงอบใยจากและใบคลุ้ม
6. การเยี่ยมชมภาพตามเสด็จพระพุทธเจ้าหลวง
7. การเยี่ยมชมบ้านหุ่นไม้กระดาน
8. นมัสการโตะวลี
9. ชมการสาธิตการทำซาใบขลุ่
10. เทศกาลปูแสมกินโตะใน ช่วงเดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ

ภาพที่ 4.26 การสาธิตการทำเครื่องจักสาน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ข้าวเหนียว กล้วยตาก ปลาต้มส้ม หอยแครงคั่วสับปะรด เตยผัดปู กุ้งต้มกะทิ
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ จักรสานคลุม ซาใบกล้วย หอยเปิดกรอบ

ที่พัก

โฮมสเตย์จำนวน 12 หลัง

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยประมาณ 20 คนต่อเดือน แต่ยังมีชาวต่างชาติแวะเวียนมาเยี่ยมชมด้วย เช่น ชาวจีน เป็นต้น

การติดต่อ

คุณสุเทพ บุญเพียร โทร 098-860-2914

20. ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว (อำเภอแหลมงอบ)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

ชุมชนอยู่ห่างจากตัวเมืองตราด 8 กิโลเมตร เดินทางจากสถานีขนส่งจังหวัดตราดถึงบ้านแหลมมะขามเข้าทางประตูชุมเข้าวัดแหลมมะขามจากนั้นจะถึงสะพานบ้านน้ำเชี่ยว

กิจกรรม

1. การศึกษาเส้นทางป่าชายเลนการเรียนรู้และทดลองการทำประมงพื้นบ้าน
2. การล่องเรือชมธรรมชาติคลองน้ำเขียว ดูนก ชมหิ่งห้อย และงมหอยปากเปิด
3. ชมการสาธิตการทำอบน้ำเขียว
4. เยี่ยมชมมัสยิดเก่า ได้แก่ วัดอินทารามและศาลเจ้าจีน
5. ชมการสาธิตการทำข้าวเกรียบยาหน้าและการทำตังเมกรอบ
6. ปั่นจักรยานและพายเรือคายัค

ภาพที่ 4.27 สะพานวัดใจเอกลักษณ์ประจำชุมชน

ภาพที่ 4.28 บรรยากาศชุมชนบ้านน้ำเขียว

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ มีสหมั่นปลา ปลาต้มส้มพริกขี้หนู หอยปากเปิดผัดใบโหระพา ก๋วยเตี๋ยวผัดบ้านน้ำเขียว ปลาทุทอดผักน้ำพริก ข้าวเกรียบยาหน้า ทอดมันถั่ว
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ รม พวงกุญแจ เสื้อ ผ้าพันคอ กระเป๋า หมอน สมุดบันทึก และที่ติดตู้เย็น

ที่พัก

โฮมสเตย์จำนวน 15 หลังรองรับได้ 150 คน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องเตรียมของใช้ส่วนตัว และชุดเตรียมพร้อมเปียกในการทำกิจกรรม ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่มาพักห้ามดื่มสุราภายในพื้นที่เด็ดขาด

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานราชการชาวไทยมาศึกษาดูงาน ครอบครัว และชาวต่างชาติ ตามลำดับ ประมาณ 600-1,300 คนต่อเดือนแต่ยังมีชาวต่างชาติแวะเวียนมาเยี่ยมชมด้วย เช่น ฝรั่งเศส จีน อเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น โดมินิกัน เยอรมัน เวียดนามและกัมพูชา เป็นต้น

การติดต่อ

คุณ สุรัตนา ภูมิมาโนช	โทร	084-892-5374
คุณ รสริน วิริญโท	โทร	089-244-6702
คุณ ศิรินทรา ถนอมวงษ์	โทร	061-517-3489
คุณ จรัญ จันทร์จรรยา	โทร	085-967-6692
คุณ ทองศรี นรินทร์	โทร	096-241-6369
คุณ วีร์จันท์ นรินทร์	โทร	096-369-7082
คุณ รัชนีย์ ถนอมวงษ์	โทร	080-630-9118
คุณ อรญา ถนอมวงษ์	โทร	087-128-3802
คุณ ไพลอต ภูมิมาโนช	โทร	089-932-1547
คุณ สุรัชย์ ภูมิมาโนช	โทร	089-831-2849

21) ชุมชนบ้านยายม่อม (อำเภอแหลมงอบ)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้ามายังโรงเรียนชุมชนบ้านแหลมงอบแล้วเลี้ยวขวาโดยปากทางจะมีอำเภอแหลมงอบอยู่จากนั้นจะพบกับชุมชนบ้านยายม่อมอยู่ด้านขวามือ

กิจกรรม

1. การทำสปาทรายดำ
2. การทำสปาถ่านกะลาหน้าเตียง
3. การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติป่าชายเลน
4. การเรียนรู้วิธีการจับสัตว์ทะเล อาทิ หอยขาว เป็นต้น โดยในเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ปูม้าจะมีรสชาติอร่อยเนื่องจากอากาศเย็นสภาพน้ำจะเหมาะกับการเจริญเติบโตของปู

ภาพที่ 4.29 การทำสปาทรายดำ

ภาพที่ 4.30 บรรยากาศชุมชนบ้านยายม่อม

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ เมี่ยงสมุนไพรรสส้มจี๊ด ยาใบขลู่ ขนมเปียกปูนผงกะลาถ่าน ชาขลู่ มัสหมั่นทะเล ปลาโคกแดดเดียว เมี่ยงคำหญิงใหญ่ น้ำพริกกุ้งใหญ่มารียา กวยเตี่ยวผัดปูใส่กะทิ
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ อาหารทะเลแปรรูป ผลิตภัณฑ์กะลาสปาหน้า ชาใบขลู่ สบู่ แชมพู และครีมนวดจากใบขลู่

ที่พัก

1. โฮมสเตย์รองรับได้ 20 คน นักท่องเที่ยว (มุสลิมต้องแยกชายและหญิงหากไม่ใช่สามีภรรยา)
2. รีสอร์ทริมทะเล
3. แพลมบอบอินน์

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยประมาณ 3,000 คนต่อเดือน ที่เดินทางไปหาดทรายดำ แต่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชุมชน มีจำนวนประมาณ 200 คนต่อเดือน แต่ยังมีชาวต่างชาติแวะเวียนมาเยี่ยมชมด้วย อาทิ มาเลเซีย ปากีสถาน เป็นต้น

การติดต่อ

คุณสมบูรณ์ โชติช่วง โทร 085-279-1275

22) ชุมชนไม้รูด (อำเภอคลองใหญ่)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางโดยรถยนต์ตามถนนหลวงหมายเลข 318 ตราด-คลองใหญ่ ระยะทาง 49 กม. ถึงเขต ตำบลไม้รูด

กิจกรรม

1. ธนาคารปูไข่นอกกระดอง
2. การล่องเรือแจวเรียนรู้วิถีชาวไทยเกาะกง
3. การชมโลมาอิรวดี
4. สปาซแมร์
5. เถากระฉอด

6. การเยี่ยมชมหาดทรายสองสี
7. การล่องเรือชมหิ่งห้อยโดยจะเริ่มเมื่อหมดฤดูฝน

ภาพที่ 4.31 บรรยากาศชุมชนบ้านไม้รูด

ภาพที่ 4.32 ธนากรปูไข่

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ปูม้าสดและสะอาดเนื่องจากจับจากหาดทราย ต่างจากที่อื่นที่จับจากดินเลน น้ำพริกกุ้งแก้ว ข้าวมันปู มันเทียนต้มกะทิ

ที่พัก

โฮมสเตย์ของชุมชน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีมากในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงหลากสีลอยในทะเล เรียกได้ว่าเป็นสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว

ติดต่อ

คุณ สุรศักดิ์ อินทรประเสริฐ โทร 081-733-7990

23) ชุมชนคลองแสง (อำเภอบ่อไร่)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางจากจันทบุรี ผ่านแยกเขาสมิงและพบกับแยกวัดซ้อแล้วตรงไป จะพบกับด่านทหาร ช.ค.1 อีกประมาณ 1.5 กิโลเมตรจะพบกับหมู่บ้านคลองแสง

กิจกรรม

1. การปั่นจักรยานที่เนินสี่ร้อย
2. การเยี่ยมชมพิธีกรรมไหว้ผีเดือน 3 (ผีแม่มด)
3. เรียนรู้วิถีชีวิตคนกินป่า
4. เรียนรู้วิถีชีวิตคนกะช่อง

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ แกงไก่บ้านใส่ลูกสำรอง ต้มหมูใส่ยอดอ่อนต้นเต้าร้าง แกงส้มปลากระป๋องบอนส้ม (ต้นเต้าเกียด)
2. ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จักรสาน น้ำพริกแกง

ที่พัก

ที่พักของชุมชนยังไม่มีให้บริการ

นักท่องเที่ยว

จำนวนนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนไม่แน่นอน

การติดต่อ

คุณ เสวย เอกนิกร	โทร	086-144-8239
คุณ จันทรา คงทน	โทร	087-834-4199
คุณ บัญชา เอกนิกร	โทร	081-018-6735

24) ชุมชนหนองบอน (อำเภอบ่อไร่)**ที่ตั้งและการเข้าถึง**

เดินทางมุ่งหน้าไปยังแยกแสดนตั้งวิ่งตรงไปจนพบกับทางแยกไปบ่อไร่มุ่งหน้าไปยังทางแยกเข้าหมู่บ้านหนองบอน ระยะทางจากปากซอยประมาณ 7 กิโลเมตร

กิจกรรม

1. การเรียนรู้การชุดพลอยผ่านพิพิธภัณฑ์และเมืองอัญมณี
2. การเที่ยวชมน้ำตกธารหินดาษ
3. การเยี่ยมชมการสาธิตการทำตะกร้าหวาย
4. เส้นทางวิบากสำหรับรถ Off Road และรถมอเตอร์ไซด์วิบาก
5. การร่อนพลอยในคลองน้ำ
6. รับประทานผลไม้ในสวนตามฤดูกาลจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคม-กรกฎาคม

ภาพที่ 4.33 สายแร่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในชุมชน

ภาพที่ 4.34 วิทยากรพาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

อาหารท้องถิ่น ได้แก่ แกงยอดพารา ขนมปาย ยำหมาน้อย เต้าฮวยหมาน้อย
พริกกะปริงก์แห้ง แกงเขียวหวานทุเรียน

ที่พัก

ยังไม่มีที่พักของทางชุมชนให้บริการ

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมาเป็นหมู่คณะในการขับรถ Off Road และมอเตอร์ไซด์วิบาก แต่ยังไม่มีย่านนักท่องเที่ยวต่อเนื่องที่แน่นอน

การติดต่อ

คุณ ชาติชาย ศรีทองคำ	โทร	098-308-7042
คุณ จงกล ชมศิริ	โทร	086-141-3639
คุณ วิษุวัต เกียรติถนอมกิจ	โทร	098-886-1108
คุณ สุวิมล สมภักดี	โทร	087-991-9861

25) ชุมชนข้างทุน (อำเภอบ่อไร่)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้าไปยังแยกแสนตุง-บ่อไร่ จุดสังเกตถึงสามแยกบ้านข้างทุนตรงไปจนถึงทางแยกบ้านหนองบอนเข้าไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าบ้านหนองไม้หอมประมาณ 200 เมตรชุมชนจะอยู่ติดกับศาลาประชาคม

กิจกรรม

1. การศึกษาการร่อนพลอยแบบของโบราณ
2. การชมฝายของ
3. เรียนรู้วิธีการนำใบคลุ้มมาห่อขนมปาย
4. การชิมชาสมุนไพรที่ทำจากใบเทพทาโร
5. การชมหิ้งผีหึ่งซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวชองโบราณ
6. การทำสปาสมุนไพร สปาโคลนขาว
7. การนวดจับเส้นแบบชาวชอง
8. การนวดและขัดผิวจากว่านเสนหา
9. การสาธิตการทำยาต้ม

ภาพที่ 4.35 การร่อนพลอยแบบของโบราณ

ภาพที่ 4.36 การทำสปาสมุนไพร และสปาโคลนขาว

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ข้าวหลามของ วุ่นหมาน้อยลอยแก้ว การตำแป้งขนมเส้นชาวช่อง
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ ยาดมบุฟเฟต์ แชมพูเถาแรด โคลนขาวพอกตัว

ที่พัก

โครงการโฮมสเตย์รองรับได้ 10 คน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย จำนวน 100-200 คนต่อเดือน ทั้งนี้ชาวต่างชาติที่มาเยี่ยมชุมชน ได้แก่ จีน รัสเซีย เกาหลี

การติดต่อ

คุณ อุทัย เปรื่องเวช โทร 084-863-7267

คุณ สมชาย เปรื่องเวช โทร 090-124-9068

26) ชุมชนวังดัก (อำเภอเขาสมิง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมุ่งหน้าไปยังจังหวัดตราด จนขับเลยที่ว่าการอำเภอเขาสมิง ก่อนถึงวัดเขาสมิงจะพบสามแยกด้านขวามือ ตรงเข้ามาจนพบสามแยกวัดห้วงพัฒนาให้ไปทางซ้ายจะพบกับชุมชนกล้วยไม้วังดัก

กิจกรรม

การศึกษาแหล่งเพาะพันธุ์กล้วยไม้

ภาพที่ 4.37 แหล่งเพาะพันธุ์กล้วยไม้

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ กล้วยไม้ นานาพันธุ์

ที่พัก

ชุมชนยังไม่มีที่พัก

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยกลุ่มผู้ที่สนใจพันธุ์กล้วยไม้ ไม่มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่แน่นอน

27) ชุมชนบางเบา (อำเภอเกาะช้าง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมายังเกาะช้าง จากท่าเรือเฟอร์รี่และเลี้ยวขวาตามเส้นทางหาดคลองสน หาดทรายขาว ผ่านแหลมไชยเชษฐ์ หาดคลองพร้าว หาดไก่อแบ้ อ่าวโบลาน ถึงอ่าวบางเบา รวมระยะทาง 25 กิโลเมตร

กิจกรรม

1. ดำน้ำดูปะการัง
2. ชมวิถีชีวิตชาวประมง

ภาพที่ 4.38 บรรยากาศที่พักภายในชุมชนวังตัก

ภาพที่ 4.39 บรรยากาศภายในชุมชนวังดัก

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ อาหารทะเลสดๆ
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ อาหารทะเลแปรรูป

ที่พัก

1. เขานอกโฮมสเตย์
2. ป่านาโฮมสเตย์
3. อิมอุ่นโฮมสเตย์
4. กู๊ดวิวบางบัว โฮมสเตย์

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะช้างมีทั้งชาวต่างชาติ ได้แก่ ยุโรป อเมริกา รัสเซีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่นและชาวไทย

การติดต่อ

คุณ มานพ ประสงค์สิน โทร 087-084-4404

28) ชุมชนสลักเพชร (อำเภอเกาะช้าง)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมายังเกาะช้าง ชุมชนจะตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะ

กิจกรรม

1. ดำน้ำดูปะการัง
2. ชมวิถีชีวิตชาวประมง
3. ชมหิ่งห้อยบริเวณป่าชายเลน

ภาพที่ 4.40 บรรยากาศภายในชุมชนสลักเพชร

ที่มาภาพ <http://oknation.nationtv.tv/blog/chartsiam/2014/04/18/entry-1>

ภาพที่ 4.41 บรรยากาศจุดชมวิวของชุมชนสลักเพชร

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ อาหารทะเลสดๆ
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ อาหารทะเลแปรรูป

ที่พัก

1. บ้านพาเพลินโฮมสเตย์
2. ตักแตนโฮมสเตย์
3. แสงสว่างโฮมสเตย์
4. บ้านสมหมายสลักเพชรโฮมสเตย์
5. ลุงต๋อบทวารโฮมสเตย์

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะช้างมีทั้งชาวต่างชาติ ยุโรป อเมริกา รัสเซีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่นและชาวไทย

29) ชุมชนอ่าวใหญ่ (อำเภอเกาะกูด)

ที่ตั้งและการเข้าถึง

เดินทางมายังเกาะกูดขึ้นเรือที่ทำอ่าวสลักจากนั้นจะมีรถโดยสารรับส่งถึงที่พักอ่าวใหญ่โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

กิจกรรม

1. นั่งเรือใบโบราณ
2. การทำสปาญวน
3. ตามรอยสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์สมเด็จพระนเรศวร
4. ชมวิถีชาวบ้านแปรรูปอาหารทะเล
5. การสร้างบ้านปลาการ์ตูนและปะการังเทียม

ภาพที่ 4.42 การนั่งเรือใบโบราณของชุมชนอ่าวใหญ่

ภาพที่ 4.43 การทำสปาญวน

ผลิตภัณฑ์และอาหารท้องถิ่น

1. อาหารท้องถิ่น ได้แก่ ยำหอยแบบโบราณ ยำสาหร่ายพวงองุ่น สาหร่ายเขากวางน้ำจืดถั่วสาหร่ายองุ่นทอดแป้งกรอบ ผัดฉ่าหอยโข่งทะเล
2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ หมึกหลอดแห้ง ปลาสะเค็ม

ที่พัก

โฮมสเตย์ของชุมชน

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยในลักษณะกลุ่มเพื่อนและครอบครัว

การติดต่อ

คุณ วาสนา สิงห์พันธ์	โทร	062-895-6693
คุณ ลบจ รัตนวาร	โทร	089-543-8520

4.1.4 เทศกาลต่างๆ ในจังหวัดตราด

ตารางที่ 4.2 เทศกาลต่างๆ ในจังหวัดตราด

เดือน	ชุมชน	เทศกาล
มกราคม	บ้านยายม่อม	ยุทธนาวีเกาะช้าง
กุมภาพันธ์	แหลมกลัด	งานบุญโลมาสี่ชะตาชีวิต
	คลองแสง	ไหว้ผีเดือนสาม (ผีแม่มด)
	บ้านล่าง	เวียนเทียน
มีนาคม	รักษ์คลองบางพระ	เล่าขานตำนานคลองบางพระ
	ห้วยแร้ง	ล่องแก่งชมดอกครุชบาน (แก่งสามชั้น)
	จังหวัดตราด	ตราดรำลึก
เมษายน	อ่าวใหญ่ เกาะกูด	ประเพณีพระทรายน้ำไหล (ทำบุญสะเดาะเคราะห์)
	โศกไพร	สงกรานต์ (รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ)
	ห้วยแร้ง	ร้องเพลงรำพา (กลางคืน)
พฤษภาคม	แหลมกลัด	งมหอยขาว
	น้ำเชี่ยว	งมหอยปากเปิด
	ชำราก	ชำรากรำลึก (ยุทธการชำราก)
มิถุนายน	จังหวัดตราด	วันระกำหวาน ถนนสายวัฒนธรรม ตลาดประชารัฐ
กรกฎาคม	หนองเสือพัฒนา	วันปล่อย
สิงหาคม	วัดโบสถ์	ผ้าป่าขยะรีไซเคิล
	ท่าเรือจ้ง	ทำบุญเดือน 9 ขึ้น 9 ค่ำ
กันยายน	-	-
ตุลาคม	บ้านช้างทูน	วันลอยเรือตะโก วัดช้างทูน (วันออกพรรษา)
	รักษ์คลองบางพระ	ชมหิ่งห้อย
พฤศจิกายน	แหลมกลัด	ชมแมงกะพรุนหลากสี คูโลมา รับประทานปลาทุ
ธันวาคม	น้ำเชี่ยว	ชมหิ่งห้อย (ที่หอดูนก)
	อ่าวใหญ่ (เกาะกูด)	บวงสรวงกรมหลวงชุมพร
	วัดโบสถ์	งานบุญศาลเจ้าพ่อตากสินมหาราช

4.1.5 ร่องรอยทางประวัติศาสตร์กับพื้นที่ในจังหวัดตราด

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีความเชื่อมโยงกับหลายชนชาติในอดีต เนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีอาณาเขตติดกับทะเลซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังประเทศต่างๆ อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงได้สรุปตำแหน่งพื้นที่ของจังหวัดตราดที่มีความเชื่อมโยงกับชนชาติอื่นๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์กับชนชาติอื่นๆ รวมไปถึงร่องรอยทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ยังคงหลงเหลือให้เห็นในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชุมชนกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดตราด

ฅ ช่องและกะช่อง ชนชาติช่องจะอยู่ตามป่าเขา มีภาษาพูดของตนเอง ไม่มีภาษาเขียน ช่องในจังหวัดตราดมีอยู่ทั่วไปในอำเภอบ่อไร่ และเขาสมิง ปัจจุบันของนับถือศาสนาพุทธและนับถือผีไปพร้อมๆ กัน	
ฅ1 (บ้านช้างทูน)	ร่องรอยวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนช่องโบราณ
ฅ2 (คลองแสง)	มีร่องรอยการใช้ภาษากะช่อง
ฅ3 (ห้วยแร้ง)	คนพื้นเมืองมีเชื้อสายช่อง
ก กัมพูชา เนื่องจากมีพื้นที่อาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาจึงมีร่องรอยความสัมพันธ์กับประเทศกัมพูชา โดยบางพื้นที่เป็นร่องรอยทางสงครามของกัมพูชา	
ก1 (บ้านยายม่อม)	ชุมชนมุสลิมเชื้อสายจามอพยพมาจากกัมพูชาเมื่อ 200 ปีที่ผ่านมา
ก2 (บ้านชายเนิน)	ร่องรอยจากการอพยพไทย-เกาะกง
ก3 (บ้านแหลมกลัด)	การอพยพของคนกัมพูชาจากเหตุการณ์การทำสงครามสมัยเขมรแดง
ก4 (ห้วยแร้ง)	คนในชุมชนเป็นชนพื้นเมืองเดิมเชื้อสายช่อง มาอยู่ในตำบลห้วยแร้งนับเป็นเวลาประมาณ 150 ปี บางส่วนตั้งรกรากประกอบอาชีพอยู่ในเกาะกงประเทศกัมพูชา ก่อนการยึดครองของประเทศฝรั่งเศส จึงได้อพยพมาตั้งรกรากในตำบลห้วยแร้งจับจองที่ดินทำมาหากิน บ้างยังตั้งรกรากที่เกาะกงไม่ได้อพยพมาจนกระทั่งประเทศฝรั่งเศสได้ยึดครองเมืองตราด
ก5 (ตะกาง)	พื้นที่สู้รบของกัมพูชา ปี 2520

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

จ จีน	
มีหลักฐานชัดเจนในสมัยพระเจ้าตากสินที่ได้พบกับพ่อค้าเรือชาวจีนและในสมัยรัชกาลที่ 3 คนจีนได้อพยพเข้ามาในจังหวัดตราดจากเหตุการณ์สงครามญวน	
จ1 (บ้านบางพระ)	แหล่งค้าขายทางเรือกับพ่อค้าชาวจีน
จ2 (บ้านน้ำเชี่ยว)	แหล่งค้าขายทางเรือกับพ่อค้าชาวจีน
จ3 (ท่าระแนง)	แหล่งค้าขายทางเรือกับพ่อค้าชาวจีน
จ4 (หนองเสม็ด)	แหล่งค้าขายทางเรือกับพ่อค้าชาวจีน
ท ไทย	
ท1 (บ้านบางพระ)	รัชกาลที่ 5 เสด็จ
ท2 (วัดโบสถ์)	ร่องรอยการพำนัก และจุดรวมพลเพื่อกู้ชาติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ท3 (อ่าวใหญ่)	สมเด็จพระนเรศวรมหาราชถูกกบฏที่กรุงศรีอยุธยาติดตามมาสู้กับข้าศึก
ท4 (ท่าระแนง)	เจ้าจอมมารดา รัชกาลที่ 4
ท5 (ท่าเรือจ้าง)	รัชกาลที่ 5 เสด็จ
ท6 (บ้านแหลมมะขาม)	จุดตั้งป้อมปืนใหญ่สมัยรัชกาลที่ 3
ฝ ฝรั่งเศส	
ร่องรอยของการถูกยึดครองจากฝรั่งเศส (พ.ศ. 2447-2449)	
ฝ1 (บ้านแหลมกลัด)	ร่องรอยจากเหตุการณ์ข้อพิพาทเมืองตราด-ฝรั่งเศส สมัยรัชกาลที่ 5
ฝ2 (ห้วยแร้ง)	ชาวช่องได้อพยพมาตั้งรกรากในตำบลห้วยแร้งก่อนประเทศฝรั่งเศสยึดครองเมืองตราด
ว เวียดนาม	
ร่องรอยจากการทำสงครามกับกัมพูชาและอพยพมายังพื้นที่ประเทศไทย	
ว1 (บ้านน้ำเชี่ยว)	การอพยพมาตั้งฐานที่อยู่และทำการค้าขาย
ว2 (อ่าวใหญ่)	องค์เชียงลือลี้ภัยมารวมพลเพื่อไปกู้ชาติ

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ม มลายู/แขก กลุ่มชาวไทยมุสลิมที่เป็นผลมาจากการถูกกวาดต้อนสมัยรัชกาลที่ 3 จากเหตุการณ์สงครามญวน และสมัยรัชกาลที่ 5 เดินทางมาโดยเรือผ่านจังหวัดตราดเพื่อเข้ากรุงเทพฯ โดยบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดตราด	
ม1 (บ้านน้ำเขียว)	จามเชื้อสายมลายู
ญ ญวน ปราบกฐนหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่องค์เชียงสือได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและคิดกลับไปกอบกู้ประเทศญวนคืนเมื่อเดินทางออกจากกรุงเทพฯ ได้แวะที่จังหวัดตราดก่อนแล้วจึงเดินทางเข้าประเทศญวน	
ญ1 (ท่าระแนะ)	สงครามญวน
ญ2 (ซำราก)	อพยพมาอยู่ที่เชิงเขาวัดญวน
ญ3 (อ่าวใหญ่)	อพยพจากกลุ่มกวาดต้อนในรัชกาลที่ 3

ภาพที่ 4.44 ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับชนชาติอื่นๆ ของจังหวัดตรัง

4.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกัมพูชาตอนใต้

4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานประเทศกัมพูชา

1) ข้อมูลทั่วไป

ประเทศกัมพูชามีชื่อเต็มว่า ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) โดยมีอาณาเขต ทิศเหนือติดกับประเทศไทย (จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์) และลาว ทิศตะวันออกติดเวียดนาม (จังหวัดกอนทุม เปลกู ซาลาย ตักล็ก ส่องแบ่ เตยนิน ลองอาน ด่งทำบอันซาง และเกียงซาง) ทิศตะวันตกติดประเทศไทย (จังหวัดสระแก้ว จันทบุรีและตราด) ทิศใต้ติดอ่าวไทย

2) ทรัพยากรภายในพื้นที่

กัมพูชาเป็นประเทศที่มีภูมิอากาศร้อนชื้น โดยได้รับอิทธิพลของมรสุมเขตร้อนมี 4 ฤดู มีฤดูฝนยาวนาน ฤดูฝนเริ่มจากเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม ฤดูแล้งเริ่มจากเดือนพฤศจิกายน – เมษายน เดือนเมษายนมีอุณหภูมิสูงสุดที่สุด เดือนมกราคมมีอุณหภูมิต่ำที่สุด เดือนตุลาคมมีฝนตกชุกที่สุด พื้นที่มีลักษณะคล้ายอ่างโดยตรงกลางเป็นแอ่งทะเลสาบและลุ่มแม่น้ำโขงอันกว้างขวางมีภูเขาล้อมรอบ 3 ด้าน มีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำโขง แม่น้ำทะเลสาบ แม่น้ำบาสัก ทะเลสาบโตนเลสาบ

กัมพูชาเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางด้านเกษตรกรรม เหมืองแร่ ก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน

3) ประชากร

มีจำนวนประชากรประมาณ 14.13 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชา รองลงมาคือ เวียดนามและจีน

4) วันสำคัญและเทศกาลของประเทศ

วันที่ 1 มกราคม	วันปีใหม่สากล
วันที่ 7 มกราคม	วันชัยชนะต่อระบบพลพตเขมรแดง
วันที่ 21 กุมภาพันธ์	เทศกาลบุญมาฆบูชา
วันที่ 8 มีนาคม	วันสตรีสากล
วันที่ 13- 15 เมษายน	เทศกาลวันขึ้นปีใหม่เขมรประเพณีของชาติ

วันที่ 19 พฤษภาคม	เทศกาลวันวิสาขบูชา
วันที่ 23 พฤษภาคม	พระราชพิธีบุญจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
วันที่ 18 มิถุนายน	พระราชพิธีบุญเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระมหากษัตริย์ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนันทนารี
วันที่ 24 กันยายน	วันรัฐธรรมนูญ
วันที่ 28- 30 กันยายน	เทศกาลงานวันสารท
วันที่ 29 ตุลาคม	พระราชพิธีงานวันครองราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ นโรดม สีหมุนีพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
วันที่ 9 พฤศจิกายน	วันเอกราช
วันที่ 11- 13 พฤศจิกายน	พระราชพิธีบุญแข่งเรือลอยกระทงไฟไหว้พระจันทร์และกินข้าวเม่า
วันที่ 10 ธันวาคม	วันสิทธิมนุษยชนโลก

5) เขตการปกครองประเทศกัมพูชา

เมืองหลวง (ราชธานี) และจังหวัด (เขต) เป็นเขตการปกครองระดับแรกสุดของประเทศกัมพูชา แบ่งเป็น 25 จังหวัด (รวมเมืองหลวง) แต่ละจังหวัดจะแบ่งเป็นเทศบาลและอำเภอ ซึ่งเป็นเขตการปกครองระดับที่สองมีทั้งหมด 159 อำเภอ และ 26 เทศบาล แต่ละอำเภอและเทศบาลแบ่งเป็นตำบล และแต่ละตำบลแบ่งเป็นหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.45 จังหวัดของประเทศกัมพูชา

ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศกัมพูชา>

ตารางที่ 4.4 จังหวัดและเมืองของประเทศไทย

ลำดับ	จังหวัด	เมือง
1	กระบะ	กระบะ
2	กันดาล	ตาเซมา
3	กำปงจาม	กำปงจาม
4	กำปงชนัง	กำปงชนัง
5	กำปงธม	สตึงแชน
6	กำปงสปีอ	จบามอน
7	กำปอต	กำปอต
8	เกาะกง	เขมรภูมินทร์
9	แกบ	แกบ
10	ตโงมมูม	สวง
11	ตาแก้ว	โงนแกว
12	บันทายมีชัย	ศรีโสภณ
13	พนมเปญ	-
14	พระตะบอง	พระตะบอง
15	พระวิหาร	พนมตะแบงมีชัย
16	พระสีหนุ	พระสีหนุ
17	โพธิสัตว์	โพธิสัตว์
18	ไพรแวง	ไพรแวง
19	ไพลิน	ไพลิน
20	มณฑลคีรี	แสนมโนรมย์
21	รัตนคีรี	บานลุง
22	สตึงแตรง	สตึงแตรง
23	สวายเรียง	สวายเรียง
24	เสียมราฐ	เสียมราฐ
25	อุดรมีชัย	สำโรง

จังหวัดที่คณะวิจัยทำการสำรวจ

เส้นทางที่ทำการสำรวจจะเป็นจังหวัดที่ค่อนข้างไปทางตอนใต้ของกัมพูชา ได้แก่ กำปงสปีอ กำปอต เกาะกง แกบตาแก้ว พระสีหนุและพนมเปญ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเดินทางมายังประเทศไทย โดยเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่คณะสำรวจสังเกตเห็นว่าเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพเชื่อมโยงกับจังหวัดตราด และเวียดนาม

4.2.2 สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดทางตอนใต้ของประเทศไทย

จังหวัดทางตอนใต้ที่คณะสำรวจได้ศึกษาข้อมูล ได้แก่ 1) กำปงสปีอ 2) กำปอต 3) เกาะกง 4) แกบ 5) ตาแก้ว 6) พระสีหนุ และ 7) พนมเปญ โดยแต่ละจังหวัดมีเอกลักษณ์ทางกายภาพที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จังหวัดกำปงสปีอ

กำปงสปีอเป็นเมืองหลวงของจังหวัดกำปงสปีอในกัมพูชา คำว่าสปีอ (Speu) เป็นคำเขมรสำหรับตั้งติดกับจังหวัดพนมเปญ กำปอต ตาแก้ว และเกาะกงมีพื้นที่ทั้งหมด 7,017 ตารางกิโลเมตร สินค้าที่มีชื่อเสียงได้แก่ น้ำตาลปึก และไวน์

วิธีการเดินทาง

รถบัส: เนื่องจากมีรถบัสหลายบริษัทจะออกจากพนมเปญไป Sihanoukville โดยจะผ่านกำปงสปีอ ดังนั้นหากต้องการเดินทางมายังจังหวัดนี้ให้ขึ้นรถที่สามารถเดินทางไปพนมเปญและสีหนุวิลล์ รถโดยสารส่วนใหญ่จะออกจากตลาดกลาง ราคาไม่ควรสูง เวลาออกรถจะมีเวลาออกเกือบชั่วโมงทุกวันโดยเฉพาะในช่วงเช้าและเที่ยง

ภาพที่ 4.46 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกำปงสปีอ

1.1 ออมแพพนม (Ampe phnom)

เทือกเขาที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเยี่ยมชมเยือนเป็นสถานที่ที่เงียบสงบเหมาะกับการปิกนิก

ภาพที่ 4.47 บรรยากาศออมแพพนม

1.2 อุทยานแห่งชาติพระสุรามฤทธิ์กู่สมะ (Kirirom National Park)

เส้นทางคดเคี้ยวผ่านป่าสนไปยังน้ำตก และหน้าผา ที่มีน้ำตกพร้อมกับทิวทัศน์ของเทือกเขาคาร์ตามามและมีทิวทัศน์อันงดงามของภูเขาที่น่าสนใจเหมาะแก่นักท่องเที่ยวที่รักการผจญภัย

ภาพที่ 4.48 บรรยากาศอุทยานแห่งชาติพระสุรามฤทธิ์กู่สมะ

1.3 น้ำพุร้อน Te Teuk Pus

Te Teuk Pus มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 100 เมตร พื้นผิวของน้ำซึ่งมาจากทกแหล่งและมีกลิ่นเหมือนกำมะถันหรือหินปูนมีเนื้อที่ 80 ตารางเมตร อุณหภูมิของน้ำ 70 องศาเซลเซียส ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชนเผ่าคูโรทาย เชื่อว่าน้ำพุร้อนนี้มีประสิทธิภาพในการรักษาโรคและโรคผิวหนัง รวมทั้งเวทมนต์ล้างหน้าด้วยน้ำจากฤดูใบไม้ผลิเชื่อว่าจะนำโชคดี

ภาพที่ 4.49 บรรยากาศน้ำพุร้อน Te Teuk Pus

1.4 ชุมชนจัมบก (Chambok)

ตั้งอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติ Kirirom อุทยานแห่งชาติ Chambok มีกิจกรรมต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติ มีน้ำตกที่สวยงามกว่า 40 เมตร นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินกับทัศนียภาพขณะเดินป่าผ่านป่า ทั้งนี้มีมัคคุเทศน์ท้องถิ่น พูดภาษาอังกฤษบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าและพืชที่ปลูกในบริเวณนั้น

ภาพที่ 4.50 บรรยากาศภายในจุดบริการนักท่องเที่ยวของชุมชนจัมบก

2) จังหวัดกำแพงเพชร

ที่ตั้ง

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศกัมพูชา ห่างจากกรุงเทพมหานคร 148 กิโลเมตร ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเบรสะของจังหวัดกำแพงเพชร ทางด้านทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอตราก กับ อำเภอศรีรัตน์ จังหวัดตาก ทางด้านทิศใต้ติดต่อกับชายฝั่งทะเล ทางด้านทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอกำแพงสือ จังหวัดเกาะกงและชนบทไพรนบ จังหวัดพระสีหนุ

จังหวัดกำแพงเพชรมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 428,405 คน จังหวัด กำแพงเพชร มี 8 อำเภอ แบ่งออกได้เป็น 92 ตำบล 477 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของเมืองกำแพงเพชร มีเอกสารได้บันทึกเล็กน้อยมาแต่ได้อาศัยเอกสารงานวิจัยจากนิทานพื้นบ้านจากพริกไทย เกลือ และสถานที่ต่างๆ เพียงแต่สมัยที่มีผู้ปกครองเท่านั้น จุฑากวน ราชทูตชาวจีนที่เข้ามายังเมืองพระนครได้อธิบายเกี่ยวกับการปลูกพริกไทยมาตั้งแต่ คริสตศวรรษที่ 13 โดยการผลิตพริกไทยเริ่มขึ้นในสมัยสงครามอาเจะห์ที่ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างปี พ.ศ. 2416 – 2451 (ค.ศ. 1873-1908) สุลต่านที่อาเซได้เข้าไปเผาไร่พริกไทยในช่วงปี พ.ศ. 2416-2417 (ค.ศ. 1873-1874) เนื่องจากไม่อยากให้ชาวต่างชาติเข้ามายึดพื้นที่ปลูกพริกไทย ด้วยเหตุนี้การผลิตจึงได้มาปลูกที่จังหวัดกำแพงเพชรแทนในปี พ.ศ. 2473 (ค.ศ. 1930)

ในหนังสือเรื่อง “Un Empire Francaise, L’Indochine” ของ G. Maspero ได้เขียนไว้ว่า พริกไทยเป็นสินค้าส่งออกของพวกเขาอาณาจักร เพราะต้องการไปเป็นส่วนประกอบในเครื่องปรุงอาหารต่างๆ โดยเฉพาะพวกฝรั่งเศสที่ต้องการพริกไทยส่งไปยังประเทศของตนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี จนทำให้ประเทศกัมพูชาไม่เหลือพริกไทยไว้บริโภคภายในประเทศเลย อีกทั้งพริกไทยยังตกไปอยู่ในมือของชาวสวนพริกไทยในจังหวัดไหลหล่าประเทศจีนอีกด้วย

ดังนั้นการปลูกพริกไทยนั้นถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเมื่อนำมาปนแล้วจะได้พริกไทยรสชาติดี นำไปเป็นส่วนผสมในเครื่องเทศที่ต้องมีไว้คู่ครัวของพ่อครัวฝรั่งเศส ดังนั้นในกัมพูชาจึงได้เกิดการผลิตเครื่องเทศพริกไทยขึ้นมาเพื่อเป็นอุตสาหกรรมพริกไทยปน

นอกจากการปลูกพริกไทยในเขตกำปอตแล้ว ยังมีการปลูกข้าว ซึ่งเป็นผลผลิต ทางการเกษตร ที่สำคัญด้วย โดยจะทำนาในฤดูนาปรัง อีกทั้งยังได้ปลูกผลไม้หลายชนิด ได้แก่ ทุเรียน มะม่วง และ มะพร้าว

จังหวัดกำปอตก็ถือว่ามีชื่อเสียง ทางด้านพริกไทย ถึงได้เรียกกับติดปากว่า “พริกไทย กำปอต” พริกไทยกำปอตนี้ได้รับรางวัลระดับนานาชาติและได้รับการบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จนทำให้มี ตราสินค้าเป็นของกำพูนุชา ปัจจุบันนี้พริกไทยดำเมืองกำปอตก็นิยมใช้กันเป็นที่แพร่หลาย โดยเฉพาะ ตามภัตตาคารอาหารยุโรปใหญ่ๆ นิยมใช้กันมาก

การทำนา

จังหวัดกำปอตเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่นิยมปลูกข้าว โดยในปีหนึ่งจะทำนาได้ครั้งเดียว ด้วยสภาพอากาศที่เหมาะสมเนื่องจากทางรัฐบาลให้ความดูแลเอาใจใส่กับชาวนาที่อยู่จังหวัดกำปอตนี้เป็น อย่างดี โดยได้ระดมทุนในการศึกษาพัฒนาและวิจัย สภาพของดิน ภูมิอากาศ เพื่อผลักดันให้กลายเป็น ดินแดนที่สามารถสร้างผลผลิตระดับประเทศสืบต่อไป

ไร่พริกไทย

พริกไทยที่จังหวัดกำปอตนี้เป็นพริกไทยที่ได้ยกรูปร่างให้เป็นพืชตามสภาพภูมิศาสตร์ จาก รัฐบาล ถือเป็นพริกไทยที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งที่อื่นไม่สามารถเทียบได้เนื่องจากดินในจังหวัดกำปอตนี้ มี ความอุดมสมบูรณ์มาก จึงทำให้ได้พริกไทยที่มีคุณภาพดี รวมไปถึงพริกไทยดำและพริกไทยขาวด้วย ซึ่งพื้นที่การปลูกพริกไทยในจังหวัดกำปอตนี้ถือว่าได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตั้งแต่สมัยเขมรแดงแล้ว

โดยเฉพาะพ่อครัวจากชาติตะวันตกได้ยกย่องว่า พริกไทยจากจังหวัดกำปอตเป็นพริกไทยที่ดี มีคุณภาพมากที่สุดในโลก จนกระทั่งมีความต้องการอย่างสูงในตลาดยุโรป เนื่องจากว่าพริกไทย กลายเป็นผสมในเครื่องเทศที่มีความสำคัญที่สุด พริกไทยจึงได้กลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้แก่ กัมพูชาอย่างมาก มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ อีกทั้งรัฐบาลยังให้การดูแลเอาใจใส่ แก้ปัญหาต่างๆ ที่ เกิดขึ้นต่อการปลูกพริกไทยของจังหวัดกำปอตด้วย

ผลิตผลทางการเกษตรอื่นๆ

นอกจากพริกไทยและข้าวแล้วยังมีผลิตผลทางการเกษตรอื่นๆ อีก เช่น ทุเรียน มะพร้าว ทุเรียน เมืองกำปอตจึงได้เป็นผลไม้รสดีอีกอย่างหนึ่งเพราะสามารถขึ้นได้ดี ในพื้นที่ราบลุ่ม นอกจากนี้ประชาชนกัมพูชายังประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เพื่อส่งขายยังตลาด ได้แก่ ปลา หมู เป็ด ไก่ ม้า ซึ่งในแต่ละครอบครัวเองก็มีการเลี้ยงโค กระบือ เพื่อเอาไว้ใช้งานต่างๆ ได้ นอกจากนี้ยังมีมะพร้าว น้ำหอม ที่ส่งออกไปนอกประเทศอีกเป็นจำนวนมากซึ่งสร้างรายได้อันมหาศาลอีกด้วย

การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดกำปอตมีถนนผ่านด้วยกันทั้งหมด 4 สาย คือ สายแรก จากจังหวัดพระสีหนุมายังจังหวัดกำปอต ซึ่งเป็นถนนขนาดใหญ่ เป็นถนนที่สร้างขึ้นมาสำหรับเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ นอกจากนี้ใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวแล้วยังสามารถใช้เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าทางเกษตรกรรมได้อย่างมากโดยเชื่อมโยงกับประเทศเวียดนาม

ทางหลวงหมายเลข 31 เป็นทางหลวงที่เริ่มต้นจากเมืองกำปอตไปยังชายแดนประเทศเวียดนามที่ Ton Hon และเมือง Prek Chak ในระยะเวลาเร็วๆ นี้ รัฐบาลจะได้อนุมัติเงินจำนวน 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาทำการก่อสร้างถนนสายนี้

ทางหลวงหมายเลข 3 เป็นถนนอีกสายหนึ่งที่มีความสำคัญ กล่าวคือ ถนนจะเริ่มตั้งแต่ประเทศเวียดนาม ถือเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกัมพูชาเลยทีเดียว ซึ่งเชื่อมกับทางรถไฟจาก กรุงพนมเปญมายังจังหวัดพระสีหนุแล้วข้ามมายังจังหวัดกำปอตนี้ด้วย ถนนสายนี้อำนวยความสะดวกในการสัญจรไปมาระหว่างจังหวัดได้อย่างมาก ทางจังหวัดอยากให้ทางราชการช่วยอนุมัติงบประมาณอุดหนุนเพื่อให้เรือสินค้าขนาดใหญ่สามารถเข้ามาขนส่งสินค้าได้

แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.51 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกำปอต

2.1 พนมโบโก

เมืองที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้นและถูกทอดทิ้ง เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2464 บนยอดเขา ให้เป็นรีสอร์ทเพื่อ เป็นที่พักผ่อนหลบลร้อน

ภาพที่ 4.52 บรรยากาศโบสถ์บนพนมโบโก

2.2 ถ้ำพนมข็งอก

ถ้ำนี้อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกำปอตไป 8 กิโลเมตร ถ้ำนี้จะมีปราสาทที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ ภายในถ้ำระหว่างทางจะผ่านหมู่บ้านชนบทของกัมพูชา

ภาพที่ 4.53 บรรยากาศถ้ำพนมข็งอก

2.3 อุทยานแห่งชาติมณีวงศ์โบโก

บนภูเขาที่มีคาสิโนแห่งหนึ่งสร้างในสมัยที่เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส สำหรับให้พวกฝรั่งเศสมาพักผ่อนสำหรับพักผ่อน ด้วยบรรยากาศที่ร่มเย็น ลมพัดสบายและมีน้ำตกที่นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำได้อย่างสบายอารมณ์ ไม่ไกลจากน้ำตกแห่งนั้น ยังมีสวนสัตว์ให้นักท่องเที่ยวได้ชมอีกด้วย และมีส่วน ผลไม้ให้เที่ยวชมมากมาย

3) จังหวัดเกาะกง

ที่ตั้ง

เกาะฮัง หรือ เกาะกง (Koh Kong) เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศกัมพูชามีเนื้อที่ 11,160 ตารางกิโลเมตร ซึ่งตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา ทางด้านทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดโปสัท หรือ โพธิสัท (Pursat) ทางทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดก็อมปงช็ือ หรือ กำปงสเปอ (Kampongpong Speau) และจังหวัดก็อมโปต หรือ กำปอต (Kampot)

ส่วนระยะทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดต่อกับเมืองสีหนุวิลล์และอ่าวไทย เมืองหลวงคือกรุงเขมรรัฐ
ญมินทร์ บ้างก็เรียกว่ากรุงเกาะกง

จังหวัดเกาะกง แบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 33 ตำบล และ 131 หมู่บ้าน เกาะกงถือได้ว่าเป็น
จังหวัดขนาดเล็ก มีประชากรทั้งสิ้น 130, 586 คน (พ.ศ. 2551)¹

ประวัติจังหวัดเกาะกง

เกาะกงเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชาต่อมาเมื่อกัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของไทยพระเจ้า
กรุงสยามก็มีพระบรมราชโองการตั้งเกาะกงเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดตราด ในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์มีพระราชโองการประกาศชาน
นามที่แห่งนี้เป็น “เมืองปัจจันตคีรีเขตร” เมื่อวันอังคาร เดือน 8 ขึ้น 13 ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก หรือ พ.ศ.
2398 (จ.ศ. 1217) เป็นปีที่ 5 แห่งการขึ้นครองราชย์ ความว่า

“...ขุนสารประเสริฐรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงพระ
กรุณา โปรดเกล้าฯ สั่งว่า เมืองบางนางรมย์นั้นโปรดเกล้าฯ ให้เรียกเมืองประจวบคีรีขันธ์กับที่เกาะกง
นั้น โปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า เมืองปัจจันตคีรีเขตรให้กรมวัง หมายถึงไปยังพระกลาโหม กรมท่ากรมพระ
สุภรัตสัสดีซ้ายขวา ให้เรียกชื่อเมืองทั้ง 2 ให้ถูกต้องตามรับสั่ง”²

นอกจากพระองค์จะได้ทรงประกาศชานนามชื่อเมืองเกาะกงเป็นเมืองปัจจันตคีรีเขตรแล้ว
ยังได้ทรงตั้งและแปลงนามเจ้าเมืองกรมการด้วย

“...เมืองประจันตคีรีเขตร เดิมหลวงเกาะกง ทรงตั้งใหม่ว่า พระพิไชยชลธีหลวงคีรีเนมิทวีป
ปลัด...”³

ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยนั้นเมืองปัจจันตคีรีเขตรถึงแม้ว่าจะไกลสุดปลายพระราชอำนาจของ
รัชกาลที่ 4 แต่ก็ยังอุดมสมบูรณ์ได้ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แก่นไม้กฤษณา ยางต้นรงค์ทอง
โดยเฉพาะยางต้นรงค์ทองนี้ถือว่าเป็นสินค้าส่งออกสร้างรายได้แก่ไทยในสมัยนั้นมาก ถึงขนาดมี
ตำแหน่ง “นายกong ส่วยรงค์”

¹ รุ่งมณี เมฆโสภณ, คนสองแผ่นดิน (กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์, 2551), 22-23.

² ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400 (พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา, 2503), 158.

³ พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 4 เล่ม 2 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) (พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา, 2504), 182.

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ตำแหน่งผู้ว่าเมืองปัจจันตคิริเขตได้ว่างลง พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งให้ “หลวงโยธาพิรม” ซึ่งเป็นนายกองช่วยรงค์” ในพระราชวังบวรสถานมงคลขึ้นเป็น พระพิไชยชลธี ผู้ว่าราชการเมือง ด้วยเหตุที่ว่านอกจากมีความซื่อสัตย์สุจริตแล้วท่านยังเป็นคนพื้นเพเมืองปัจจันตคิริ เขตต์ที่นั่นด้วย

ใน ปี พ.ศ. 2422 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้า สายสนิทวงศ์จัดตั้งสถานีทหารเรือขึ้นตามชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่เมืองชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และปัจจันตคิริเขต เพื่อรับมือกับฝรั่งเศสทางทะเล

แต่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จน ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ได้ทรงแสดงความห่วงใยชายแดนฝั่งทะเล ตะวันออกแห่งนี้มาโดยตลอด เนื่องจากได้มีประกาศการรักษาพระนคร เมื่อครั้งเสด็จมายังเมือง ปัจจันตคิริเขตต์ ดังได้มีปรากฏในหนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400 ณ วันเสาร์ เดือนยี่ แรม 3 ค่ำ ปีมะเส็ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จประพาสหัว เมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกอีกด้วย เมื่อ ปีวอก พ.ศ. 2428 ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 1 ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 ซึ่งมีเอกสารยืนยันชัดเจนว่า เมือง “เกาะกง” หรือ เมือง ปัจจันตคิริเขตต์ นี้เคย เป็นของไทยมาก่อน

พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 1

“... กำหนดเวลารุ่งรุ่งนี้ จะออกเดินทางเรือจากเมืองจันทบุรี ไปพักนอนที่เกาะกง รุ่งขึ้นจะ ออกจากเกาะกงไปจนถึงที่ต่อจากเขตรแดน เพื่อจะได้พบกับคอเวเนอเมืองไซ่งอน..”

เขียนในเรือพระที่นั่งเวสาตรี ที่แหลมสิงห์ ปากน้ำจันทบุรี วัน 2 ๓ ค่ำ ปีวอก ฉศก ศักราช 1246

พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 2

“... ครั้นวัน 3๓ 3 ค่ำ เวลา 2 โมงเช้า ได้ออกจากเมืองจันทบุรีตรงมาถึงเกาะกงเวลายามหนึ่ง เข้าทอดอยู่ในเกาะกงมาทอดที่หน้าเกาะเสม็ดด้านใน...”

เขียนในเรือพระที่นั่งเวสาตรี ที่แหลมเทียนแขวงเมืองประจันตคิริเขตต์ วัน 6๓ 3 ค่ำ ปีวอก ฉศก ศักราช 1246

พระราชหัตถเลขาฉบับที่ 3

“... พอไปถึงศิลาขากก็กลับเรือขึ้นมาถึงเกาะกงเวลาย่ำค่ำ ทอดนอนอยู่ที่นั่นคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นวัน 1๓ 3 ค่ำ เวลาเช้าขึ้นเที่ยวบนฝั่ง แล้วออกเรือมาพักที่ปากอ่าวเมืองตราด...”

เขียนในเรือพระที่นั่งเวสชาติรี ที่แหลมสิงห์ ปากน้ำจันทบุรี ณ วัน 5 ๓ ค่ำ ปิวอก ฉศก ศักราช 1246⁴

นอกจากนี้ใน ปี พ.ศ. 2443 ตรงกับ รศ.119 ได้มีบันทึกไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสน้ำตกที่มีความสวยงามของจังหวัดปิจันตคีรีเขต (เกาะกง) ด้วย โดยเสด็จพระราชดำเนินจากบ้านเกาะปอ ลัดเลาะไปตามเกาะแก่งไปจนถึงปากธารน้ำตก ที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างสะพานหิน เพื่อให้เรือพระที่นั่งสามารถเทียบท่าได้ ชาวบ้านได้ชื่นชมพระบารมี ในการเสด็จมาในครั้งนั้นด้วย

การเสด็จประพาสธารน้ำตกครั้งนั้น สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระบรมราชเทวี ได้จารึกพระนามย่อ “ส.ว.” และ เลข “119” ซึ่งเป็นปีศักราชรัตนโกสินทร์ ที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาเยือน นับว่าเป็นหลักฐานชั้นเยี่ยมที่เป็นอนุสรณ์เตือนใจชาวเกาะกงมาจนถึงทุกวันนี้

เมืองเกาะกงยังได้ผ่านวิกฤต ต่างๆ มากมาย ดังนี้

วิกฤต ร.ศ. 112 ในสมัยนั้นเป็นช่วงที่ชาติตะวันตกเริ่มแผ่อิทธิพล มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีสองมหาอำนาจที่สำคัญ คือ อังกฤษ กับฝรั่งเศสโดยอังกฤษเริ่มเข้ามาด้านฝั่งตะวันตกของประเทศไทยในขณะที่ฝรั่งเศสเข้ามาทางด้านตะวันออกของประเทศไทย ไทยจึงได้กลายเป็นรัฐกึ่งชนของประเทศไทย

13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 เรือรบของฝรั่งเศสสามารถฝ่าแนวป้องกันของสยามเข้ามาทอดสมอในกรุงเทพฯ ได้และได้ยื่นคำขาดให้ฝ่ายไทยปฏิบัติตามเมื่อ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 โดยให้เวลาตอบ ภายใน 48 ชั่วโมง จนกระทั่งวันที่ 22 กรกฎาคมพ.ศ. 2436 ฝ่ายไทยจึงได้ตอบกลับไปแต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจแก่ฝรั่งเศส ต่อมาวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย สองวันถัดมาฝรั่งเศสได้สั่งให้ผู้บัญชาการกองทัพเรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการปิดล้อมอ่าวไทยตั้งแต่แหลมเจ้าลายถึงบริเวณแหลมฉะบอง เกาะเสม็ดจนถึงแหลมสิงห์ ไทยจำต้องยอมรับคำขาดของฝรั่งเศสแต่ในวันรุ่งขึ้นฝรั่งเศสก็ได้ถือโอกาสยื่นคำขาด เพิ่มขึ้นอีก โดยประกาศยึดปากน้ำกับเมืองจันทบุรีไว้เป็นตัวประกันและบังคับให้ไทยต้องถอนตัวออกจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ฝ่ายไทยก็ได้ยอมรับคำขาดนั้นแล้ว ฝรั่งเศสจึงได้ยกเลิกการปิดอ่าวในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2436 ในเวลา 12.00 น.

⁴ รุ่งมณี เมฆโสภณ, คนสองแผ่นดิน, 39.

ต่อมาได้มีการทำหนังสือสัญญาสงบศึก ฉบับลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 โดยมีข้อความระบุไว้ในภาคผนวกต่อทำหนังสือสัญญาข้อ 6 ว่าด้วยฝรั่งเศสจะตั้งอยู่ต่อไปที่เมืองจันทบุรีจนกว่าจะทำการสำเร็จแล้วตามข้อความในหนังสือสัญญานี้

ดังนั้นจึงเป็นผลให้ไทยต้องปฏิบัติตามเป็นเวลานาน 10 ปีแต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่มีการถอนทหารแต่อย่างใด จึงต้องเกิดการทำสัญญาขึ้นมาใหม่อีกครั้ง คืออนุสัญญาวันที่ 7 ตุลาคม 2445 แต่ฝรั่งเศสไม่ยอมให้สัตยาบันและยังไม่ยอมถอนกำลังออกจากจันทบุรี จึงได้เกิดข้อตกลงขึ้นมาอีกฉบับหนึ่งคือสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 ครั้งนี้ทำให้ฝรั่งเศส ยอมถอนกำลังออกจากจันทบุรีแต่ได้เข้ายึดเมืองตราดและบรรดาเหล่าเกาะทั้งหลายภายใต้แหลมสิงห์ลงไป รวมถึงเมืองเกาะกงด้วยฝ่ายไทย จึงได้มอบเมืองตราด และเมืองปัจจันตคิริเขตให้แก่ฝรั่งเศสในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2447

วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 ได้มีการทำหนังสือสัญญาขึ้นอีกฉบับหนึ่งเรียกว่า “หนังสือสัญญาระหว่างพระเจ้าแผ่นดินสยามกับเปรสสิเดนต์แห่งรีปบลิกฝรั่งเศส” ฝรั่งเศสจึงได้คืนเมืองตราดให้ไทยตามเดิม แต่ฝ่ายไทยจะต้องยอมยกดินแดนมณฑลบูรพา คือ เมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ เป็นเงื่อนไขแลกเปลี่ยนแต่ก็ปรากฏว่าฝรั่งเศสไม่ได้คืนเมืองปัจจันตคิริมาให้ด้วย

การเสียดินแดนจังหวัดปัจจันตคิริเขต (เกาะกง) ทำให้เกิดคนไทยพลัดถิ่น คนไทยพลัดถิ่น “ไทยเกาะกง” หรือชาวกัมพูชาเชื้อสายไทยถือเป็นชาวไทยกลุ่มหนึ่ง ที่ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดปัจจันตคิริเขต ซึ่งแต่เดิมเป็นของคนไทย ต่อมาเกาะกงได้กลายเป็นของฝรั่งเศสชาวไทยเป็นจำนวนมากจึงได้อพยพไปที่เกาะกูดและ อ.คลองใหญ่ จ. ตราด เนื่องจากไม่ต้องการอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

เกาะกงวันนี้

หลังจากที่ได้ปราบปรามเขมรแดงลงไปแล้วรัฐบาลใหม่ที่กรุงพนมเปญ ได้ประกาศรับรองคนไทยจังหวัดเกาะกงเป็นชนชาติส่วนน้อยในกัมพูชาและเป็นประชาชนกัมพูชาโดยชอบธรรมทางนิตินัย มีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกับประชาชนกัมพูชาทั่วไป ซึ่งคนไทยทุกคนที่มีส่วนร่วมในการกอบกู้อิสรภาพ ในพื้นที่เกาะกงมาตั้งแต่แรก จนได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงทั้งที่กรุงพนมเปญและในส่วนปกครองท้องถิ่นทำให้คนไทยที่เกาะกงมีความเสมอภาคภูมิใจเป็นเป็นอย่างมาก จึงนับได้ว่าวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 เป็นวันที่คนไทยเกาะกงยุติการต่อสู้ทุกรูปแบบ นอกจากนี้คนไทยยังได้รับเกียรติให้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกของจังหวัดเกาะกง คือ คุณรุ่ง พรหมเกษตร ซึ่งได้ร่วมต่อสู้กับชาวกัมพูชามาโดยตลอด

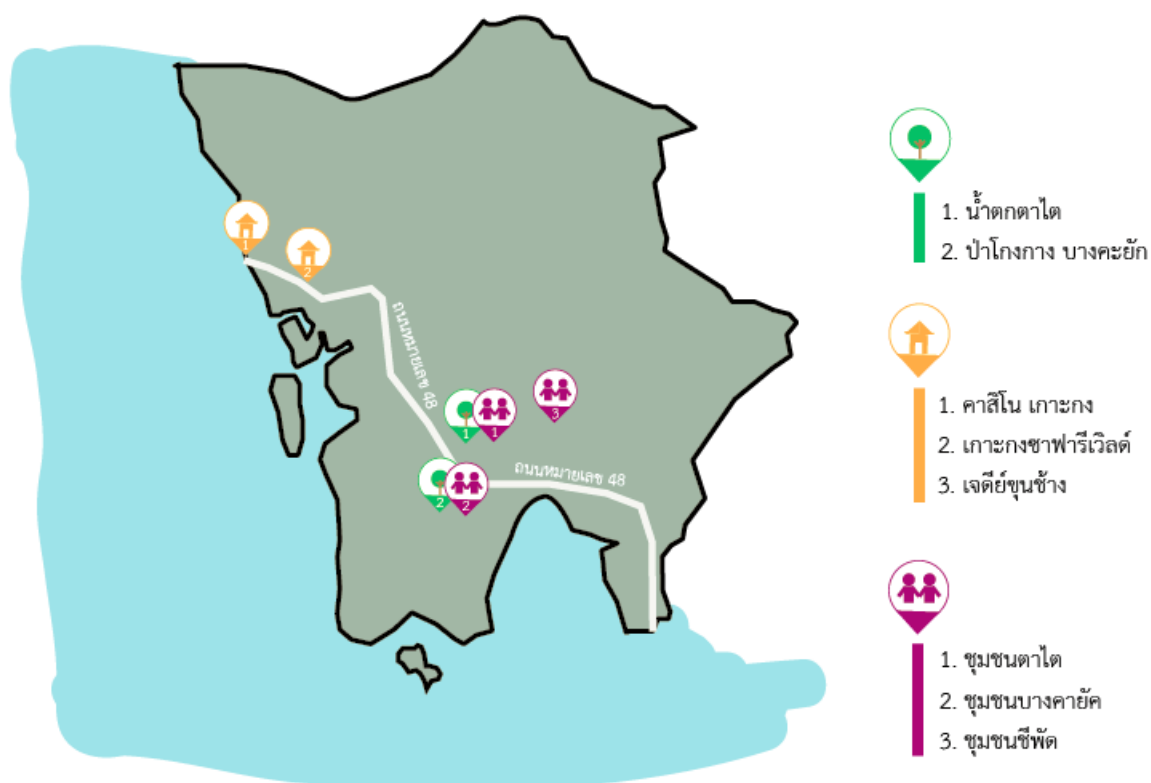
สำหรับเกาะกงในวันนี้มีคนทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ส่วนใหญ่มาจากถิ่นอื่นสำหรับคนเชื้อสายไทยที่เกาะกงมีอยู่ประมาณ 20% ของประชากรทั้งหมดตัวเลขล่าสุด ปี พ.ศ. 2551 เกาะกงมี

ประชากร 130,586 คน โดยจำนวนประชากรมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เนื่องจากมีการย้ายถิ่น และ เกาะกงอยู่ในระหว่างการพัฒนาในทุกๆ ด้าน

เกาะกงยังมีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่ทำให้ชาวเกาะกงมีรายได้ขึ้นมา เช่น ประมง ป่าไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งกำลังเป็นธุรกิจที่กำลังสร้างรายได้ให้กับ เกาะกง เนื่องจากมีธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งทะเล ภูเขา น้ำตก โดยเน้นการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์

นอกจากด้านการท่องเที่ยวแล้ว การอุตสาหกรรมทางการเกษตรก็กำลังมีการพัฒนาขึ้นมาอีก ของเศรษฐกิจเกาะกง โดยบริษัทน้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน) ได้เข้าไปลงทุนปลูกอ้อยบนพื้นที่ สัมปทาน 20,000 เฮกตาร์ (125,000 ไร่) ภายใต้ชื่อบริษัท เกาะกงการเกษตร จำกัด (KPT) เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.54 ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเกาะกง

3.1 น้ำตกตาโต

น้ำตกตาโตเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำตาโต อยู่ในจังหวัดเกาะกง มีความลึกประมาณ 20 เมตร

ภาพที่ 4.55 บรรยากาศน้ำตกตาโต

3.2 ป่าโกงกางบางคะยั๊ก

ภาพที่ 4.56 บรรยากาศป่าโกงกางบางคะยั๊ก

3.3 เกาะกงคาสีโน

ตั้งอยู่ที่ Srok Mondoul Seyma, Kaoh Kong ประเทศกัมพูชาและเปิดให้บริการทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมงมีพื้นที่การเล่นเกะของคาสีโนที่หลากหลาย อาทิ เครื่องเล่นเกมส์ เกมโต๊ะและ โป๊กเกอร์ พร้อมทั้งร้านอาหารและที่พักจำนวนมากสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.57 บรรยากาศเกาะกงคาสีโน

3.4 เกาะกงซาฟารีเวิลด์

เกาะกงซาฟารีเวิลด์เป็นสวนสัตว์ที่ตั้งอยู่ในกัมพูชาห่างจากชายแดนไทยไปเพียง 500 เมตร

ภาพที่ 4.58 บรรยากาศเกาะกงซาฟารีเวิลด์

3.5 เจดีย์ขุนช้าง

พระธาตุขุนช้างตั้งอยู่บนโขดหินกลางลำน้ำประมาณ 1 กิโลเมตรจากตัวเมือง เจดีย์สูง 4 เมตรและทำด้วยคอนกรีต เนื่องจากไซตมีขนาดเล็กเพียง 40 ตารางเมตร รวมทั้งเจดีย์สามารถรองรับผู้เข้าชมเพียง 10-15 คน ต่อครั้ง เจดีย์อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 1 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.59 บรรยากาศเจดีย์ขุนช้าง

3.6 ชุมชนตาโต

นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินกับกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การตกปลา ชี่จักรยาน และว่ายน้ำในแม่น้ำและน้ำตก เยี่ยมชมป่าโกงกางโดยการล่องเรือหรือเดินป่าเข้าไปใน ป่าเพื่อชมทิวทัศน์อันงดงาม

ภาพที่ 4.60 บรรยากาศชุมชนตาโต

3.7 ชุมชนบางคะยั๊ก

การเยี่ยมชมป่าโกงกางที่มีความสมบูรณ์และทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ ตกปลา การนั่งเรือชม
โลม เป็นต้น

ภาพที่ 4.61 บรรยากาศชุมชนบางคะยั๊ก

3.8 ชุมชนซีพัท

การท่องเที่ยวแนวผจญภัยไปกับธรรมชาติ อาทิ การตั้งแคมป์ ท่องเที่ยวน้ำตก เดินป่า
ปั่นจักรยาน เป็นต้น

ภาพที่ 4.62 บรรยากาศชุมชนซีพัท

4) จังหวัดแกบ

ที่ตั้ง

จังหวัดแกบมีพื้นที่ 336 ตร.กม. มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 40,280 คน (พ.ศ. 2554) จังหวัดแกบนี้มีอาณาเขตติดต่อกับกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้ ทางทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดกำปอต ทางทิศตะวันออกติดกับฝั่งทะเล

จังหวัดแกบเป็นเมืองท่องเที่ยวที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี การเดินทางเข้าสู่จังหวัดแกบสามารถใช้ได้หลายเส้นทาง ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 3 จากกรุงพนมเปญ ระยะทาง 173 ก.ม. หรือ ทางหลวงหมายเลข 2 มาจากเขตตาแก้ว ไปจนถึงหรืออาจจะเดินทางมาโดยรถไฟมาลงที่สถานีจ็องเออ (ច្រើរ) ห่างจากจังหวัดแกบเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร หรือ อาจจะเดินทางโดยเรือ จากท่าเรือเมืองฮาเตียน ประเทศเวียดนาม แพรกเจียก ด้วยระยะทาง 40 กิโลเมตร หรือนั่งเรือจากกรุงพระสีหนุ ลัดเลาะมาตามชายฝั่งทะเล หรือจากเวียดนามก็สามารถทำได้เหมือนกัน

จังหวัดแกบได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1908) เมื่อครั้งที่ยังเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส อยู่ จังหวัดนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 60

ชื่อ “แกบ” นั้น ได้เพี้ยนมาจากภาษาฝรั่งเศสว่า “Le Cap” หมายถึง แผ่นดินที่ยื่นลงไปบนทะเล แม้ว่าจังหวัดแกบถือเป็นเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็กแต่เต็มไปด้วย อาหารทะเลซึ่งความสดสะอาด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น โดยมีชายหาดที่สวยงามสำหรับลงเล่นน้ำ หาดทอดยาวกว่า 1 กิโลเมตร

จังหวัดแกบมาจากนิทานพื้นบ้านของชาวกัมพูชา เรื่องหนึ่งชื่อว่า แกบ สมัยนั้นมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง นามว่า สาคราช ซึ่งเป็นคนที่มีเวทมนตร์อันแก่กล้า มีความชำนาญในการเวทมนตร์คาถาต่างๆ ได้สะกดจิตแม่ทัพคนหนึ่งทีนครธม แล้วได้ขโมยม้าสีขาวของแม่ทัพมาตัวหนึ่ง และ ไพร่พลมาจำนวนหนึ่ง เมื่อแม่ทัพคลายจากมนตร์สะกดแล้วก็ได้ออกไล่ตาม พระเจ้าสาคราช และไพร่พลต่างๆ ได้หลบหนีมายังชายฝั่งทะเลแกบนี้ ในระหว่างที่ได้ทำการหยุดพัก กองทัพที่กำลังไล่ตามมาทันพระองค์ก็ได้รับกระโดดขึ้นหลังม้าขาว แต่ม้านั้นกลับพยศ จึงทำให้พระสาคราชพลัดตกลงมาจากหลังม้า พร้อมทั้งอานม้าก็พลัดตกลงมาด้วย จากนั้นพระสาคราชก็ได้รับขี่ม้าหนีไปโดยทิ้งอานม้าไว้ตรงที่แห่งนั้น จากนั้นมาได้เรียกสถานที่แห่งนั้นว่า “แกบเส๊ะ” (ภาษาเขมร แปลว่า อานม้า) ต่อมาก็ได้เรียกแต่เพียงสั้นๆ ว่า “แกบ”

บริเวณจังหวัดนี้มี เป็นจังหวัดที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์มีภูเขาขนานย้อมจำนวนมากมาย ซึ่งมีป่าไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ปัจจุบันนี้จังหวัดแกบกำลังเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาไปในทุกด้านๆ ตามนโยบายของรัฐบาลในแต่ละวันๆ ประชาชนในจังหวัดนี้ ยังประกอบอาชีพพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรม การประมง เลี้ยงสัตว์ หาเลี้ยงชีพ โดยมีรูปแบบที่เรียบง่าย ปัจจุบันนี้จังหวัดแกบจึงได้มีการพัฒนาไปในหลายๆ ด้าน ทั้งภาคการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปะ และทางด้านสุขภาพ แต่จะเน้นหนักไปทางการท่องเที่ยว เป็นสำคัญเพื่อที่จะใช้ในการผลักดันเศรษฐกิจของจังหวัด แต่ถึงอย่างไรก็ตามประชากรในจังหวัดนี้ก็ยังมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

ประชากรส่วนหนึ่งนับถือพระพุทธศาสนาและยังมีบางส่วนนับถือศาสนาพราหมณ์ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาจะให้ความเคารพพระสงฆ์มากจะนิยมไปทำบุญตามวัดต่างๆ

ผลิตผลจากจังหวัดแกบ

จังหวัดแกบเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ติดชายฝั่งทะเลของประเทศกัมพูชา นอกจากจะมีผลิตผลน้ำปลา เกลือและจากปลุกพริกไทยแล้ว ยังมีพืชเศรษฐกิจอื่นๆ อีกซึ่งการทำสวนต่างๆ เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม เนื่องจากจังหวัดแกบตั้งอยู่ไม่ไกลจาก กรุงเทพมหานครหากเปรียบเทียบกับจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมทะเลทั้งหลายของกัมพูชา นอกจากนี้ยังมีอาหารทะเลที่สดใหม่ ได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา กลายเป็นอาหารอันอุดมสมบูรณ์ ทั้งชาวบ้าน และ นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวชม สร้างรายได้แก่ชาวประมงเป็นอย่างมาก

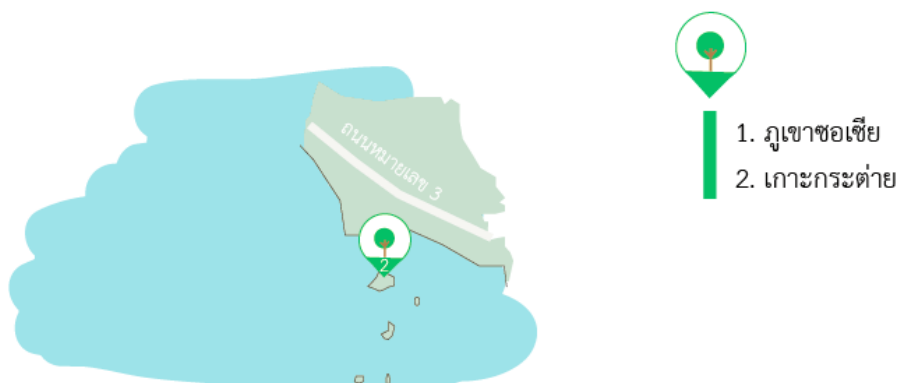
ผลิตภัณฑ์น้ำปลา จังหวัดแกบ

น้ำปลาเป็นเครื่องปรุงอย่างหนึ่งที่ชาวกัมพูชานิยมบริโภค ใส่ในอาหารรับประทานในชีวิตประจำวัน จากลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดแกบจึงเหมาะแก่การทำน้ำปลาที่ได้คุณภาพ เนื่องจากสามารถหาวัตถุดิบในการทำน้ำปลาได้เป็นอย่างดี คือ ปลา สามารถส่งเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้แก่จังหวัดเป็นอย่างมากโดยเฉลี่ย จังหวัดแกบสามารถผลิตน้ำปลาได้ 110,000 ลิตรต่อปี ใช้ระยะเวลาในการหมัก 12-15 เดือน โดยประกอบด้วยวัตถุดิบ ได้แก่ น้ำตาล ปลาทะเล โดยมีตราสินค้าอยู่สองยี่ห้อ คือ ตราเลี้ยงเหง กับ ตราเทพมัจฉา

ผลิตภัณฑ์เกลือ (เกลือโอโอดิน)

เกลือเป็นเครื่องปรุงอีกชนิดหนึ่งที่ชาวกัมพูชานิยมนำมาปรุงอาหารในชีวิตประจำวัน ชาวกัมพูชานิยมทำนาเกลือกันอย่างมาก โดยเฉพาะจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเลได้แก่ จังหวัดแกบ กำปอด พระสีหนุ เกาะกง ซึ่งเป็นแหล่งที่สามารถหาวัตถุดิบในการทำนาเกลือได้อย่างสะดวกกรรมวิธีในการทำคือการผันน้ำทะเลเข้าสู่พื้นที่ทำนาเกลือ ประมาณ 30-45 วัน จากนั้นก็จะได้เกล็ดเกลือแล้วนำไปทำเกลือป่นส่งไปขายยังท้องตลาดต่อไป

แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.63 ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดแกบ

4.1 ภูเขาซอเซีย (Phnom Sar Sear)

ซอเซียประกอบไปด้วยภูเขาเล็กๆ 3 ลูกภายในมีถ้ำ 2 แห่งได้แก่ Phnom Dorei Sar and Phnom Ach Prochiev ที่นักท่องเที่ยวสามารถไปสำรวจได้โดย ถ้ำแห่งแรกมีหมู่บ้านที่สวยงาม ส่วนมาก จะมีคนใช้เป็น location ในการถ่ายละคร

ภาพที่ 4.64 บรรยากาศภูเขาสอเซีย

4.2 เกาะกระต่าย (Koh Tonsay)

เกาะเล็กๆ ห่างจากชายฝั่ง 25 นาที เป็นเกาะ ที่ยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงมีบั้งกะโลเล็กๆ จำนวน 8 แห่ง และเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

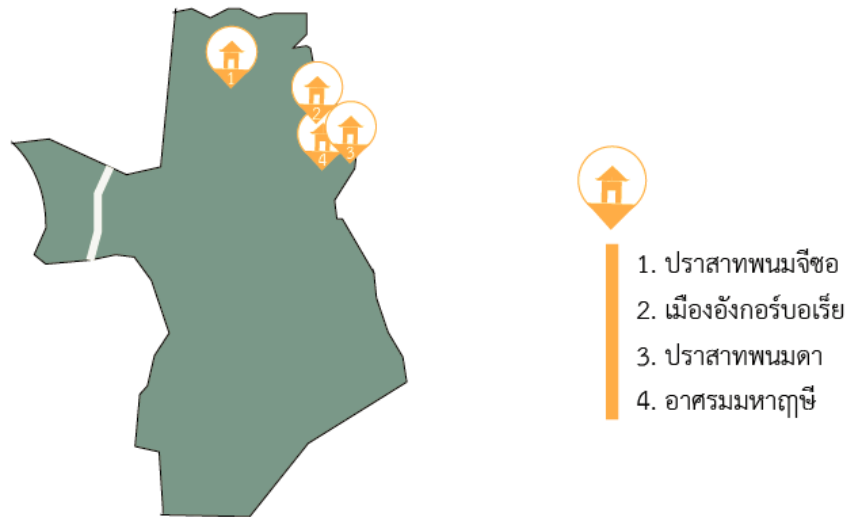
ภาพที่ 4.65 บรรยากาศเกาะกระต่าย

5) จังหวัดตากแก้ว

ตากแก้ว หรือ ตากแว เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศกัมพูชา เมืองหลักคือเมืองโกลนแกว (เดิมชื่อตากแก้ว) ซึ่งมีประชากร 39,186 คน จังหวัดนี้ติดต่อกับจังหวัดกำแพงเพชร ตะวันตก จังหวัดกำแพงสปีและจังหวัดกันดาลทางเหนือ และทางใต้ติดต่อกับประเทศเวียดนาม แบ่งออกเป็น 10 อำเภอ, 100 ตำบล และ 1,117 หมู่บ้าน

การเดินทางมาจังหวัดตากแก้ว อาจใช้บริการรถทัวร์จากพนมเปญผ่านมาทางจังหวัดกันดาล ใช้เวลาเดินทาง 2.30 ชั่วโมง เป็นรถแอร์ที่แอร์ไม่เย็นเลยร้อนไปหน่อย รถจากพนมเปญไปตากแก้วมีวันละ 4 เที่ยวคือ 07.00 น. / 10.30 น. / 13.30 น. / 16.30 น. รถจะไปจอดหน้าตลาดตากแก้วเป็นขนส่งเล็กๆ มีคิวรถของโซรียา

แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.66 ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตากแก้ว

5.1 ปราสาทพนมจีซอร์ (Phnom Chisor)

เป็นปราสาทที่สร้างในสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ตั้งอยู่บนยอดเขาเล็กๆ ที่มีความสูง 120 เมตร

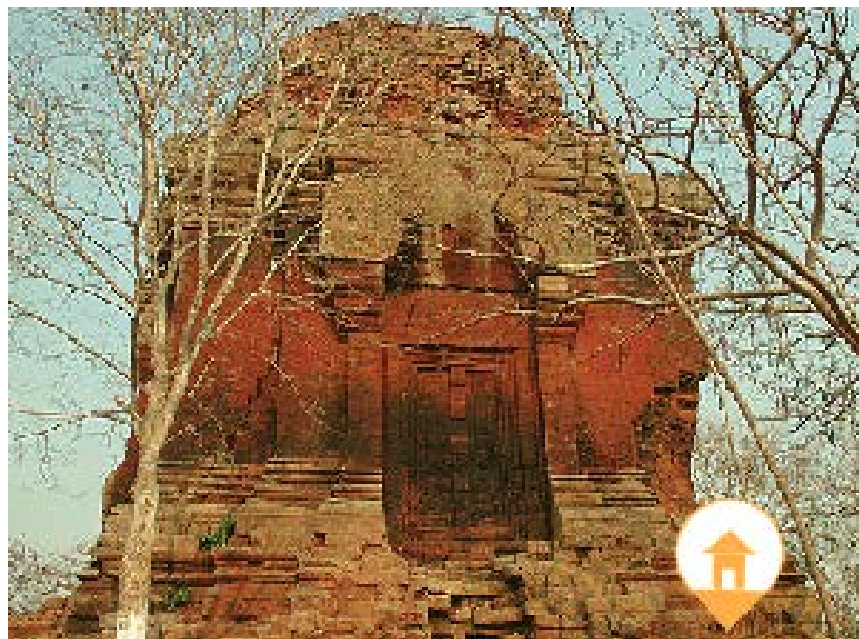
ภาพที่ 4.67 บรรยากาศปราสาทพนมจีซอร์

5.2 เมืองอังกอร์บอเรีย (Angkor Borei District) อาณาจักรฟูนานโบราณ

ภาพที่ 4.68 บรรยากาศเมืองอังกอร์บอเรีย

5.3 ปราสาทพนมดา (Phnom Da)

ภาพที่ 4.69 บรรยากาศปราสาทพนมดา

5.4 อาศรมมหาฤาษี (Asram Moha Russei Temple)

ภาพที่ 4.70 บรรยากาศอาศรมมหาฤาษี

6) จังหวัดพระสีหนุ

จังหวัดพระสีหนุ เดิมชื่อว่ากำปงโสม เป็นจังหวัดที่อยู่ทางใต้ของประเทศไทยมีพื้นที่ 868 ตารางกิโลเมตร โดยตั้งชื่อเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากษัตริย์สมเด็จบรมนโรดมสีหนุ โดยได้เปลี่ยนชื่อจากกำปงโสมมาเป็นพระสีหนุในปี พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964)

จังหวัดพระสีหนุ เป็นจังหวัดตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลของกัมพูชา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่าง ประเทศไทย กับ ประเทศเวียดนาม จังหวัดสีหนุถือว่าเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวอย่างมากทั้งท่องเที่ยวชาวกัมพูชา และนักท่องเที่ยวต่างชาติ จากรายงานของกระทรวงการท่องเที่ยวกัมพูชา พบว่าในปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) มีนักท่องเที่ยวมาเยือนมากกว่า 320,000 คน ต่อมาในเดือน มกราคม พ.ศ. 2550 ทางรัฐบาลจึงได้มีโครงการจัดสร้างสนามบินที่กรุงสีหนุแห่งนี้ เพื่อที่จะเปิดเส้นทางการบินจากเสียมเรียบ – พระสีหนุ เพื่อยกระดับสนามบินให้กลายเป็นสนามบินนานาชาติให้ได้ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) ตามมติของคณะรัฐบาลกัมพูชา

ประวัติจังหวัดพระสีหนุ

ในปี พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) รัฐบาลได้ดำเนินการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกบริเวณปากแม่น้ำซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า หาดฮาวาย จากนั้นการก่อสร้างท่าเรือก็ได้เริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ.

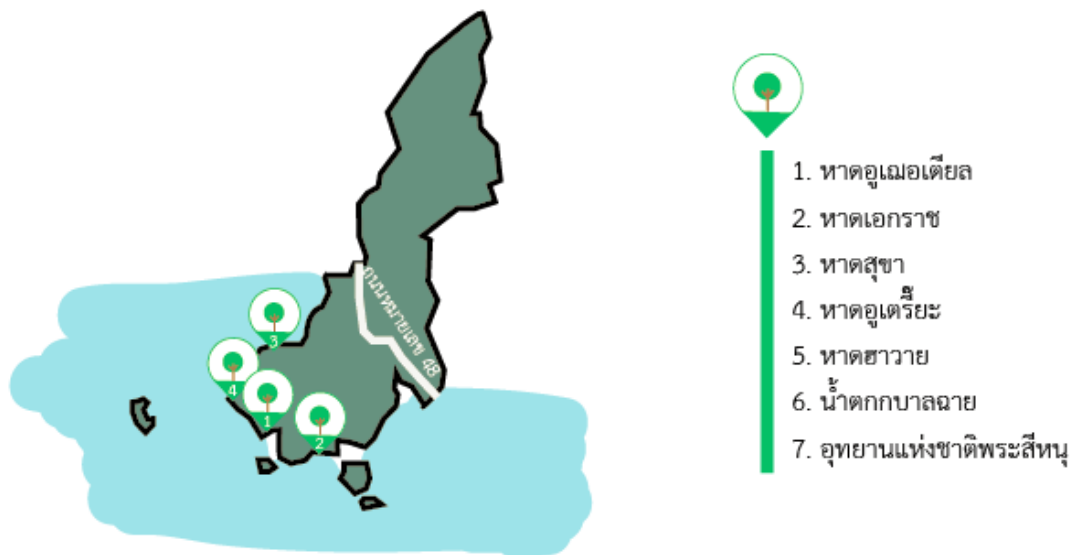
1960) โดยได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศสและได้สร้างถนนจากพนมเปญมายังท่าเรือใหม่แห่งนี้ด้วย โดยได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา หลังจากที่ท่าเรือแห่งนี้ได้สร้างเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ได้เรียกจังหวัดนี้ว่า จังหวัดพระสีหนุเพื่อเป็นการรำลึกถึงบิดาของชาติ

ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) ได้เริ่มมีการก่อสร้างโรงแรมที่พักเป็นจำนวนมาก และมีนักท่องเที่ยวมากมายเดินทางมาพักผ่อนหย่อนใจ ณ สถานที่แห่งนี้เป็นจำนวนมาก จนกระทั่งการท่องเที่ยวต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากในปี พ.ศ. 2513 ลอนนอน ได้เข้ามามีอำนาจยึดครองประเทศกัมพูชาโดยในปี พ.ศ. 2513-2518 (ค.ศ. 1970-1975) ได้ใช้ท่าเรือแห่งนี้ใช้เป็นสถานที่สำหรับเก็บอาวุธทำสงคราม

ในวันที่ 13 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 เขมรแดงได้ขี้นยึดจังหวัดพระสีหนุและได้ทำการยึดเรือของสหรัฐชื่อว่า S.S Mayaguez ที่ประกอบด้วยลูกเรือจำนวนหนึ่ง จากนั้นอเมริกาได้ทำการตอบโต้กัมพูชาด้วยการทิ้งระเบิดเมืองพระสีหนุทำให้เมืองได้รับความเสียหายอย่างหนัก จนกระทั่งพวกเขมรแดงต้องคืนเรือให้แก่อเมริกา หลังจากที่สงครามสิ้นสุดลงแล้วในปี พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1960) รัฐบาลกัมพูชาก็ได้สร้างเมืองขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) รัฐบาลยังได้หาสถานที่สำหรับสร้างดอนบอสโกกัมพูชาเพื่อสร้างโรงเรียนเทคโนโลยี สำหรับเยาวชนในจังหวัดนั้นๆ และจังหวัดที่อยู่รอบๆนอกทางใต้ของกัมพูชา

ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 (ค.ศ.2007) สมเด็จพระนโรดมสีหนุได้เสด็จมายังจังหวัดสีหนุแห่งนี้ โดยมี ท่านเอกอัครราชทูต สโมสรราชภัฏ ได้ต้อนรับพระมหากษัตริย์แห่งกัมพูชาอีกครั้งหนึ่งโดยได้นิมนต์พระสงฆ์จากทุกๆ วัดภายในจังหวัด ทุกระดับชั้น ครูอาจารย์ ทั้งหลายเดินทางมายังจังหวัดมายังโรงเรียนเทคโนโลยีแห่งนี้

แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.71 ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระสีหนุ

6.1 หาดอูเมอเตียล

ถือเป็นหาดที่มีความสวยงามที่สุดของกัมพูชา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังจังหวัดพระสีหนุ แห่งนี้ก็มักเดินทางมาท่องเที่ยวที่แห่งนี้เป็นอันดับแรก

ภาพที่ 4.72 บรรยากาศหาดอูเมอเตียล

6.2 หาดเอกราช

หาดเอกราชมีเขตติดต่อกับหาดฮาวาย ทางด้านทิศตะวันตกและติดต่อกับหาดสุชา ทางด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 4.73 บรรยากาศหาดเอกราช

6.3 หาดสุชา

หาดที่มีความสวยงาม เงียบสงบ ถือเป็นหาดส่วนตัวของเอกชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตของโรงแรม

ภาพที่ 4.74 บรรยากาศหาดสุชา

6.4 หาดอุเทรียะ

หาดแห่งนี้คือ ไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงจะมีแต่เครื่องปั่นไฟใช้กันเฉพาะชาวบ้านเท่านั้น นักท่องเที่ยวนิยมทำกิจกรรมทางน้ำ อาทิ กระดานโต้คลื่น เรือคายัค เล่นเรือใบ เป็นต้น

6.5 หาดฮาวาย

หาดแห่งนี้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของเกาะปาวส์ได้

6.6 น้ำตกกบาลฉาย

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมความงามโดยเฉพาะในวันหยุดราชการน้ำตกแห่งนี้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ และถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพระสิหนุ ตามนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวอีกด้วย

ภาพที่ 4.75 บรรยากาศน้ำตกกบาลฉาย

6.7 อุทยานแห่งชาติพระสิหนุ

อุทยานแห่งชาติพระสิหนุนี้ประกอบไปด้วย หาดทรายที่มีความสวยงามมีถนนที่สร้างเลียบชายหาด มีต้นโกงกาง ไพรพนม

7) จังหวัดพนมเปญ

พนมเปญ หรือ ฆนุมปีญ (เขมร: ភ្នំពេញ *ฆนัมเพญ* ออกเสียง: [pʰnum piŋ] *ฆนุมปีญ*; อังกฤษ: Phnom Penh) อีกชื่อหนึ่งคือ *ราชธานีพนมเปญ* เป็นเมืองหลวงของประเทศกัมพูชาและยังเป็นเมืองหลวงของนครหลวงพนมเปญด้วย ครั้งหนึ่งเคยได้ชื่อว่า ไข่มุกแห่งเอเชีย (เมื่อคริสต์ทศวรรษ 1920 พร้อมกับเมืองเสียมราฐ) นับเป็นเมืองที่เป็นเป้าหมายท่องเที่ยวทั้งจากผู้คนในประเทศและจากต่างประเทศ พนมเปญยังมีชื่อเสียงในฐานะที่มีสถาปัตยกรรมแบบเขมรดั้งเดิมและแบบได้รับอิทธิพลฝรั่งเศส

กรุงพนมเปญเป็นเมืองที่ล้อมรอบด้วยจังหวัดกันดาลและเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า การเมือง และวัฒนธรรมของกัมพูชา มีประชากรถึง 2 ล้านคนจากประชากรทั้งประเทศ 15.2 ล้านคน

ประวัติศาสตร์จังหวัดพนมเปญ

พนมเปญไม่ได้มีจุดเริ่มต้นจากการเป็นถิ่นฐานที่ตั้งหลัก จนกระทั่งเข้าสู่ยุคเมืองพระนคร หลังจากนครวัดและเมืองอื่นๆ ใกล้เคียงเริ่มมีชื่อเสียงโดดเด่นประจักษ์สู่สายตาประชาคมโลก ช่วงกลางศตวรรษที่ 15 เจ้าพระยาญาติย้ายราชธานีจากเมืองพระนครหนีสยามมาตั้งอยู่ที่นครวัดและสร้างพระราชวัง ณ พื้นที่ที่เป็นกรุงพนมเปญในปัจจุบัน ต่อมาภายหลังมีการสร้างเจดีย์ขึ้นซึ่งในขณะนั้นเมืองยังไม่ได้เป็นเมืองหลวงอย่างเป็นทางการ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1866 ภายใต้การปกครองของพระบาทสมเด็จพระนโรดม พรหมบริรักษ์ จึงได้แต่งตั้งกรุงพนมเปญเป็นเมืองหลวงของประเทศ

อย่างไรก็ตามสามปีก่อนตั้งกรุงพนมเปญเป็นราชธานี กัมพูชาลงนามในสนธิสัญญายอมเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอาณานิคมฝรั่งเศสแถบอินโดจีนที่รวมถึงเวียดนามและลาว ภายใต้อำนาจการปกครองแบบเต็มรูปแบบของปารีส ทำให้พนมเปญมีศักยภาพและเติบโตแบบก้าวกระโดด จากเมืองที่มีขนาดเล็กกว่าหมู่บ้านก้าวไปสู่การพัฒนาเป็นเมืองท่าริมน้ำที่ทันสมัยของฝรั่งเศส

แม้จะมีความวุ่นวายในส่วนอื่นๆ ของประเทศทั้งก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่พนมเปญยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสจนกระทั่งปี ค.ศ. 1953 ภายใต้การนำของสมเด็จพระนโรดมสีหนุและคลื่นมวลชนชาวเขมรที่ออกมาเรียกร้องเอกราช จนได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ ซึ่งช่วงต้นของปี ค.ศ. 1970 พนมเปญค่อนข้างมีความสงบท่ามกลางทะเลสงครามในประเทศกัมพูชา

ในปี ค.ศ. 1975 กองกำลังเขมรแดงภายใต้การนำของพอลพตบุกโจมตีพนมเปญ หลังจากเข้ายึดครองไม่กี่วันจึงเริ่มกวาดล้างประชากรกว่าสองล้านคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยเนรเทศออกไปสู่ชนบทภายใน 4 ปีพนมเปญแทบร้างผู้คน ยกเว้นเขตพื้นที่ที่กักกัน เช่น S-21 และพื้นที่บางส่วนของชาวเขมรแดงอาศัยอยู่

เมื่อเขมรแดงถูกขับไล่ออกไปจากกรุงพนมเปญในปี ค.ศ. 1979 ผู้คนจึงค่อยๆ หายกลับเข้ามาอาศัยในเมืองอีกครั้ง แต่เนื่องจากสภาพบ้านเมืองที่ถูกทำลายและทรุดโทรมอย่างมาก รวมถึงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นน้อย องค์การระหว่างประเทศจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทและให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูบ้านเมือง หลังจากการลงนามในความตกลงทางการเมืองสมบูรณ์แบบในความขัดแย้งกัมพูชา หรือที่รู้จักกันในชื่อว่าความตกลงสันติภาพกรุงปารีส (Paris Peace Agreement) ในปี ค.ศ. 1991 ซึ่งคืนเสถียรภาพเต็มที่แก่ประชาชนชาวกัมพูชา

ในปี ค.ศ. 1999 กัมพูชาเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งสนับสนุนและดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุนในกัมพูชามากขึ้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นในทางที่ดีสำหรับประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประเทศ (<https://th.wikipedia.org/wiki/พนมเปญ>, 2560)

แหล่งท่องเที่ยว

1. พระราชวังกรุงพนมเปญ
2. วัดพระแก้ว
3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรุงพนมเปญ
4. คุกตวลสแลง
5. เซิงแอก

ภาพที่ 4.76 ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพนมเปญ

7.1 พระราชวังกรุงพนมเปญ

เป็นที่ประทับของราชวงศ์แห่งราชอาณาจักร กัมพูชา พระราชวังแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นเมื่อ สมเด็จพระนโรดมกษัตริย์กัมพูชาทรงย้ายเมืองหลวงจากอุดงมีชัย

ภาพที่ 4.77 บรรยากาศพระราชวังกรุงพนมเปญ

7.2 วัดพระแก้ว

วัดพระแก้วเดิมชื่อ “วัดอุโบสถรัตนาราม” เป็นวัดในพระราชวังเช่นเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายในมีมรดกสำคัญ เช่น พระพุทธรูปทองคำและอัญมณี โดยเฉพาะพระพุทธรูป ขนาดเล็กสลักจากผลึกแก้วเนื้อละเอียด

ภาพที่ 4.78 บรรยากาศวัดพระแก้ว

7.3 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงพนมเปญ

ภายในมีการจัดแสดงงาน ศิลปะกว่า 14,000 รวมมีรูปปั้นเซรามิกส์ สำริดตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงยุคสมัยกลางของราชอาณาจักรกัมพูชา รวมถึงประติมากรรมชุดเต็นรำในศตวรรษที่ 19 และเรือพระราชพิธี

ภาพที่ 4.79 บรรยากาศพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงพนมเปญ

7.4 คุกตวลสแลง

แต่เดิมเป็นโรงเรียนมัธยมเขมรแดงได้เปลี่ยนโรงเรียนแห่งนี้เป็น S-21 หรือ Tuol Sleng วัตถุประสงคืคือใช้เป็นสถานที่รีดไถคำสารภาพ โดยใช้วิธีใดก็ได้แล้วแต่และพอรีดไถสำเร็จแล้ว ก็เอาไปฆ่า หรือจัดการกับผู้ทำผิด

ภาพที่ 4.80 บรรยากาศคุกตวลสแลง

7.5 เริงแอก (The killing Field)

ภายในอนุสรณ์สถานเจืองเอ็กนั้นคือสถานที่เก็บหวักะโหลกของชาวเขมรเหยื่อของการสังหารโหด ที่เรียกว่า "ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์" เมื่อประมาณ 40 ปี ที่ผ่านมามันจึงเป็นเสมือนสถานที่แสดงถึงความโหดร้ายและระลึกถึงผู้เสียชีวิตชาวเขมรที่ต้องดับดินลงไปด้วยน้ำมือของคนชาติเดียวกัน

ภาพที่ 4.81 บรรยากาศเชิงแอก

4.2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดทางตอนใต้ของประเทศกัมพูชา

ในขอบเขตการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศกัมพูชานั้น ครอบคลุมพื้นที่ในบางจังหวัดบริเวณเส้นทางสาย R10 เป็นหลักซึ่งพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน ได้แก่พื้นที่ในจังหวัดเกาะกง (Koh Kong) จังหวัดกรุงพระสีหนุ (Sihanoukville) จังหวัดกำปอต (Kampot) กรุงแกบ (Kep) และจังหวัดกำปงสปีอ (Kampong Speu) มีรายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพในจังหวัดต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) จังหวัดเกาะกง

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเกาะกงนั้น พบสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพตามเกณฑ์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

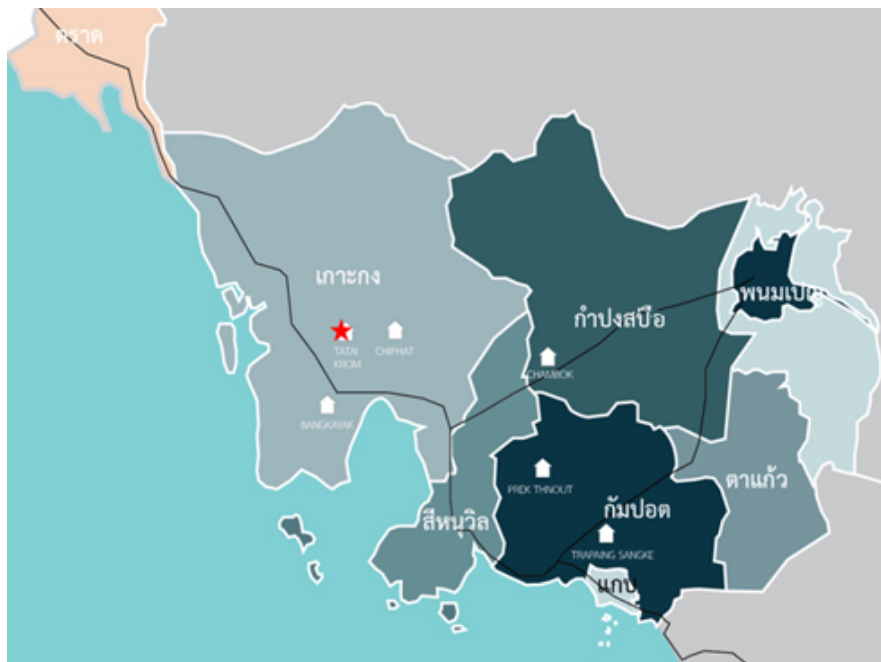
- 1.1 ชุมชนตาไต (Tatai)
- 1.2 ชุมชนบางคะยัก (Bangkayak)
- 1.3 ชุมชนชิพัท (Chiphat)

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ชุมชนตาไต (Tatai)

ตาไตเป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศกัมพูชาและยังได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากรัฐบาลกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ชุมชนตาไตยังเป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีคณะกรรมการชุมชนที่ทำหน้าที่ในการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการเรือรับจ้างในการขนส่งนักท่องเที่ยวบนเส้นทางแม่น้ำตาไตไปยังที่พักและน้ำตกตาไต

สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนตาไตนั้นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือมีความสวยงาม เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ น้ำตกตาไต (Tatai Waterfall) แม่น้ำตาไต (Tatai River) รวมทั้งโรงแรมหรืออย่าง 4 Rivers Floating Lodge ซึ่งเป็นโรงแรมลอยน้ำระดับ 5 ดาวที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก การเดินทางจากตัวเมืองเกาะกงมายังตาไตนั้นมีระยะทางเพียง 20 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวที่ต้องการมายังตาไตนั้นสามารถเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ เช่ารถจักรยานยนต์รับจ้าง

ภาพที่ 4.82 ตำแหน่งของชุมชนตาไต

ณ สะพานข้ามแม่น้ำตาไตนั้น มีบริการเรือหางยาวจำนวนหลายลำซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของพร้อมให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยวไปยังน้ำตกตาไตที่มีเอกลักษณ์ด้านความสวยงาม น้ำตกตาไตนั้นอยู่ภายในป่าที่บริเวณตีนภูเขาคาร์ดามอม (Cardamom Mountain) มีธรรมชาติที่สวยงามและน่าตื่นตา เหมาะกับการพักผ่อนของผู้มาเยือน

ภาพที่ 4.83 แม่น้ำตาไต (Tatai River)

ที่มา: www.tripadvisor.com

ภาพที่ 4.84 โรงแรม 4 Rivers Floating Lodge

ที่มา: <http://www.cambodiatourist.com>

ภาพที่ 4.85 น้ำตกตาไต (Tatai Waterfall)

ที่มา: www.tripadvisor.com

นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตาโตสามารถเช่าเรือของชุมชนและดื่มด่ำกับบรรยากาศธรรมชาติตลอดเส้นทางแม่น้ำตาโต ทิวทัศน์ป่าชายเลน จนถึงน้ำตกตาโตซึ่งเป็นปลายทางของนักท่องเที่ยวทุกคนที่มาที่นี่ทั้งนักท่องเที่ยวชาวกรุงเทพฯ และชาวต่างประเทศ สำหรับการพักอาศัยนั้น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกโรงแรมที่พักในระดับราคาและบรรยากาศตามที่ต้องการ

ภาพที่ 4.86 โรงแรม Neptune Adventure Resort ซึ่งเน้นการนำเสนอค่าเช่าในราคาประหยัด
ที่มา: www.koh-kong.com

1.2 บางกะยัก (Bangkayak)

ชุมชนบางกะยักเป็นชุมชนในจังหวัดเกาะกงที่มีป่าชายเลน มีกิจกรรมการล่องเรือชมทิวทัศน์ที่สวยงามและชมหิ่งห้อยในช่วงเวลาค่ำ ชุมชนที่นี่มีคณะกรรมการชุมชนที่บริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.87 ตำแหน่งของชุมชนบางคะยัก

ในชุมชนเพื่อการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมกับคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบชุมชนบางคะยักกับชุมชนตาไต (Tatai) และชุมชนชีพัท (Chiphat) ซึ่งอยู่ในจังหวัดเกาะกงเหมือนกัน ชุมชนบางคะยักยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยังไม่หลากหลายเท่ากับสองชุมชนที่กล่าวมาและรวมไปถึงจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนที่มีจำนวนน้อยกว่า อย่างไรก็ตามโดยธรรมชาติของชุมชนบางคะยักนั้นเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะเป็นชุมชนที่สงบ เงียบและห่างไกลจากชุมชนอื่นๆ จึงเน้นการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนและดื่มด่ำกับธรรมชาติของพื้นที่ชนบทอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4.88 เรือขนส่งสินค้าในชุมชนบางคะยัก

ภาพที่ 4.89 กิจกรรมการเดินชมป่าชายเลน

ภาพที่ 4.90 สะพานเชื่อมชุมชนบางกะยักทั้งสองฝั่งแม่น้ำ

1.3 ชีพัท (Chiphat)

ชุมชนชีพัทตั้งอยู่ในพื้นที่ตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศกัมพูชาและเป็นหนึ่งในชุมชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในจังหวัดเกาะกงด้านความเข้มแข็งของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชีพัทมีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษาป่าทึบในเขตร้อนขนาดใหญ่ที่สุดที่เหลืออยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งตั้งอยู่ในใจกลางภูเขาคาร์ดามอม (Cardamom Mountains) และด้วยพื้นที่กว้างใหญ่ซึ่งเป็นภูเขาทำให้มีทั้งต้นโกกวางและหนองน้ำในพื้นที่ลุ่มจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันในชุมชนชีพัทนี้ก็พบงานประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม อาทิ เครื่องปั้นดินและโลงไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 4.93 บรรยากาศบนถนนลูกรังในชุมชนซีฟัท

ภาพที่ 4.94 บรรยากาศภายในชุมชนซีฟัท

ที่มา: <http://www.timetravelturtle.com>

ภาพที่ 4.95 กิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติ

ที่มา: <http://www.mekongresponsibletravel.org>

ภาพที่ 4.96 กิจกรรมการปั่นจักรยานชมธรรมชาติ

ที่มา: <https://tripleacambodia.com>

2) จังหวัดกำปอต (Kampot)

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกำปอตนั้น พบสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพตามเกณฑ์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

2.1 ชุมชนแพรกโตนด (Prek Thnout)

2.2 ชุมชนตระเปียงซังแก (Trapaing Sangke)

2.1 ชุมชนแพรกโตนด (Prek Thnout)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนแพรกโตนด (Prek Thnout Community-Based Ecotourism) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2007 ภายใต้การสนับสนุนขององค์กร NGO ที่ชื่อ องค์กรพิทักษ์สัตว์ป่าของกัมพูชา (Save Cambodia's Wildlife) Prek Thnout CBET ตั้งอยู่บนเทือกเขาในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติโบโก (Bokor National Park) อำเภอแพรกโตนด จังหวัดกำปอต (Kampot Province) เป็นสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้ดื่มด่ำกับทิวทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถเดินตามแนวทางเดินของป่าชายเลนจนกระทั่งถึงจุดที่เป็นน้ำตก หรืออาจเลือกให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น (Local Guide) นำเดินเพื่อชมสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงชมธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและอาหารการกินของชาวบ้าน สามารถพบเห็นหิ้งห้อยในช่วงเวลากลางวันซึ่งยิ่งจะทำให้บรรยากาศงดงามมากขึ้นไปอีก นอกจากนี้ ยังมีโอกาสที่จะได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ทำจากไม้ในป่า อาทิ เฟอร์นิเจอร์หวายและผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ซึ่งไม้ไผ่นี้มีการปลูกกันอย่างกว้างขวางในพื้นที่จังหวัดกำปอต

ภาพที่ 4.97 ตำแหน่งของชุมชนแพรกโตนด

ภาพที่ 4.98 วิถีชาวบ้านบนลำน้ำในชุมชนแพรกโตนด

ที่มา: <http://www.tourismcambodia.org>

ทำเลที่ตั้ง

แพรกโตนดตั้งอยู่ในจังหวัดกำปอต อยู่ระหว่างจังหวัดพระสีหนุกับตัวเมืองกำปอต เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติโบโก (Bokor National Park) สามารถเดินทางได้โดยรถแท็กซี่ รถมินิบัสและรถเมล์ ระยะทางจากตัวเมืองกำปอตไปยังแพรกโตนดประมาณ 30 กิโลเมตรโดยใช้ถนนทางหลวงหมายเลข 3 (National Road 3) หรือหากขับจากกรุงพระสีหนุ (Preah Sihanouk Province) ระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตรโดยใช้ถนนทางหลวงหมายเลข 4 (National Road 4)

ภาพที่ 4.99 กิจกรรมอาชีพของชาวบ้านในชุมชนแพรงโตนด
ที่มา: www.cambodiaswildlife.org

จุดท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ

1. น้ำตกและป่าชายเลน
2. ชมชีวิตสัตว์ป่า ได้แก่ นก ลิง ปลาโลมา พะยูน และหิ่งห้อยซึ่งมักปรากฏให้เห็นในช่วงค่ำ
3. เดินเขาร่วมกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อขึ้นไปชมน้ำตก
4. ว่ายน้ำในลำธาร
5. ชมทิวทัศน์ของป่าชายเลน
6. ล่องเรือช่วงกลางคืนเพื่อชมป่าชายเลนและหิ่งห้อยจำนวนมาก
7. สัมผัสความเป็นอยู่ตามประเพณีดั้งเดิมและสนุกกับวิถีชีวิตแบบชาวกำพูชา
8. อาหารท้องถิ่นซึ่งจัดเตรียมโดยคนในชุมชน (รวมไปถึงการชมกิจกรรมตกปลาแบบดั้งเดิมและกระบวนการทำอาหารทะเลแบบดั้งเดิม)
9. เข้าร่วมการผลิตเครื่องหวายอย่างใกล้ชิดรวมไปถึงศูนย์ทอผ้าของชุมชน
10. ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ทำจากไม้ในป่า อาทิ เฟอร์นิเจอร์หวายและผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ผลไม้สมุนไพร์ เป็นต้น ซึ่งการจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

ภาพที่ 4.100 เรือประมงในชุมชนแพรกโตนด

ที่มา: www.cambodiaswildlife.org

สินค้าและบริการของ CBT

สินค้าและบริการของ CBT นั้น ได้แก่ การให้บริการบ้านพักในชุมชน (guesthouse) มีการจัดเตรียมอาหารโดยคนในชุมชนตามเวลาที่ต้องการ (มีการแจ้งนัดหมายก่อน) และมีอาหารทะเลให้บริการด้วย นอกจากนี้ ชุมชนยังมีบริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

ราคาค่าบริการ

1. ค่าเข้าชม CBT: ราคา 3 ดอลลาร์ต่อคน (ค่าเข้าชมนี้จะนำไปสะสมในกองทุนพัฒนาชุมชน)
2. ค่าเช่าเรือ: ราคา 30 ดอลลาร์ต่อลำ (สูงสุด 15 คน)
3. ค่าอาหาร: ราคาคนละ 3 ดอลลาร์ต่อคนต่อมื้อ
4. ค่าบริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น: ราคา 3 ดอลลาร์สำหรับกลุ่ม 10 คน เพื่อนำเดินชมธรรมชาติภายใน CBT หากมีกิจกรรมอื่น ๆ มัคคุเทศก์จะคิดค่าบริการเพิ่มชั่วโมงละ 1 ดอลลาร์

การติดต่อ

Mr. Chhoeng Soviriya

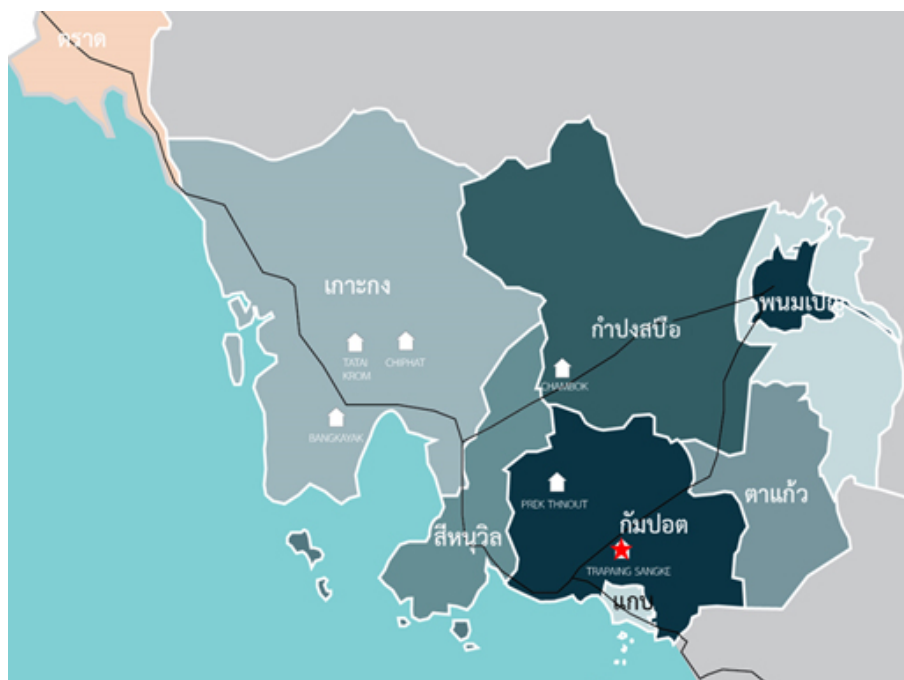
Tel: (+855) 12 646 504

Email: viriya@cambodiaswildlife.org

Website: www.cambodiaswildlife.org

2.2 ชุมชนตระเปียงซังแก (Trapaing Sangke)

ตระเปียงซังแก เป็นชุมชนป่าชายเลนที่เติบโตขึ้นมาได้จากความเข้มแข็งและเสียสละของคนในชุมชน ปัญหาทางการเมืองในอดีตที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการบั่นทอนความเข้มแข็งแต่ทว่าด้วยความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ทำให้คนในชุมชนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มาได้ด้วยดีและยังได้รับการให้ความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนในต่างประเทศในการสนับสนุนกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชน ทำให้ชุมชนนี้ได้รับการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับและสามารถเป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ภาพที่ 4.101 ตำแหน่งของชุมชนตระเปียงซังแก

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนนอกจากจะได้สัมผัสกับธรรมชาติป่าชายเลนที่สมบูรณ์แล้ว ยังได้พักผ่อนแบบโฮมสเตย์ที่ชุมชนให้บริการในราคาประหยัด การได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในอดีตของชุมชน รวมไปถึงการได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของชุมชนตระเปียงซังแกภายในระยะเวลาไม่นาน ชุมชนตระเปียงซังแกได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ อาทิ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) กองทุนเพื่อการลงทุนด้านภูมิอากาศ (Climate Investment Fund: CIF) องค์กรแพลน (Plan International)

ภาพที่ 4.102 ตัวอย่างกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ

ภาพที่ 4.103 บรรยากาศริมแม่น้ำในชุมชนตระเปียงซังแก

ภาพที่ 4.104 โฮมสเตย์ที่ให้บริการโดยชุมชนตระเปียงซังแก

ภาพที่ 4.105 กิจกรรมการปลูกป่าชายเลนของอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการ
ที่มา: <http://www.actionaid.org>

3) จังหวัดกำปงสเปือ (Kampong Speu)

ชุมชนจัมบก (Chambok)

สถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกำปงสเปือที่มีศักยภาพตามเกณฑ์ของการศึกษาวิจัย ได้แก่ ชุมชนจัมบก (Chambok) ซึ่งคำว่าจัมบกนั้นหมายถึง ต้นจําปาในภาษาไทย ชุมชนจัมบก (Chambok) ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพนมสรวจ (Phnom Sruoch District) จังหวัดกำปงสเปือ (Kampong Speu Province) เมื่อดูจากแผนที่ประเทศกัมพูชาจะอยู่ทางฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าไม้ น้ำตกและทุ่งนา ชุมชนจัมบกอยู่ไกลจากกรุงพนมเปญประมาณ 110 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากกรุงพนมเปญประมาณ 2 ชั่วโมงโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (National Highway 4) สำหรับโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Ecotourism: CBET) นั้น ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2002 โดยการสนับสนุนขององค์กร NGO ชื่อ Mlup Baitong มีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนและเพื่อปกป้องป่าไม้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน ชุมชนจัมบกอยู่ในพื้นที่บริเวณชายขอบของอุทยานแห่งชาติคิริม (Kirirom National Park) ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 761 ครัวเรือน มีผู้พักอาศัยในชุมชนกว่า 3,000 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนที่ดินของตนเองซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก ทำการปลูกข้าว ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ อาทิ วัว ไก่ และหมู

ภาพที่ 4.106 ตำแหน่งของชุมชนจัมบง

ผู้เยี่ยมเยียนและนักท่องเที่ยวเมื่อมาที่ชุมชนจัมบงจะได้รับประสบการณ์แบบวิถีชาวบ้าน (village-life) เรียนรู้วิธีการปกป้องป่าไม้และมีประสบการณ์สำรวจธรรมชาติที่สวยงามในพื้นที่รอบๆ ชุมชน โดยชุมชนจัมบงนี้มีน้ำตกอยู่ 3 สาย หนึ่งในนั้นมีความสูงกว่า 40 เมตร มีความสวยงามที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบและลงเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน นอกจากน้ำตก 3 สายแล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถแวะเข้าชมถ้ำค้างคาวซึ่งมีค้างคาวอาศัยหลายร้อยตัว เมื่อออกจากพื้นที่น้ำตกและถ้ำแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถทดลองมีประสบการณ์การนั่งรถวัวเทียมเกวียนหรืออาจเช่ารถจักรยานเพื่อชมบรรยากาศธรรมชาติ ตลอดจนศึกษาวิธีการทำสิ่งประดิษฐ์และเครื่องประดับแบบดั้งเดิมของกัมพูชา สามารถลองชิมอาหารตำรับเขมรในร้านอาหารของกลุ่มแม่บ้านของชุมชนที่ให้บริการอาหารสดใหม่และวัตถุดิบนั้นก็มาจากแหล่งในชุมชน ชมกิจกรรมระบำพื้นบ้านและดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้จะช่วยให้ นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ถ่องแท้ถึงวัฒนธรรมชนบทของประเทศกัมพูชาเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.107 วิธีชาวบ้านของคนในชุมชนจัมบง

ที่มา: <https://chambok.org>

จุดท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

1. ประสบการณ์พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ ใช้เวลาบรรยากาศช่วงค่ำกับครอบครัวท้องถิ่นแบบโฮมสเตย์และแฝงตัวเองในวิถีชีวิตชาวชนบท
2. เดินป่าไปตามป่าไม้จนถึงจุดที่เป็นน้ำตก เทียวชมน้ำตกและลงเล่นน้ำ
3. ชมถ้ำค้างคาว ชมนกและสัตว์ต่าง ๆ
4. ผลิตภัณฑ์ประติษฐ์และเครื่องประดับแบบกัมพูชา
5. นั่งวัวเทียมเกวียนชมธรรมชาติ
6. เทียวชมอุทยานแห่งชาติคิริม และสามารถนอนเต็นท์ที่นั่นได้
7. กิจกรรมปลูกป่าที่เป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ป่าไม้
8. ชมการละเล่นและการเต้นรำดั้งเดิมแบบเขมร
9. กิจกรรมปิกนิกที่จัดขึ้นโดยกลุ่มแม่บ้าน (อาหารพื้นบ้าน)

ภาพที่ 4.108 ความสมบูรณ์ของธรรมชาติในชุมชนจัมบก

ภาพที่ 4.109 มัคคุเทศก์ท้องถิ่น (คนกลาง) สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดี

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา ชุมชนจัมบกได้ปกป้องพื้นที่ป่าไม้จำนวนกว่า 1,260 เฮกตาร์ จากการตัดไม้ทำลายป่าและการล่าสัตว์ โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้บริหารจัดการโดยการร่วมมือกันของชาวบ้านในชุมชนและรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ก็หมุนเวียนอยู่ภายในชุมชน รายได้เสริมเหล่านี้จะช่วยให้คนในชุมชนมีศักยภาพในการปกป้องป่าไม้และบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนสู่คนในรุ่นต่อไป

ภาพที่ 4.110 ตัวอย่างลักษณะบ้านในชุมชนจัมบก

ค่าใช้จ่าย

1. ค่าเข้าชมน้ำตก ราคา 3 ดอลลาร์ต่อคน
2. ค่ามัคคุเทศก์ภาษาอังกฤษ ราคา 15 ดอลลาร์ต่อครั้ง (ขึ้นไปชมน้ำตก)
3. ค่าข้าวหลาม ราคา 2 ดอลลาร์ต่อคน
4. ค่าขึ้นนั่งวัวเทียมเกวียน ราคา 4 ดอลลาร์ต่อรถวัวเทียมเกวียน 1 คัน
5. ค่าเช่ารถจักรยาน ราคา 3 ดอลลาร์ต่อคน
6. ค่าเข้าชมการแสดงพื้นบ้านของเขมร ราคา 20 ดอลลาร์ต่อคน

การเดินทาง

มีหลายวิธีการสำหรับการเดินทางไปยังชุมชนจัมบก ดังนี้

1. รถบัส

นักท่องเที่ยวสามารถขึ้นรถบัสจากกรุงพนมเปญมุ่งหน้าสู่จังหวัดพระสีหนุ (Phnom Penh – Preah Sihanouk) และลงรถ ณ ชุมชน Traeng Trayueng (หนึ่งใน 12 ชุมชนของอำเภอ Phnom Sruoch District จังหวัดกำปงสะเป็ Kampong Speu Province) หรือนักท่องเที่ยวอาจนั่งรถบัสตรงสู่ชุมชน Traeng Trayueng (Phnom Penh – Traeng Trayueng) ก็ได้โดยจะใช้เวลาเดินทางจากกรุงพนมเปญประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง จากชุมชน Traeng Trayueng นักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง (ที่กัมพูชาเรียกว่ามอโตดอป – Motodop) เพื่อไปถึงชุมชนจัมบกซึ่งจะใช้เวลาเดินทางอีกประมาณ 45 นาที

ภาพที่ 4.111 ภาพตัวอย่างรถบัสโดยสาร (กรุงเทพมหานคร – จังหวัดพระสีหนุ)

ที่มา: www.cambodiaangkortravel.com

2. รถตู้

จากกรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางสู่ชุมชนจัมบักโดยตรงด้วยรถตู้ โดยราคาค่าตัวสำหรับการเดินทางโดยรถตู้เป็นดังนี้

ค่าตัวรถตู้พนมเปญ – จัมบัก (เที่ยวเดียว) ราคา 80 ดอลลาร์

ค่าตัวรถตู้พนมเปญ – จัมบัก – พนมเปญ (ไปกลับ) ราคา 100 ดอลลาร์

ค่าตัวรถตู้พนมเปญ – จัมบัก – พนมเปญ (ไปกลับ โดยกลับในวันเดียวกัน) ราคา 140 ดอลลาร์

3. รถแท็กซี่

นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้นอาจเลือกวิธีเช่ารถแท็กซี่จากกรุงเทพมหานครมุ่งสู่ชุมชนจัมบักโดยตรงก็ได้ โดยราคาสามารถต่อรองกันได้

ที่พัก

ที่พักแบบโฮมสเตย์ในชุมชนจัมบักปัจจุบันมีจำนวน 51 หลัง ที่พร้อมให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว มีมีคฤหะที่ท้องถิ่นกว่า 20 คน โดยในจำนวนนั้นมีจำนวน 2 คนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดี

ค่าที่พักแบบโฮมสเตย์: ราคา 4 ดอลลาร์ต่อคนต่อคืน (ค่าที่พักอาจมีการปรับทุกๆ สัปดาห์)

ค่าอาหาร: อาหารเช้ามื้อละ 3.5 ดอลลาร์ต่อคน อาหารกลางวันและอาหารเย็นมื้อละ 4 ดอลลาร์

ต่อคน

การให้บริการนักท่องเที่ยวของชุมชนจัมบัก

ชุมชนจัมบักให้บริการท่องเที่ยวใน 2 ทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่

1. แพคเกจทัวร์ (packaged tour) โดยชุมชนจัมบักจะเป็นผู้จัดเตรียมกิจกรรมทั้งหมดสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวไม่สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโปรแกรมทัวร์ได้ ราคาต่อหัวจะขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มนั้นๆ รวมถึงจำนวนวันที่เข้าพักในชุมชน โดยมากนักท่องเที่ยวมักจะให้ชุมชนจัดแพคเกจทัวร์สำหรับ 2-3 วัน พร้อมบริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมเข้าค่ายค้างคืนในป่าด้วย

2. ไม่ใช่แพคเกจทัวร์ (unpackaged tour) นักท่องเที่ยวสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดเวลาและสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ นั้นจะคิดตามราคาต่อหน่วยของกิจกรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวเลือก ซึ่งราคาเหล่านั้นทางชุมชนได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว

พื้นที่ที่อยู่ใกล้ชุมชนจัมบัก

1. พื้นที่ติดกับชุมชนจัมบักนั้นเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติคีรีมซึ่งมีบริการห้องพักและร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน
2. ห่างจากชุมชนจัมบักประมาณ 15 กิโลเมตร มีชุมชน Treng Trayeung ซึ่งมีตลาดและร้านอาหาร ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถมาจับจ่ายใช้สอยได้
3. ห่างจากชุมชนจัมบักประมาณ 50 กิโลเมตร มีโรงแรมชื่อ Kirirom Hillside Resort ให้บริการบังกะโล ภัตตาคาร สวนและสระว่ายน้ำ หากผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยวไม่ประสงค์จะใช้บริการโฮมสเตย์ก็สามารถเข้าพักในโรงแรมแห่งนี้ได้

การติดต่อ

การติดต่อผ่านโทรศัพท์มือถือเป็นช่องทางที่สะดวกมากที่สุดแต่หากติดต่อผ่านอีเมลอาจใช้เวลาประมาณ 1-2 วันในการติดต่อกลับ

ภาษาเขมร: Mr. Touch Morn ผู้นำชุมชน โทรศัพท์มือถือ: +855(0)12938920 หรือ +855(0)979717007 E-Mail: touchmorn@gmail.com

ภาษาอังกฤษ:

Mr. Nut Cham มัคคุเทศก์และผู้ประสานงาน มือถือ: +855(0)12698529

E-Mail: nut.cham@yahoo.com

Mr. Nou Samm มัคคุเทศก์ท้องถิ่น | มือถือ: +855(0)10730600

E-Mail: samm2sss@gmail.com

4.3 ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม

4.3.1 ข้อมูลพื้นฐานของเมืองฮาเตียนและรัชเจีย จังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 4.112 บริเวณพื้นที่จังหวัดเกียนยาง (Kiên Giang) ปลายทางของเส้นทางสาย R10
ที่มา: maps.google.co.th

เมื่อเดินทางจากกรุงแกบเชื่อมต่อไปยังประเทศเวียดนามนั้น จะต้องผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง ฮาเตียน (Ha Tien International Border Gate) โดยฮาเตียนนั้นเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเกียนยาง (Kiên Giang) และจังหวัดเกียนยางนี้เองคือจังหวัดสุดท้ายของเส้นทางสาย R10 ตามขอบเขตการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จังหวัดเกียนยาง มีเมืองหลวง (City) คือเมืองรัชเจีย (Rach Già) และมีอำเภอในระดับเมือง (Town) จำนวน 1 เมือง ได้แก่ เมือง Hà Tiên และยังมีอำเภอ (District) อีก 13 อำเภอ ดังต่อไปนี้

- An Biên
- An Minh
- Châu Thành
- Giang Thành
- Giồng Riềng
- Gò Quao
- Kiên Hải
- Kiên Lương
- Phú Quốc
- Tân Hiệp
- U Minh Thượng
- Vĩnh Thuận
- Hòn Đất

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบอำเภอต่างๆ ของจังหวัดเกียนยางแล้วอำเภอที่ได้รับความนิยมในด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมสูงที่สุด ได้แก่ อำเภอฟูโก๊วก (Phú Quóc) หรือคนทั่วไปมักเรียกว่าเกาะฟูโก๊วกเนื่องจากเป็นเกาะขนาดใหญ่ เป็นเกาะใหญ่ที่มีธรรมชาติที่สวยงามและกำลังพัฒนาสู่สถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก นอกจากนี้ เกาะฟูโก๊วกกำลังถูกเทียบเคียงและเป็นคู่แข่งด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญกับเกาะช้างของจังหวัดตราด

สำหรับเมืองรัชเจีย (Rach Gia) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของจังหวัดเกียนยางนั้น ได้อำนวยความสะดวกด้านการบริการการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเกียนยาง โดยในปี ค.ศ. 2016 เมืองรัชเจียได้เปิดศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวบนถนนเหงียนกงตรือ (Nguyen Cong Tru) ในเขตวินถัน (Vinh Thanh) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งชาวเวียดนามและชาวต่างประเทศ และเป็น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเวียดนามในปี 2016 ด้วยคำขวัญที่ว่า “Phu Quoc - Mekong Delta - Exploring Southern Land” หรือ “ฟูโก๊วก – ดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง – ค้นหาเมืองทางใต้” ซึ่งจะเห็นได้ว่า เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในเกาะฟูโก๊วกเป็นหลัก

เมืองรัชเจียนับว่าเป็นเมืองใหม่แห่งแรกของเวียดนามที่มีการถมทะเลเพื่อเพิ่มพื้นที่ดิน ซึ่งทำให้เมืองรัชเจียสามารถออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์ที่สวยงามพร้อมทั้งการสร้างร้านค้าและจัดสร้างสถานที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและน่าดูสำหรับผู้ที่มาเยือน ยกตัวอย่างเช่น การสร้างประตู 3 ทางเข้า (Three-Entrance Gate) เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองรัชเจียและเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเกียนยางอย่างเต็มรูปแบบ

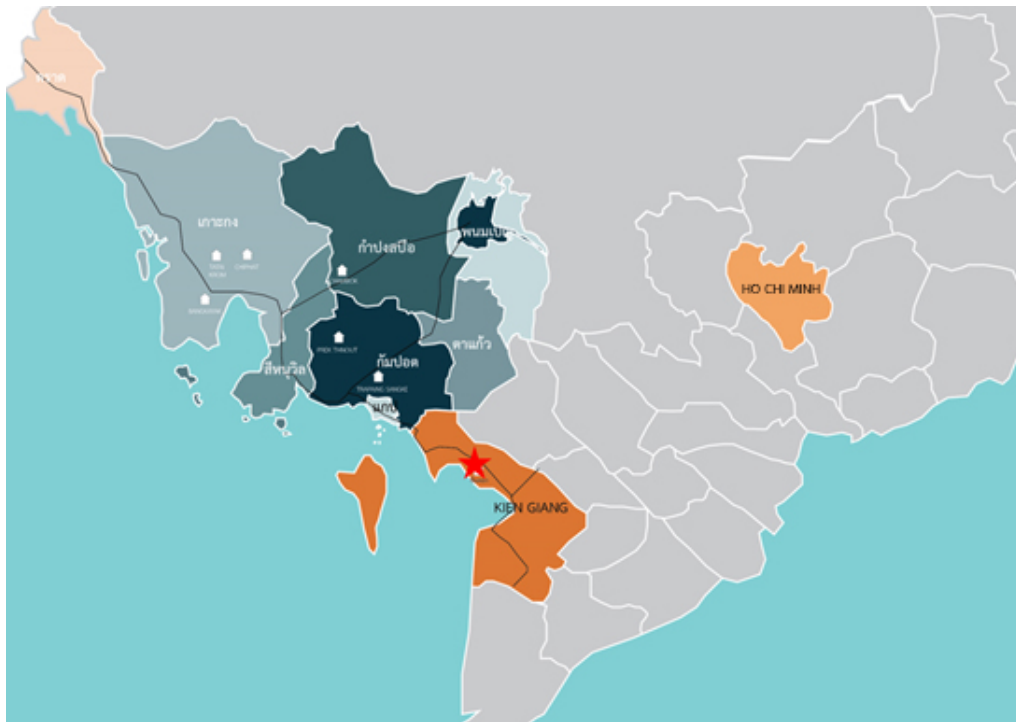
ภาพที่ 4.113 ประตู 3 ทางเข้า (Cong Tam Quan หรือ Three-Entrance Gate)

ที่มา: kitra.com.vn

4.3.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเกียนยาง ประเทศเวียดนาม

จังหวัดเกียนยางนั้นเป็นจังหวัดที่กำลังได้รับการฟื้นฟูเพื่อการพัฒนาในหลายด้าน ส่วนในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวกระแสหลักเป็นสำคัญ กล่าวคือเน้นการท่องเที่ยวในเกาะฟูโก๊วกเป็นสำคัญ ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเต็มรูปแบบที่มีศักยภาพตามเกณฑ์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ยังไม่พบชุมชนในลักษณะดังกล่าว อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่พบว่า ในจังหวัดเกียนยางนั้น มีการผลิตเตาดิน (Clay Stove) เพื่อการจำหน่ายให้กับคนเวียดนามด้วยกัน โดยมีการผลิตในหลายอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอที่มีการผลิตมากที่สุดได้แก่ อำเภอฮอนดัท (Hòn Dấu) ซึ่งมีพื้นที่ติดกับอำเภอρχเจีย

ภาพที่ 4.114 ตำแหน่งของชุมชนท่องเที่ยวในอำเภอฮอนดัท

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่อำเภอฮอนดัทพบว่า มีชุมชนหลายแห่งที่ผลิตเตาดิน โดยเป็นการผลิตในระดับครัวเรือนในลักษณะต่างคนต่างทำ อย่างไรก็ตามเมื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการบริหารจัดการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เตาดินของคนในชุมชนในภาพรวม พร้อมทั้งมีการประสานงานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมในบางโอกาส แต่ทว่ายังไม่พบที่มีการบริหารงานเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยมองเห็นว่าชุมชนในพื้นที่อำเภอฮอนดัทมีศักยภาพและสามารถพัฒนาสู่การเป็นชุมชนที่มีการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ในอนาคต

ภาพที่ 4.115 เรือขนดินและคนงาน

ภาพที่ 4.116 เตาดินของชุมชนในอำเภอฮอนดัท

4.4 การเชื่อมโยง 3 ประเทศ (ตราด - กัมพูชา - เวียดนาม)

4.4.1 เส้นทางเชื่อมโยง ตราด-กัมพูชา-เวียดนาม

แนวโน้มการนำเข้า-ส่งออก มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นมากจึงทำให้จังหวัดตราดมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จังหวัดตราดได้รับคัดเลือกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากมีศักยภาพด้านการค้าชายแดน มีด่านถาวร ช่องทางการติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา จึงต้องมีการเตรียมการค้าการลงทุน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทย และประชาชนชาวจังหวัดตราด ภายใต้เศรษฐกิจการค้าชายแดนจังหวัดตราดและกัมพูชา 3 ช่องทางคือ

1. ด่านบ้านหาดเล็กเป็นจุดผ่านแดนถาวร ตั้งอยู่ปลายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด อยู่ตรงข้ามกับบ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง ของประเทศกัมพูชา บ้านหาดเล็กอยู่ตรงเส้นทางถนนสาย R10 เป็นเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจชายฝั่งทะเลตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ภายใต้โครงการระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub regional Economic Corridors) ที่ได้รับเงินอุดหนุนจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB (Asian Development Bank) การนำเข้า-ส่งออกสินค้าผ่านทางเข้าออกที่ด่านพรมแดนบ้านหาดเล็ก 2 ช่องทางคือทางบกและทางทะเลทางบกจะเป็นรถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ผ่านเข้า-ออกทางด้านพรมแดนบ้านหาดเล็ก ลักษณะการค้าที่ด่านหาดเล็กร้อยละ 80 เป็นการนำสินค้าลงเรือเพื่อขนส่งไปยังกัมพูชา โดยทำเทียบเรือของเอกชน 4 แห่ง คือ ท่าเทียบเรือชลาลัย ท่าเทียบเรือกัลปังหา ท่าเรือ ป.เกษมศิริ และท่าเรือ ส.กฤตวรรณ บ้านหาดเล็กเป็นศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าประมงเฉพาะที่ทำเทียบเรือชลาลัยเพียงแห่งเดียวเป็นแหล่งรองรับสัตว์ทะเลที่จับได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่าเดือนละ 4 ล้านกิโลกรัม การค้าชายแดนที่ด่านหาดเล็กกับจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา ในช่วง 6 เดือนแรกในปีงบประมาณ 2558 ตั้งแต่เดือน ต.ค. 2557- มี.ค. 2558 มีมูลค่าสูงถึง 1.6 หมื่นล้านบาท ในจำนวนนี้แบ่งเป็นมูลค่าการนำเข้าสินค้าเข้าจำนวนกว่า 1,427 ล้านบาท และมูลค่าส่งออกจำนวน 1.46 หมื่นล้านบาท ซึ่งไทยเกินดุลการค้าจำนวน 1.32 ล้านบาทและในอีก 1-2 ปี มีแนวโน้มของมูลค่าจะเพิ่มขึ้น 30,000 ล้านบาท ส่วนอีกร้อยละ 20 เป็นการนำเข้า - ส่งออกผ่านจุดผ่านแดนโดยตรง เปิด-ปิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา 07.00-22.00 น. ตลาดแห่งนี้นับเป็นแหล่งรับซื้อพืชพันธุ์ธัญญาหารของชาวกัมพูชาเพื่อไปขายต่อที่เกาะกง ตลาดที่บ้านหาดเล็กจะมีเฉพาะในช่วงเช้า เวลาประมาณ 07.00-08.30 น. และยังมีสินค้านำเข้าจากประเทศกัมพูชา เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า แวนตา น้ำหอม เป็นต้น มีผลให้ช่องทางการค้าชายแดน บ้านหาดเล็กมีมูลค่าการค้าระหว่างไทยและกัมพูชาสูงเป็นอันดับสอง เส้นทางคมนาคมในประเทศกัมพูชาได้รับการพัฒนาขึ้นมากทำให้การขนส่งสินค้าทางบกได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ

โดยเฉพาะสินค้าที่ต้องการให้ไปถึงมือผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว เช่น พืชผัก ผลไม้ต่างๆ ขณะที่การขนส่งสินค้าทางเรือยังเป็นช่องทางหลักนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันและเนื่องจากด้านขาดเล็กมีต้นทุนในการขนส่งที่ถูกกว่า เป็นท่าเรือที่รองรับการขนถ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ขนส่งทางรถยนต์มาจากแหล่งต่างๆ ในประเทศไทยก่อนทำการขนลงเรือเพื่อเดินทางไปยังประเทศกัมพูชา ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่จะถูกขนส่งไปที่ท่าเรือสีหนุวิลล์และกระจายต่อไปยังแหล่งต่างๆ ในประเทศ การค้าชายแดนที่บ้านขาดเล็กจึงมีศักยภาพสูง มีหลายทางเลือกในการขนส่งสินค้าไปสู่ตลาดปลายทางได้ทั้งทางบกและทางทะเล แต่ผู้คนนิยมขนส่งทางรถ เพราะกัมพูชาการเก็บภาษีทางน้ำแพงมากกว่าเส้นทางอื่นๆ ด้านนี้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยนั่งรถแท็กซี่จากชายแดนบริเวณบ้านขาดเล็กฝั่งประเทศกัมพูชาเพื่อที่จะไปเกาะกงได้ ราคาค่าโดยสารแล้วแต่จะตกลงกัน (เทศบาลตำบลคลองใหญ่, 2559) ด้านขาดเล็กจึงเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ เส้นทางเลียบชายฝั่งด้านใต้ (Southern Coastal Subcorridor) หรือสาย R10 เป็นหนึ่งในเส้นทางโครงการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ หรือ Southern Economic Corridor (SEC) เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม โดยใช้เส้นทางจากด่านบ้านขาดเล็ก เข้าไปเกาะกง-สีหนุวิลล์-กำปอด-แกบ ประเทศกัมพูชา ทะลุเข้าเขตประเทศเวียดนาม เมืองฮาเตียน-เกียนยาง-กำเมา ซึ่งเป็นจังหวัดใต้สุดของเวียดนาม ด้านขาดเล็กจึงเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างกัมพูชาและเวียดนามตอนใต้ เมื่อโครงการท่าเรือทวายในเมียนมาดำเนินการแล้วเสร็จ บ้านขาดเล็กจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นในฐานะประตูเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้าและการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน นอกจากนั้นที่บ้านขาดเล็กได้รับการส่งเสริมจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศ จัดงานตลาดนัดชายแดนขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือทางการค้าระหว่างภาครัฐและเอกชนในระดับพื้นที่ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาผู้ประกอบการไทยเชื่อมโยงตลาดการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และพันธมิตรทางธุรกิจการค้าของของผู้ประกอบการ รวมทั้งส่งเสริมตลาดการค้าชายแดนในระดับท้องถิ่น ณ บริเวณตลาดนัดชายแดนบ้านขาดเล็ก ซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดกับจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา

2. จุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง พื้นที่อำเภอปอไร่ เป็นจุดผ่านแดนถาวรอย่างเป็นทางการ มีที่ตั้งอยู่ติดกับเนิน 400 บ้านคลองรถถัง (โอวีรถเกราะ) อำเภอสำราญ จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา บ้านมะม่วงมีประชากรประมาณ 1.2 ล้านคน มีช่องทางการค้าชายกับกัมพูชาในปี 2556 มีมูลค่า 1.99 ล้านบาท ปี 2557 มีมูลค่า 4.43 ล้านบาท และ 6 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2558 มีมูลค่า 16.57 ล้านบาทและมีแนวโน้มเติบโตขึ้น มีมูลค่า .53 ล้านบาท จังหวัดตราดต้องพิจารณาเส้นทางคมนาคมและความมั่นคงเรื่องเขตแดนที่ควรทำให้เกิดความชัดเจนร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทางฝ่ายกัมพูชามีการเตรียมความพร้อมต่างๆ ในฝั่งกัมพูชาเองโดยสร้างถนนที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งคาสีโนที่ปักและรีสอร์ทที่ประเทศกัมพูชามีโครงการศูนย์แสดงสินค้าชายแดนที่บ้านคลองรถถัง มูลค่า

โครงการนับพันล้านบาทและมีนักธุรกิจชาวเกาหลีและกัมพูชา ดำเนินโครงการศูนย์แสดงสินค้าชายแดนที่บ้านคลองรถถัง มีโรงแรมระดับ 4 ดาว รีสอร์ท สนามกอล์ฟมาตรฐาน 18 หลุมและอาคารแสดงสินค้า 4-5 อาคาร ซึ่งได้มีการออกแบบไว้หมดแล้วโดยมีมูลค่าการลงทุนนับพันล้านบาท วันเวลาเปิด-ปิดด้าน คือวันอังคาร วันพุธ และ วันพฤหัสบดี เวลา 07.00-18.00 น.

พื้นที่ดังกล่าวประชาชนในฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชามีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน มีการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอทั้งในช่วงปกติและช่วงเทศกาล ผู้ปกครองของทั้งสองพื้นที่มีข้อตกลงระหว่างกันให้เป็นพื้นที่ที่ปลอดอบายมุข ไม่สนับสนุนให้มีบ่อนการพนันแม้จะถูกกฎหมายโดยกำหนดให้เป็นพื้นที่สีขาว จึงทำให้พื้นที่ชายแดนบ่อไร่เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวแบบพินถิ่น ประชาชนของชาวกัมพูชานิยมมาเยือนน้ำตกตาดแก้วของอำเภอบ่อไร่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ของการให้ที่พักพิงแก่ผู้ปกครองของกัมพูชาในอดีต รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่มีการค้าการขายที่คนพินถิ่นเป็นเจ้าของ

3. จุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวบ้านท่าเส้น พื้นที่ตำบลแหลมกลัด อำเภอมะนังตรวด เป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวที่เป็น 1 ใน 4 ของการยกระดับจุดผ่านแดน ตามความเห็นด้วยของไทย - กัมพูชา ตั้งอยู่ตรงข้ามกับ ตำบลหมอดา อำเภอเวียงเวง จังหวัดโพธิสัต ประเทศกัมพูชา ชาวบ้านหมอดา ลงทะเบียนเข้า-ออก ที่ฐานร้อย ทพ.นย.ที่ 535 (บ้านท่าเส้น) บ้านท่าเส้นมีประชากรประมาณ 3.3 แสนคน ได้ผ่อนปรนให้ชาวกัมพูชาจากบ้านหมอดา จังหวัดโพธิสัต เข้ามาซื้อสินค้าเพื่อการอุปโภค - บริโภค ที่ตลาดนัดบ้านท่าเส้น ทุกวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00 - 16.00 น. ประมาณ 100,000 คน มีสินค้านำเข้าที่สำคัญ คือ ของป่า ผลิตภัณฑ์จากป่า และไม้แปรรูป (กัมพูชา) และสินค้าส่งออกที่สำคัญคือ น้ำตาลทราย นม อาหารเสริม และเครื่องอุปโภคบริโภคทั่วไป ในส่วนของฝั่งกัมพูชามีโครงการลงทุนของภาคเอกชนขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายโครงการ เพื่อรองรับการค้าการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้าไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด โครงการแรกเป็นการเอนเตอร์เทนเมนต์คอมเพล็กซ์ของออกญาตรีเพียบ นักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์รายใหญ่ของกัมพูชา ได้เช่าที่ดินจากรัฐบาลกว่า 2,500 เฮกตาร์ หรือกว่า 10,000 ไร่ บริเวณชายแดนกัมพูชาบ้านหมอดา มีการก่อสร้างโรงแรมระดับ 5 ดาวขนาดกว่า 250 ห้องและสถานบันเทิง ส่วนด้านหลังจะเป็นสนามกอล์ฟมาตรฐานสากล 18 หลุม พร้อมตลาดสินค้าแบบเดียวกับตลาดโรงเกลือของไทย 2 แห่ง และยังมีศูนย์การค้าในบริเวณพื้นที่อีกด้วย โดยใช้ลงทุนกว่า 4,000 ล้านบาท ส่วนเส้นทางคมนาคมด้านบ้านท่าเส้น - บ้านหมอดา เป็นเส้นทางที่สัญจรไปมาค่อนข้างลำบาก รวมทั้งรัฐบาลกัมพูชาได้ประกาศเขตพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษหมอดาโพธิสัต (MDS THMORDA SAZ) ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 8,000 เฮกเตอร์และอยู่ในระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมระหว่าง

กันจะเกิดความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างจังหวัดทั้งสองโดยเฉพาะกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ
ตราดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เส้นทางเชื่อมโยงตราดและเวียดนาม

การค้าชายแดนจังหวัดตราดและเวียดนามมีความสำคัญในการค้าขายตามแนวชายแดนกับ
ประเทศเวียดนาม ซึ่งมีกิจกรรมการค้าการลงทุนเพิ่มมากขึ้น มีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง
เชื่อมโยงกันที่จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวการค้าชายแดน มีการพัฒนาโครงสร้าง
พื้นฐานและเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างสะดวก รวดเร็วขึ้น สินค้าตามแนวชายแดนต้องเร่ง
ปรับการดำเนินธุรกิจให้มีความเป็นสากลมากขึ้นมีการพัฒนาระบบการติดตามและตรวจสอบสินค้า
การพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการขนส่ง สินค้า สำหรับธุรกิจคลังสินค้าเป็นธุรกิจที่มีความต้องการ
สูงในบางด้านการค้าชายแดนและมักจะมาพร้อมกับการเติบโตของธุรกิจขนส่ง เนื่องจากปริมาณการ
ขนส่งที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงในการทำธุรกิจคลังสินค้า คือ การพัฒนา
คลังสินค้าให้สอดคล้องกับประเภทสินค้า เช่น สินค้าเกษตรจะต้องการคลังสินค้าประเภทไซโลและ
ห้องเย็นที่สามารถจัดเก็บสินค้าให้เก็บรักษาได้เป็นเวลานาน ธุรกิจการท่องเที่ยวที่กระตุ้นให้เกิดการ
ลงทุนในการผลิตสาขาต่างๆ เพื่อ ผลิตสินค้าและบริการรองรับและตอบสนองความต้องการของ
นักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจสถานที่พักผ่อน การขนส่ง การนำเที่ยว อาหารและเครื่องดื่ม และการผลิต
สินค้าประเภทต่างๆ นับได้ว่าเป็นแรงผลักดันในการพัฒนา อุตสาหกรรมและกิจกรรมสาขาต่างๆ ทำ
ให้เกิดการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับสถานภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวตามชายแดนมี
การเติบโตเพิ่มขึ้น จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านด่านศุลกากรผู้ประกอบการที่ต้องการทำธุรกิจ
หรือขยายธุรกิจในด้าน การท่องเที่ยวตามแนวชายแดนนั้น มีข้อควรคำนึงและต้องศึกษาให้รอบคอบ
เช่น ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของด้านการค้าชายแดนนั้นๆ รูปแบบหรือวัตถุประสงค์ของการ
เดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในทำเลดังกล่าว ศักยภาพความพร้อมของที่พักและจำนวนห้องพัก
ที่รองรับในทำเลดังกล่าวรวมถึงการประเมินความต้องการที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต เป็นต้น ธุรกิจค้า
ปลีก สำหรับการทำธุรกิจค้าปลีกและค้าส่งตามแนวชายแดน เพื่อขายสินค้าให้กับลูกค้าที่มาจาก
เวียดนาม ผู้ประกอบการอาจต้องศึกษาความต้องการซื้อสินค้าของกลุ่มลูกค้าในประเทศเวียดนามให้
มากขึ้น เพื่อที่จะหาสินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มนั้นๆ ได้ธุรกิจ
อสังหาริมทรัพย์ให้เช่า การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อปล่อยเช่า เช่น ศูนย์การค้าพลาซ่า ขนาดเล็กก็
เป็นธุรกิจที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการควรที่จะต้องศึกษาองค์ประกอบต่างๆ เพื่อนำมา
พิจารณาประกอบการตัดสินใจ เช่น ที่ตั้งของศูนย์การค้า องค์ประกอบร้านค้าที่จะเข้ามาตั้งใน
ศูนย์การค้า จำนวน ของผู้คนเดินทางผ่านเข้ามา และระยะเวลาการเปิด-ปิดด่าน เป็นต้น รวมทั้ง
ความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพและความงาม โดยโอกาสการ ทำธุรกิจอาจจะเป็นไปได้ใน

ลักษณะของการเข้าไปตั้งโรงพยาบาลสาขา คลินิกเฉพาะทาง และสำนักงานตัวแทนของ โรงพยาบาล เพื่อรับผู้ป่วยเบื้องต้น รวมถึงบรรดานักท่องเที่ยว ซึ่งหากผู้ประกอบการ SMEs ที่เกี่ยวเนื่องสามารถ สร้างพันธมิตรที่ดีได้กับกลุ่มลงทุนดังกล่าวก็น่าจะเป็นช่องทางที่ไม่ควรมองข้าม ผู้ประกอบการ SMEs ส่งเสริมให้มีการขยายตลาดสินค้าทั้งตลาดในประเทศ ตลาดชายแดนและตลาดประเทศเวียดนาม เพิ่มขึ้น สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน เพื่อการส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม ไทย การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและระบบบริหารให้มีประสิทธิผล โดยการให้ความรู้ SMEs มุ่งเน้นการปฏิบัติให้เกิดผลเพื่อเพิ่มผลิตภาพและลดต้นทุนอีกทั้งสินค้าเมดอินไทยแลนด์ (Made in Thailand) ในตลาดประเทศเวียดนามนับว่ามีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับที่ดีเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึง ส่งผลให้ตลาดมีความนิยมและมีความต้องการสูง เนื่องจากผู้บริโภคค่อนข้างมีพฤติกรรมบริโภค เลียนแบบสื่อไทย ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การยกระดับสินค้าให้ได้มาตรฐาน ศึกษาข้อมูลด้าน การค้าการลงทุน พัฒนาทักษะความรู้ด้านภาษา ศึกษาภาวะเปรียบในแต่ละประเทศ เพื่อไม่ให้พลาดในจังหวะที่ โอกาสกำลังเปิดกว้าง (เรวดี แก้วมณี, 2556)

การขนส่งสินค้าระหว่างจังหวัดตราดและเวียดนาม โดยขนส่งทางบก เริ่มต้นที่เส้นทางสาย ตราด - เกาะกง (กัมพูชา) - ฮาเตียน (เวียดนาม) ระยะทางประมาณ 230 กิโลเมตร ซึ่งเมื่อเข้าไปใน เวียดนามมีเศรษฐกิจการค้าตลอดเส้นทาง (กองส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ, 2558) ดังนี้

1. เกาะกงไปสีหนุวิลล์ บริเวณจุดพักรถมีร้านขายของชำเล็กๆ ริมหาด หรือร้านขายอาหารริม ทาง 2 ฝั่งถนน เป็นชุมชนขนาดเล็กกระจายเป็นจุดๆ สลับกับพื้นที่เกษตรกรรม ปลูกข้าว / สวน ยางพารา / สวนปาล์ม และพืชผักสวนครัว เมื่อเข้าสู่ตัวเมืองสีหนุวิลล์ (จังหวัดพระสีหนุ) บริเวณวง เวียนสิงห์โตทอง (Golden Lion Traffic Circle) ซึ่งเป็นแหล่งการค้าการลงทุนที่ค่อนข้างคึกคัก มีทั้ง โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร ซูเปอร์มาร์เก็ต และที่สำคัญ คือ มีอาคารพาณิชย์จำนวนมากที่อยู่ระหว่าง การก่อสร้าง แสดงถึงการขยายตัวของเมืองและการค้าที่กำลังเจริญเติบโต นอกจากนี้ บริเวณนี้ยังเป็น จุดที่ตั้งโรงงานผลิตเบียร์ขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศกัมพูชา และโรงงานผลิตเสื้อผ้าขนาดใหญ่ มีร้านค้าระหว่างทางที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคของประเทศไทย ซึ่งประชาชนชาวกัมพูชา นิยมสินค้าของประเทศไทยเป็นพิเศษ เนื่องจากสินค้าของไทยเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ และพร้อมที่ จับจ่ายใช้สอยเมื่อมีสินค้าไทยไปจำหน่ายถึงถิ่น รวมทั้งสามารถใช้เงินบาทไทย หรือเงินดอลลาร์สหรัฐ ในการจับจ่ายซื้อของได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องแลกเป็นเงินเรียลของกัมพูชา

2. สี่หนุวิลลี่ไปท่าปอดบริเวณ 2 ฝั่งถนนเป็นชุมชนขนาดเล็กกระจายตลอดเส้นทาง สลับกับพื้นที่ปลูกข้าว และพืชผักสวนครัว มีตลาดชุมชนขนาดใหญ่ 2 แห่ง (บริเวณตลาดการจราจรค่อนข้างติดขัด)

3. ท่าปอด ไปด้วยด่านตรวจคนเข้าเมืองฮาเตียน (เวียดนาม) บริเวณ 2 ฝั่งถนนเป็นชุมชนขนาดเล็กกระจายตลอดเส้นทาง สลับกับพื้นที่เกษตรกรรม ปลูกข้าวและพืชผักสวนครัว มีตลาดชุมชนขนาดใหญ่ 1 แห่ง

เศรษฐกิจการค้าจากด่านตรวจคนเข้าเมืองฮาเตียน - เกียนยาง - เกิ่นเทอ - เมืองโฮจิมินห์ มีดังนี้

1. จากด่านตรวจคนเข้าเมืองฮาเตียน - เกียนยาง บริเวณ 2 ฝั่งถนน เป็นชุมชนเรียงรายตลอดเส้นทางสลับกับพื้นที่เกษตรกรรม ปลูกข้าว และสวนมะพร้าว ส่วนในเมืองมีการค้าขายเป็นจำนวนมากส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นเมืองที่ออกมาจับจ่ายใช้สอย

2. เกียนยาง - เกิ่นเทอ เป็นย่านการค้าที่สำคัญมีร้านค้าจำนวนมากเรียงรายกันตลอดเส้นทาง มีตลาดสด ตลาดดอกไม้ - ผลไม้ ตลาดขายของชำ มีศูนย์การค้าขนาดเล็กและขนาดกลางจำนวน 4 แห่ง มีห้าง Big C ของประเทศไทยตั้งอยู่ด้วย 1 แห่ง ที่ประชาชนชาวเกิ่นเทอนิยมเข้าไปใช้บริการเป็นอย่างมาก

3. เกิ่นเทอ - นครโฮจิมินห์ บริเวณ 2 ฝั่งถนน เป็นชุมชนขนาดใหญ่กระจายเป็นจุดๆ สลับกับพื้นที่ปลูกข้าว และนอกเมืองโฮจิมินห์ บริเวณ 2 ฝั่งถนน มีตลาดขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง (ตลาดบินถัน)

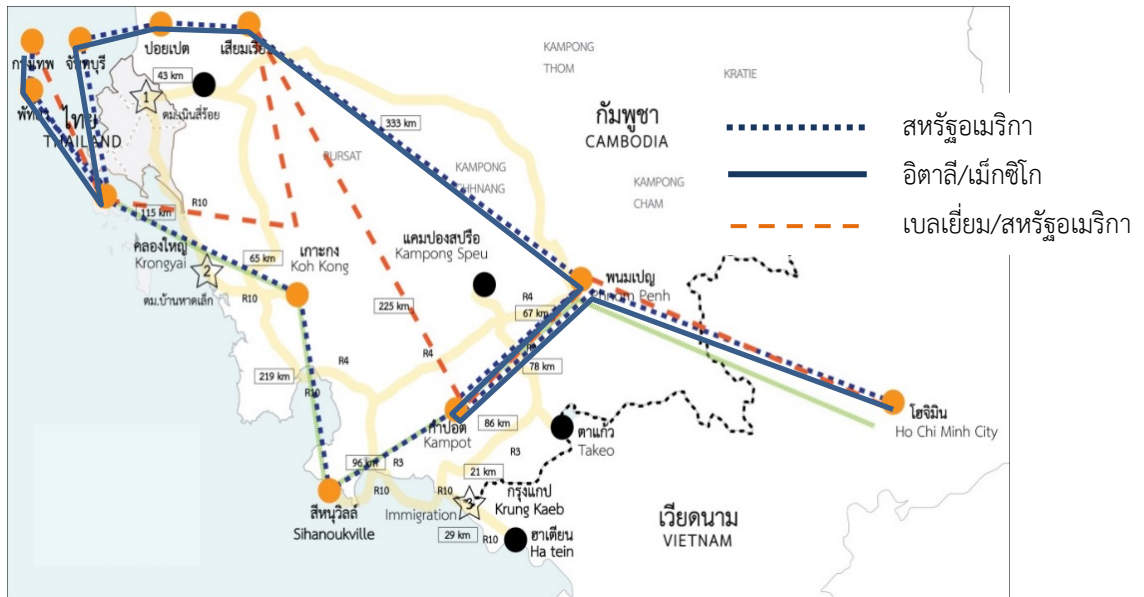

ภาพที่ 4.117 เส้นทางเชื่อมโยงตลาด กัมพูชาและเวียดนาม

จากภาพที่ 4.117 พบว่า จุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ตำบลอพลอย อำเภอบ่อไร่ที่เชื่อมต่อกับ บ้านศาลเจ้า อำเภอสัมลุด จังหวัดพระตะบอง ของกัมพูชาเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีศักยภาพเนื่องจากมีการเชื่อมต่อทางคมนาคมอย่างสมบูรณ์และมีการพัฒนามากขึ้นตามลำดับ ทำให้อำเภอบ่อไร่และ อำเภอสัมลุดมีความสัมพันธ์ทั้งทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่แน่นแฟ้นตั้งแต่ช่วง สงครามจวบจนปัจจุบัน ผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายมีข้อตกลงในการเปิดด่านโดยไม่มีเรื่องของการพนันเข้ามา เกี่ยวข้อง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความก้าวหน้า คนกัมพูชาใช้พื้นที่อำเภอบ่อไร่เป็น เส้นทางสู่ทะเลที่เป็นความใฝ่ฝันของคนกัมพูชา จึงทำให้พื้นที่อำเภอบ่อไร่เป็นพื้นที่สำคัญทาง เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวระหว่างไทยและกัมพูชา จากสถิติการท่องเที่ยวพบว่า ชาวกัมพูชาใช้พื้นที่ เข้าออกบริเวณจุดผ่อนปรนบ้านมะม่วงเดือนละประมาณ 6,000 คน ส่วนฤดูกาลท่องเที่ยวจะมี นักท่องเที่ยวชาวกัมพูชาข้ามฝั่งประมาณเดือนละไม่ต่ำกว่า 10,000 คน สำหรับการเดินทางสามารถใช้ Border Pass ได้เส้นทางจากจุดผ่อนปรนบ้านมะม่วงไปยังอำเภอสัมลุดมีระยะทาง 43 กิโลเมตร และหากเดินทางต่อไปยังกรุงพนมเปญมีระยะทางเพียง 333 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.121 ภาพรวมเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

เมื่อได้ทำการลงเส้นทางการเดินทางบนแผนที่เพื่อให้เห็นภาพรวมของเส้นทางที่นักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทางไปยัง 3 ประเทศนิยมใช้ ทำให้พบว่า เส้นทางได้ครอบคลุมเส้นทาง R10, R3, R4 ตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ยังพบอีกว่าเส้นทางทางจังหวัดกัมพูชาตอนเหนือ ซึ่งเป็นตำแหน่งของจังหวัดเสียมเรียบ พระตะบอง ซึ่งมีศักยภาพที่นักท่องเที่ยวได้นิยมใช้เส้นทางนี้เดินทางไปยังแหล่งมรดกโลกในจังหวัดเสียมเรียบ หากจะคำนึงถึงศักยภาพของฝั่งไทยในจังหวัดตราดที่สามารถรองรับเส้นทางนี้ได้ ทางอำเภอบ่อไร่ ประเทศไทยและอำเภอสำลุต ประเทศกัมพูชา ได้มีการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมให้มีความสะดวกสบายและมีกรวางแบบแผนในการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเปิดเส้นทางใหม่ที่มีความสะดวกและระยะทางใกล้มากกว่า โดยใช้จุดผ่านแดนด่านบ้านมะม่วง ซึ่งหากกล่าวถึงเส้นทางฝั่งไทย เส้นทางอำเภอบ่อไร่ ในจุดเนินสี่ร้อย เป็นเส้นทางที่จะเชื่อมไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เส้นทาง เขาใหญ่ วังน้ำเขียว กล่าวคือในอนาคตเมื่อเส้นทางนี้นิยมใช้มากขึ้น จังหวัดตราดจะมีเส้นทางที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบภูเขามาท่องเที่ยวทะเลที่มีความสะดวกสบายได้อีกด้วย เนื่องจากระยะทางใกล้กว่าเส้นทางที่ใช้ในปัจจุบันอีกมาก รวมไปถึงบรรยากาศระหว่างทางที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ

ภาพที่ 4.122 เส้นทางการเดินทางใหม่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา

4.5 การประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่บนเส้นทางเชื่อมโยงท่องเที่ยวตราด กัมพูชา และเวียดนาม

4.5.1 การประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด

1) ศักยภาพชุมชนจากการบริหารจัดการภายใน

การพัฒนาศักยภาพภายในชุมชนพิจารณาใน 2 ส่วนคือ

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเมินจากผู้นำและสมาชิกขององค์กร จำนวน 139 คน ปรากฏผลดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (N = 139)

ความรู้	ตอบถูก ร้อยละ	ตอบผิด ร้อยละ
1. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรม	98.2	1.8
2. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชน	41.8	58.2
3. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน	100.0	-
4. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน	98.2	1.8
5. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	90.9	9.1

จากตารางที่ 4.5 เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าประเด็นการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดทิศทางโดยชุมชน มีผู้ตอบผิดถึงร้อยละ 58.2

1.2 ศักยภาพในการบริหารจัดการโดยชุมชนประเมินโดยผู้นำและสมาชิกในชุมชนจำนวน 120 คน โดยร่วมกันประเมินเป็นรายชุมชนปรากฏผลการประเมิน 29 ชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 4.6 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ศักยภาพของคนในชุมชน

(N = 29)

ศักยภาพของคนในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. คนในชุมชนรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน	4.30	.70	ดี	B
2. คนในชุมชนสามารถนำทรัพยากรมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน	4.23	.77	ดี	B
รวม	4.27	.69	ดี	B

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวมีศักยภาพในระดับดี ทั้งความรู้สึกรัก หวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน และนำทรัพยากรมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

ตารางที่ 4.7 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ศักยภาพของผู้นำในชุมชน

(N = 29)

ศักยภาพของผู้นำในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. ผู้นำเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3.93	.74	ดี	B
2. ผู้นำได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน	3.80	.80	ดี	B
3. ผู้นำกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายในและภายนอกชุมชน	3.40	.81	ปานกลาง	C
4. ผู้นำมีการพูดคุยกับสมาชิกเพื่อกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมของชุมชน	3.73	.94	ดี	B
5. ผู้นำมีความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	3.47	1.04	ปานกลาง	C
6. ผู้นำมีการกำกับการใช้กฎระเบียบและกติกาของชุมชน	3.47	1.14	ปานกลาง	C
รวม	3.63	.75	ดี	B

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ศักยภาพของผู้นำในชุมชนอยู่ในระดับดีทั้งการเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน การได้รับการยอมรับจากชุมชน มีการพูดคุยกับสมาชิกเพื่อกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมของชุมชน มีการพูดคุยกับสมาชิกเพื่อกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมของชุมชน ส่วนการกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายในและภายนอกชุมชน ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการกำกับการใช้กฎระเบียบและกติกาในชุมชนของผู้นำยังอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.8 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมในชุมชน

(N = 29)

การมีส่วนร่วมในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. มีเวทีให้สมาชิกในชุมชนพูดคุยวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว	3.47	1.00	ปานกลาง	C
2. มีการพิจารณาร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว	3.43	1.04	ปานกลาง	C
3. มีการกำหนดทิศทางและแนวนโยบายรวมทั้งการบริหารการจัดการของชุมชนการท่องเที่ยว	3.40	.93	ปานกลาง	C
4. มีการกำหนดมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.80	.96	ดี	B
5. มีการติดตามและประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้นำและสมาชิก	3.40	1.00	ปานกลาง	C
รวม	3.50	.83	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.8 พบว่าในประเด็นของการมีส่วนร่วมในชุมชนพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับในรายละเอียดพบว่าประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเปิดเวทีให้สมาชิกในชุมชนพูดคุยวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว การพิจารณาร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว การกำหนดทิศทางและแนวนโยบาย รวมทั้งการบริหารจัดการของชุมชนการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้นำและสมาชิก ส่วนการกำหนดมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่าอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 4.9 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

(N = 29)

การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. มีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว	3.40	1.07	ปานกลาง	C
รวม	3.45	1.06	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.10 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลที่ได้กับชุมชน

(N = 29)

ผลที่ได้กับชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. ชุมชนสามารถดำรงอาชีพหลักของตนไว้ได้ โดยการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม	3.37	1.18	ปานกลาง	C
2. รายได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนหรือรักษาสีงแวดล้อม	3.17	1.26	ปานกลาง	C
รวม	3.26	1.17	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผลที่ได้กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลางทั้งประเด็นของการดำรงอาชีพหลัก โดยการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม และรายได้จากการท่องเที่ยวที่ไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนหรือรักษาสีงแวดล้อม

ตารางที่ 4.11 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเตรียมความพร้อมของชุมชน

(N = 29)

การเตรียมความพร้อมของชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. ชุมชนได้สำรวจกายภาพ ทำแผนที่แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดินทำกิน แผนที่รอบหมู่บ้านที่ตั้งของบ้านเรือน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งสร้าง	3.23	1.19	ปานกลาง	C
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน	3.63	.71	มาก	B
3. วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยงเพื่อมองเห็นตนเองและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้	3.33	1.00	ปานกลาง	C
รวม	3.40	.81	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การเตรียมความพร้อมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการสำรวจกายภาพ ทำแผนที่แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดินทำกิน แผนที่รอบหมู่บ้าน ที่ตั้งของบ้านเรือน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยภายในและภายนอกเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนพบว่าอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 4.12 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว

(N = 29)

การร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. รวบรวมองค์ความรู้เด่น ๆ เช่น การจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.63	1.00	ดี	B
2. ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิม เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา	3.63	1.12	ดี	B
3. ปรับปรุงบ้านพัก และความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน	3.67	1.02	ดี	B
รวม	3.64	.92	ดี	B

จากตารางที่ 4.12 พบว่าการร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง โดยในรายละเอียดพบว่าอยู่ในระดับดีทั้งหมด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้เด่น ๆ เช่น การจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิม เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา และการปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน

ตารางที่ 4.13 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวางรูปแบบการบริหารจัดการ

(N = 29)

การวางรูปแบบการบริหารจัดการ	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน	3.33	1.12	ปานกลาง	C
2. กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว	3.27	1.17	ปานกลาง	C
3. จัดทำโปรแกรม และราคาการจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน	3.27	1.25	ปานกลาง	C
4. สร้างกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว	3.13	1.16	ปานกลาง	C
5. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้ และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ	3.50	1.04	ดี	B
6. ประเมินและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง	3.10	1.15	ปานกลาง	C
7. ประเมินผลและสรุปบทเรียนเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน	3.07	1.23	ปานกลาง	C
รวม	3.23	1.02	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การวางรูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรม และราคาการจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน การสร้างภูมิสถาปัตย์ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว และการประเมินผลและสรุปทเรียนเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน และการประเมินและสรุปทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง ส่วนประเด็นที่อยู่ในระดับดีคือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้ และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ตารางที่ 4.14 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

(N = 29)

การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. ฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น	3.00	1.08	ปานกลาง	C
2. ศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหารจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่งนำไปประยุกต์	3.37	.80	ปานกลาง	C
รวม	3.18	.85	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.14 พบว่าการฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งการฝึกอบรมในเรื่องของการบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย รวมทั้งการศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชน เพื่อจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่งนำไปประยุกต์

ตารางที่ 4.15 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารจัดการของชุมชน

(N = 29)

การบริหารจัดการของชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. ชุมชนได้ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านการตลาด (ภายนอก)	2.93	.94	ปานกลาง	C
2. ชุมชนจัดการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความพร้อมทางการตลาดของตนเอง	3.20	1.10	ปานกลาง	C
3. ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงนโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน	3.27	1.01	ปานกลาง	C
4. ชุมชนได้ดำเนินการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวร่วมด้วย	3.30	1.02	ปานกลาง	C
5. มีการพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับชุมชน	3.60	1.00	ดี	B
6. ชุมชนไม่ได้มองเรื่องรายได้เป็นเรื่องหลัก แต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่เป็นทุนทางสังคมของคนไทย เช่น การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี การมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม	3.70	1.20	ดี	B
รวม	3.33	.93	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.15 พบว่า การบริหารจัดการของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยในรายละเอียดที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงปัจจัยทางการตลาด การจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความพร้อมทางการตลาดของตนเอง การดำเนินการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล คำนึงถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ส่วนประเด็นการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับดีคือ การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับชุมชน และชุมชนไม่ได้มองเรื่องรายได้เป็นเรื่องหลักแต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่เป็นทุนทางสังคมของคนไทย เช่น การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี การมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.16 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประสานงานกับภายนอก

(N = 29)

การประสานงานกับภายนอก	Mean	S.D.	ระดับ	เกรด
1. มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงาน CBT	3.47	1.10	ปานกลาง	C
2. สร้างความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง	3.43	1.16	ปานกลาง	C
รวม	3.45	1.16	ปานกลาง	C

จากตารางที่ 4.16 พบว่า การประสานงานกับภายนอกชุมชนได้ดำเนินการในระดับปานกลาง ทั้งการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงาน CBT และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4.17 สรุปศักยภาพของชุมชนในภาพรวม

(N = 29)

ศักยภาพของชุมชน	Mean	ระดับ	เกรด	ลำดับ
1. ศักยภาพของคนในชุมชน	4.27	ดี	B	1
2. ผู้นำในชุมชน	3.63	ดี	B	3
3. การมีส่วนร่วมในชุมชน	3.50	ปานกลาง	C	4
4. การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว	3.45	ปานกลาง	C	5
5. ผลที่ได้กับชุมชน	3.26	ปานกลาง	C	8
6. การเตรียมความพร้อมของชุมชน	3.40	ปานกลาง	C	6
7. การร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว	3.64	ดี	B	2
8. การวางรูปแบบการบริหารจัดการ	3.23	ปานกลาง	C	9
9. การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน	3.18	ปานกลาง	C	10
10. การบริหารจัดการของชุมชน	3.33	ปานกลาง	C	7
11. การประสานงานกับภายนอก	3.45	ปานกลาง	C	5
รวม	3.61	ดี	B	

จากตารางที่ 4.17 เมื่อประมวลในภาพรวมพบว่า ศักยภาพของชุมชนที่อยู่ในระดับดี คือ ศักยภาพของคนในชุมชน การวางรูปแบบการบริหารจัดการ ผู้นำในชุมชน การประสานงานกับภายนอก การร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่วนประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางคือ การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการของชุมชน การเตรียมความพร้อมของชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนและผลที่ได้กับชุมชน

ตารางที่ 4.18 ศักยภาพของชุมชนจำแนกตามรายชุมชน

(N = 29)

ชุมชน	คะแนนเฉลี่ย												การจัดอันดับ
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	รวม	
1. แหลมมะขาม	5.00	4.67	5.00	5.00	5.00	3.67	5.00	4.71	5.00	4.50	4.50	4.69	A
2. หนองเสม็ด	4.50	3.33	3.20	3.00	3.50	3.00	3.67	3.14	3.00	3.17	3.00	3.28	C
3. ห้วยแร่	5.00	4.17	4.00	5.00	4.50	4.00	4.67	4.00	3.50	3.67	3.00	4.05	B
4. ชำราก	3.50	3.00	3.20	3.00	2.50	2.33	3.33	3.43	2.50	3.00	3.00	3.05	C
5. ตะกาง	4.00	4.67	4.80	4.00	4.00	4.00	4.00	3.85	3.00	4.00	4.00	4.13	B
6. กิจสวัสดิ์	3.50	3.00	3.20	3.00	3.00	3.00	3.33	3.86	4.00	4.00	4.00	3.49	C
7. ท่าเรือจ้าง	3.00	3.67	2.60	1.00	1.00	1.67	1.00	1.00	2.50	1.00	1.00	1.85	D
8. โภคไพร	3.00	3.17	2.80	1.00	1.00	1.67	1.67	1.00	1.00	1.00	1.00	1.77	D
9. ท่าระแนะ	4.00	3.00	3.40	3.00	4.00	3.67	4.00	3.14	3.00	3.67	3.50	3.44	C
10. อ่าวใหญ่	5.00	3.67	3.20	3.00	3.00	2.33	4.00	3.29	2.50	3.50	4.00	3.41	C
11. บ้านน้ำเขียว	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.33	4.57	4.50	4.50	4.00	4.64	A
12. บางบัว	5.00	4.50	5.00	5.00	5.00	4.00	4.67	5.00	4.00	4.67	5.00	4.72	A
13. คลองแสง	4.00	2.33	1.80	3.00	1.00	2.67	2.00	1.00	2.00	1.67	2.50	1.95	D
14. หนองเสือพัฒนา	3.00	2.83	2.60	3.00	1.50	3.33	3.67	2.86	3.00	3.17	4.50	3.00	C
15. วัดโบสถ์	4.50	4.33	4.40	4.00	3.50	4.33	3.67	3.43	4.00	4.17	5.00	4.08	B
16. บ้านล่าง	3.50	2.17	2.40	3.00	2.00	2.67	2.33	2.29	2.50	2.33	3.00	2.44	D
17. แหลมกลัด	4.00	4.33	4.00	4.00	4.00	4.00	4.67	4.00	4.00	3.33	5.00	4.05	B
18. ชายเนิน	4.50	3.83	3.00	3.00	3.00	4.00	3.33	3.43	3.50	4.00	4.00	3.62	C
19. หนองบอน	5.00	3.50	3.20	4.00	4.00	4.00	4.33	3.43	3.50	3.83	4.50	3.77	C
20. บ้านรักษ์ คลองบางพระ	5.00	4.33	4.00	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	B
21. บ้านยายม่อม	5.00	3.33	3.20	3.00	2.50	3.00	3.67	2.43	3.50	3.17	4.00	4.00	B
22. วังตัก	4.00	4.00	3.40	2.00	2.50	2.67	3.33	2.43	2.00	3.17	3.50	3.10	C
23. ไม้รูด	5.00	4.67	4.60	4.00	4.00	4.33	4.33	4.14	4.00	4.00	4.00	4.31	B
24. สลักเพชร	4.00	2.83	2.80	3.00	4.00	3.67	3.67	2.86	3.00	2.83	2.00	3.05	C
25. แหลมเทียน	3.50	2.67	3.00	3.00	2.00	2.33	3.00	3.14	2.00	2.50	1.50	2.69	C
26. หนองคันทรอง	4.00	3.67	3.60	2.00	3.50	3.00	3.33	2.71	4.00	2.83	2.00	3.18	C
27. เนินทราย	5.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.67	4.67	3.43	3.00	4.00	4.00	3.87	B
28. ช้างทูน	4.50	4.00	4.20	5.00	4.00	4.33	4.33	4.57	3.00	4.17	5.00	4.26	B
29. คันทนา	5.00	3.50	3.60	4.00	3.00	4.00	4.00	3.14	3.00	3.33	3.00	3.00	C
รวม	4.27	3.63	3.50	3.40	3.27	3.40	3.64	3.24	3.18	3.33	3.45	3.46	C

- (1) ศักยภาพของคนในชุมชน (2) ผู้นำในชุมชน (3) การมีส่วนร่วมในชุมชน (4) การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว (5) ผลที่ได้กับชุมชน (6) การเตรียมความพร้อมของชุมชน (7) การร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว (8) การวางรูปแบบการบริหารจัดการ (9) การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน (10) การบริหารจัดการของชุมชน (11) .การประสานงานกับภายนอก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในระดับดีเยี่ยม (A) มีจำนวน 3 ชุมชน ระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+) มีจำนวน 6 ชุมชน ระดับดี (B) มีจำนวน 5 ชุมชน ระดับปานกลางค่อนข้างดี (C+) มีจำนวน 8 ชุมชน ระดับปานกลาง (C) มีจำนวน 1 ชุมชน ระดับต่ำกว่าปานกลาง (D+) มีจำนวน 4 ชุมชน และระดับศักยภาพน้อย (D) มีจำนวน 2 ชุมชน โดยได้สรุปจำนวนชุมชนจำแนกตามศักยภาพของชุมชน ปรากฏดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 สรุปจำแนกศักยภาพของชุมชน

(N = 29)

สรุป	รายชื่อชุมชน	จำนวน (ชุมชน)
ชุมชนเกรด A	ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเขียว ชุมชนบ้านบางบัว	3
ชุมชนเกรด B+	ชุมชนบ้านห้วยแร่ ชุมชนบ้านแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษัคลอง บางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูด ชุมชนบ้านช้างทูน	6
ชุมชนเกรด B	ชุมชนบ้านหนองเสม็ด ชุมชนบ้านท่าระแนะ ชุมชนบ้านชายเนิน ชุมชนเนินทราย ชุมชนบ้านคันทนา	5
ชุมชนเกรด C+	ชุมชนบ้านชำราก ชุมชนบ้านตะกาง ชุมชนบ้านอ่าวใหญ่ ชุมชนบ้านล่าง ชุมชนบ้านหนองบอน ชุมชนสลักเพชร ชุมชนแหลมเทียน ชุมชนหนองคันทรัง	8
ชุมชนเกรด C	ชุมชนบ้านวัดโบสถ์	1
ชุมชนเกรด D+	ชุมชนบ้านกิจสวัสดิ์ ชุมชนบ้านคลองแสง ชุมชนบ้านหนองเสือพัฒนา ชุมชนวังตัก	4
ชุมชนเกรด D	ชุมชนบ้านโคกไพร ชุมชนบ้านท่าเรือจ้าง	2

เมื่อรวมระดับกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกกับระดับศักยภาพของชุมชน สามารถจัดกลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับดีเยี่ยม (A) คือชุมชนแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเขียว และชุมชนบางบัว
- 2) ระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+) คือชุมชนห้วยแร่ ชุมชนแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษัคลอง บางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูด และชุมชนช้างทูน
- 3) ระดับดี (B) คือชุมชนหนองเสม็ด ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนชายเนิน ชุมชนเนินทราย และชุมชนคันทนา

สรุปดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและระดับศักยภาพของชุมชน

ชุมชน	กิจกรรมนักท่องเที่ยว	ที่พัก	ร้านอาหาร	ผลิตภัณฑ์/อาหารท้องถิ่น	ระดับกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับศักยภาพของชุมชน (ตารางที่ 4.18)
1. แหลมมะขาม	***	/	/	/	A*	A
2. หนองเสม็ด	**	/	/	/	A	C
3. ห้วยแร้ง	***	/	/	/	A*	B
4. ชำราก	*	/	-	/	B	C
5. ตะกาง	**	/	-	-	C	B
6. กิจสวัสดิ์	-	-	-	-	D	C
7. ท่าเรือจ้าง	-	-	-	-	D	D
8. โภคไพร	-	-	-	-	D	D
9. ท้าระณะ	***	/	/	/	A*	C
10. อ่าวใหญ่	***	/	/	-	B	C
11. บ้านน้ำเขียว	***	/	/	/	A*	A
12. บางบัว	***	/	/	-	A*	A
13. คลองแสง	*	-	-	/	C	D
14. หนองเสือพัฒนา	-	-	-	-	D	C
15. วัดโบสถ์	***	-	-	-	D	B
16. บ้านล่าง	*	/	/	/	A	D
17. แหลมกลัด	***	/	/	/	A*	B
18. ชายเนิน	**	/	/	/	A	C
19. หนองบอน	***	-	/	-	B	C
20. บ้านรักษัคลองบางพระ	***	/	/	/	A*	B
21. บ้านยายม่อม	***	/	/	/	A*	B
22. วังตัก	*	-	-	/	D	C
23. ไม้รูด	**	/	/	/	A	B
24. สลักเพชร	***	/	/	-	B	C
25. แหลมเทียน	**	-	/	/	B	C
26. หนองคันทรง	*	/	/	-	B	C
27. เนินทราย	*	/	/	/	B	B
28. ช้างทูน	***	/	/	/	A	B
29. คันทนา	**	/	/	/	A	C

หมายเหตุ: จำนวน * แสดงถึง อัตราส่วนปริมาณกิจกรรมที่มีในชุมชน

	ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดีเยี่ยม (A)
	ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+)
	ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดี (B)

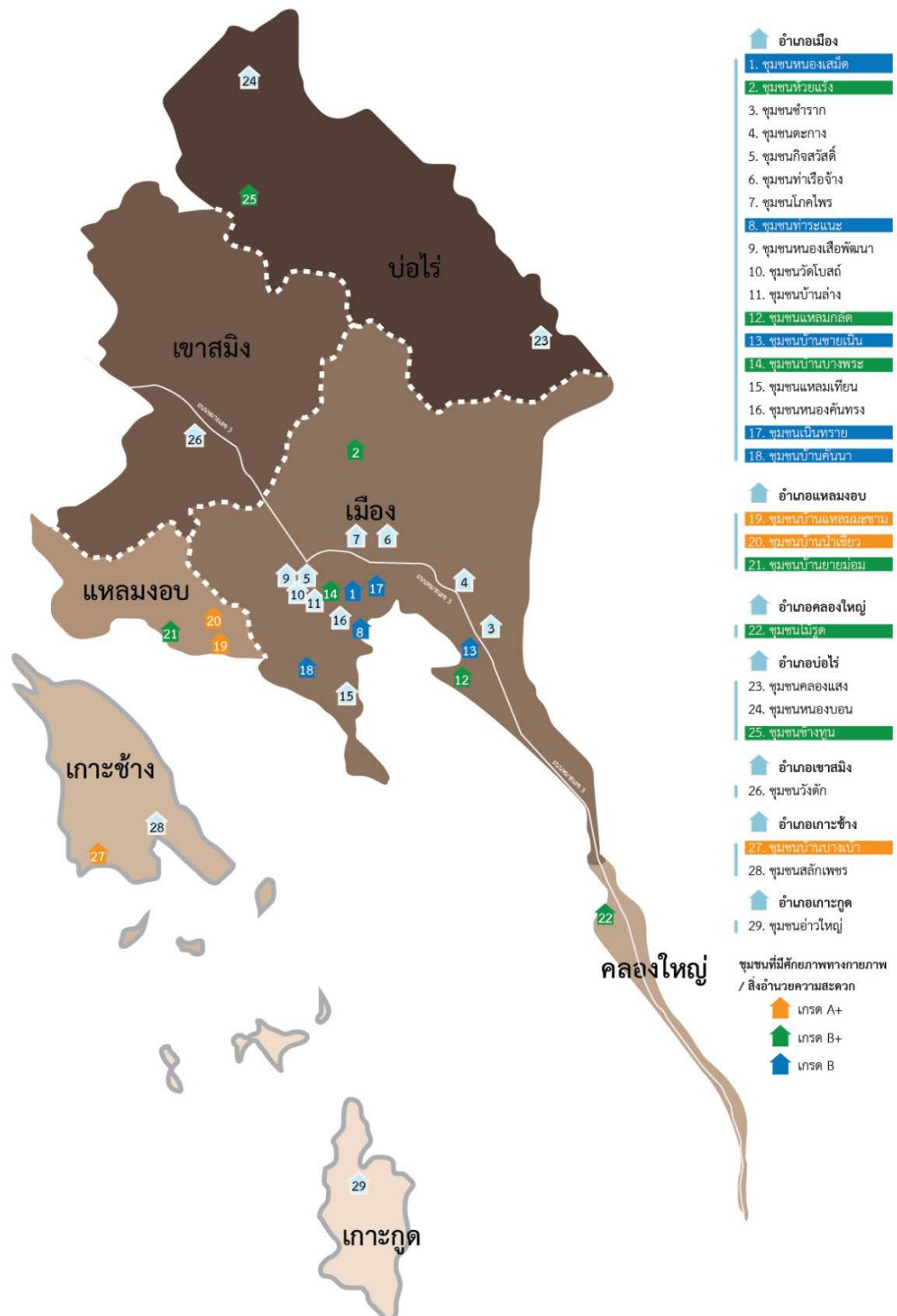
4.5.2 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อเชื่อมโยงสู่กลุ่มภูเขาและเวียดนาม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในจังหวัดตราด พบว่า มีชุมชนที่มีศักยภาพทั้งภายในและภายนอก อาทิ กายภาพของพื้นที่ชุมชน กิจกรรม ที่พัก การเข้าถึง การจัดการบริหาร ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวโดยที่จะไม่สร้างผลกระทบด้านลบต่อการมาเยี่ยมชมเยือนของนักท่องเที่ยวต่อคนในชุมชน โดยระยะทางจากชุมชนถึงชุมชนแบ่งตามศักยภาพมีดังต่อไปนี้

1. **ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดีเยี่ยม (A)** กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านกายภาพของพื้นที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการที่ดีมาก มีความพร้อมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

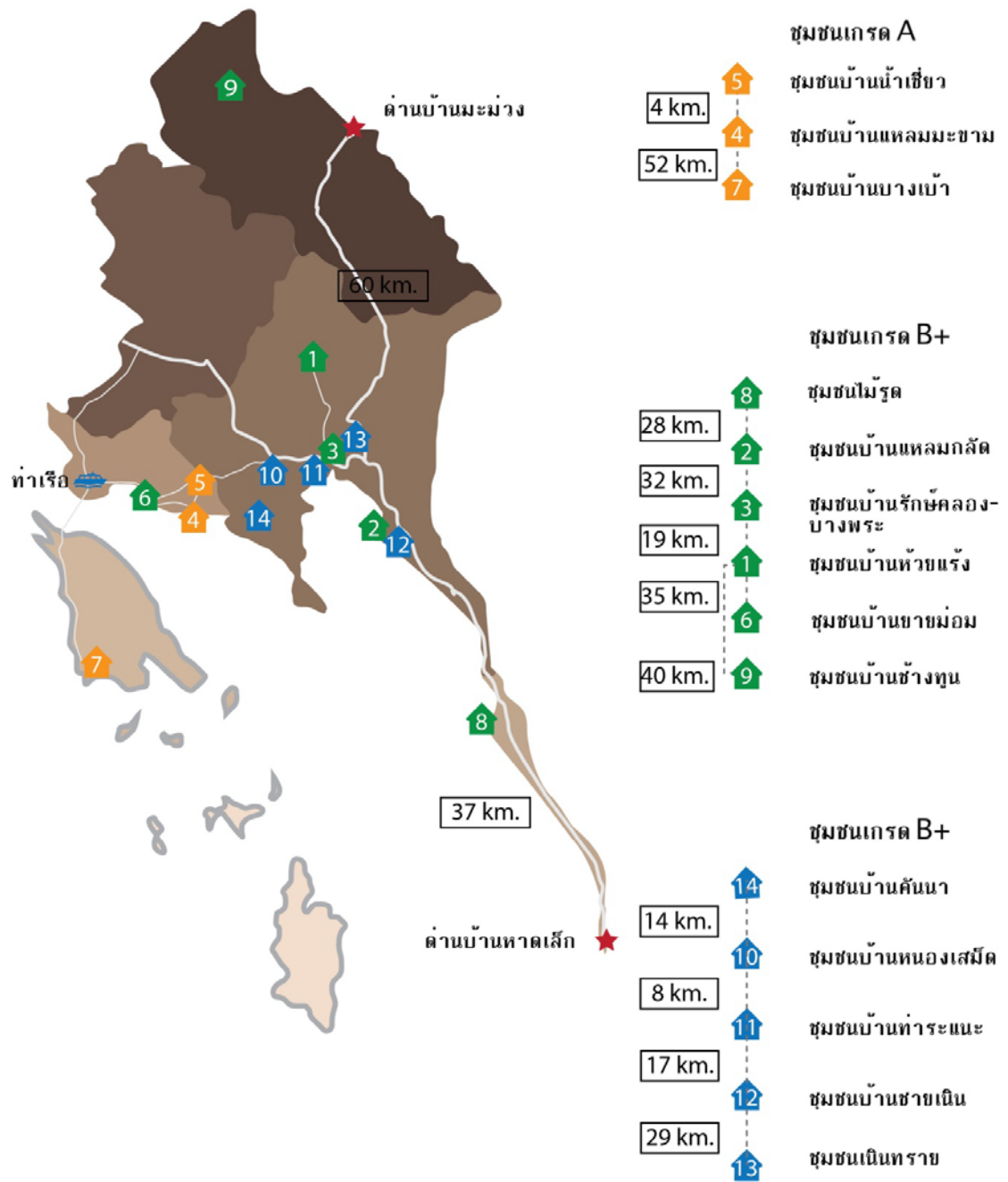
2. **ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+)** กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านกายภาพของพื้นที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการที่ดี แต่ยังไม่ครบถ้วนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แต่ในปริมาณที่เหมาะสม เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

3. **ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดี (B)** กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านกายภาพของพื้นที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการที่พอใช้ แต่ยังไม่ครบถ้วนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้บ้างในปริมาณที่จำกัด เนื่องจากยังขาดความพร้อมบางประการ เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ภาพที่ 4.123 ตำแหน่งชุมชนในจังหวัดตราดที่มีศักยภาพในการจัดการและ ศักยภาพทางกายภาพ/ สิ่งอำนวยความสะดวก

จากภาพที่ 4.123 พบว่าชุมชนที่มีความพร้อมในระดับมากที่สุด (A+) มีพื้นที่อยู่ในอำเภอแหลมงอบ และอำเภอเกาะช้าง ซึ่งสามารถเดินทางไปในเส้นทางเดียวกันได้ เนื่องจากอำเภอแหลมงอบเป็นจุดลงเรือไปยังเกาะต่างๆ นอกจากนี้ชุมชนที่มีความพร้อมในระดับมาก (B+) จะกระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอในฝั่งบก ซึ่งสามารถเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ไม่สะดวกในการเดินทางไปเกาะ หรือมีเวลาท่องเที่ยวสั้นๆ เนื่องจากแต่ละชุมชนมีระยะห่างกันไม่มากนักและมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันเนื่องจากอัตลักษณ์ของทางกายภาพในแต่ละอำเภอก็ต่างกันออกไป ทำให้เส้นทางนี้อาจเกิดความหลากหลายในการท่องเที่ยวในเชิงกิจกรรมภายในชุมชน หากแต่ชุมชนที่มีความพร้อมในระดับดี (B) มีพื้นที่อยู่ภายในอำเภอเมืองเท่านั้นซึ่งสะดวกในการเยี่ยมชมและทำกิจกรรมต่อนักท่องเที่ยว เนื่องจากระยะทางแต่ละชุมชนนั้นไม่ไกลนัก

ภาพที่ 4.124 ตำแหน่งชุมชนในจังหวัดตราดที่มีศักยภาพในการจัดการและศักยภาพทางกายภาพ/ สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมระยะทาง

จากภาพที่ 4.124 สามารถสรุประยะห่างระหว่างชุมชนตามระดับศักยภาพของชุมชนทั้ง 3 ระดับได้ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดีเยี่ยม (A)

ระยะทางจาก ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว	ถึง ชุมชนแหลมมะขาม	เป็นระยะทาง 4 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนแหลมมะขาม	ถึง ชุมชนบางเบา	เป็นระยะทาง 52 กิโลเมตร

2. ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+)

ระยะทางจาก ชุมชนไม้รูด	ถึง ชุมชนบ้านแหลมกลัด	เป็นระยะทาง 28 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนแหลมกลัด	ถึง ชุมชนบ้านรักษ์คลองบางพระ	เป็นระยะทาง 32 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนบ้านรักษ์คลองฯ	ถึง ชุมชนบ้านห้วยแร้ง	เป็นระยะทาง 19 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนบ้านห้วยแร้ง	ถึง ชุมชนบ้านยายม่อม	เป็นระยะทาง 35 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนบ้านยายม่อม	ถึง ชุมชนบ้านช้างทูน	เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร

3. ชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับดี (B)

ระยะทางจาก ชุมชนบ้านคันทนา	ถึง ชุมชนหนองเสม็ด	เป็นระยะทาง 14 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนหนองเสม็ด	ถึง ชุมชนท่าระแนะ	เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนท่าระแนะ	ถึง ชุมชนบ้านชายเนิน	เป็นระยะทาง 17 กิโลเมตร
ระยะทางจาก ชุมชนบ้านชายเนิน	ถึง ชุมชนบ้านเนินทราย	เป็นระยะทาง 29 กิโลเมตร

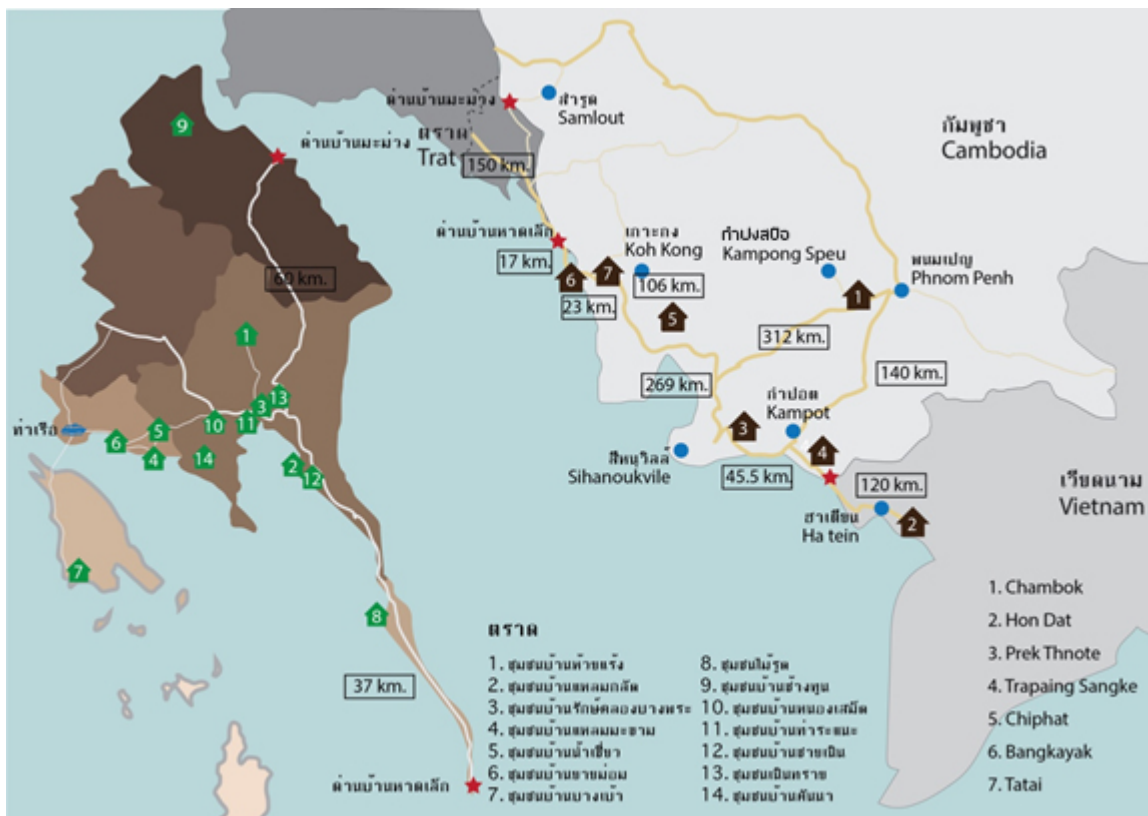
4.5.3 เส้นทางทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวของประเทศกัมพูชาและเวียดนาม

ภาพที่ 4.125 ตำแหน่งชุมชนประเทศกัมพูชา และเวียดนามที่มีศักยภาพในการจัดการและศักยภาพทางกายภาพ/สิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมระยะทาง

จากภาพที่ 4.125 สามารถสรุประยะห่างระหว่างชุมชนตามระดับศักยภาพของชุมชนของประเทศกัมพูชา และเวียดนาม ได้ดังต่อไปนี้

จาก ด้านถาวรบ้านหาดเล็ก (ประเทศไทย)	ถึง ชุมชนบางคะยัก (กัมพูชา)	ระยะทาง	17 กิโลเมตร
จาก ชุมชนบางคะยัก (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนตาไต (กัมพูชา)	ระยะทาง	23 กิโลเมตร
จาก ชุมชนชุมชนตาไต (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนซีพัท (กัมพูชา)	ระยะทาง	106 กิโลเมตร
จาก ชุมชนซีพัท (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนแพรกโดนด (กัมพูชา)	ระยะทาง	269 กิโลเมตร
จาก ชุมชนแพรกโดนด (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนตระเปียงซังแก (กัมพูชา)	ระยะทาง	45 กิโลเมตร
จาก ทางแยกถนน R10 - R4 (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนจัมบก (กัมพูชา)	ระยะทาง	312 กิโลเมตร
จาก ทางแยกถนน R10 - R3 (กัมพูชา)	ถึง กรุงพนมเปญ (กัมพูชา)	ระยะทาง	140 กิโลเมตร
จาก ชุมชนตระเปียงซังแก (กัมพูชา)	ถึง ชุมชนฮอนดัท (เวียดนาม)	ระยะทาง	120 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.126 เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงชุมชนที่มีศักยภาพ (ตราด กัมพูชา และ เวียดนาม)

จากภาพที่ 4.126 แสดงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่เชื่อมโยงตราด กัมพูชาและเวียดนาม ทั้งนี้ ความพร้อมดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงของทั้ง 3 ประเทศ และสามารถใช้เป็นเส้นทางแนะนำนักท่องเที่ยวตามความสนใจและความต้องการที่หลากหลายในการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวน 29 ชุมชนในพื้นที่ 7 อำเภอ ดังนี้

1.1 อำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนหนองเสม็ด ชุมชนห้วยแร่ ชุมชนขำราก ชุมชนตะกาง ชุมชนกิจสวัสดิ์ ชุมชนท่าเรือจ้าง ชุมชนโคกโพธิ์ ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนหนองเสือพัฒนา ชุมชนวัดโบสถ์ ชุมชนบ้านล่าง ชุมชนแหลมกลัด ชุมชนชายเนิน ชุมชนบ้านรักษ์คลองบางพระ ชุมชนแหลมเทียน ชุมชนหนองคันทรัง ชุมชนบ้านเนินทราย ชุมชนคันทนา รวม 18 ชุมชน

1.2 อำเภอแหลมงอบ ได้แก่ ชุมชนบ้านน้ำเขียว ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านยายม่อม รวม 3 ชุมชน

1.3 อำเภอคลองใหญ่ ได้แก่ ชุมชนไม้รูด จำนวน 1 ชุมชน

1.4 อำเภอบ่อไร่ ได้แก่ ชุมชนคลองแสง ชุมชนหนองบอน ชุมชนบ้านช้างทูน จำนวน 3 ชุมชน

1.5 อำเภอเขาสมิง ได้แก่ ชุมชนวังตัก จำนวน 1 ชุมชน

1.6 อำเภอเกาะช้าง ได้แก่ ชุมชนบางเบ้า ชุมชนสลักเพชร จำนวน 2 ชุมชน

1.7 อำเภอเกาะกูด ได้แก่ ชุมชนอ่าวใหญ่ จำนวน 1 ชุมชน

2. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเมินจากความรู้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการบริหารจัดการโดยชุมชนที่ผนวกกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า

2.1 ความรู้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคนส่วนใหญ่รู้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชนคนในชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนมีเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม แต่ยังมีคนอีกร้อยละ 58.2 ที่เข้าใจผิดคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่อาจไม่ต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชนเสมอไป

2.2 ศักยภาพของชุมชนในภาพรวมที่อยู่ในระดับดีคือ ศักยภาพของคนในชุมชน ผู้นำในชุมชน ความร่วมมือในพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว ส่วนศักยภาพที่อยู่ในระดับปานกลางคือ

การเตรียมความพร้อมของชุมชน การวางรูปแบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในชุมชน การบริหารจัดการของชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว การประสานงานกับภายนอกและผลที่ได้กับชุมชน เมื่อจำแนกศักยภาพของชุมชนพบว่า

2.2.1 ชุมชนที่มีศักยภาพดีเยี่ยม (เกรด A) คือ ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเขียว ชุมชนบ้านบางบัว

2.2.2 ชุมชนที่มีศักยภาพค่อนข้างดีเยี่ยม (เกรด B+) คือ ชุมชนบ้านห้วยแร้ง ชุมชนบ้านแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษะคลองบางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูด และ ชุมชนบ้านช้างทูน

2.2.3 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดี (เกรด B) คือ ชุมชนบ้านหนองเสม็ด ชุมชนบ้านท่าระแนะ ชุมชนบ้านชายเนิน ชุมชนเนินทราย ชุมชนบ้านคันทนา

2.2.4 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับปานกลางค่อนข้างดี (เกรด C+) คือ ชุมชนบ้านชำราก ชุมชนบ้านตะกาง ชุมชนบ้านอ่าวใหญ่ ชุมชนบ้านล่าง ชุมชนบ้านหนองบอน

2.2.5 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง (เกรด C) คือ ชุมชนบ้านวัดโบสถ์

2.2.6 ชุมชนที่มีศักยภาพต่ำกว่าปานกลาง (เกรด D+) คือ ชุมชนบ้านกิจสวัสดิ์ ชุมชนบ้านคลองแสง ชุมชนบ้านหนองเสือพัฒนา ชุมชนวังตัก

2.2.7 ชุมชนที่มีศักยภาพน้อย (เกรด D) คือ ชุมชนบ้านโคกไพร ชุมชนบ้านท่าเรือจ้าง

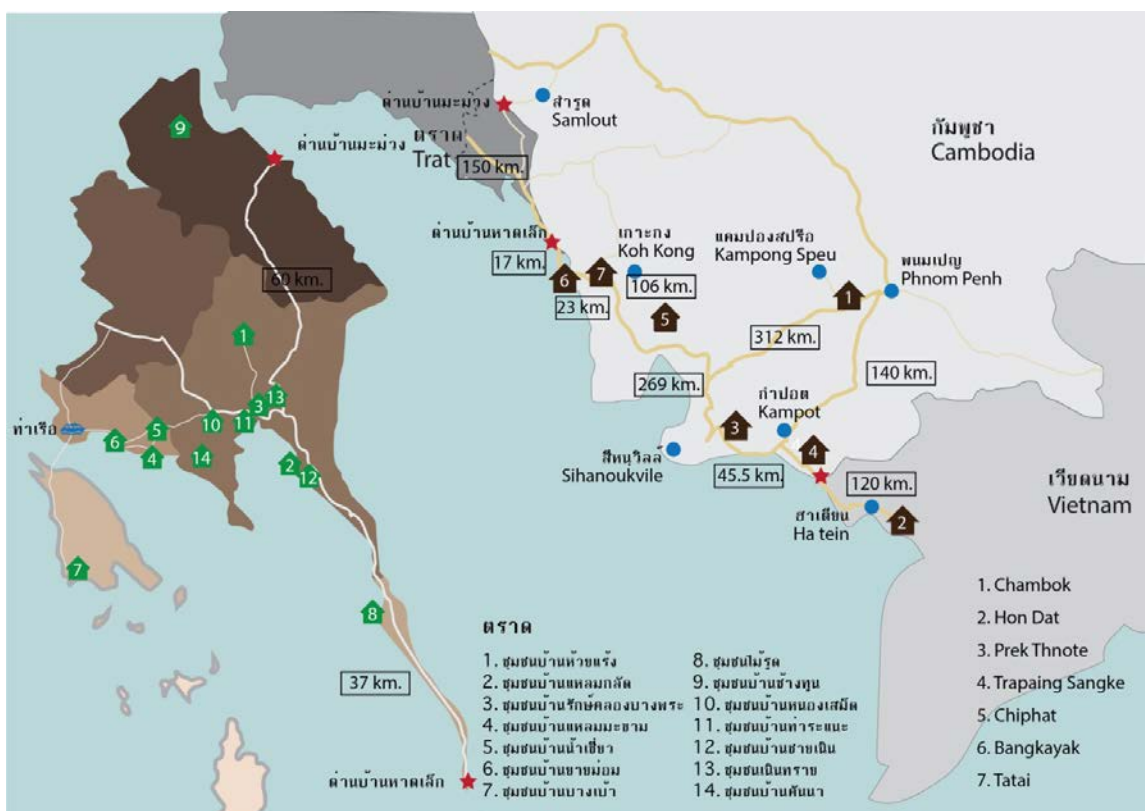
3. เมื่อผนวกระดับกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนท่องเที่ยวกับระดับศักยภาพของชุมชน พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพทั้งการจัดการและศักยภาพทางกายภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวได้มี 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับดีเยี่ยม (A) คือ ชุมชนแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเขียว และชุมชนบางบัว
- 2) ระดับค่อนข้างดีเยี่ยม (B+) คือ ชุมชนห้วยแร้ง ชุมชนแหลมกลัด ชุมชนบ้านรักษะคลอง-บางพระ ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนไม้รูด และชุมชนช้างทูน
- 3) ระดับดี (B) คือ ชุมชนหนองเสม็ด ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนชายเนิน ชุมชนเนินทราย และชุมชนคันทนา

4. ชุมชนในพื้นที่ประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนามที่มีศักยภาพบนเส้นทางเชื่อมโยงจากด่านถาวรหาดเล็กของจังหวัดตราด ได้แก่ ชุมชนบางคะยัก (กัมพูชา) ชุมชนตาไต (กัมพูชา) ชุมชนซีพัท (กัมพูชา) ชุมชนแพรกโดนด (กัมพูชา) ชุมชนตระเปียงซังแก (กัมพูชา) ชุมชนจัมบก (กัมพูชา) และชุมชนฮอนดัท (เวียดนาม)

5. นอกจากด่านถาวรบ้านหาดเล็กที่มีศักยภาพที่เป็นประตูทางการค้าและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างไทยและกัมพูชาแล้ว ยังมีจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง อำเภอบ่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชา โดยมีจำนวนนักเดินทางของสองประเทศเดินทางไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

6. เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด กัมพูชาและเวียดนาม ผ่านชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ จากชุมชนที่ศึกษาทั้งหมดจะมี 14 ชุมชนที่มีศักยภาพพร้อมในทุกด้านในการรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งชุมชนส่วนมากจะพบว่าตั้งอยู่ทางฝั่งบกและเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางหลักของจังหวัดตราด กล่าวคือถนนสุขุมวิทและถนนที่จะเชื่อมโยงไปยังท่าเรือเกาะทำให้ชุมชนเหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมได้ ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยแร้ง ชุมชนแหลมกลัด ชุมชนรักษ์คลองบางพระ ชุมชนบ้านแหลมมะขาม ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านยายมอม ชุมชนไม้รูด ชุมชนบ้านช้างทูน ชุมชนหนองเสม็ด ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนบ้านชายเนิน ชุมชนบ้านเนินทราย ชุมชนบ้านคันทนา โดยทั้งหมดนี้เป็นชุมชนทางฝั่งบกของจังหวัดตราด และชุมชนบางแก้ว ชุมชนทางฝั่งทะเล ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 เส้นทางเชื่อมโยงตราด กัมพูชาและเวียดนาม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเริ่มต้นจากเส้นทางสายสุขุมวิทไปสู่ด่านข้ามแดนถาวร บ้านหาดเล็กที่เป็นประตูเปิดไปยังประเทศกัมพูชาผ่านเส้นทางถนนสาย R10 โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังชุมชนซีพัท ชุมชนบางคะยัก ชุมชนตาไต และชุมชนแพรกโตนดของกัมพูชา จนกระทั่งถึงจุดข้ามแดนฮาเตียน ประเทศเวียดนามเพื่อเข้าถึงชุมชนป็นดินเผาในอำเภอฮอนดัท (Hon Dat)

นอกจากการเดินทางท่องเที่ยวผ่านเส้นทางถนนสาย R10 ในประเทศกัมพูชาแล้ว ยังสามารถใช้ถนนสาย R4 ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมจังหวัดเกาะกงไปยังกรุงพนมเปญ เส้นทางดังกล่าวมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังตำแหน่งที่ใกล้จุดข้ามแดน โดยสามารถเชื่อมโยงมายังจังหวัดตราดได้มากที่สุด ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวชุมชนตระเปียงซังแกและชุมชนจัมบกกบนเส้นทางสาย R4 ได้เช่นกัน

5.2 อภิปรายผล

จากข้อค้นพบมีประเด็นที่เป็นที่น่าสังเกตดังนี้

1. แม้ผู้นำและคนในชุมชนจะมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังมีประเด็นของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนต้องกำหนดทิศทางแต่มีผู้นำและคนในชุมชนถึงร้อยละ 58.2 ที่ยังคิดว่าการท่องเที่ยวที่โดยชุมชนไม่จำเป็นต้องกำหนดทิศทางโดยชุมชนเสมอไป ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราดไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรจะเป็น ในประเด็นนี้ พจนา สวนศรี (2546) เน้นว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมาก

2. เมื่อพิจารณาศักยภาพของชุมชนพบว่า ศักยภาพของคนในชุมชนอยู่ในระดับดี ทั้งความรู้สึกรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน และการนำทรัพยากรมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญของชุมชนและเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้เข้มแข็งซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของพจนา สวนศรี (2546)

3. ศักยภาพของการบริหารจัดการที่ยังไม่ดีเท่าที่ควรคือ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การวางรูปแบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในชุมชนการบริหารจัดการของชุมชน การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว การประสานงานกับภายนอกและผลที่ได้กับชุมชน ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน (สุมาลี หวังพุดิ, 2546 และนันทพร ศรีสุทธะ, 2544) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน (อภิญา, 2543)

4. ชุมชนมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ทั้งในพื้นที่และประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชนชาติอื่น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกัมพูชาและเวียดนาม โดยในพื้นที่ของจังหวัด ตราดมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนชาติหลากหลายเชื้อสายและเผ่าพันธุ์ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมของและกะของพบที่บ้านช้างทูน บ้านคลองแสง และบ้านห้วยแร่ 2) วัฒนธรรมกัมพูชาพบที่ชุมชนบ้านยายม่อม บ้านชายเนิน บ้านแหลมกลัด บ้านห้วยแร่ และบ้านตะก่าง 3) วัฒนธรรมจีนพบที่ชุมชนบ้านบางพระ บ้านน้ำเชี่ยว บ้านท่าระแนะ และบ้านหนองเสม็ด 4) วัฒนธรรมไทยพบที่ชุมชนบ้านบางพระ ชุมชนวัดโบสถ์ ชุมชนอ่าวใหญ่ ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนท่าเรือจ้าง และบ้านแหลมมะขาม 5) วัฒนธรรมฝรั่งเศสพบที่ชุมชนบ้านแหลมกลัด และบ้านห้วยแร่ 6) วัฒนธรรมเวียดนามพบที่ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวและชุมชนอ่าวใหญ่ 7) วัฒนธรรมมลายู/แขกพบที่ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว และ 8) วัฒนธรรมญวนพบที่ชุมชนท่าระแนะ ชุมชนซำราก และชุมชนอ่าวใหญ่ ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความเข้าใจอันดีกับนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Fennell (1999) ที่เสนอว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพต่อสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนให้นักท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติที่มีความเท่าเทียมระหว่างวัฒนธรรม

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ประเด็นความเข้มแข็งของศักยภาพคนในชุมชนท่องเที่ยว ควรใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของศักยภาพของคนในชุมชนโดยระดมพลังทางความคิดและประสานความร่วมมือเพื่อยกระดับความเข้มแข็งของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้คนที่มีศักยภาพสูงในชุมชนระดับ A ระดับ B+ และระดับ B สามารถส่งผ่านการเรียนรู้ไปยังชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำกว่า (ระดับ C+ ระดับ C ระดับ D+ และระดับ D) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความโดดเด่นที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการใช้ศักยภาพของคนเป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพในด้านอื่น ๆ จนสามารถสร้างความหมายใหม่ให้กับจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีพลัง รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ประเด็นจุดอ่อนของศักยภาพในการบริหารจัดการของชุมชน ชุมชนควรพัฒนาหรือปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

2.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชนโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือศึกษาดูงานระหว่างชุมชนที่มีระดับศักยภาพต่างกันภายในจังหวัด

2.2 ระดมความเห็นในการวางรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะกับสภาพจริงของพื้นที่ และเรียนรู้ร่วมกันจากชุมชนที่มีการวางรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี

2.3 สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้มากขึ้นทั้งระดับภายในชุมชนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับนักท่องเที่ยว

2.4 พัฒนาการบริหารจัดการของชุมชน โดยเรียนรู้จากชุมชนการท่องเที่ยวที่มีผลการจัดการในระดับดี

2.5 ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนโดยค้นหาปัญหาและความต้องการจาก ผู้ปฏิบัติงานร่วมกับการศึกษาสภาพจริงของนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การวางแผนการฝึกอบรมของ ชุมชน

2.6 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากขึ้น

2.7 กำหนดทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกำหนดเป้าหมาย และผลได้ที่จะเกิดกับชุมชนทั้งในรูปของตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

3. สนับสนุนให้ผู้นำและกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดย สร้างนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อให้บริการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีฐานข้อมูลสารสนเทศที่มีจาก การวิจัยท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้นำชุมชนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่สนับสนุนทุนในการวิจัย ท้องถิ่น เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายท้องถิ่น

4. ควรใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติและเชื้อชาติที่แตกต่างตามห้วง เวลาแห่งประวัติศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างมูลค่าเชิงสร้างสรรค์ให้กับการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน รวมทั้งการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

5. จากข้อค้นพบจากการสำรวจจุดผ่านแดนชั่วคราวพบว่า มีพื้นที่ที่มีศักยภาพคือจุดผ่อนปรนการค้าบ้านมะม่วง ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงอำเภอป่าสัก จังหวัดตราด กับอำเภอสำราญ จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา โดยพบว่าเป็นพื้นที่ที่ประชาชนในสองพื้นที่ไปมาหาสู่ มีการค้าและการท่องเที่ยวสม่ำเสมอทั้งในช่วงปกติและช่วงเทศกาล และเป็นพื้นที่ที่ผู้ประกอบการทั้งสองฝั่งตกลงกันให้เป็นพื้นที่ที่ปลอดอาชญากรรม จึงเป็นพื้นที่ที่ควรสนับสนุนให้เป็นพื้นที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวกัมพูชา

6. จากผลการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวที่เกิดจากการเยี่ยมชมเยียนญาติที่พลัดพรากอันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางสงครามและเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอดีต ทำให้ไม่ได้พบปะกับญาติและมิตรในพื้นที่กัมพูชาและเวียดนาม การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะของการเยี่ยมชมและค้นหาญาติมิตรไปพร้อมกัน ซึ่งเกิดขึ้นหลายพื้นที่ในชายแดน การท่องเที่ยวตามหาญาติและการ

ท่องเที่ยวที่เป็นเสมือนการคืนการพลัดพรากจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เช่น น้ำตกตาแก้ว ในเขตอำเภอบ่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้นำกัมพูชาได้อาศัยเป็นที่พักพิงเมื่อเกิดสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีความหมายต่อความรู้สึกทางจิตใจของชาวกัมพูชา สะท้อนได้จากความนิยมของนักท่องเที่ยวชาวกัมพูชาที่ต้องมาเยือนน้ำตกตาแก้วเมื่อเดินทางมาถึงอำเภอบ่อไร่ ดังนั้น จึงควรสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สื่อความหมายทางจิตใจที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ควรนิยาม “การท่องเที่ยวตามหาญาติ” หรือ “การท่องเที่ยวเพื่อคืนการพลัดพราก” เป็นการท่องเที่ยวชนิดหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดตราด ซึ่งอาจมีความหมายไปถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยู่ในเขตชายแดนทั่วประเทศ

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542. **วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์จังหวัดตราด**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จุฑารัตน์ เจือจิ้น. 2555. **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โถมศิริ ทิมสุทิน .2548. **รูปแบบการจัดการและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ระยะที่ 1**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- ณอมมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. 2541. **มนุษย์กับวัฒนธรรม ในมนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. 2545. "การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" **วารสารรัฐมิตแล 23(2-3): 1-7**.
- ณรงค์ พลธีรักษ์. 2557. **การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด**. ชลบุรี: คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นันทพร ศรีสุทธะ. 2544. **วิถีชีวิตชุมชนกับการเกิดโรคเบาหวาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านจัว ตำบลสมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์. 2553. **การท่องเที่ยวชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นครประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400. 2503. พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400. 2503. พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- ประเทือง โพธิ์ชะออน. 2546. **ประวัติศาสตร์ตลอดกาล ไทยรบเขมร**. นนทบุรี: ดอกหญ้า.
- พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 4 เล่ม 2 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค). 2504. พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- พิทยะ ศรีวัฒนสาร. 2553. **เอกสารคำสอนวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พันศักดิ์ วิทยุรัตน์. 2548. **VALUE CREATION ปัจจัยที่ต้องคำนึงในการผลิตสินค้าและบริการ** อ้างถึง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 26 ธันวาคม 2548. (Online). webhost. cpd.go.th/ewt/spscpd/download/value.doc, 7 สิงหาคม 2558.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. 2541. **การจัดการการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2543. **โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและ
สิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว.** นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
รุ่งมณี เมฆโสภณ 2551. **คนสองแผ่นดิน.** กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- วีระพล ทองมา. 2559. **การท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน
ในเขตที่ดินป่าไม้.** (Online). <http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>,
27 มกราคม. 2559.
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนวย. 2547. **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อ
ประชาชนในตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. 2552. **โครงการแผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ชายแดนไทย-กัมพูชา.** (Online). <https://mumapculture.wordpress.com>, 3 สิงหาคม 2558.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตราด. 2549.
แผนที่วัฒนธรรมจังหวัดตราด. (Online). <https://mumapculture.wordpress.com>,
3 สิงหาคม 2558.
- สุพาดา สิริกุดตา และคณะ. 2555. **รายงานการวิจัย แผนงานวิจัยกลยุทธ์การสร้างความยั่งยืน
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในความร่วมมือของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน:
กรณีศึกษาตามแนวพื้นที่ชายฝั่งตอนใต้จากประเทศไทย ไปราชอาณาจักรกัมพูชา และ
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุพรรณ กาญจนชัยฉิทธิ, สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : เอเชีย เล่ม 1 อักษร A-B
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2539), 40.
- สมิทร สุวรรณ และคณะ. 2556. **มนุษย์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม.**
นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- สุมาลี หวังพุดิ. 2546. **ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา.**
วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. 2559. **สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว.** (Online).
<http://sites.google.com>, 27 มกราคม 2559.
- อุบลวรรณ ประดับสุข. 2549. **การเรียนรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนจาก สกว.**
(Online). http://www.tat.or.th/e-journal/article-02_3-49.html, 8 มกราคม 2559.
- อนุชา เล็กสกุลดิถ และคณะ. 2550. **โครงการศึกษาการพัฒนาความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทย
สู่ชายฝั่งทะเลกัมพูชาโดยใช้จังหวัดตราดเป็นฐาน: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.**
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- อภิญา กังสนารักษ์. 2544. **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะ
ของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2543 **แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยาเรื่องอัตลักษณ์**. ในเอกสาร
ประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมมิราเคิล
กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Asia Road Express. 2558. **โครงข่ายเส้นทางถนนเลียบชายฝั่งทะเลไทย-กัมพูชา-เวียดนาม หรือ
เส้นทาง R10** (Online). <http://www.asiaroadexpress.com/r4.html>. สืบค้นเมื่อวันที่
11 ธันวาคม 2558
- Chi Phat Community-Based Ecotourism. 2017. **Chi Phat**. (Online).
<http://www.chi-phat.org>, 3 May 2017.
- Fennell, D. A. 1999. **Ecotourism: An Introduction**. New York: Routledge.
- Kamary, U. 2014. **Trapaing Sangke Eco-Tourism Community Becomes Well-Known
through Facebook**. (Online). <http://www.actionaid.org/cambodia>, 14 March 2017.
- Kath Woodward 2000. **Questioning identity: gender, class and nation**. [Ed.].
London: Routledge, 2000. 192p
- Koh Kong Province Tourism Department. 2017. **Tatai in Koh Kong Province**. (Online).
<https://www.koh-kong.com>, 2 May 2017.
- Ministry of Tourism Cambodia. 2017. **Chambok Ecotourism Site**. (Online).
<http://www.tourismcambodia.org>, 14 March 2017.
- _____. 2017. **Prek Thnout Community-Based Ecotourism Site**. (Online).
<http://www.tourismcambodia.org>, 14 March 2017.
- UNWTO Tourism Hightlights. 2015. **World Tourism Organization**. (Online).
<http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416899>, 16 May, 2017.
- VietNamNet Online Newspaper. 2016. **Rach Gia City opens tourism information
centre**. (Online). <http://english.vietnamnet.vn>, 28 April 2017.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดตราด

อำเภอ เมือง

อำเภอเมืองตราดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดโพธิสัตร์ จังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา) อำเภอลองใหญ่ และอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ และอำเภอเขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นน้ำตก หาด อ่างเก็บน้ำ และป่าชายเลน

1. ป่าชายเลนบ้านท่าตะเภา	7. หาดทรายงาม
2. อ่างเก็บน้ำเขาระกำตอนล่าง	8. น้ำตกท่าเส้น
3. น้ำตกสะพานหิน	9. แหลมศอก
4. หาดทรายเงิน / หาดมุกแก้ว	10. แหลมกลัด (ปลายแหลม)
5. หาดลานทราย	11. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต.ห้วยแร้ง
6. ป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน	

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 ป่าชายเลนบ้านท่าตะเภา

เป็นสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 ตำบลหนองเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดตราด

2 อ่างเก็บน้ำเขาระกำตอนล่าง

อ่างเก็บน้ำเขาระกำ เป็นแหล่งน้ำที่เป็นเสมือนหัวใจของชาวตราด เกิดจากพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นหุบเขา ตั้งอยู่ในเขตสามอำเภอ ได้แก่ อ.เมืองตราด อ.เขาสมิง และ อ.แหลมงอบ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เก็บกักน้ำไว้เพื่อการเกษตร

3 น้ำตกสะพานหิน

น้ำตกสะพานหินเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี ในวันหยุดจะมีคนในท้องถิ่นมาเล่นน้ำที่น้ำตกชั้นล่างกันหนาตา บริเวณน้ำตกมีเพิงขายอาหาร และเครื่องดื่มของชาวบ้าน ในฤดูผลไม้ชาวบ้านจะนำผลไม้ต่างๆ มาวางขายด้วย

4 หาดทรายเงิน / หาดมุกแก้ว

เป็นหาดที่มีบรรยากาศที่เงียบสงบเหมาะแก่การพักผ่อน ชายหาดมุกแก้ว เป็นหาดทรายขาวที่ยาวต่อเนื่องกันตลอดเริ่มจากหาดทรายเงินไปจนถึงหาดทรายแก้วตลอดชายหาดมีทิวสนและต้นมะพร้าวที่ขนานไปกับชายหาด ที่บริเวณหาดมุกแก้วสามารถชมพระอาทิตย์ตกได้

5 หาดลานทราย

เป็นชายหาดที่มีลักษณะเป็นแหลมยื่นลงไปในทะเล มีเม็ดทรายขาวละเอียด ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของหาดทรายแห่งนี้ บริเวณหอน้ำไม่ลึกมากสามารถลงไปเล่นน้ำได้ บรรยากาศเงียบสงบ เหมาะแก่การพักผ่อนจากแหลมกลัด สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของแหลมตอกได้ มีจุดชมโลมา

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

6 ป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน

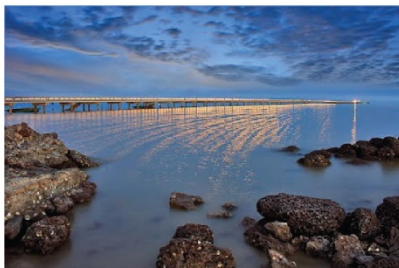
7 หาดทรายงาม

หาดนี้มีเม็ดทรายค่อนข้างละเอียด มีสนทะเลขึ้นเรียงรายร่มเงา ในช่วงฤดูมรสุมระหว่างปลายเดือน พ.ค. ไปจนถึงต้นเดือน ต.ค. มีคลื่นแรง น้ำทะเลขุ่นเป็นตะกอน บริเวณหาดไม่มีที่พักและร้านอาหาร

8 น้ำตกทำเส้น

ตั้งอยู่ บ้านทำเส้น ต.แหลมกลัด อ.เมืองตราด น้ำตกขนาดเล็กบน ยอดเขาบรรทัด มีต้นกำเนิดมาจาก น้ำตกสะพานหิน หรืออ่างเก็บน้ำสะพานหิน

9 แหลมศอก

แหลมศอกเป็นสถานที่ตั้งของศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระราชบิดาแห่งราชนาวีไทย และเป็นทีเคารพสักการะของชาวตราด ที่บริเวณแหลมศอกมีหาดทรายแดงอยู่ในบริเวณใกล้เคียง จุดเด่นของแหลมศอกคือช่วงที่พระอาทิตย์ตกสวยงาม และมีหมู่บ้านชาวประมงที่นำไปเยือน คือ หมู่บ้านแหลมหิน และหมู่บ้านอ่าวซ้อ

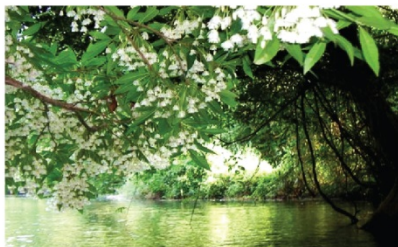

10 แหลมกลัด (ปลายแหลม)

หาดทรายที่ทอดยาวกว่า 22 กิโลเมตรมีวิถีประมงยังคงดำรงอยู่เฉกเช่น อดีตที่ผ่านมาในท้องทะเลไม่กี่ไกลจากชายฝั่งมีโลมาอริวตีดำผุดดำว่าย ทักทายลำเรือที่วิ่งไปมา สร้างสีสันให้การเที่ยวทะเลมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น น้ำตกอันเป็นดั่งบั้งชีวิตสมบูรณ์ของธรรมชาติก็งดงาม และแน่นอนที่สุดว่าอาหารจากท้องทะเลย่อมสดใหม่โดยเฉพาะหอยขาวนั้นเลื่องชื่อที่สุดแห่งสยามประเทศ

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

11 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต.ห้วยแร่

ชุมชนห้วยแร่ เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว แตกต่างจากหลายๆแห่ง ในประเทศไทย มีลำคลองห้วยแร่ที่ไหลเรื่อยลงสู่ทะเล มีพื้นที่ป่า พื้นที่สวน ที่ชุ่มชื้น ธรรมชาติสวยงามมาก ยังมีแก่งมากมาย ตามลำน้ำอีกกว่า 18 แก่ง (นับเฉพาะตามเส้นทางเรือท่องเที่ยว) มีดอกครุฑ ที่บานอยู่ริมน้ำหาไม่ได้ที่ไหน

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นวัด โบราณสถาน อนุสาวรีย์ และ พิพิธภัณฑ

1. วัดไผ่ล้อม	6. วัดลำตวน
2. วัดโยธานิมิต	7. ยุทธการบ้านชำราก
3. โบราณสถานจวนเรลิตังกัมปอต	8. วัดสะพานหิน
4. ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด	9. พิพิธภัณฑสถานเมืองตราด
5. วัดบุบผาราม	10. วัดคีรีวิหาร

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1 วัดไผ่ล้อม

วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง ต.บางพระ อ.เมือง จ.ตราด เป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ต่อการศึกษาของจังหวัดตราด โดยวัดแห่งนี้ เคยเป็นที่พำนักของบิดาแห่งการศึกษาจังหวัดตราด

2 วัดโยธานิมิต

เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งของเมืองตราด ในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการ

3 โบราณสถานจวนเรลิตังกัมปอต

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ 3 ชั้น หลังคาทรงปั้นหยาลดชั้น เคยใช้เป็นที่พำนักของข้าหลวงฝรั่งเศส

4 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด

นับเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นมรดกคู่บ้านคู่เมืองของชาวตราดมาช้านาน รูปแบบอาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน ประกอบด้วยอาคาร 3 ส่วน ได้แก่ อาคารเสาหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ และศาลเจ้าปึงเถ่ากง

5 วัดบุษยามาราม

เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าไว้มากมายโดยเฉพาะพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นมงคลสูงสุด คู่บ้านเมือง มีพระพุทธรูปทองบุเงิน พระพุทธรูปปางต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยยุโรป กลองมโหระทึก

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

6 วัดลำดวน

7 ยุคการบ้านขำราก
วีรกรรมของทหารนาวิกโยธินในการรบที่บ้านขำราก

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. ชุมชนบ้านท่าระแนะ	7. ชุมชนหนองคันทรง
2. ชุมชนแหลมเทียน	8. ชุมชนบ้านคันทนา
3. ชุมชนแหลมกลัด	9. ชุมชนบ้านบางพระ
4. ชุมชนห้วยแร่	10. ชุมชนบ้านเนินทราย
5. ชุมชนตะกวาง	11. ชุมชนบ้านชายเนิน
6. ชุมชนชำราก	

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1 ชุมชนบ้านท่าระแนะ

2 ชุมชนแหลมเทียน

3 ชุมชนแหลมกลัด

4 ชุมชนห้วยแร้ง

5 ชุมชนตะกวาง

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

6 ชุมชนข้าวราก

7 ชุมชนหนองคันทรอง

8 ชุมชนบ้านคันทนา

9 ชุมชนบ้านบางพระ

10 ชุมชนบ้านเนินทราย

อำเภอ เมือง

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

อาหารพื้นบ้าน ได้แก่ แกงไก่ ก๋วยพระ ข้าวเหนียวมูนท้อใบละป้าง

1. ร้านอาหารคนพลัดถิ่น	5. ครั้วทิวบรรทัด
2. ร้านก๋วยเตี๋ยวปู	6. ครั้วทิวธารา
3. โกปี่	
4. ภัตตาคาร แสงผ้า	

อำเภอ หล่มงอบ

ลักษณะเด่นของอำเภอหล่มงอบคือ เป็นอำเภอที่เชื่อมต่อ ไปยังอำเภอที่เป็นเกาะต่าง ๆ รอบ ๆ ธรรมชาติ กล่าวคือเป็นจุดท่าเรือสำคัญของจังหวัด หากแต่การท่องเที่ยวส่วนมาก จะหันเหไปในแถบชุมชนมากกว่าเรียกได้ว่าเป็นชุมชน ที่เข้มแข็งทำให้ผลการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มารวมตัวกันที่บริเวณรอบ ๆ แหล่งชุมชน

1. อ่าวธรรมชาติ
2. อ่าวตาลคู่
3. หล่มงอบ
4. หาดทรายดำ /
ป่าชายเลนหล่มมะขาม
5. เกาะปุย

1. อนุสาวรีย์สถานยุทธนาวี /
อนุสรณ์กรรมหลวงชุมพร ฯ
2. วัดอินทราราม (วัดน้ำเขียว)
3. มัสยิดอัลกุบรอ (มัสยิด 200 ปี)
4. โต๊ะวาที วัดหล่มมะขาม

1. ชุมชนน้ำเขียว
2. ชุมชนยายม่อม
3. ชุมชนบ้านหล่มมะขาม

1. ริมทะเลซีฟู้ด
2. คริวบ้านน้ำเขียว
3. คริวเข้าท่า
4. อานารีน ฮาลาล ซีฟู้ด
5. ทิวธารา

อำเภอ แหลมงอบ

อำเภอเมืองตราดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดโพธิ์คีรี จังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา)
อำเภอคลองใหญ่ และอำเภอไทย และอำเภอแหลมงอบ และอำเภอเขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. อ่าวธรรมชาติ
2. อ่าวตาลคู่
3. แหลมงอบ
4. หาดทรายดำ / ป่าชายเลนแหลมมะขาม
5. เกาะปุย

อำเภอ แหลมฉบัง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 อ่าวธรรมชาติ

จุดขึ้นเรือเฟอร์รี่ข้ามฟากไปยังเกาะต่าง ๆ

2 อ่าวตาลคู่

ชายหาดยาวประมาณ 500 เมตร เม็ดทรายสีนวล ลงเล่นน้ำทะเลได้ แต่หากเป็นช่วงเดือน มิ.ย. - ต.ค. จะมีคลื่นลมแรงไม่เหมาะแก่การเล่นน้ำ จากหาดอ่าวตาลคู่มองเห็นเกาะช้างได้อย่างชัดเจน

3 แหลมฉบัง

จุดตะวันออกสุดของประเทศไทย

4 หาดทรายดำ / ป่าชายเลนแหลมมะขาม

สิ่งมหัศจรรย์ทางธรรมชาติ 1 ใน 5 ของโลก เป็นหาดทรายสีดำบนพื้นที่ป่าชายเลน มีสปาทรายดำขัดผิว

5 เกาะปูย

อำเภอ หล่มงอบ

อำเภอเมืองตราดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา)
อำเภอคลองใหญ่ และอ่าวไทย และอำเภอหล่มงอบ และอำเภอเขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1. อนุสาวรีย์สถานยุทธนาวี / อนุสรณ์กรมหลวงชุมพร ฯ
2. วัดอินทราราม (วัดน้ำเขียว)
3. มัสยิดอัลกุบรู (มัสยิด 200 ปี)
4. โต้ะวาลี วัดแหลมมะขาม

อำเภอ แหวมงอบ

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1 อนุสาวรีย์สถานยุทธนาวี / อนุสรณ์กรมหลวงชุมพรฯ

รำลึกถึงประวัติศาสตร์ของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ กับประวัติศาสตร์การสู้รบของกองทัพเรือไทยกับกองกำลังเรือรบของฝรั่งเศส

2 วัดอินทราราม (วัดน้ำเขียว)

3 มัสยิดอัลกุบรอ (มัสยิด 200 ปี)

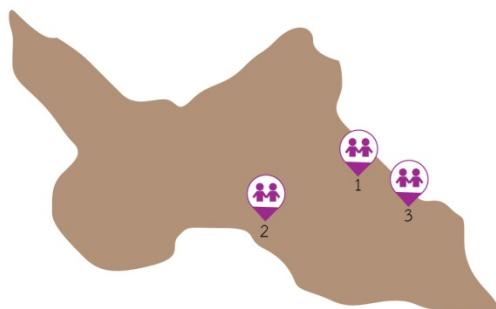

4 โต๊ะวาที วัดแหลมมะขาม

เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาวมุสลิม

อำเภอ แหวมงอบ

อำเภอเมืองตราดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา)
อำเภอคลองใหญ่ และอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ และอำเภอเขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. ชุมชนน้ำเชี่ยว
2. ชุมชนยายม่อม
3. ชุมชนบ้านแหลมมะขาม

อำเภอ แหลมงอบ

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1 ชุมชนน้ำเขียว

ชุมชนชาวไทยมุสลิม เลียบคลองน้ำเขียว เรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้าน

2 ชุมชนยายม่อม

ชุมชนชาวไทยมุสลิม เรียนรู้วิถีประมง พื้นบ้าน

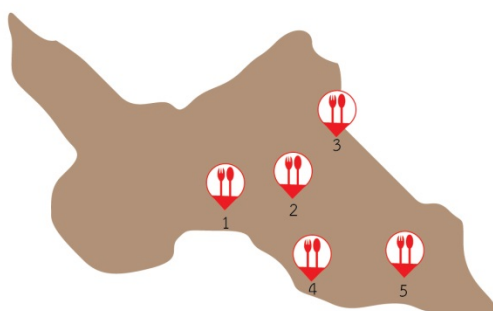

3 ชุมชนบ้านแหลมมะขาม

ลักษณะพื้นที่เป็นแหลมยื่นไปในทะเล โดยมีเรื่องเล่าว่า มีเทพองค์หนึ่งมาสิงสถิตอยู่ที่ต้นมะขามใหญ่ ที่มีอายุกว่า 100 ปี เป็นที่เคารพกราบไหว้และเป็นที่รู้จักในนาม “เจ้าพ่อต้นมะขามโพรง” จึงเป็นที่มาของชื่อ “บ้านแหลมมะขาม”

อำเภอ แหวมงอบ

อำเภอเมืองตราดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา)
อำเภอคลองใหญ่ และอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ และอำเภอเขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

1. ริมทะเลซีฟูด
2. ครับ้านน้ำเขียว
3. ครัวเข้าท่า
4. อานาริน ฮาลาล ซีฟูด
5. ทิวธารา
6. อารีตอย
7. ก้วยเตี่ยวปู

อำเภอ บ่อไร่

1. อุทยานแห่งชาติ
น้ำตกคลองแก้ว
2. อ่างเก็บน้ำห้วยทิมสยาม
3. อ่างเก็บน้ำคลองโสน

1. หอวัฒนธรรมนิทัศน์เหมืองพลอย
วัดหนองบอน / โบสถ์
2. วัดท่าน้ำล่าง (สักการะหลวงพ่โต)
3. พิพิธภัณฑ์เมืองอัญมณี
4. วัดป่าวิสุทธิธรรม (เจ้าแม่กวนอิม)
5. วัดใหม่โพธาราม
6. วัดห้วยทิมสยาม 01 อุโบสถดิน-
พอเพียง ตามแนวพระราชดำริ

1. พิพิธภัณฑ์นิเวศวัฒนธรรม
ช่องช้างทูน
2. ตลาดบ่อพลอย
3. บ้านคลองแสง ป่าเขาถ้ำ
4. ชุมชนบ้านคลองแสง
5. ชุมชนบ้านหนองบอน

1. ร้านอาหาร พ โปบุลย์โภชนา
2. ร้านอาหารบ้านตากแวง
3. ร้านแสงจันทร์ ณ.บ่อไร่
4. บ้านยายปั้งปั้ง
5. ร้านเรากอฟฟี่
6. ร้านแล้วแต่อาร์ต
7. ร้านจันทร์เจ้า

อำเภอ บ่อไร่

อำเภอบ่อไร่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดตราด
มีอาณาเขตติดกับจังหวัดจันทบุรี และประเทศกัมพูชา

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว
2. อ่างเก็บน้ำทับทิมสยาม
3. อ่างเก็บน้ำคลองโสน

อำเภอ ป่อไร่

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว

วนอุทยานหรืออุทยานแห่งชาติ ภายในมีน้ำตก 3 ชั้น น้ำตกสี่ราเมน น้ำตกทับกะได และ น้ำตกธารหินดาษ พื้นที่บริเวณป่าเขาชะอม เขาคลองปุก เขามะปริง เขาแก้ว เขาตาบอด เขาตาโชติ และเขากำแพง

2 อ่างเก็บน้ำห้วยทิมสยาม

บริเวณอ่างเก็บน้ำมีสภาพพื้นที่โอบล้อมด้วยภูเขามีสินป่าอุดมสมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ศูนย์ฝึกอบรมห้วยทิมสยาม สपोर्टแคมป์ ตั้งอยู่บริเวณ อ่างเก็บน้ำบ้านด่านชุมพล สามารถใช้เป็นที่ เข้าค่าย ฝึกอบรม ทำกิจกรรมพายเรือแคนู คายัค จักรยานเสือภูเขา ไต่หน้าผาจำลอง

3 อ่างเก็บน้ำคลองโสน

อำเภอ บ่อไร่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1. หอวัฒนธรรมนิทัศน์เหมืองพลอย วัดหนองบอน / โบสถ์	5. วัดใหม่โพธาราม
2. วัดทำนน้ำล่าง (สักการะหลวงพ่โต)	6. วัดทับทิมสยาม 01 อุโบสถดินพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ
3. พิพิธภัณฑ์เมืองอัญมณี	
4. วัดป่าวิสุทธิธรรม (เจ้าแม่กวนอิม)	

อำเภอ บ่อไร่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- 1 **หอวัฒนธรรมนิทัศน์เมืองพลอย วัดหนองบอน / โบสถ์**
เนื้อหาที่จัดแสดงภายในแยกเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้ หินเปลือกโลก
แร่ในชีวิตประจำวัน รัตนชาติ แผนภูมิการขุดเจาะ
การแสดงภาพถ่ายการทำพลอย ห้องไดโนเสาร์ ซากดึกดำบรรพ์

- 2 **วัดท่าน้ำล่าง (สักการะหลวงพ่โต)**
อุทยานการศึกษาในวัดซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ
เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงาม การนำเสนอ
ศิลปะวัฒนธรรม คติธรรมสอนใจ ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ

- 3 **พิพิธภัณฑ์เมืองอัญมณี**
พิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติในการทำ
เหมืองพลอยที่สูญหายไปแล้ว จัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งเสมือนจริง
ในอริยาบถต่างๆ เริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนการหาพลอย และขั้นตอนต่างๆ
ในการทำเหมืองพลอย การคัดพลอย การเผาพลอย อันเป็นเอกลักษณ์
ท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน

- 4 **วัดป่าวิสุทธิธรรม (เจ้าแม่กวนอิม)**

- 5 **วัดใหม่โพธาราม**

อำเภอ บ่อไร่

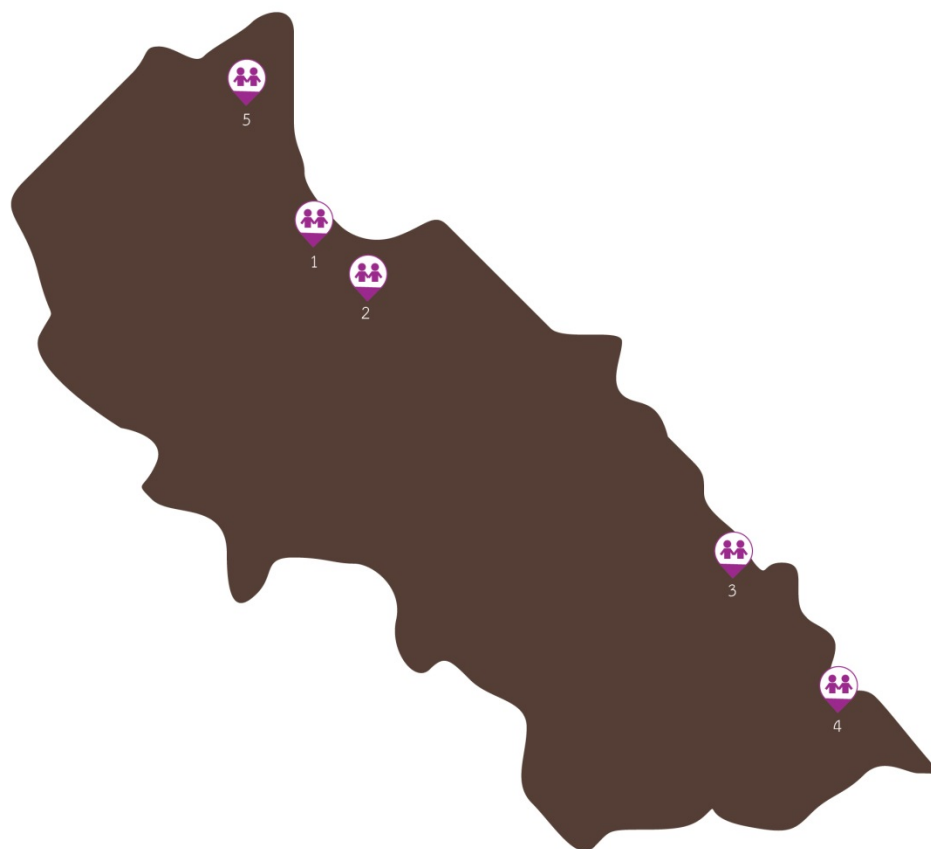
แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

6 วัดทับทิมสยาม 01 อุโบสถดินพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ

อุโบสถดินพอเพียง ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล แต่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ 86 พรรษา

อำเภอ บ่อไร่

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. พิพิธภัณฑ์นิเวศวัฒนธรรมของช้างทูน
2. ตลาดบ่อพลอย
3. บ้านคลองแสง ป่าเขาถ้ำ
4. ชุมชนบ้านคลองแสง
5. ชุมชนบ้านหนองบอน

อำเภอ บ่อไร่

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1 พิพิธภัณฑ์นิเวศวัฒนธรรมของช้างทูน

แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งใหม่ของจังหวัดตราด นำเสนอเอกลักษณ์ของ "ช่องเฝ้าข้ามเว" ชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ที่ตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดตราด ที่ยังคงสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่หาดูได้ยาก

2 ตลาดบ่อพลอย

อำเภอบ่อไร่ เป็นแหล่งผลิตพลอยแดง และโกเมนของภาคตะวันออก ก่อนส่งไปเจียรไนที่จังหวัดจันทบุรี

3 บ้านคลองแสง ป่าเขาถ้ำ

บ้านคลองแสง ตั้งอยู่ในตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด สถานที่ตั้งของหมู่บ้านแห่งนี้ อยู่ใกล้ผืนป่า ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า ที่ได้หล่อเลี้ยงผู้คนแถบนี้ คือ ชาวกะของ-จ่าเร

4 ชุมชนบ้านคลองแสง

5 ชุมชนบ้านหนองบอน

อำเภอ บ่อไร่

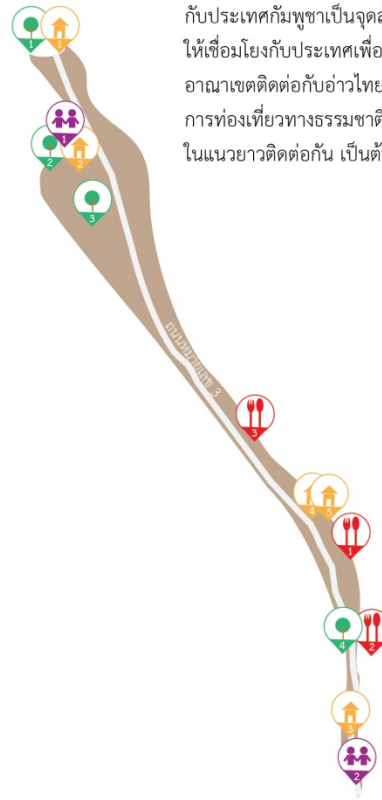

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

1. ร้านอาหาร พ ไพบูลย์โกชนา
2. ร้านอาหารบ้านตากแว้ง
3. ร้านแสงจันทร์ ณ.บ่อไร่
4. บ้านยายปั้งปั้ง
5. ร้านเราคอฟฟี่
6. ร้านแล้วแต่อาร์ต
7. ร้านจันทร์เจ้า

อำเภอ คลองใหญ่

จุดเด่นของอำเภอ คลองใหญ่คือการมี อาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้อำเภอ คลองใหญ่ยังมีอาณาเขตติดต่อกับอ่าวไทยทำให้การท่องเที่ยว ส่วนมากเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ ชายหาดเลียบบอ่าวไทยในแนวยาวติดต่อกัน เป็นต้น

1. หาดราชาภรณ์
2. หาดไม้รุต / หาดสำราญ
3. หาดบานชื่น
4. ส่วนที่แคบสุดในประเทศไทย

1. ศูนย์สภากาชาดไทยเขาล้าน
2. บ่อญวน วัดไม้รุต
3. อนุสรณ์สถานทหารบ้านหาดเล็ก
4. ศาลเจ้าแม่ทับทิมคลองใหญ่
5. พระพุทธอรุณรังสีมีบูรพา

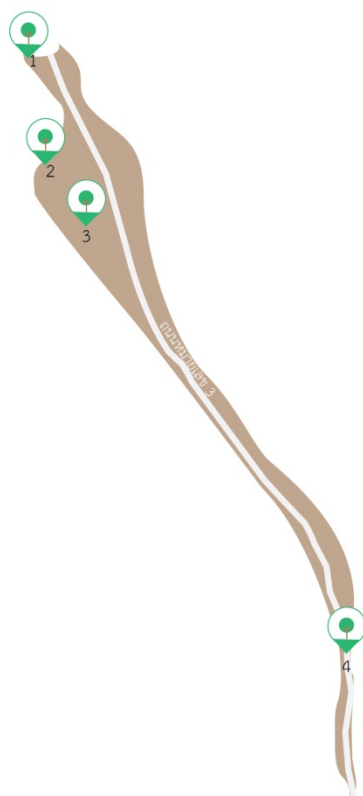
1. ชุมชนไม้รุต
2. ตลาดชายแดนบ้านหาดเล็ก

1. ร้านอาหารภูเขา
2. ปูนิมเจ้าเก่า
3. ปูน้ากั้ง สด อร่อย บ้านไม้รุต

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. หาดราชการุณย์
2. หาดไม้รูด / หาดสำราญ
3. หาดبانชื่น
4. ส่วนที่แคบสุดในประเทศไทย

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 หาดราชาภรณ์

ในช่วงเดือน ก.ย.-พ.ย. จะพบแมงกะพรุน หลากสีจำนวนมาก และมีที่พักรองรับสำหรับการสัมมนา

2 หาดไม้รูด / หาดสำราญ

ลักษณะเป็นหาดหินตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน ชาวประมงริมฝั่ง เหมาะสำหรับชมทิวทัศน์ และซื้ออาหารสดไปประกอบอาหารเอง มีสวนธรรมเรียกว่า สวนธรรมหามงคล ใช้สำหรับการเดินจงกรม

3 หาดบานชื่น

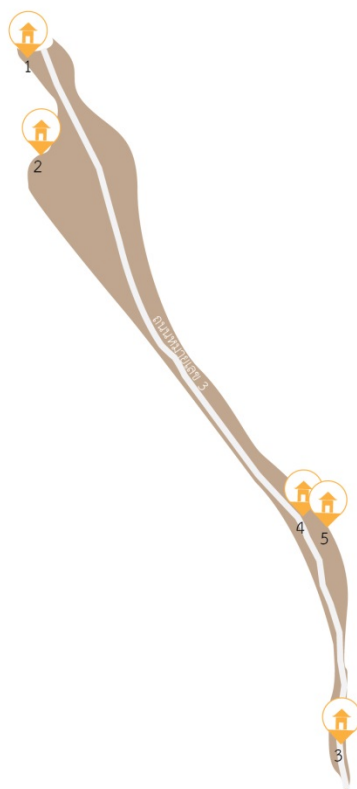
หาดทรายสีขาว น้ำใสมากในช่วงเดือน พ.ย.-เม.ย. สามารถลงเล่นน้ำได้

4 ส่วนที่แคบสุดในประเทศไทย

ระยะรวมจากเนินเขาบรรทัดเส้นแบ่งชายแดนไปจนถึงริมชายฝั่งทะเล จังหวัดตราดรวม 450 เมตร

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1. ศูนย์สภากาชาดไทยเขาล้าน
2. บ่อญวน วัดไม้รุต
3. อนุสรณ์สถานทหารบ้านหาดเล็ก
4. ศาลเจ้าแม่ทับทิมคลองใหญ่
5. พระพุทธอรุณรังสีมณีบุรพา วัดคลองใหญ่

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- 1 ศูนย์สภากาชาดไทยเขาล้าน
เดิมเป็นศูนย์อพยพชาวกัมพูชาโดยปัจจุบันถูกเปลี่ยนเป็นห้องพักรองรับการประชุม และการท่องเที่ยว

- 2 บ่อน้ำจืดขนาดเล็กที่มีความลึกประมาณ 1 เมตร ตั้งอยู่ที่หลังวัดวิสุทธิการาม (วัดไม้รูด) ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์สามารถรักษาโรคภัยได้

- 3 อนุสรณ์สถานทหารบ้านหาดเล็ก

- 4 ศาลเจ้าแม่ทับทิมคลองใหญ่

- 5 พระพุทธอรุณรังสีมณีบูรพา

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. ชุมชนไม้รูด
2. ตลาดขายแดนบ้านหาดเล็ก

1

ชุมชนไม้รูด

2

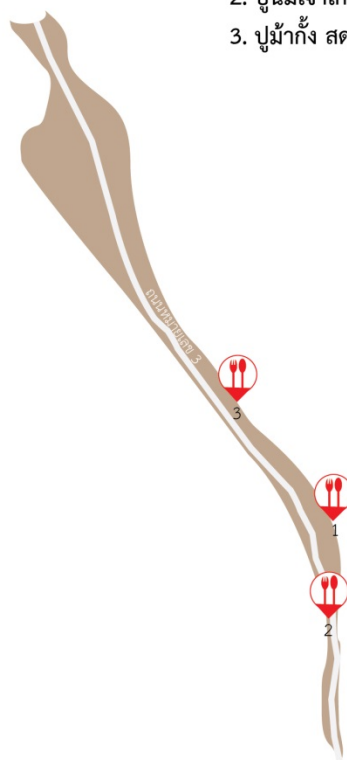
ตลาดขายแดนบ้านหาดเล็ก

อำเภอ คลองใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

1. ร้านกาแฟภูเขา
2. ปูนิมเจ้าเก่า
3. ปูม่ากั้ง สด อร่อย บ้านไม้รูด

อำเภอ เขาสมิง

1. อ่างเก็บน้ำวังปลาหม้อ
2. อ่างเก็บน้ำเทพนิมิต

1. เขาโต๊ะโมะ / วัดเมืองเก่าแสนต้อม
2. วัดชุมบ่อทรัพย์

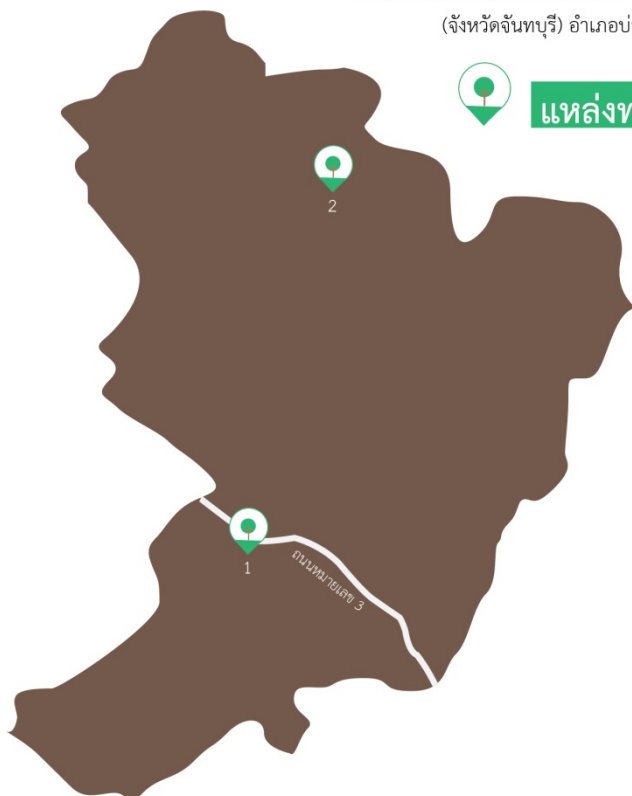
1. ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน (โรงเล้าเขาสมิง)
2. ชุมชนวังตึก

1. สวนอาหารครัวคุ้มแก้ว

อำเภอ เขาสมิง

อำเภอเขาสมิงมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดข้างเคียง คือ อำเภอขลุง (จังหวัดจันทบุรี) อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมืองตราด อำเภอแหลมงอบ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. อ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ
2. อ่างเก็บน้ำเทพนิมิต

1 อ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ

ชมพระอาทิตย์ยามเย็น ไหว้พระหลวงพ่ोजัดกษัตริย์

2 อ่างเก็บน้ำเทพนิมิต

ลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำผิวดินมีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมคางหมู มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมคางหมู

อำเภอ เขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1. เขาโต๊ะโมะ / วัดเมืองเก่าแสนตู่
2. วัดชุมบ่อทรัพย์

1. เขาโต๊ะโมะ / วัดเมืองเก่าแสนตู่

2. วัดชุมบ่อทรัพย์

อำเภอ เขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน (โรงเล้าเขาสมิง)
2. ชุมชนวังดัก

- 1 ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน (โรงเล้าเขาสมิง)

- 2 ชุมชนวังดัก

อำเภอ เขาสมิง

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

1. สวนอาหารครัวคุ้มแก้ว

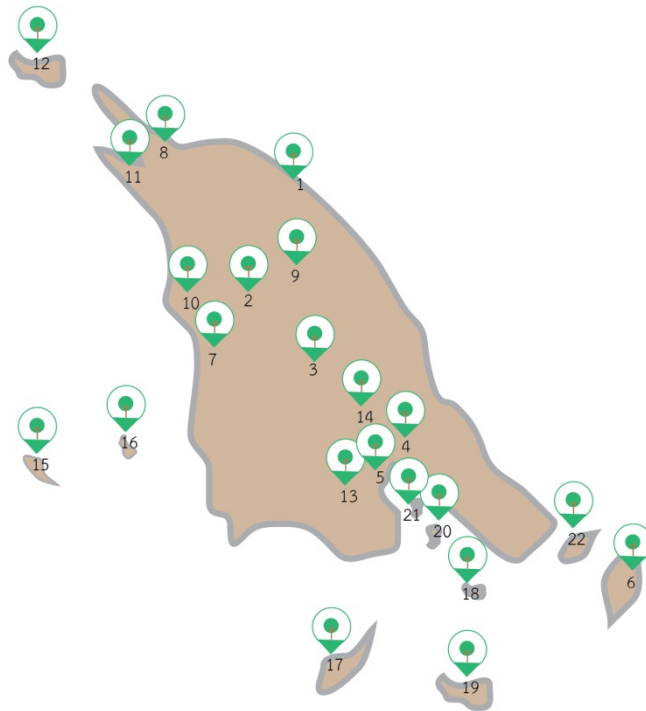
อำเภอ เกาะช้าง

ด้วยลักษณะทางกายภาพของอำเภอเกาะช้าง เป็นพื้นที่เกาะ มีทะเลล้อมรอบทำให้สถานที่ท่องเที่ยวส่วนมาก เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเกาะช้างนับว่าเป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวหลักของจังหวัดตราด

อำเภอ เกาะช้าง

ตุลาคมไปจนถึงพฤษภาคมจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวกันมาก

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. น้ำตกธารมะยม	9. น้ำตกคลองนนทรี	16. เกาะมันโน
2. น้ำตกคลองพลู	10. หาดคลองพร้าว	17. เกาะคลุ้ม
3. เกาะช้าง	11. หาดทรายขาว	18. เกาะหลายา
4. ป่าชายเลนบ้านนาโน (สะพานแดง)	12. เกาะช้างน้อย	19. เกาะหวาย
5. สะพานทำเทียบเรืออ่าวสลักเพชร	13. น้ำตกคีรีเพชร	20. เกาะพร้าวนอก
6. เกาะไม้ซี้	14. น้ำตกคลองหนึ่ง	21. เกาะพร้าวใน
7. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง	15. เกาะมันนอก	22. เกาะง่าม
8. อ่าวคลองสน		

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 น้ำตกธารมะยม

น้ำตก 4 ชั้น มีพระปรมาภิไธย ย่อ จปร. และ วปร. สลักอยู่ที่หน้าผาน้ำตกชั้นบน

2 น้ำตกคลองพลู

น้ำตกขนาดใหญ่ ที่มีน้ำตลอดปี ตกจากหน้าผาสูงลงมาเป็นเส้นสู่แอ่งน้ำเบื้องล่าง การเข้าถึงต้องเดินป่าประมาณ 20 นาที

3 เกาะช้าง

เกาะขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดตราด มีแหล่งน้ำจืดภายในเกาะ

4 ป่าชายเลนบ้านนาโน (สะพานแดง)/โครงการฟื้นฟูปูประณะป่าชายเลน บ้านสลักเพชร

มีกิจกรรมชมป่าชายเลน และปั่นจักรยาน

5 สะพานท่าเทียบเรืออ่าวสลักเพชร

ทำขึ้นเพื่อให้เป็นที่จอดเรือประมงเรือรับ-ส่งนักท่องเที่ยวรวมไปถึงในแต่ละปี ยังมีเรือยอร์ชจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

6 เกาะไม้ชี้

เกาะสวรรค์ของแนวปะการังและหอยมุก

7 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

หมู่เกาะช้างเป็นอุทยานแห่งชาติที่ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อย มากกว่า 40 เกาะ

8 อ่าวคลองสน

ชายหาดไม่อยู่ติดถนนเหมือนหาดอื่นๆ แต่ซ่อนตัวลึกเข้าไปอยู่หลังต้นไม้เขียวขจีของผืนป่าฝนเขตร้อนชายหาดที่นี่จึงมีเสน่ห์ที่ขึ้นชื่อเรื่องความสงบเงียบ เป็นส่วนตัว เหมาะจะมาพักผ่อน

9 น้ำตกคลองนนทรี

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะช้าง เป็นน้ำตกที่มีชั้นเล็กๆ คล้ายน้ำตกแม่กลาง มีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่เข้าไปประมาณ 3 กิโลเมตร

10 หาดคลองพร้าว

หาดคลองพร้าวอยู่ที่แหลมไชยเชษฐา ซึ่งเป็นจุดชมพระอาทิตย์ที่สวยงาม หาดคลองพร้าวมีจุดเด่นคือ ความร่มรื่นของทิวมะพร้าว น้ำทะเลใส สามารถลงเล่นน้ำได้

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

11 หาดทรายขาว

12 เกาะช้างน้อย

เกาะช้างน้อย และ แหลมช้างน้อย อยู่ทางด้านเหนือของเกาะช้าง บริเวณท้องน้ำระหว่างแหลมช้างน้อยกับเกาะช้างน้อยจะมีแนวปะการังอยู่ด้วย

13 น้ำตกคีรีเพชร

อีกหนึ่งน้ำตกสวยที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ลึกเข้าไปจากชุมชนบ้านสลักเพชร

14 น้ำตกคลองหนึ่ง

ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างเป็นน้ำตกขนาดกลาง อยู่ลึกเข้าไปจากชุมชน บ้านสลักเพชร ใกล้กับน้ำตกคีรีเพชร

15 เกาะมันนอก

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

16 เกาะมันใน

17 เกาะคลุ้ม

เกาะคลุ้มเป็นเกาะประวัติศาสตร์จากยุทธนาวีที่เกาะช้าง เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่เหมาะสม สำหรับการตกปลา และชมทัศนียภาพ ของลานหิน คือ หินลูกบาทและ หินลาดหลังค่อม

18 เกาะเหลายา

เกาะเหลายา ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง อยู่ตรงบริเวณ อ่าวสลักเพชร เกาะเหลายาประกอบด้วย 3 เกาะเล็กๆ เรียงต่อกัน ชื่อว่า เหลาโน เหลายากลาง และ เหลายานอก

19 เกาะหวาย

20 เกาะพร้าวนอก

21 เกาะพร้าวใน

อยู่ทางทิศใต้หน้าอ่าวสลักเพชร ใช้เวลาเดินทางจากท่าเรือแหลมงอบ ประมาณ 2 ชั่วโมง

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

22 เกาะง่าม

หมู่เกาะง่าม เป็นหมู่เกาะเล็กๆ ที่ประกอบด้วยเกาะขนาดเล็กหลายเกาะ ที่รู้จักกันดีที่สุดคือเกาะง่ามใหญ่ กับเกาะง่ามน้อย ทั้งสองเกาะอยู่ใกล้กันมาก แล้วมีเกาะอื่นๆ ที่อยู่ไม่ไกลกันอีกหลายเกาะเหมาะสำหรับการเที่ยวดำน้ำดูปะการัง

อำเภอ เกาะช้าง

ตุลาคมไปจนถึงพฤษภาคมจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวกันมาก

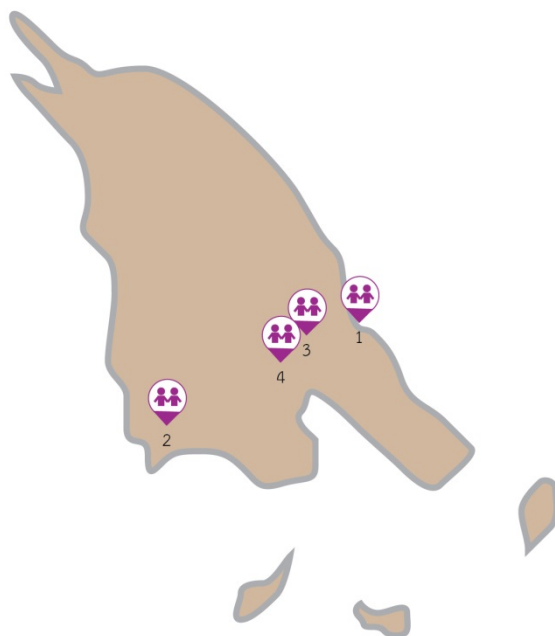
แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- 1 พิพิธภัณฑ์วัดสลักเพชร
เก็บรวบรวมภาชนะและข้าวของเก่าแก่
จากสมัยรัชการที่ 5

อำเภอ เกาะช้าง

ตุลาคมไปจนถึงพฤษภาคมจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวกันมาก

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1. ชุมชนบ้านสลักคอก
(หมู่บ้านประมง)
2. ชุมชนบ้านสลักเพชร
3. ชุมชนบ้างบางเ้า
4. ชุมชนบ้านโรงถ่าน

อำเภอ เกาะช้าง

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1 ชุมชนบ้านสลักคอก (หมู่บ้านประมง)

ชุมชนชาวไทยมุสลิม เลียบคลองน้ำเชี่ยว เรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้าน

2 ชุมชนบ้านบางเบา

ชุมชนตั้งอยู่กลางน้ำและเป็นแหล่งทำกะปิ ซึ่งเป็นสินค้าขึ้นชื่อของเกาะช้าง

3 ชุมชนบ้านสลักเพชร

ชุมชนที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดบนเกาะช้างมี

วัดเก่าแก่ คือ วัดสลักเพชร

สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งเสด็จ

ประพาส เกาะช้าง ชาวบ้านประกอบอาชีพ

ทำการประมงชายฝั่ง

4 ชุมชนบ้านโรงถ่าน

อำเภอ เกาะช้าง

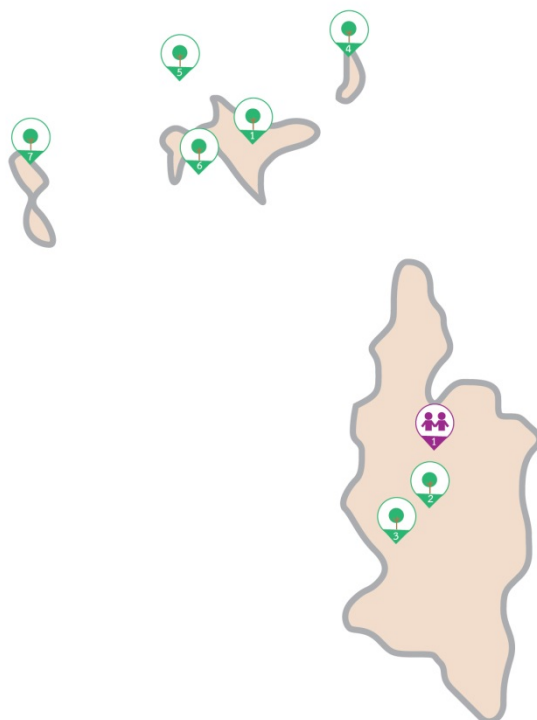

แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาหาร

1. สบายบาร์
2. ภูทะเลซีฟู้ด
3. สลักเพชรซีฟู้ด
4. สลักคอกซีฟู้ด

อำเภอ เกาะกูด

อำเภอเกาะกูดเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำคัญของ จังหวัดตราด ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเป็นจำนวนมากเนื่องจากมีความสงบมากกว่าเกาะช้าง ทั้งนี้สถานที่ท่องเที่ยวหลักของเกาะกูดจะเป็น สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเนื่องด้วย ลักษณะทางกายภาพของอำเภอเช่นเดียวกับ เกาะช้าง

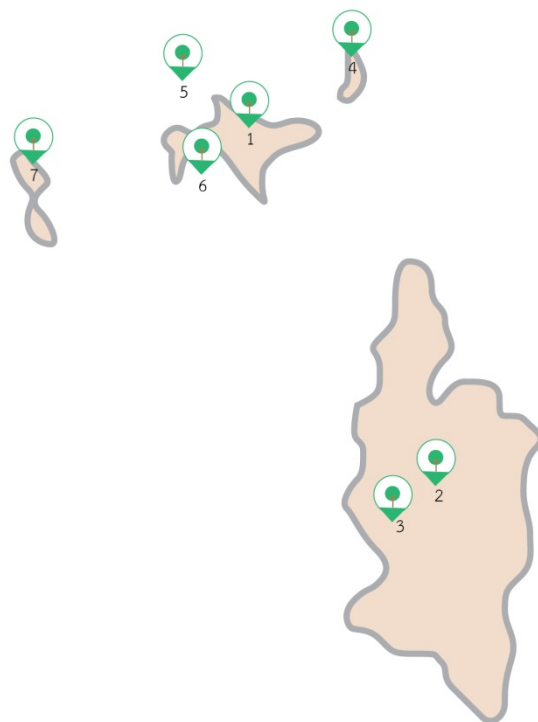
1. เกาะหมาก
2. เกาะกูด
3. น้ำตกคลองเจ้า
4. เกาะกระดาด
5. เกาะขาม
6. หมู่เกาะระยั้ง
7. หมู่เกาะรัง

1. ชุมชนบ้านอ่าวใหญ่

อำเภอ เกาะกูด

เกาะกูดเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. เกาะหมาก
2. เกาะกูด
3. น้ำตกคลองเจ้า
4. เกาะกระดาด
5. เกาะขาม
6. หมู่เกาะระยั้ง
7. หมู่เกาะรัง

อำเภอ เกาะกูด

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1 เกาะหมาก

ส่วนใหญ่เป็นเขมรเชื้อชาติไทย ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อครั้งเมืองประจันตคีรีเขตร หรือเกาะกงเป็นของฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2447

2 เกาะกูด

อันดามันแห่งทะเลตะวันออก

3 น้ำตกคลองเจ้า

มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีทั้งหมด 3 ชั้น โดยชั้นบนจะมี ลักษณะเป็นลำธาร ส่วนชั้นล่างเป็นลำธารจาก น้ำตกขนาดใหญ่ ซึ่งเหมาะแก่การเล่นน้ำอย่างมาก

4 เกาะกระตาด

เป็นเกาะที่มีสันฐานประหลาดคือมีลักษณะแบนราบ เหมือนแผ่นกระดาษตามพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขียนชื่อ "เกาะกระตาด" น่าจะมาจากชื่อของต้นกระตาดที่พบมากบนเกาะ ลักษณะคล้าย ต้นบอน

5 เกาะขาม

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะหมาก ห่างจากอ่าวสวนใหญ่ ประมาณ 1 กิโลเมตร

อำเภอ เกาะกูด

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

6 หมู่เกาะระยั้ง

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะหมาก ห่างจากแหลมตึกตา ประมาณ 1 กิโลเมตร

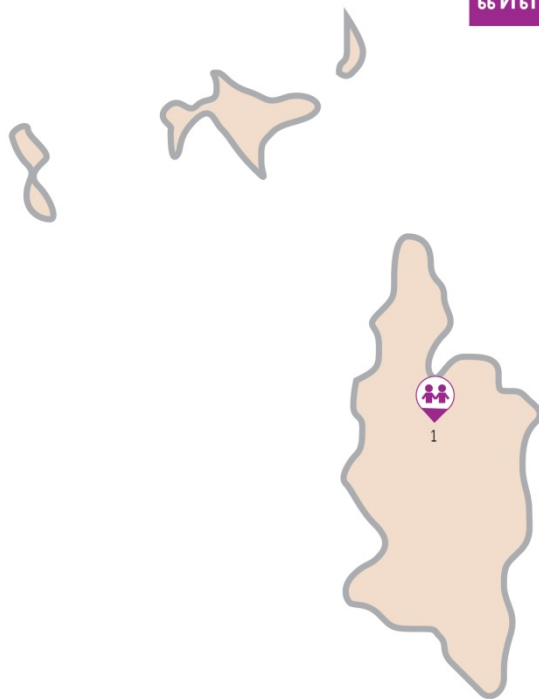
7 หมู่เกาะรัง

เกาะเล็กๆที่ตั้งอยู่ในหมู่เกาะรัง ซึ่งอยู่ในความดูแลของ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นเกาะที่มีสีสันของท้องทะเล อันสวยงาม น้ำทะเลใสๆ ทำให้มองเห็นสีสันของแนวปะการัง และโขดหินใต้น้ำ มีหาดทราย อันขาวละเอียด

อำเภอ เกาะกูด

เกาะกูดเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย

แหล่งท่องเที่ยวทางชุมชน

1 ชุมชนบ้านอ่าวใหญ่

หมู่บ้านอ่าวใหญ่ไม่มีหาดทรายสวยงามเหมือนอย่างสถานที่แห่งอื่นๆ บนเกาะกูด จึงแทบไม่มีนักท่องเที่ยวรู้จักหมู่บ้านแห่งนี้

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. ชุมชนหนองเสม็ด (อำเภอเมือง)
  - 1.1 คุณประทีป ถนนอมชาติ โทร 089-604-2521
  - 1.2 คุณฉายา อาสน์สถิต โทร 081-631-5395
2. ชุมชนบ้านห้วยแร่ (อำเภอเมือง)
  - 2.1 คุณนารินทร์ ทศรัตน์ โทร 089-092-7844
  - 2.2 คุณชญญา เรืองขจิตร โทร 089-230-6824
  - 2.3 คุณพัชรา สุขะ โทร 092-963-9597
3. ชุมชนบ้านซำราก (อำเภอเมือง)
  - 3.1 คุณประทาน สำราญกิจ โทร 081-513-6273
  - 3.2 คุณอุบล เรืองขณะ โทร 090-392-5107
4. ชุมชนบ้านตะกาง (อำเภอเมือง)
  - 4.1 คุณจิรพัฒน์ วัฒนโชคชัย โทร 094-928-0919
5. ชุมชนกิจสวัสดิ์ (อำเภอเมือง)
  - 5.1 คุณเจษฎา บุษยสนาน โทร 081-781-5987
  - 5.2 คุณสุวรรณ สงวนหงษ์ โทร 084-346-1980
6. ชุมชนบ้านท่าเรือจ้าง (อำเภอเมือง)
  - 6.1 คุณวันชัย ศักดิ์เพชรพลอย โทร 098-879-8423
7. ชุมชนโคกไพร (อำเภอเมือง)
  - 7.1 คุณสุมล รูปเจริญ โทร 061-892-3381
8. ชุมชนท่าระแนะ (อำเภอเมือง)
  - 8.1 คุณไพรัตน์ สุเนตร โทร 081-983-9874
  - 8.2 คุณสายชล สุเนตร โทร 081-161-6694
  - 8.3 คุณมานอช สมุทผา โทร 087-138-2844
9. ชุมชนหนองเสือพัฒนา (อำเภอเมือง)
  - 9.1 คุณภัทรา หงสุรพันธุ์ โทร 081-636-3893
  - 9.2 คุณถวิล ทรนุรักษ์ โทร 092-980-5928
10. ชุมชนวัดโบสถ์ (อำเภอเมือง)
  - 10.1 คุณสุบงกช เกรงรัมย์ โทร 089-179-3430
  - 10.2 คุณบุญจันทร์ แซ่ตัน โทร 089-022-8374

11. ชุมชนบ้านล่าง (อำเภอเมือง)
- 11.1 คุณพินิจ มาลัยเล็ก โทร 039-520-846
- 11.2 คุณชาครีย์ ศิริสาคร โทร 089-892-5622
12. ชุมชนบ้านแหลมกลัด (อำเภอเมือง)
- 12.1 คุณสมนึก หงษ์วิเศษ โทร 089-095-1588
13. ชุมชนบ้านชายเนิน (อำเภอเมือง)
- 13.1 คุณสมนึก หงษ์วิเศษ โทร 089-095-1588
- 13.2 คุณ วิภารัตน์ เจริญสุข โทร 098-352-8144
14. ชุมชนบ้านบางพระ (อำเภอเมือง)
- 14.1 คุณวินิต นิรันต์พานิช โทร 081-428-1909
- 14.2 คุณพวงทอง นิรันต์พานิช โทร 089-092-9337
- 14.3 คุณจารึก อิมทรัพย์ โทร 086-159-9921
- 14.4 คุณอึ้งแอ แซ่ซิม โทร 081-153-8270
- 14.5 คุณวงรงค์ วัฒนา โทร 085-276-3242
- 14.6 คุณมาลี บุญงาม โทร 081-761-9927
- 14.7 คุณสุวภัทร อินทสุวรรณ โทร 084-972-2284
- 14.8 คุณวิมล หงส์สวัสดิ์ โทร 085-699-8454
- 14.9 คุณสุนันท์ เป็รื่องการ โทร 081-821-2180
- 14.10 คุณดวงทอง บริบูรณ์พานิช โทร 085-093-1563
- 14.11 คุณจันทนีย์ เกรราร์ศมี โทร 081-201-5873
15. ชุมชนบ้านแหลมเทียน (อำเภอเมือง)
- 15.1 คุณอมร รัตน์ขจร โทร 089-521-9820
16. ชุมชนหนองคันทร้ง (อำเภอเมือง)
- 16.1 คุณสายชล สุเนตร โทร 081-161-6694
- 16.2 นายมานอช ลมูทอง โทร 087-138-2844
17. ชุมชนบ้านเนินทราย (อำเภอเมือง)
- 17.1 ผู้ดูแลหน้าเพจ Facebook ชมรมเที่ยวท่องถิ่นเนินทราย
18. ชุมชนบ้านคันทนา (อำเภอเมือง)
- 18.1 คุณวิไลวรรณ เอิบสภาพ โทร 086-383-0832
- 18.2 คุณเพชรรัตน์ เอิบสภาพ โทร 083-117-2549

19. ชุมชนบ้านแหลมมะขาม (อำเภอแหลมงอบ)
- 19.1 คุณ สุเทพ บุญเพียร โทร 098-860-2914
20. ชุมชนบ้านน้ำเขียว (อำเภอแหลมงอบ)
- 20.1 คุณสุรัตนา ภูมิมาโนช โทร 084-892-5374
- 20.2 คุณรสริน วิรัญโท โทร 089-244-6702
- 20.3 คุณศิรินทรา ถนอมวงษ์ โทร 061-517-3489
- 20.4 คุณจรัญ จันทร์จรัญ โทร 085-967-6692
- 20.5 คุณทองศรี นรินทร์ โทร 096-241-6369
- 20.6 คุณวีรรัตน์ นรินทร์ โทร 096-369-7082
- 20.7 คุณรัชนีย์ ถนอมวงษ์ โทร 080-630-9118
- 20.8 คุณอรญา ถนอมวงษ์ โทร 087-128-3802
- 20.9 คุณไพลอต ภูมิมาโนช โทร 089-932-1547
- 20.10 คุณสุรัชชัย ภูมิมาโนช โทร 089-831-2849
21. ชุมชนบ้านยายม่อม (อำเภอแหลมงอบ)
- 21.1 คุณสมบูรณ์ โชติช่วง โทร 085-279-1275
22. ชุมชนไม้รูด (อำเภอคลองใหญ่)
- 22.1 คุณสุรศักดิ์ อินทรประเสริฐ โทร 081-733-7990
23. ชุมชนคลองแสง (อำเภอบ่อไร่)
- 23.1 คุณเสวย เอกนิกร โทร 086-144-8239
- 23.2 คุณจันทรา คงทน โทร 087-834-4199
- 23.3 คุณปัญญา เอกนิกร โทร 081-018-6735
24. ชุมชนหนองบอน (อำเภอบ่อไร่)
- 24.1 คุณชาติชาย ศรีทองคำ โทร 098-308-7042
- 24.2 คุณจงกล แซ่มหิรัญ โทร 086-141-3639
- 24.3 คุณวิชวุฒ เกียรติถนอมกิจ โทร 098-886-1108
- 24.4 คุณสุวิมล สมภักดี โทร 087-991-9861
25. ชุมชนช้างทูน (อำเภอบ่อไร่)
- 25.1 คุณอุทัย เป็รื่องเวช โทร 084-863-7267
- 25.2 คุณสมชาย เป็รื่องเวช โทร 090-124-9068
26. ชุมชนวังตัก (อำเภอเขาสมิง)

27. ชุมชนบางบัว (อำเภอเกาะช้าง)
 27.1 คุณมานพ ประสงค์สิน โทร. โทร 087-084-4404
28. ชุมชนสลักเพชร (อำเภอเกาะช้าง)
 -
29. ชุมชนอ่าวใหญ่ (อำเภอเกาะกูด)
 29.1 คุณวาสนา สิงห์พันธ์ โทร 062-895-6693
 29.2 คุณลจจรัตน์วาร โทร 089-543-8520
30. ชุมชน Trapaing Sangke
 30.1 คุณซิม ฮีม
31. ชุมชน Chambok
 31.1 คุณชัต ซาวิน
 31.2 พูจ มอน
32. ชุมชน Tatai
 32.1 คุณสมยศ สร้อยประเสริฐ
 32.2 Mr. Tain Saabath
33. ชุมชน Bangkayak
 33.1 คุณตีต สุขสวัสดิ์
34. ชุมชน Chi-Phat
 34.1 นายสุม สีนรา